SALA DE LECTURĂ

Bibliotecă

Urăm cititorilor noştri Sărbători fericite şi La mulţi ani!

Apare sub egida **Uniunii Scriitorilor** cu sprijinul **Fundaţiei Anonimul**

România literară 51-52

21 decembrie 2006 (Anul XXXIX)

Desen de Igor Smirnov

ancheta României literare

Ce a însemnat 2006 în biografia dumneavoastră?

răspund:

George Bălăiţă, Adriana Bittel, Constanţa Buzea, Gabriel Chifu, Barbu Cioculescu, Cosmin Ciotloş, Andrei Codrescu, Marina Constantinescu, Daniel Cristea-Enache, Gabriel Dimisianu, Dan C. Mihăilescu, Antoaneta Ralian, Alex. Ştefănescu, Cristian Teodorescu, Tudorel Urian, Simona Vasilache, Mihai Zamfir

Număr special de sărbători. Următorul număr va apărea pe 12 ianuarie 2007

Preţ: 3,5 lei

pag. 24-27

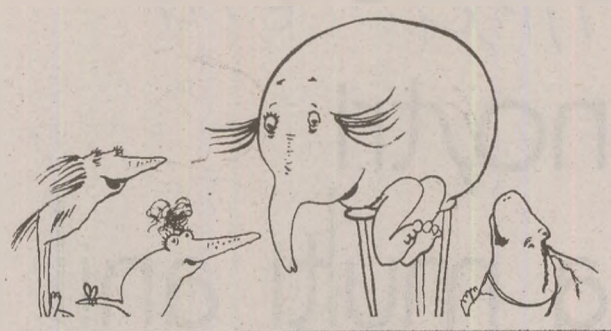

sumar

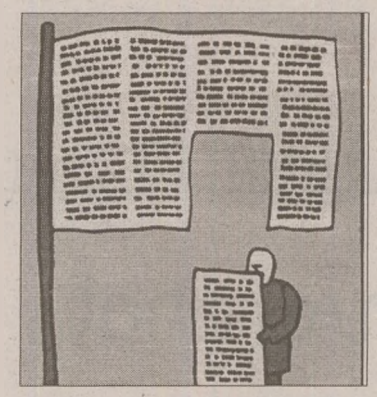

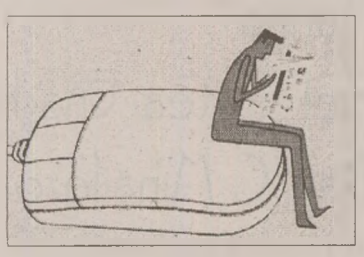

Premiul Cartea Anului - p. 3
Şedinţe la Uniunea Scriitorilor - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieş - p. 4
Laurii ofiliţi

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Nostalgii bucureştene

REACŢII IMEDIATE de Alex. Ştefănescu - p. 6
Nicolae Breban, critic literar

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloş - p. 7
Moartea domnului Pisicâine

Versuri de Dumitru Velea - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS
Necruţarea de sine de Lucian Raicu - p. 9

CERŞETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Un memento cu Ion Creangă şi Cornel Regman
de Vasile Iancu - p. 10

Africa de sub frunte de Daniel Cristea-Enache - p. 11

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Protocronismul proteic

Cântarea Basarabiei de Ion Simuţ - p. 13

PREPELEAC de Constantin Ţoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Prima poruncă a lui Allah

Fraţii serafimi de Gabriela Melinescu - p. 16

Spiritul adîncurilor de Ilie Constantin - p. 17
Nicolae Labiş de Alex. Ştefănescu - p. 17

1939. Cenzura între politică şi fotbal
de Ioan Lăcustă - pp. 18-19

Versuri de Marius Ianuş - p .20

Horoscop literar de Ioana Pârvulescu - p. 21

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Radu Paraschivescu: marele pariu e să am câtă popularitate atâta valoare" - interviu realizat de Simona Vasilache - pp. 22-23

ANCHETA ROMÂNIEI LITERARE - pp. 24-27
Ce a însemnat anul 2006 în biografia dumneavoastră?

Creştetul gheţarului de Constanţa Buzea - pp. 28-29

D-ale plastografilor de Ştefan Cazimir - p. 30

Din arhiva Emil Giurgiuca - p. 31

CRONICA DRAMATICĂ de Marina Constantinescu - p. 32
Şoaptele măştilor

Ce înseamnă o partidă bună de Silviu Mihai - p. 33

Stele fără strălucire de Liana Tugearu - p. 34
Un proiect avantajos de Elena Zottoviceanu - p. 34

Reconsiderări de Edward Sava - p. 35

PLASTICĂ de Pavel Şuşară - pp. 36-37
Muzeul Florean, un bilanţ la sfîrşitul lui 2006

Wolf Wucherpfennig - Basme moderne
traducere şi prezentare de Ana Stanca Tabarasi - pp. 38-39

Alice, Peter Pan şi Albă-ca-Zăpada
de Muguraş Constantinescu - pp. 40-41

Poeme de Rainer Maria Rilke
Traducere de Ioana Pârvulescu - p. 42

MERIDIANE - p. 43

POST-RESTANT de Constanţa Buzea - p. 44

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 45
CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 45

Din Occident Expres - Antologie de Dumitru Hîncu - p. 46

OCHIUL MAGIC - p. 48

România literară ®

Revistă editată cu sprijinul **Fundaţiei ANONIMUL**

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Redacţia:
GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct
ALEX. ŞTEFĂNESCU - redactor-şef
OANA MATEI - secretar general de redacţie
ADRIANA BITTEL, CONSTANŢA BUZEA, MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU
Redactori asociaţi: **IOANA PÂRVULESCU, CRISTIAN TEODORESCU**

Corectură:
CONSTANŢA BUZEA (pag. 5, 8, 9, 16, 20, 28, 29, 42, 43, 44, 45, 46) **SIMONA GALAŢCHI** (pag. 1, 3, 4, 7, 13, 15, 17, 18, 19, 32, 47) **ECATERINA IONESCU** (pag. 2, 10, 11, 12, 14, 22, 23, 30, 31, 34, 48) **NINA PRUTEANU** (pag. 6, 24, 25, 26, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41)

Grafica: **MIHAELA ŞCHIOPU**
Fotoreporter: **ION CUCU**
Tema numărului: *Sărbători fericite!*
Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN
Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**
Corespondenţi din străinătate: **RODICA BINDER** (Germani **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia)

Redacţia: Fundaţia **România literară**, Calea Victoriei sector 1, cod 010071, Bucureşti.
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU, MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**
Cont în lei: BRD-GSG Agenţia Şincai, RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG Agenţia Şincai RO87BRD441SV59488974410 (USD), RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81
Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fund **România literară** cu sprijin de la Fundaţia **„Anonimul", Uniu Scriitorilor din România, Ministerul Culturii şi Cultelor, Administraţia Fondului Cultural Naţional**.

Revista **România literară** este editată de SC Satiricon SRL, sub licenţă. S.C. Satiricon SRL, str. Şcoala Floreasca nr. 3 sect. 1 Bucureşti. Tel. 231.35.00, Fax. 230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicaţiei şi nici pentru conţinutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociaţiei Revist Imprimeriilor şi Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociaţie cu st juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii şi Cultelor.

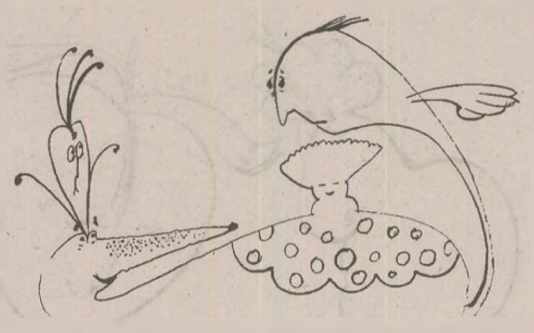

Premiul Cartea Anului

Miercuri, 13 decembrie 2006, la ora 19.00, la Clubul Prometheus s-a desfăşurat cea de-a cincea ediţie a galei premiilor *Cartea Anului* 2005-2006, acordate de revista **România literară** cu sprijinul Fundaţiei Anonimul. Având deja în spate o tradiţie a exigenţei şi a onestităţii criteriilor, acumulând, în acest ustru, o listă de nominalizaţi care include nume ca Mircea Cărtărescu, Monica Lovinescu, Matei Călinescu, Radu Cosaşu, H.-R. Patapievici, Gabriel Liiceanu, Mircea Ivănescu, Andrei Codrescu, Emil Brumaru, Gheorghe Crăciun, Andrei Pleşu, Livius Ciocârlie, Dan Mihăilescu, Andrei Cornea, Radu Aldulescu, Eugen Simion ş.a., evenimentul a rămas la fel de elegant, ar şi producător de surprize.

Cele cinci cărţi alese de juriu pentru anul acesta s-au epartizat aproape egal între proză (Ion Manolescu, *Derapaj*, Ed. Polirom; Petru Cimpoeşu, *Christina Domestica şi Vânătorii de suflete*, Ed. Humanitas; Eugen Uricaru, *Supunerea*, Ed. Cartea Românească) şi critică/istorie terară (Matei Călinescu, *Eugen Ionesco: teme identitare i existenţiale*, Ed. Junimea; Florin Ţurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, Ed. Humanitas). Juriul, ormat din Nicolae Manolescu – preşedinte –, Ioana Pârvulescu, Marina Constantinescu, Adriana Bittel, Gabriel Dimisianu şi Alex. Ştefănescu, prezent *in corpore* la Prometheus, s-a decis (nu tocmai uşor) asupra cărţii lui Florin Ţurcanu.

Dacă celelalte excelau prin stil şi prin umor, volumul *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei* se detaşează net printr-o obiectivitate foarte greu de pus în scenă dacă e gândim la prea acidele dispute privitoare la Eliade. Nu întâlnim nici mitizarea indigestă, de manual, a toricului religiilor, nici viziunea unilaterală şi malitioasă "uitării fascismului" (după Alexandra Laignel-Lavastine). n putea vorbi despre o anume "uitare a maniheismului" în cazul lui Florin Ţurcanu. Prezentarea Ioanei Pârvulescu u lasă nici un dubiu. Ba, mai mult, e un discret semn în ochi îndemnând la lectură:

„De ce admir cartea domnului Florin Ţurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*?

1. Pentru că, pe un subiect fierbinte, generator de scursuri pătimaşe, autorul reuşeşte să fie calm, echilibrat, ară a fi rece. Altfel spus, îi pasă, dar nu falsifică, nu xagerează şi nu deformează şi nu lasă deoparte pentru sta nici un detaliu.

2. Pentru că tonul său senin, de cercetător pursânge, edibil, este din ce în ce mai rar astăzi, când cărţile şi itorii lor au devenit mai degrabă pretexte pentru anipulări de tot soiul.

3. Pentru că, deşi îşi numeşte, cu modestie, demersul, *ografie*, acesta este mult mai mult decât atât: o monografie meinică prinsă pe fondul unei istorii zbuciumate, astfel cât cititorul să înţeleagă bine că omul e subt vremi, u, în termenii lui Eliade, omul e terorizat de istorie u, cum spune titlul, *prizonierul istoriei*. (Autorul este toric, aşa că înţelege bine acest prizonierat.) Este orala implicită a cărţii despre Eliade, autor care a fost ind interzis, când supralicitat, când mitizat, când monizat.

4. Pentru bogăţia documentaţiei şi valorificarea hivelor aflate în străinătate.

5. Pentru felul captivant în care pune în scenă ocumentul, astfel încât, dacă începi cartea, în ciuda mensiunilor ei, n-o mai laşi din mână. Prin felul în re recreează viaţa lui Eliade, dl Ţurcanu se poate socoti riitor. L-aş asemăna cu Serenus Zeitblom scriind spre Adrain Leverkühn, căci şi Eliade este un fel Doctor Faustus.

6. Pentru capitolul *Imposibila mărturisire*, legat o întrebare inevitabilă.

7. Pentru detalii: de pildă câţi ştiau, înainte de a citi cartea, că data reală a naşterii lui Elide este 13 martie, dar, apăsat de simboluri încă din copilărie, el a preferat 9 martie, ziua celor „40 de mucenici".

8. Pentru felul în care-şi încheie cartea, fără să apere sau să cheme la judecată.

9. Pentru că, vorba lui Andrei Cornea dintr-o recenzie la această carte, ne face să înţelegem că mulţi au defectele lui Eliade, dar puţini se pot lăuda cu calităţile lui.

10. Pentru că dovedeşte că cel mai frumos mod de a înţelege un om este să-i dedici o carte. Poate că ne-am înţelege mai bine unii cu alţii şi unii pe alţii, dacă ne-am dedica biografii."

Intrată în bibliografia obligatorie Eliade, cartea lui Florin Ţurcanu se poate dovedi şi o lectură de acomodare cu un ton echilibrat, impersonal şi lipsit de impulsivitate. Chiar una relaxantă, deşi nu leneşă. Ştiinţifică şi înţeleaptă. Credem că, şi de data aceasta, **România literară** a optat fericit. Aşteptăm noi cărţi şi noi premii, în 2007.

Reporter

La Clubul Prometheus

Florin Ţurcanu, laureatul Premiului Cartea Anului 2006

Foto: Mihai Cucu

Şedinţe la Uniunea Scriitorilor

În ziua de 14 decembrie 2006 s-a întrunit Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor în şedinţă curentă, sub conducerea lui Nicolae Manolescu, preşedintele USR.

Comitetul Director a analizat stadiul aplicării instrucţiunilor la Legea 8/2006 a indemnizaţiilor pentru pensionarii USR, aplicarea regulamentului USR de acordare a premiilor în filiale, deoarece unele filiale au acordat mai multe premii decît se prevăzuse, stadiul depunerii documentelor pentru CNSAS de către membrii Consiliului. A fost luată în discuţie modificarea regimului lecturilor publice în anul 2007, ca şi continuarea şi extinderea programului "Să ne cunoaştem scriitorii", coordonat de Gabriel Chifu, secretar al USR, prin noi acţiuni (timbre poştale, postere în mijloacele de transport, implicarea mai puternică a filialelor în program). Şedinţa a continuat cu o informare despre Festivalul de la Neptun 2006, ce va avea loc de data aceasta în primăvara anului 2007. Comitetul a hotărît sporirea fondurilor alocate de USR pentru plata colaborărilor la revistele literare proprii, ca şi mărirea în 2007 a sumelor acordate unor reviste aflate sub egida USR. S-a discutat de asemenea despre investiţii şi reparaţii la Casa Scriitorilor Neptun, despre stadiul demersurilor pentru preluarea Centrului Cultural Ipoteşti şi a Casei de la Gura Văii. Comitetul director a aprobat aplicarea unui parteneriat semnat de fostul preşedinte Laurenţiu Ulici pentru schimburi culturale între USR şi Federaţia de scriitori FDA (Germania), ca şi iniţierea schimburilor culturale între USR şi Uniunea similară din Armenia.

În aceeaşi zi, a avut loc şedinţa Consiliului USR. Consiliul a fost informat de preşedintele Nicolae Manolescu despre hotărîrile luate de Comitetul Director şi despre proiectele Uniunii. Varujan Vosganian, vicepreşedintele USR, a prezentat proiectul de buget al USR pe anul 2007 care a fost aprobat de Consiliu. Consiliul a aprobat prin vot încredinţarea reparaţiilor casei de la Sovata unei firme specializate care va exploata apoi construcţia în parteneriat cu USR. Gabriel Chifu şi Irina Horea, secretari ai Uniunii, au prezentat proiectele importante pentru viitorul apropiat: programul privind vizibilitatea scriitorior şi respectiv Festivalul de la Neptun, ediţia a VI-ă. S-a hotărît o întîlnire operativa a redactorilor-şefi de publicaţii în ziua de 15 decembrie pentru a negocia finanţarea acestora cu MCC şi AFCN în 2007. Consiliul a primit cu satisfacţie vestea că modificările Legii 8/2006 privind indemnizaţiile au fost aprobate de Parlament şi legea va deveni operantă de la 1 ianuarie 2007. Directorul general al USR Al. Istrate a anunţat că din 602 membri pensionari care au dreptul la indemnizaţii conform legii au primit adeverinţele necesare 510, urmînd ca restul sa le primească pe măsura prezentării lor la USR în zilele următoare.

(Rep.)

Mircea Mihăieș
CONTRAFORT

Laurii ofiliți

Se spune că ierarhizările, „top"-urile, nominalizările și premiile constituie cea mai bună reclamă pentru creația artistică. Probabil că e adevărat. Nimeni nu mai visează, astăzi, să scrie o capodoperă care să înfrunte secolele. Toată lumea visează Nobelul. Valoarea de piață a înlocuit valoarea pur și simplu. Pe urma operelor, creatorii înșiși au devenit o marfă. Nu mai contează ce scrii, compui sau pictezi. Contează dacă ești capabil să devii propriul tău agent de vânzări, prin televiziuni sau presa scrisă.

Am nutrit multă vreme iluzia că, odată intrată în atenția mass-media-ei, cultura va cunoaște o epocă de înflorire fără precedent. M-am înșelat profund. Statistic și cantitativ, emisiunile dedicate culturii arată acceptabil. În ce privește eficiența, aceasta tinde spre zero. E, desigur, și vina realizatorilor. Nu poți convinge decât pe cei deja convinși de valoarea unei opere de artă dacă rămâi la formula adormitoare a mesei rotunde și a discursului citit – cu sau fără har – de pe prompter. Cultura ar putea fi promovată eficient adoptând modelul filmelor documentar-militante din seria „Mari români". Altminteri, dacă *anchor-man*-ul unei emisiuni culturale nu are carisma și competența unei veritabile vedete, efortul e inutil.

Un element de care nu ține nimeni seamă este dozajul. Important nu e doar cum, ci și cât spui privitorului sau cititorului neavizat. Există, desigur, emisiuni culturale care te seduc din prima până în ultima clipă – ca de pildă, pastila zilnică a lui Dan C. Mihăilescu. Primejdia cea mare a unor astfel de programe e că dau senzația că ne aflăm mereu în fața capodoperei. Nici la nivel de planetă – darmite în haotica noastră viață editorială – piața nu geme de evenimente editoriale cotidiene. Cunosc suficiente persoane care nu-și încep ziua fără emisiunea lui Dan C. Mihăilescu, dar nici uneia nu-i trece prin minte să alerge imediat la librărie să cumpere unul sau altul din obiectele prezentate cu atâta șarm de „omul care aduce cartea".

E limpede, pe de altă parte, că nu trebuie abandonate aceste redute cucerite cu atâta greutate. E bine că s-a creat reflexul, dar e încă mai important ce facem cu el. Revistele literare și paginile culturale ale ziarelor se străduie să țină aprinsă torța pâlpâindă a interesului pentru cultură. Adeseori, o face inadecvat, ca să nu spun contraproductiv. Ca unul aparținând unei generații care mai degrabă a contestat decât a fost contestată, îmi permit să spun că inițiativa de a pune în stare de adversitate două entități pur abstracte – „Generația expirată" versus „Generația așteptată" – e sociologic naivă și estetic prostească.

A vedea lucrurile prin prisma limitativă a ceea ce unii creatori au în comun, fără a vedea diferențele, înseamnă a opera cu criterii dragi și naziștilor, și bolșevicilor. Numai aceia condamnau sau exultau la grămadă. Pentru unii, „evreii" sau „țiganii" erau destinați exterminării în virtutea simplei apartenențe la o categorie etnică. Pentru ceilalți, „chiaburii", „moșierii", exploatatorii" meritau lichidați doar pentru că erau desemnați în acest fel.

Las' că luate la bani mărunți sintagmele nu spun nimic: dacă cultura română ar fi divizată doar între aceste două grupuri, rezultă că prezentul e gol ca-n palmă. Cine-ar alcătui „generația valabilă"? Și cine face parte din „generația sosită"? (Sosită de unde?) A introduce criterii de „generație", adică de vârstă, e o formă gravissimă de discriminare și dispreț față de realitate. În această logică, nonagenarii Mihai Șora și Neagu Djuvara ar trebui să aibă tratamentul rezervat cândva bătrânilor în lumea eschimoșilor: după ce-și pierdeau dinții și nu mai puteau mesteca singuri carnea crudă, erau scoși din igloo-uri și lăsați să înghețe. (Îi rog pe acești venerabili maeștri să-mi ierte exemplul. Știu însă că au mult mai mult umor decât diverșii inițiatori de anchete menite să gâdile orgoliul unei galerii căreia oricum puțin îi pasă de cultură și de protagoniștii ei).

În ce mă privește, am citit și voi continua să citesc plin de admirație individualități culturale, și nu grupe ori categorii de autori. După criteriile stabilite din vârful buzelor de echipele de resentimentari ce promovează asalturile de acest tip, un critic literar de valoarea lui Lucian Raicu ar trebui radiat instantaneu din memoria românilor. Avea, ce-i drept, 72 de ani, luna trecută, când a dispărut dintre noi. Mai grav, refuzase orice fel de implicare în tulburea lume de după 1990. Era, după criteriile confrontaționalismului, un „expirat". Aș vrea să mi se arate, însă, o pagină, o singură pagină a oricărui alt „așteptat" care să aibă vibrato-ul metafizic, forța de penetrare și splendoarea artistică a oricăreia din cărțile sale, de la *Gogol sau Fantasticul banalității*, la *Scene din romanul literaturii*, *Reflecții asupra spiritului creator*, *Calea de acces* sau *Fragmente de timp*.

În aceeași ordine de idei, șirul de emisiuni „Zece pentru România" arată în ce măsură amprenta „Daciadei" și a „Cântării României" continuă să constituie matricea multora din realizatorii programelor de la televiziuni. Însăși denumirea trădează o mentalitate provincială, o competiție închisă între valori omologate în strâmtul nostru spațiu de șmenuri și pactizări. Într-un moment în care ne străduim din răsputeri să ne dovedim europenitatea – adică talentul și capacitatea de a face concurență la nivel continental – o astfel de idee arată cât de puțin dispuși suntem să ne asumăm un risc dincolo de măruntele talente de aranjori și distribuitori de lauri ofiliți.

N-are nici un rost să mă refer la felul în car făcut selecția și la numele oferite pe tavă drept reprezer en-titre ai spiritualității și talentelor profesional României. Ideea însăși e dusuetă, puhavă și me parcă, să pregătească explicații pentru previzib eșecuri privind „recunoașterea valorilor noastre". Evi de vină vor fi mereu străinii, care nu se buluce cumpere cărțile nu știu cărui membru al C.C. sau te indigeste ale cine știe cărui așa-zis scriitor de specializat în șopârle ce apăreau cu încuviințarea ce.. A le spune de la obraz unor astfel de autori că se amă înseamnă a le face un elogiu. Ideea că reușeau publice textele doar pentru că așa voia cenzura ș prin urmare, aveau atâta curaj cât le îngăduia ace le e complet străină. La fel de bine, ne-am putea înt fiecare dintre cei care am avut pagini, capitole sau întregi căzute la controlul ideologic, adică marea majo a scriitorilor români de dinainte de 1989, de ce u li se permitea și altora nu? Ce jocuri de glezne, ce p invizibile, ce aranjamente, ce târguri, ce servic prestau pentru a reuși să oblige cenzură să le dea b de tipar?

Doar insistența sau răbdarea nu erau suficie o pot dovedi cu sute de exemple de autori ce-și am cărțile de la un an la altul. Nici valoarea estetică nu în discuție – pentru că dacă era ceva ce-i lăsa re cenzori era tocmai relevanța artistică. Și atunci? At nu-mi rămâne decât să-mi imaginez un răspuns: că dintre cei care sunt considerați, în mod rizibil, vâ ale culturii române, beneficiau din greu de ate oficialității. S-au schimbat doar denumirile: astă mai e vorba de Consiliul Culturii și Educației Socia ci de diverse posturi de televiziune și publicații. Oa sunt, însă, aceiași. Și cei care decid, și cei ridica slâvi. ■

cărți primite

- Iordan Chimet, *Cartea prietenilor mei*, vol. III „Căderea cortinei", prefață de Vasile Igna, Editura Universal Dalsi, București, 2006, 296 p.
- Mircea Horia Simionescu, *Rătăcirile unui caligraf*, „Mircea Horia Simionescu în dialog cu Mihai Stan", Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2006, 192 p.
- Constantin Țoiu, *Memorii din când în când*, volumul III, Editura Cartea Românească, București, 2006, 318 p.
- Pia Pilat Edwards, *Zbor spre libertate. Fata cocorilor*, traducere din limba engleză de Mariana Neț, prezentarea și îngrijirea ediției de Monica Pillat, Editura Vremea, București, 2006, 328 p.
- Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*, ediția a doua, revăzută, Editura Humanitas, București, 2006, 152 p.
- Alexandra Târziu, *Libertatea peștilor captivi*, „scene globale", proză, Editura Compania, București, 2006, 128 p.
- Eugenia Tudor Anton, *Jurnal* (1955-1980), Editura Phoenix, București, 2006, 286 p.
- Maria Marian, *Cum a fost posibil?*, proză, prefață de Domnița Ștefănescu, Editura Universal Dalsi, București, 2006, 132 p.
- Felicia Antip, *Aventuri ale conștiinței de sine*, „Scriitori evrei față-n față cu destinul lor", Editura Hasefer, București, 2006, 452 p.

Editura AULA

Colecția „CANON

George Coșbuc *de Andrei Bodiu*	79.000 (7.
Titu Maiorescu *de Cornel Moraru*	79.000 (7.
Ioan Slavici *de Cornel Ungureanu*	79.000 (7.
Octavian Goga *de Cornel Ungureanu*	79.000 (7.
Liviu Rebreanu *de Ion Simuț*	79.000 (7.
Lucian Blaga *de Cornel Moraru*	79.000 (7.
Ion Barbu *de Andrei Bodiu*	79.000 (7.
Urmuz *de Adrian Lăcătuș*	79.000 (7.
Ștefan Agopian *de Ruxandra Ivăncescu*	79.000 (7.
Ion Alexandru *de Ion Bălu*	79.000 (7.
Ștefan Bănulescu *de Monica Spiridon*	79.000 (7.
Ana Blandiana *de Iulian Boldea*	79.000 (7.
Nicolae Breban *de Liviu Malița*	79.000 (7.
Emil Brumaru *de Rodica Ilie*	79.000 (7.
Augustin Buzura *de Ion Simuț*	79.000 (7.
Matei Călinescu *de Ștefan Borbély*	79.000 (7.
Mircea Cărtărescu *de Andrei Bodiu*	79.000 (7.
Gheorghe Crăciun *de Mihaela Ursa*	79.000 (7.
Leonid Dimov *de T. Ștef și V. Mureșan*	79.000 (7.
Ioan Groșan *de Nicoleta Clivet*	79.000 (7.
Alexandru Ivasiuc *de Sanda Cordoș*	79.000 (7.
Mircea Ivănescu *de Al. Cistelecan*	79.000 (7.
Nicolae Manolescu *de Mihai Vakulovski*	79.000 (7.
Adrian Marino *de Constantin M. Popa*	79.000 (7.
Virgil Mazilescu *de Ion Buzera*	79.000 (7.
Gellu Naum *de Vasile Spiridon*	79.000 (7.
Fănuș Neagu *de Andrei Grigor*	79.000 (7.
Mircea Nedelciu *de Al. Th. Ionescu*	79.000 (7.
Constantin Noica *de Cornel Moraru*	79.000 (7.
Cristian Popescu *de Horea Poenar*	79.000 (7.
Marin Preda *de Rodica Zane*	79.000 (7.
Eugen Simion *de Andrei Grigor*	79.000 (7.
Nichita Stănescu *de Vasile Spiridon*	79.000 (7.
Nicolae Steinhardt *de Gheorghe Ardelean*	79.000 (7.
Sorin Titel *de Daniel Vighi*	79.000 (7.
Mihai Eminescu *de Caius Dobrescu*	129.000 (12.

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 50061

ontestată de mulţi, denumirea „Micul Paris" avea acoperire în realitate, modelul parizian, redus la scară, fiind evident în trasarea marilor bulevarde (axele care se deschid din Piaţa Romană)

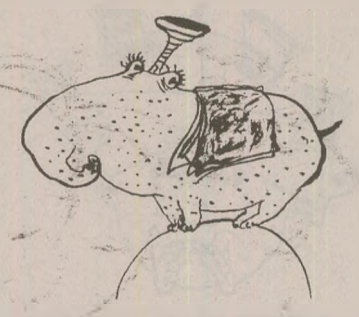

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Nostalgii bucureştene

Agasat de blocajele din trafic, veşnic în întârziere, privind în gol, posac, prin ferestrele murdare ale autobuzelor şi tramvaielor supraaglomerate sau alergând cu disperare spre o gură de metrou, bucureşteanul de azi nu mai are ochi să admire frumuseţea unor clădiri din altă epocă, devenite blazoane ale oraşului. ınci când, împovărat de grijile de tot felul, mai apucă idice privirea din pământ, locuitorul de azi observă groază cum zone care îi erau familiare au fost rase : faţa pământului pentru a face loc înălţării peste ıpte a vreunui mastodont cu geamuri opace. Se ıiliarizează repede cu noul peisaj şi, în scurt timp, ă şi el ce a fost pe respectivul amplasament în ıă cu câţiva ani.

Mai există în Bucureşti locuri în care, un răgaz de exie îţi poate aduce fiorii întâlnirii cu istoria. Privind, zicem, Palatul Băncii Naţionale, construit în stil ɔclasic de Albert Galleron şi Cassien Bernard, e 1883 şi 1885 îţi poţi imagina pentru o clipă că ct în acel punct au stat şi s-au bucurat de aceeaşi velişte Eminescu sau I.L. Caragiale, în drumurile spre redacţia ziarului „Timpul" de pe strada Covaci. mintirile despre Eminescu se vorbeşte şi despre ul că acesta era un împătimit al concertelor găzduite Ateneul Român, a cărui construcţie a fost terminată ul 1888. Concepţia arhitectonică este rodul colaborării tre acelaşi Albert Galleron cu arhitecţii români ınida Negrescu şi C. Băicoianu. Ne putem lesne gina încântarea poetului-ziarist în faţa splendorii jestuoase de sub cupola Ateneului Român. diat după moartea lui Eminescu au apărut alte clădiri ɔlematice ale oraşului, admirate de oameni intraţi ult în cărţile de istorie ale neamului: Splendidul t al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni (CEC), struit între 1896-1890 pe baza planurilor arhitectului ıcez Paul Gottereau, Palatul de Justiţie, ridicat între 0 şi 1895 (arhitect A. Ballu, amenajarea interioară, Mincu), Palatul Poştelor, dat în folosinţă în 1900 itect Alexandru Săvulescu). Pe lângă edificiile lice, la cumpăna dintre secolele al XIX-lea şi al -lea se înalţă câteva case cu o arhitectură impresionantă rţinând unor oameni foarte bogaţi. Orice trecător t pe Calea Victoriei rămâne şi astăzi cu gura căscată aţa Palatului Cantacuzino (astăzi Muzeul „George scu"), fosta reşedinţă a lui Grigore Cantacuzino – abul (proprietarul ziarului „Timpul" la care lucraseră inescu şi Caragiale), rod al imaginaţiei arhitectului Berindei. Clădirea a fost dată în folosinţă odată cu eperea noului secol, la 1900. Cam tot din acea oadă datează şi cele două clădiri de pe Calea Victoriei enite foarte familiare breslei scriitorilor: Casa ıescu (fosta reşedinţă a fruntaşului liberal G. Vernescu, struită după planurile arhitectului Ion Mincu şi dată în folosinţă în anul 1889) şi Casa Monteoru (terminată în acelaşi an, după schiţele aceluiaşi Ion Mincu).

De altfel, tot acest Bucureşti monumental, de tip neoclasic sau „Art Nouveau"datează din anii care au premers sau au urmat intrării în secolul XX.

Un excelent prilej pentru întoarcerea nostalgică în lumea capitalei din anii în care totul era de inventat şi de construit îl constituie apariţia celor trei albume de fotografii, *Bucureştii în imagini. În vremea lui Carol I*. Realizate în stilul celebrelor albume ale Editurii Parigramme, dedicate vechiului Paris, cărţile se constituie într-o istorie ilustrată a modernizării arhitectonice a unui oraş transformat în numai câţiva ani dintr-o localitate cvasi-sălbatică - în care oamenii se uşurau pe străzile mai mult sau mai puţin lăturalnice, caii morţi erau abandonaţi în plină stradă şi stăteau acolo cu zilele, iar apa curentă era un lux - într-o capitală europeană în adevăratul înţeles al cuvântului. Contestată de mulţi, denumirea „Micul Paris" avea acoperire în realitate, modelul parizian, redus la scară, fiind evident în trasarea marilor bulevarde (axele care se deschid din Piaţa Romană) forma şi înălţimea constantă a clădirilor aflate pe axele principale, conceptul arhitectonic al unor edificii emblematice, concepute adesea chiar de arhitecţi francezi. Revăzând un album cu Parisul începutului de secol este imposibil să nu recunoşti ceva din aerul centrului bucureştean al aceleiaşi perioade. E drept însă capitala noastră a conservat multă vreme şi mahalalele mizere în care ar fi fost greu de găsit urmele vreunei forme de civilizaţie europeană.

Stelian Ţurlea (îngrijitorul ediţiei) şi Emanuel Bădescu (cel care s-a ocupat de selectarea şi prezentarea fotografiilor) au împărţit cronologic bogatul material iconografic. În primul volum sunt grupate fotografii realizate de artişti care au surprins primele semne de modernizare, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza şi în primii ani de domnie ai lui Carol I. Într-una dintre fotografii, pe Sărindar, printre clădiri moderne cu mai multe etaje, se văd trecând agale care cu boi, încărcate cu butoaie cu vin. Tranziţia de la sat la oraş se face chiar sub ochii locuitorilor pentru care, probabil, în epocă un asemenea cadru, făcea parte din cotidian, era perceput ca firesc. Mahalalele emană mizerie, alternativa la praf este noroiul, dincolo de gardul Spitalului Brâncovenesc se înalţă, mândră, o căpiţă de fân, malurile Dâmboviţei sunt locul favorit de deversare a gunoaielor, adevărate focare de infecţie. Igiena pare un moft şi simpla privire a unor poze poate aduce în nările cititorului de azi un vag miros pestilenţial. Într-un astfel de mediu, un exponent al unei case regale occidentale nu putea să se simtă decât şocat. De altfel, după cinci ani de domnie, Carol I a fost tentat să renunţe şi chiar a dorit să abdice. Din fericire, cei din jurul său nu au fost de acord cu această dezertare, iar rezultatele s-au văzut. Fotografii care au imortalizat străzile şi clădirile din Bucureşti între 1881 şi 1914 (volumul al II-lea) scot la lumină o cu totul altă realitate. Faţa oraşului este alta, Dâmboviţa este sistematizată, la tot pasul se vorbeşte franţuzeşte, doamnele păşesc elegante pe trotuar, cu umbreluţele în mână, domnii se salută ridicându-şi jobenul, pe străzi au apărut tramvaiele, se circulă mai mult cu caleaşca, dar ici-colo, privit la început cu mare scepticism, ca un moft, îşi face apariţia câte un automobil. Sunt anii în care centrul devine „Micul Paris", iar abagii, găitănarii, covrigarii, bragagii se retrag discret, pe nesimţite, spre periferie. Aşa că la *Expoziţiunea de la 1906* (volumul al III-lea), menită a celebra împlinirea a 40 de ani de la venirea lui Carol I în România, nimic nu mai seamănă cu deprimantul peisaj bucureştean din momentul sosirii. Oraşul şi-a găsit o nouă identitate, îndrăzneala arhitectonică devine regulă, capitala este perfect sincronizată cu pretenţiile Europei la început de veac.

Cele trei albume *Bucureştii în imagini. În vremea lui Carol I* sunt născute, aşa cum mărturiseşte Stelian Ţurlea, din dragoste pentru Bucureşti. Ele beneficiază de o excelentă privire istorică asupra epocii (din care am preluat unele dintre informaţiile apărute în acest articol) aparţinând unui specialist de talia lui Ion Bulei. În fine, în prezentarea pozelor, Emanuel Bădescu reuşeşte să combine fineţea observării detaliilor şi precizia documentară cu o uşoară notă de sentimentalism, care dă bine unei astfel de lucrări.

Albumele *Bucureştii în imagini. În vremea lui Carol I* constituie un eveniment editorial care nu trebuie să lipsească din casele celor ce iubesc istoria bătrânei, dar atât de tinerei noastre capitale. ■

Bucureştii în imagini. În vremea lui Carol I (*vol. I, II, III*), ediţie îngrijită şi Cuvânt înainte, Stelian Ţurlea, selecţia şi prezentarea fotografiilor, Emanuel Bădescu, privire istorică Ion Bulei, Editura Fundaţiei PRO & Asociaţia Kultura, 2006, 264+328+124 pag.

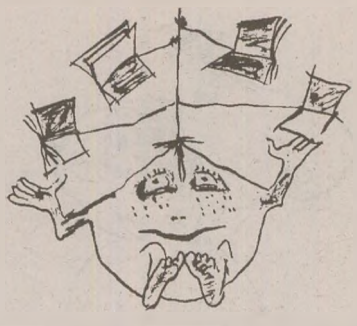

Criticii literari ar trebui să-i mulţumească lui Dumnezeu că Nicolae Breban, ocupat cu scrierea romanelo lui, nu a avut timp să le facă decât în treacăt concurenţă

Nicolae Breban, critic literar

Alex Ştefănescu

REACŢII IMEDIATE

Nicolae Breban este considerat în mod curent un spirit anistoric, pierdut în visurile lui de constructor al unui Zid Chinezesc al romanului. În consecinţă, nici cariera spectaculoasă în PCR, nici gestul curajos de a protesta împotriva „Tezelor in iulie" ale lui Ceauşescu şi de a se condamna astfel la marginalizare (cu o stranie voluptate, amintind de cea a propriului său personaj, doctorul Minda, din *Îngerul de gips)* nu reţin atenţia exegeţilor săi decât ca acccidente biografice.

În realitate, scriitorul observă ce se întâmplă în jurul său şi ia atitudine, îşi cunoaşte rolul în istorie, dar o face dintr-o perspectivă înaltă (în tradiţia lui Eminescu) fără legătură cu agitaţia politică zilnică a contemporanilor. (Îmi aduc aminte o discuţie a sa cu Alexandru Ivasiuc, într-o maşină pe care o şi conducea şi în care se mai afla Nicolae Manolescu, despre raportul dintre individ şi societate. Alexandru Ivasiuc, cu vocaţia lui de ideolog, avea o reprezentare geometrizată a societăţii, menţionând imprevizibilitatea reacţiilor individuale doar ca pe o problemă de teorie a probabilităţii şi de statistică, în timp ce Nicolae Breban *vedea* ca nimeni altul realitatea existenţei umane, este adevărat, o realitate abisală, descrisă cu o inteligenţă de o strălucire neagră, care părea *clandestină* în timpul comunismului.)

Documentul cel mai impresionant al interesului său (metafizic) faţă de istorie îl constituie eseul *Spiritul românesc în faţa unei dictaturi,* scris la Paris, înainte de 1989, şi reeditat de curând de Ideea Europeană. "Aflat la Paris – explică Ovidiu Pecican, autorul unei prefeţe entuziaste şi subtile –, deci beneficiind de privilegiul perspectivei, Nicolae Breban s-a simţit somat să contemple Waterloo-ul societăţii româneşti strivite de «mesianismul» ceauşist. Şi a făcut-o cu gravitatea şi severitatea cu care, ajunşi la o răscruce, ne privim uneori propria viaţă.".

Recitit azi, eseul impresionează prin clarviziune şi prin patetismul sobru cu care este descrisă-explicată, cititorilor din lumea occidentală, situaţia din România. În afară de ideile propriu-zise (care şi-au găsit şi îşi vor mai găsi, fără îndoială, numeroşi comentatori), merită examinate cu atenţie pasajele în care Nicolae Breban face consideraţii asupra literaturii române din epocă. Eseistul, care a trăit dintotdeauna *pentru* literatură, tratează literatura ca pe esenţa spiritului românesc, ceea ce nu este chiar o exagerare sau, dacă este, este una productivă. Reacţiile literaturii la dictatura comunistă sunt considerate de el reacţii ale spiritului românesc.

În acest context este schiţată o teorie a aderării la autonomia esteticului ca formă de împotrivire faţă de regimul comunist, care tindea să transforme integral creaţia literară într-un instrument de propagandă. Cu luciditatea specifică unui caracter puternic, Nicolae Breban înţelege că atitudinea (generaţiei din care şi el făcea parte) s-a configurat ezitant, din mers, cu multă improvizaţie, dar şi că *a contat* în cele din urmă în viaţa publică românească:

„Lupta noastră, a celor câţiva care ne-am propus *esteticul ca ideal* a fost, desigur, confuză şi inconsecventă, cu mult mai puţin categorică decât îmi apare mie azi, decât apare ea în ochii acelor tineri care ne vizitează cu amabilitate şi ne declară, puţin cam grăbit, maeştri. Pe de altă parte e dificil să faci perceptibilă această idee Occidentului care, în acel timp – poate şi azi! –, a trăit cu putere şi entuziasm mişcarea culturală inversă, nu de la social spre estetic, ci de la estetismul perimat şi academic al începutului secolului, spre o artă angajată şi militantă, spre *acţiunea ca semn al existenţei!*

Pentru noi, însă, acea *insulă de generaţie,* grupul literar în frunte cu Nichita Stănescu şi Matei Călinescu, predominaţia esteticului sau, mai bine; *esteticul ca zonă majoră a socialului* era nu o fugă de realitate, nici o apropiere de gratuitatea artei, ci o formă decisă de luptă, singura pe care am găsit-o noi atunci, dezorientaţi, ezitând între instinct şi bunul-simţ, întâlnindu-ne în camere, în subsoluri sau la mansardă, citind nopţi întregi un singur şi acelaşi capitol din *Odiseea,* încercând să demontăm tipul de metaforă homerică sau comentând, ridicoli şi încăpăţânaţi, texte şi simboluri culturale din Evanghelie şi Noul Testament, un refugiu disperat, dar şi o luptă contra dogmatismului ce năvălise peste tot cu valuri tulburi, batjocoritoare – dogmatismul pe care o fire mai puţin puternică putea să-l confunde cu *realitatea,* dar de fapt unde se afla *realitatea* pe acea vreme?"

Analizele propriu-zise ale evoluţiei unor scriitori – de la Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Constantin Noica, G. Călinescu şi până la Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Dan Deşliu, Nichita Stănescu ş.a.m.d. – sunt făcute cu aceeaşi competenţă neconvenţională, de spirit liber, care nu se încurcă în birocraţia criticii literare. Imaginea fiecăruia dintre scriitorii aduşi în prim-plan devine astfel surprinzător de proaspătă, de viu colorată, de autentică. Criticii literari ar trebui să-i mulţumească lui Dumnezeu că Nicolae Breban, ocupat cu scrierea romanelor lui, nu a avut timp să le facă decât în treacăt concurenţă.

Un exemplu printre altele îl constituie capitolul consacrat lui Marin Preda, ale cărui biografie şi operă sunt în întregime regândite de Nicolae Breban;

„Marin Preda, care este unul dintre puţinii *salvaţi* din proletcultism, va face cariera, tipică pentru un scriitor român dintre cele două războaie – deşi el este născut în 1922 – a unui copil de ţăran sărac, de undeva din sudul României, care face studii «incomplete», debarcă în Capitală *(il monte à Paris!),* sărac, stângaci, cult pe jumătate, anarhic pe sfert, iubind confuz şi pasionat cărţile: face jurnalistică un timp – în anii războiului – şi i se pare că e nefericit. Mai târziu, amintindu-şi de această perioadă şi de amestecul neverosimil de idei, oameni, cariere, urcuşuri şi răsturnări de imperii mărunte, îşi va da seama că a avut prilejul de a fi mărunt actor al unuia din furnalele istoriei. E, însă, ca majoritatea marilor naturalişti români, Slavici, Rebreanu, Sadoveanu, Agârbiceanu, un individ ce visează idei («Eu văd idei! », exclama Camil Petrescu, fiind convins că se află într-o stare privilegiată a omului social), dar este mai ales pregătit pentru o involuntară, poate, însă tenace răzbunare socială, un mesager al clasei lui, oprimate şi cufundate în tragicul vag al istoriei.

Debutează în 1948 cu un volumaş de nuvele, *Întâlnirea din Pământuri,* o carte de geniu, cu siguranţă, în primul rând pentru evantaiul extrem de larg de promisiuni ce îl deschide, stilistic şi tematic (naturalismul mitic al lui Slavici, cel abisal al lui Caldwell, cel negru al lui Reymont şi Zola, cel legendar al lui Sadoveanu şi Turgheniev!). Romanul *Morometii,* apărut în 1955, alege numai una dintre căile posibile ale *Întâlnirii...,* calea *naţională,* un naturalism comportamental şi ironic, ce completează fericit cele două metode anterioare în proza română, alături de ţăranul primitiv romantic şi brutal până la patologic al lui Rebreanu şi alături de ţăranul de baladă şi de metaforă al Mioriţei năzdrăvane, cel fascinat de visare şi de fatalism al lui Sadoveanu, Marin Preda, prin *Morometii,* propune un al treilea tip, *cel sudic;* ţăranul (ce abia dacă se poate numi astfe fosta lui şerbie îi atârnă de piele încă!) *existenţiali* în sensul exacerbării prezentului, un veritabil parado în psihologia ţărănească ce trăieşte din rezerve materia şi din hazardul timpului! Moromete primeşte pamâ de la guvern, după victoria primului război (şi nu trebu să ucidă pentru el, ca Ion al lui Rebreanu) şi drama l nu este *posesia,* ci păstrarea unui *état d'âme,* a un precar şi seducător echilibru psihic ce se materializea prin fraze şi ticuri verbale surprinzătoare pentru medi literar clasic ţărănesc!, o certă comedie a limbajului impresionantă capacitate de deriziune amabilă a tutur valorilor şi persoanelor cvasi-auguste, în fapt pr instituirea unui *centru* al lumii, *acolo,* în măruntul primitivul sat de câmpie al foştilor iobagi."

În *Spiritul românesc în faţa unei dictaturi* întreză o posibilă istorie a literaturii române contemporane *istorie vie,* de genul celei a lui Pierre de Boisdeffr Ar fi extraordinar ca Nicolae Breban să o scrie. ■

Nicolae Breban,* Spiritul românesc în faţa unei dictaturi, *ediţia a III-a, Prefaţă de Ovidiu Pecican, Editura Ideea Europeană, Bucureşti, 2006. 296 p.

Premiile UNPR

Juriul desemnat de Uniunea Scriitorilor pentr atribuirea premiilor de excelenţă în literatură al Uniunii Naţionale a Patronatului Român, compu din Eugen Negrici (preşedinte), Luminiţa Marcu Gabriel Chifu, a acordat următoarele premii:

Premiul de excelenţă pentru debut în literatură ***Augustin Cupşa***

Premiul de excelenţă pentru activitate literară ***Gabriela Adameşteanu***

Premiul de excelenţă pentru Opera Omnia ***Petre Stoica***

Au mai fost acordate premii pentru muzic şi arte plastice.

Ceremonia decernării premiilor a avut loc în ziua de 18 decembrie 2006, la Casa Capşa în prezenţa domnului Marian Petre Miluţ, preşedintele UNPR, şi a unei numeroase asistenţe.

Răzvan Rădulescu ne oferă un *reality-novel* ambalat în regulile când molatice, când colorate ale filmelor de animație.

Moartea domnului Pisicâine

Câteodată, o prezentare sumară a traseului unui scriitor – tânăr şi deloc ocolit de succes, în acelaşi timp – valorează aproape la fel de mult ca o analiză minuţioasă, dar inocentă. Câteodată, adică atunci când avem de-a face cu autori ca Răzvan Rădulescu. Absolvent al Facultăţii de Limbi ăine şi al Academiei de Muzică, ieşind spectaculos rampă în volumul colectiv *Tablou de familie* girul semnificativ al lui Mircea Cărtărescu), i se ordă în 1997 Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, tru *Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane.* Dacă mai aug şi două-trei titluri de filme ale căror scenarii a semnat (în colaborare cu Cristi Puiu, Alexandru ciu ori Radu Muntean), vă veţi lămuri de ce vestea cărţii despre care scriu e, din punctul u de vedere, ceva mai largă decât lasă să se înţeleagă luloza: *Marfa şi banii* (2001), *Niki Ardelean, lonel în rezervă* (2003), *Hrană pentru peştii ici* (2004), *Offset* (2004), *Moartea domnului zărescu* (2005), *Hârtia va fi albastră* (2005). Firește, propun o năucitoare sesiune de vizionări şi lecturi ute pe nerăsuflate. Dar nici nu o interzic.

Romanul *Teodosie cel Mic* (recent apărut la tura Polirom) poate părea, la foiletare, un scenariu tins de *cartoon.* Un desen animat derulându-se pe i bine de 400 de pagini, conţinându-şi propriile mente alternative de îmblânzire şi de incitare. oricizat, însă flagrant anistoric, împânzit de sonaje infantile, dar şi de urzeli mai mult decât ulte, ludic şi în acelaşi timp ceremonios, e stul de dificil să-i recompunem genealogia. De i şi tentaţia constantă de a-l încadra în tipare venite mva din afara literaturii. În faţa unei epopei imaliste care se desfăşoară într-o Muntenie nboviţeană şi nu prea (mici regate conţinând potrivă Bucureştiul, Petrila, Filiaşiul, dar şi Valea percilor, Căpşunăria sau Ciupercăria), în care lii de putere sunt divizaţi între prinţul Teodosie Mic, Pisicâinele Gavril, Bufniţa Kaliopi, Minotaurul moil, Fantoma Otilia şi Somnul Protector viu aliat cu Otto şi cu Furnicile Vinete, inerţiile cărui cititor exersat se atenuează.

Atenuare pripită, cred. Întâi pentru că, dacă am ta cu tot dinadinsul un reper (cel puţin în proza imilor ani), o carte cum e *Războiul fluturilor*, Paul Cernat şi Andrei Ungureanu, poate fi aşezată r-un raft apropiat. Cu deosebirile inerente ţinând livresc, de miză, de dimensiuni ş.a.m.d. Apoi tru că intrarea în poveste nu înseamnă şi identificarea aceasta. Romanul lui Răzvan Rădulescu trebuie ercat cu degetul, nu parcurs înot. Ceea ce avem faţă nu e un desen animat, ci o cameră video reptată spre un ecran. Genul proxim e reportajul rucat sau *reality show*-ul. Abia înţelegând aceasta m putea admite că, într-adevăr, pe acel ecran ează un *cartoon* omogen. Dar şi că în jurul său r numeroase amănunte cu o consistenţă ceva mai terială decât pixelii.

Două sunt argumentele tehnice ale pertinenţei i asemenea regim – strabic, recunosc – de lectură. tfel, deşi răsturnările de situaţie nu lipsesc, iar iunea e pigmentată de momente-limită, practic, *pense*-ul nu există. O anume lentoare guvernează ar şi mişcările bruşte ale combatanţilor, o acalmie bişnuită se desprinde din toate soluţiile conspirative e. Prinţul moştenitor Teodosie, aflat sub mentoratul onsilierea Pisicâinelui, e răpit de trimişii Somnului tector, în urma unei lupte improvizate în cofetăria mâiţa" (de lângă Cişmigiu). Nici vorbă de disperare, întregul episod. La rândul său, Pisicâinele e întemniţat. Evadează. În fundal, nici un sunet de tobe nu acompaniază presupusa tensiune narativă. Misiunea de eliberare a lui Teodosie se compromite şi se reabilitează de câteva ori. În tot acest timp, trădări, înţelegeri secrete, sabotaje între aliaţi se înşiră una după alta. Liniştea textului persistă. Până şi în scena decisivă, când marea bătălie din apropierea Bucureştilor nu mai poate fi evitată, când armele neconvenţionale intră în joc, când măcelul e generalizat şi singurul războinic supravieţuitor rămâne Teodosie, deplasările de forţe sunt tratate cu aceeaşi naturaleţe lipsită de *suspense*. Totul e scris "în direct", fără adaosurile pasionale şi de obicei patetice ale documentarului sau memorialului. Dar nu şi fără emoţie. Moartea Pisicâinelui e pe drept cuvânt înduioşătoare: „Odată cu bucata de sticlă care se desprinse, se frânse şi săbiuţa viteazului Gavril, iar vârful rupt crestă din plin solzii lui Oliviu.

– Înainte, strigă Otilia, împinsă ca din arc când garda de elită a Somnului Protector se năpusti peste Gavril şi-l masacră cu paloşele. Dar nimeni nu veni în urma ei. Ultimii şase soldaţi din Bucureşti se lăsaseră în iarbă, străpunşi de săgeţi. [...]

– Gavril zace întins la picioarele mele, cu ciotul săbiuţei frânte în mâini. L-au ucis cu zeci de lovituri gărzile mele. Ochii lui ageri stau acum deschişi şi privesc fix la nimic. Din cârca Marelui Monstruleţ se auzi plânsetul lui Teodosie."

Cea de-a doua dovadă ne-o serveşte chiar Răzvan Rădulescu. Mai precis spus, naratorul şi personajul Răzvan Rădulescu. Fiindcă, în capitolul al XVII-lea, Teodosie cel Mic ajunge în camera de lucru a autorului întregii poveşti. E drept că nu-l întâlneşte în carne şi oase, dar prilejul îi e suficient pentru a arunca un ochi prin calculatorul acestuia. Şi pentru a afla continuarea romanului. Printre altele, şi un capitol XIX *(Despre imateriala legătură dintre Frăţietate şi Flotă).* Mai e oare nevoie să spun că romanul are numai optsprezece părţi? Că de

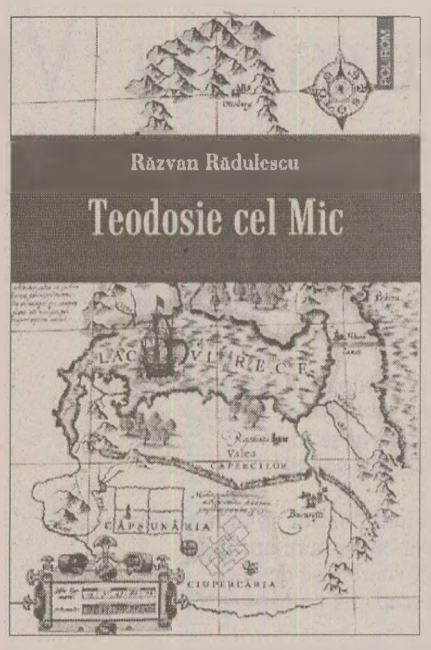

Răzvan Rădulescu*, Teodosie cel Mic, *Editura Polirom, 2006, 340 p.

aproape (de prea aproape) lucrurile se văd uneori foarte diferit? Exact aşa cum un *cine-verité* are aparenţa unui desen animat...

Într-o anumită măsură voluntar, asumat şi în ton cu stilul său, Răzvan Rădulescu ne oferă un *reality-novel* ambalat în regulile când molatice, când colorate ale filmelor de animaţie. Pe de altă parte, nu e exclus ca descriptivismul abundent şi lentoarea obositoare a unor pasaje să provină dintr-o evitare inconştientă a deprinderilor de scenarist. *Teodosie cel Mic* rămâne, fără dubii, o carte concepută inteligent şi susţinută metodic, care lasă însă impresia de a nu-şi fi dat, sieşi, tot ce putea. Şi nici cititorilor.

Cosmin CIOTLOŞ

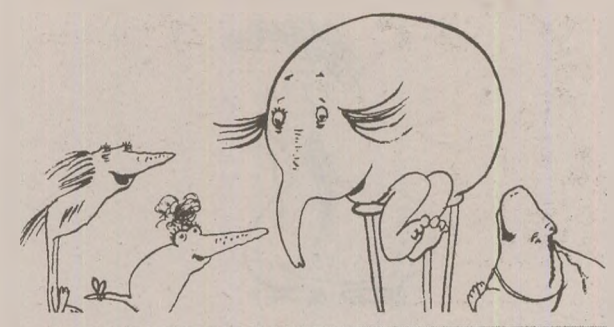

Dumitru Velea

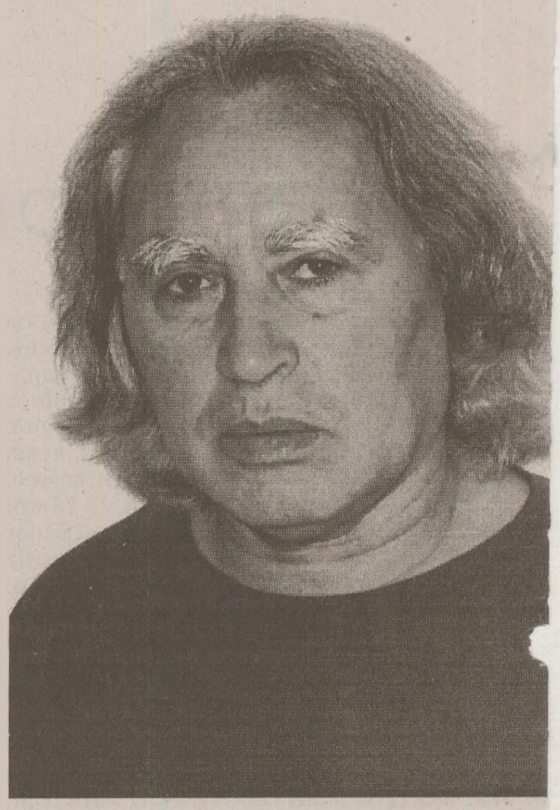

Un an pentru o stelă

Trei luni doarme pe fundul apei
hrănit cu peşti şi moluşte,
apoi, valurile îl ridică la suprafaţă
şi-l înghite vântul.

Trei luni doarme deasupra norului
hrănit cu limbi de vultur,
apoi, norul se topeşte
şi-l soarbe soarele.

Trei luni doarme în inima soarelui,
hrănit cu cărbuni aprinşi,
apoi, soarele se desface
şi-l scapă pe pământ –

un tânăr îngemănat cu-o stelă
de diorită neagră
cu semne cuneiforme
să vindece orice rană.

Trei luni cuvântul tânărului
topeşte arama şi piatra,
apoi, vocea stelei desparte
zgura de aramă.

Despre visul lui Cyrus

Din vis în vis trece cel cu aripi pe umeri:
cu una acoperă răsăritul,
cu cealaltă descoperă apusul,
în fâlfâitul lor acoperă şi descoperă
pe rând răsăritul şi apusul,
adumbreşte şi luminează –

să fii sigur că îţi va ajunge capul
într-un burduf plin de sânge;
făptura jumătate om, jumătate pasăre
va alege un altul să-i apară în vis,
să-i fâlfâie pe dinaintea ochilor,
lumină în umbră.

La început eşti om;
la sfârşit, pasăre.
Acum, priveşte:
capul ţi se îneacă în sânge
şi mâna în loc de degete are pene,
până la umăr s-a umplut de pene – şi fâlfâie!

Asemeni cămilei

Să împrejmuieşti cetatea cu şerpi –
şi caii să-i mănânce!

Să trimiţi călăreţi în apărare –
şi caii să fugă înapoi de mirosul cămilelor!

Să te bizui pe zidul înconjurat de leu –
şi, după paisprezece zile, să-l urce un pers,
pe unde casca străjerului s-a rostogolit
în prăpastie!

Să te încrezi în oracole,
fără să pui a doua întrebare –
ajungi cu zilele aninate
de limba copilului mut,
ce-ncepe să vorbească
abia când spada ţi se îndreaptă spre inimă!

Fără să ştii, îngenunchezi,
ca să ţi se pună povara!

Şi nici măcar nu ştii

Cine vede Fecioara cu cei doi câini,
cum se strecoară pe sub zidurile cetăţii,
poate să descifreze inscripţiile de pe ele
oricât de lăsate ar fi în pământ.

Fecioara trece printre coloane cu câinii:
cel din dreapta primeşte îmbucătura de pâine
şi cel din stânga se gudură pentru carnea,
ce alunecă de pe oasele omului.

Albe rămân oasele pe pietrele muntelui,
ca literele unui nume tăiate în piatra din zid.
Din lumină, cu capul plecat, tu le citeşti,
şi nici măcar nu ştii, la a câta citire ai ajuns.

Vis cu cai

- Artabanos, unde se duc călăreţii printre mirţi
cu caii aceştia,
unul roşu,
altul murg şi
altul alb?

- În visul lui Zaharia,
cel care s-a născut odată cu tine
şi-a plecat cu-o funie de măsurat în mână
dincolo de râu,
în al doilea an de domnie al lui Darius.

- Ce să măsoare, căci doar privirea mea
fixează marginile lumii!?

- Templul celor cu corturi
ridicat după măsurătorile lui,
pe care l-am lăsat în partea de jos,
când am apucat spre ţinutul de miazănoapte,
unde cămilele au mâncat şerpii.

Cu ochii spre cer

Printre norii zbătându-se ca marea,
şapte perechi de ereţi
hăituiesc o pereche de vulturi,
jumulindu-le penele şi fulgii;

pe sub nori, din penele şi fulgii lor
se fac şapte perechi de vulturi,
hăituind o pereche de ereţi,
jumulindu-le penele şi fulgii;

jos, şapte perechi de umbre
hăituiesc o pereche de oameni
cu ochii spre cer,
sfâşiindu-le veşmintele şi carnea.

Nouă drumuri

Nouă poduri trec peste fluviul cel sfânt;
pentru fiecare s-a jertfit câte un cal alb
la porunca reginei, cu ea în şa să-l străbată
până la marea cea mare.

Nouă drumuri trec peste fluviul cel sfânt;
pentru fiecare a îngropat de viu câte-un copil
să ţină cu răsufletul talpa celui ce calcă
spre muntele cel mare.

De sub piatra drumului se aude cum bate
inima copilului îngropat de viu.
În pieptul celui ce trece se zbate o piatră
să se întoarcă înapoi pe munte.

Lumină din nouă stele se prelinge în ochii
copiilor îngropaţi de vii sub drumuri.
Nouă şerpi se răsucesc cu limbile spre soare
pe trupul femeii ridicat din ape.

Locul pietrelor de hotar sau osuarul ceresc

- Însemn marginea lumii cu pietre de hotar
desprinse direct din cer cu numele meu,
cu însemnele zoroastrice şi chipul animalelor –
toate săpate adânc de lumină.

Pietrele se mişcă odată cu paşii mei,
cum fiecare lucru sau supus păstrează
aceeaşi distanţă faţă de mine,
totul se mişcă precum pielea odată cu corpul.

Piatra de hotar se mişcă odată cu locul
de unde s-a desprins, rămas în cer ca un ochi.
Oriunde mă-ntorc şi privesc cerul,
prin ochii de sus luminează oasele perşilor.

Capul din burduf

Prin cele patru încăperi ale Soarelui
circulă capetele perşilor mei
de când un cap a fost retezat de trup
şi înecat în burduful plin de sângele său.

Un singur cap despărţit de întuneric
se zbate în sângele din burduful lumii
ca ochii lui patru să lumineze perşii
prin cele patru încăperi ale Soarelui. ■

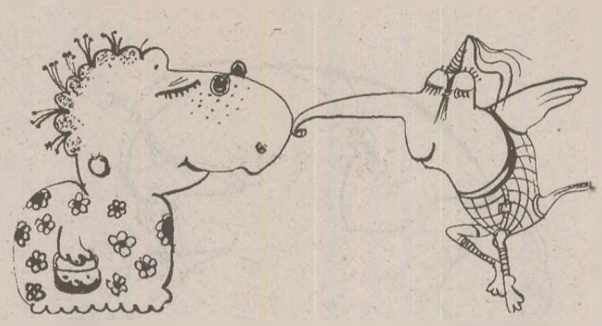

crisoare din Paris

Necruţarea de sine

Oamenii – autorii ! – care au întotdeauna *dreptate*, cei care rareori se înşeală în judecăţile lor, cei reputaţi a fi invariabil "judicioşi", au de obicei şi o altă reputaţie, ca un revers al medaliei, aceea de a fi, tocmai de asta, reci şi rigizi, aproape de nesuferit în a lor infailibilitate; cam omenească la drept vorbind.

Filosoful şi marele jurnalist *Jean-François Revel* a fi unul dintre ei. Prima sa reputaţie – de judecător ob al evenimentelor – este mai mult decât întemeiată, oua – cea a unei disgraţioase, inumane infailibilităţi eloc, deloc...

Cel puţin de aici înainte, adică odată cu apariţia *morilor* sale (Plon, 1997), lecturii căreia m-am ndonat – acesta-i cuvântul – vreme de o săptămână. rtea se impunea. Se cerea imperios să fie, odată odată, scrisă, tocmai spre a dezminţi cea de a ia imagine, cea întrucâtva dizgraţioasă.

Omul care a avut şi are mereu dreptate, precum intea sa Raymond Aron, nu are el însuşi despre o astfel de reprezentare. Mărturiseşte din prima ină, la cei şaptezeci şi trei de ani ai săi, după douăzeci cinci de cărţi tipărite şi după multe sute de cole, că nu e zi de la Dumnezeu în care să fie scutit un geamăt, chiar aşa, geamăt de remuşcare, de insuportabil regret. Regretul şi remuşcarea de a greşit, vai, de atâtea ori, de a fi cedat răului, erficialităţii, prostiei... Tocmai el – Jean-François vel? Da, tocmai el, el şi nu altul, el ca atâţia alţii, a noi toţi.

Mărturisirea, mărturisirile îl umanizează. Dar îl anizează mai ales şi încă mai mult altceva – tul însuşi, frază de frază, pagină după pagină – o stupefiantă savoare, de un copleşitor "omenesc", text vital fremătător. Atât de "seriosul" Revel cât de neserios este să te iei mereu în serios... Cea i izbitoare dintre calităţile gravului editorialist în ste Memorii – umorul. De o vivacitate prodigioasă, stâmpărată.

Revăd fraza tocmai aşternută – cu teama că ar ea da o idee greşită despre cartea subintitulată *voleur dans la maison vide*, subtitlu inspirat de proverb budist – intrăm în existenţă cu iluzia că fi plină şi bogată; doar o nălucire, realitatea fiind *ul* din ea... Curioasă ultimă revelaţie, pentru un om e atâta s-a implicat, într-o viaţă fertilă, densă de evenimente, pasiuni, participări, în ele însele parcă incompatibile cu o viziune pesimistă budist-ecleziastică a zădărniciei şi a inconstistenţei... E o contradicţie aici, dar una fecundă – în miezul ei îl găsim şi îl regăsim pe Revel... Contradicţie, natură eminamente contradictorie...

Umorul, da, facultate dominantă, dar care, iată, nu dizolvă, cum se întâmplă îndeobşte, relieful tăios şi abrupt, neconcesiv, al atitudinilor, gustul delimitărilor clare, al neînduplecatelor adevăruri incomode...

Gustul probităţii – nedezminţit, de la prima carte de acum exact patru decenii – " *La ce sunt buni filosofii* " până la ultimul editorial din *Le Point*. Al probităţii neamnezice, necruţătoare... La originea ei – necruţarea de sine.

Revin la frazele capitale din Introducere, autorul lor nu e în stare de complezenţă, cum de ar fi complezent cu sine însuşi altfel decât cu preţul unui imens dezgust? Dezgusturile lui Jean-François Revel – vastă temă.

Revin deci la frazele fondatoare ale *Memoriilor* sale:

"... subzistă în amintirea mea o foială de împrejurări, mari şi mici, decisive sau minore, în preajma cărora văd bine că aveam de ales şi că m-am înşelat. Memoria îmi scoate la iveală când o orientare capitală, când un detaliu neînsemnat al conduitei mele. Dar nu e zi în care, la masă fiind, în patul meu, în stradă, pe plajă, să nu scot un răguşit geamăt de remuşcare şi de ruşine. Ceea ce revine este muşcătura unei prostii cu urmări fatale, amintirea unei reacţii vulgare, a unei minciuni degradante, a unei fanfaronade ridicole, de care m-am făcut vinovat odată, de mult sau cu o zi în urmă."

Revel nu crede, ca atâţia memorialişti, că dacă ar fi s-o ia de la capăt, acelaşi drum şi-ar alege în linii mari. Nu-i stă în fire, ca mai oricărui memorialist, complezenţa şi înduioşarea de sine... "Trecutul creşte-n urma mea, mă-ntunec" – totul în *Memoriile* sale pare să confirme dramatica, apăsătoare mărturisire a poetului. Savoarea şi strălucirea şi umorul – nu anulează nimic din teribila povară a trecutului, a oricărui trecut... Fie el şi plin de înfăptuiri exemplare precum, cu siguranţă, este cel al memorialistului de astăzi...

Lucian RAICU
februarie 97

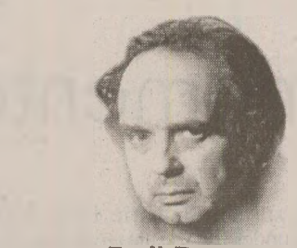

Emil Brumaru

CERŞETORUL DE CAFEA

Bat fluturii monetă calpă-n aer

Bat fluturii monetă calpă n aer:
Acuma-i pe tejghea, acuma nu e
În dup-amiaza asta amăruie
În care sînt din ce în ce mai fraier.

Căci s-au codit, de-atîta ceaţă-n suflet,
Prieteniile, la cataramă,
Boii mi-s duşi de-acasă, fără muget,
Nu-mi pupă gura, bună, nici o poamă.

Şi-mi scîrţîie portiţa a uitare
În gardul putrezit, cu leaţuri lipsă,
Şi cînd mă plimb printre scaieţii-n floare
Mă ia din spate cu apocalipsă...

imim:

Buna ziua,

În calitatea mea de Preşedinte al Hitachdut Olei mania (Organizaţia Originarilor din România) Haifa, să vă mulţumesc pentru reviste şi CD-ul cu numerele anii 2005-2006 ale **României literare**. Am primit ste reviste prin amabilitatea dumneavoastră şi în rul contractului pe care îl avem cu Departamentul tru Relaţiile cu Românii de Pretutindeni. **România erară** reprezintă o foarte importantă publicaţie turală pentru comunitatea noastră fiind prezentă în lioteca sediului nostru şi este citită de mulţi dintre mbrii şi susţinătorii noştri.

Cu speranţa unor la fel de reuşite colaborări, vă lţumesc pentru publicaţiile trimise!

Schmuel RANISCH

*

Stimaţi Domni,

În numele membrilor Asociaţiei Creştine Ortodoxe Române din Argentina şi al meu personal doresc să vă mulţumesc pentru amabilitate şi pentru efortul depus de Dvs. împreună cu Departamentul pentru Relaţiile cu Românii de Pretutindeni (DRRP-MAE) pentru a ne trimite revista **România literară** pe suport magnetic şi tipărită.

Primirea acestei publicaţii în limba română este de un real folos pentru noi, contribuind la menţinerea şi consolidarea identităţii româneşti în cadrul diasporei române din Argentina.

Cu stimă,

Sergio IONESCU
Preşedinte

*

Bună ziua,

Mă numesc Dorian Bodiu, sunt vicepreşedintele Ligii Tineretului Social-Liberal, structura politică de tineret a Partidului Social-Liberal din Republica Moldova. În numele LTSL, ţin să vă mulţumim pentru amabilitatea Dvs., pentru punerea la dispoziţie a revistei **România literară**. Noi, tinerii social-liberali din Republica Moldova, ţinem foarte mult la tot ceea ce este românesc şi apreciem înalt eforturile României pentru apropierea Republicii Moldova de familia europeană. Sperăm să avem în viitor o colaborare cât mai fructuoasă.

Vă urăm cele bune!

Cu consideraţiune,

Dorian BODIU

ſunt copiii Timișoarei, victimele gloanțelor zvârl lor din belșug, la porunca unui părinte denatu care – se vede azi bine – omora cu îmbrățișarea.

document

Un memento cu Ion Creangă și Cornel Regma

În primele zile din ianuarie 1990, când și la Iași reverberau undele de șoc ale tensionatelor evenimente din București (în tihnita capitală a Moldovei, terenul fusese cumva „înfierbântat" încă din acel eșuat 14 decembrie 1989, plănuit să fie semnalul revoltei anticomuniste din România, cu sorginte nici acum elucidată), așadar, și la Iași se produceau schimbări. S-a văzut, apoi, doar la suprafață și nu radicale, cum ne așteptam cei mai mulți dintre noi. Implicit, în instituțiile de cultură și arte. Bunăoară, la Teatrul Național „V. Alecsandri", omnipotentul Mircea Radu Iacoban (comparat, adesea, cu Adrian Păunescu, firește, în zone politico-propagandistice diferite) a fost silit să plece din fotoliul directorial (dar și din funcția de secretar al Asociației Scriitorilor din Moldova), fiind chemat să-l ocupe, tocmai din America, poetul Mihai Ursachi; eternul culturnic-șef Andi Andrieș (care, în anul când Nichita Stănescu se ostenea la *Sensul iubirii*, versifica, încremenit în proletcultism, despre Lenin, cu „fruntea lui rămasă-n nemurire", despre „poporul sovietic, pacific sol în tainele nescrise" ș.a.m.d.) a fost aproape izgonit – pentru că nu se lăsa dus – de la Editura Junimea. Evident, din scaunul de director. Înlocuiri de acest fel s-au petrecut și la Teatrul „Luceafărul", și la revistele „Convorbiri literare", „Cronica", și prin alte locuri. Că, peste puțină vreme, destui mahări ai culturii ieșene (și nu numai din cultură) au revenit pe posturi, ba, cocoțați și-n Parlament, prin grija tătucului Ion Ilici Iliescu, fost prim-secretar al județenei de partid, care își cunoștea foarte bine colaboratorii de odinioară, asta e o altă istorie. A făcut parte din... resurecție. În treacăt fie scris, am fost martor la contrademonstrații, comandate de la centru, menite să răstoarne toată structura administrativă instalată ad-hoc la „Casa pătrată" din Iași în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, înlocuită, în forță, de foști activiști și directocrați. O tragere la indigo a celor săvârșite în București.

În contextul metamorfozelor postdecembriste, Editura Junimea (cu proaspăt coordonator, dovedit, pe urmă, că a fost colaborator al Securității!) lansa proiectul publicării unei antologii de mărturii și luări de atitudine din primele zile ale revoluției (să numim, totuși, așa evenimentele din decembrie 1989, cel puțin, din zilele de 21 și 22). Redactorul editurii care a îmbrățișat ideea noastră, prozatoarea Ada Teodorescu-Fărtăiș, ne-a încredințat acel proiect editorial, cu tot ceea ce se adunase până în acel moment, câteva zeci de texte. Lesne de imaginat, destul de inegale ca scriitură și fond. Câteva relatau ce văzuseră semnatarii, chiar minut cu minut (avem și asemenea „mărturii"), la Televiziunea Română „Liberă", care, știm bine, transmitea tot la indicațiile venite „de sus", din cercurile oculte ale noii puteri. C-așa-i românul, se-ndoaie după vremuri și șefi. Altele, consistente prin veridicitatea celor povestite – faptul se simte de la o poștă, precum, în alte cazuri, poate fi mirosită făcătura –, sunt semnate numai cu inițiale. Probă că oamenii mai păstrau frica de a rosti adevărul privit cu ochii lor. Să găsim o scuză acestor mici lașități? Între timp, se mai adăugau și alte pagini, majoritatea, sosite din București. Urma să ne facem datoria de îngrijitor al antologiei. N-a durat mult, și la conducerea editurii a revenit, cu puteri odihnite, tot tovarășul Andi. Doamna Ada Teodorescu a plecat, și ea, în lumea umbrelor (mai 1991). Probabil, și de inimă rea. Se-nțelege, proiectul a căzut.

Dintre textele care ne-au reținut atenția a fost/ este și acela semnat de Cornel Regman, datat 24 decembrie 1989. Materialul, cum precizează autorul volumului *Cică niște cronicari* într-o scurtă misivă însoțitoare, fusese scris înainte de „executarea celor două personaje". În preajma împlinirii a 117 ani de la sfârșitul lumesc al lui Ion Creangă (socotim că nu numai la date rotunde trebuie să ne reamintim de povestitor), rândurile lui Cornel Regman, pregătite, se pare pentru a fi rostite și la Radio București, la un centenar, au, poate, încărcătura unui *memento*.

Vasile IANCU

*
* *

Se apropie sărbătorirea centenarului Creangă, și mă gândeam mai săptămânile trecute, cu strângere de inimă, la circul inadmisibil în care perechea funestă, astăzi doborâtă de putere, și acoliții cultului personalității vor voi să transforme încă un prilej al românului de a-și recunoaște identitatea în gloriile culturii naționale. Căci, desigur, cei doi nu se puteau mulțumi numai cu a-l fi consumat pe Eminescu, a cărui sărbătorire din acest an s-a transformat într-o sinistră caricatură și falsificare, tribut otoman, de o specie necunoscută, cuvenit noului sultan, pesemne pentru faptul că a binevoit să consimtă ca marele poet să fie omagiat.

Dar Creangă n-ar fi reprezentat oricum decât o etapă intermediară pe calea unor proslăviri mai directe care urmau să ne otrăvească întreaga lună ianuarie. Ziua lui și a ei. Ziua savantei de rămâne mondială, urmată la puțin timp de aceea a macbethianului ei soț. Semne mi-arătau că totul trebuia să fie di granda, că trebuia cucerit Everestul superlativului. Editurile, bineînțeles fără voia celor mai mulți editori, siliți la această corvoadă înjositoare, urmau să jertfească pe altarul cult personalității obișnuiții viței grași ai volumelor omag intrate de mulți ani în uz, într-un fel de grotescă trac Tot așa precum copilul dolofan și bine sterilizat ceremonia de Anul nou, purtând eșarfa cu inscr. anului care începe și pe care perechea prezidențială sărută cu foc ca semn al insondabilei lor iubiri copii.

Copiii au venit și în acest an, chiar mai devre să anunțe sfârșitul unui an și începerea altuia dor fiecare dată mai bun, dar până la aceste zile sisten dezmințit de fapte. Sînt copiii Timișoarei, victi gloanțelor zvârlite lor din belșug, la porunca unui denaturat care – se vede azi bine – omora cu îmbrățiș. Dar tragicii copii ai Timișoarei, prin jertfa lor, au într-adevăr anul cel nou, mult așteptat și, spre stupo tiranului, obișnuit ca totul să-i reușească, degringo unei domnii întunecate, de coșmar, care a umilit timp și nemeritat un popor vrednic și brav.

Cornel Regn
24 decembrie 1

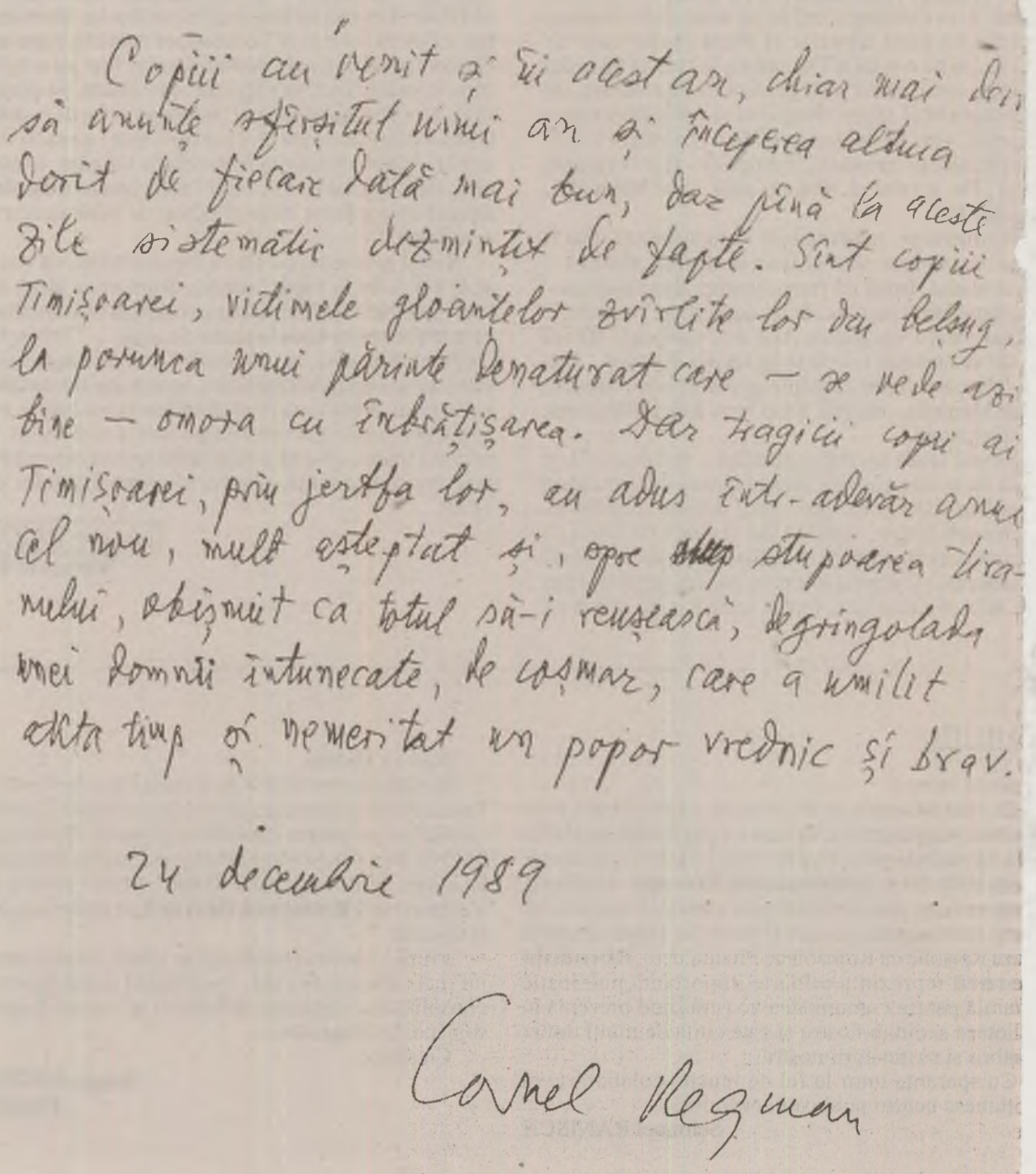
Copiii au venit și în acest an, chiar mai devr
să anunțe sfârșitul unui an și începerea altuia
dorit de fiecare dată mai bun, dar până la aceste
zile sistematic dezmințit de fapte. Sînt copiii
Timișoarei, victimele gloanțelor zvârlite lor din belșug,
la porunca unui părinte denaturat care – se vede azi
bine – omora cu îmbrățișarea. Dar tragicii copii ai
Timișoarei, prin jertfa lor, au adus într-adevăr anul
cel nou, mult așteptat și, spre stupoarea tira-
nului, obișnuit ca totul să-i reușească, degringo-lada
unei domnii întunecate, de coșmar, care a umilit
atâta timp și nemeritat un popor vrednic și brav.

24 decembrie 1989

Cornel Regman

Lirica lui Geo Dumitrescu, puternic contextualizată, nu poate fi bine înțeleasă dacă se face abstracție de cadrul din care ea iese și la care, într-un fel sau altul, se raportează.

Africa de *sub* frunte

Geo Dumitrescu, poetul care debuta, în 1941, la douăzeci și unu de ani (cu placheta *Aritmetica*) și tot pe atunci, cu puțin timp în urmă, inițiia împreună cu un grup de colegi revista „Albatros", ilustrează perfect precocitatea artistică. Cinci ani mai târziu îi apare *Libertatea de a trage cu pușca*, impus imediat ca un manifest liric al noii generații și conținând oeme scrise între anii 1940-1943. Publicat după ncheierea războiului, volumul (care purta inițial tlul *Pelagra*) fusese deci scris în toiul acestuia, însă enzura îi interzisese apariția. Tot la scurtă vreme după rminarea războiului, apare volumul de interviuri al i Ion Biberi, *Lumea de mâine* (1945). În sumarul lui, ialogul cu Geo Dumitrescu este memorabil și prin azele voit-scandaloase ale tânărului intervievat. Poezia tinerețe și *atitudinea* care o subîntinde, de un onconformism proaspăt și seducător, vor fi de acum colo mai mereu asociate cu numele lui Geo Dumitrescu, oite literalmente de acesta. În receptarea și interpretarea erei lui, mulți comentatori vor lua teribilismul poetului pe un bun critic deja câștigat, transformându-l tr-un fel de categorie estetică și morală, suficientă eși, atotstăpânitoare peste universul liric. A contribuit aceasta, fără îndoială, și „înghețarea" imaginii spective, o dată cu intrarea culturii și a societății mânești într-un nou regim politic, comunist. În pofida itorva spectaculoase și triste conversiuni, majoritatea riitorilor din vechiul regim se văd reduși, în ochii oilor diriguitori, la un portret lipsit de perspectivă și nuanțe, care îi acuză. Din fericire pentru Geo Dumitrescu m de stânga, pe timpul războiului și al unei dictaturi dreapta), imaginea sa de poet anti-oficial și anti-zboinic este, în condițiile actuale, cât se poate de vorabilă. El are acum o intensă activitate publicistică; totuși, poetul *tace* editorial până în 1963, când îi apare olumul *Aventuri lirice*. Acesta a făcut impresie (senzație) doar prin calitatea versurilor, ci și prin diferența arcată în raport cu vârsta anterioară a creatorului ainte „distructiv", acum „constructiv"). Cu toate estea, imaginea inițială – Geo Dumitrescu, tânărul și belul autor al *Libertății de a trage cu pușca* – este mai zistentă, subordonându-și liniile de evoluție ulterioară. eși poetul scrie, acum, cu totul și cu totul altfel, *altceva*, ntrul de greutate al liricii sale rămâne parcă fixat în za imediat-postbelică. Mai ales că volumul următor, *evoia de cercuri* (1966) reeditează, într-o *Anexă*, *bertatea de a trage cu pușca*. Dar puse alături, versurile lor două vârste ofereau de fapt un bun prilej de mparație și discriminare. Că nu e nicidecum vorba o simplă variație formală, în noua etapă, o arată și clul de poeme erotice *Furtună în Marea Serenității*, ecum și ulteriorul *Jurnal de campanie* (1974). De la acest punct, creația lui Geo Dumitrescu se așează pe terenurile deja hașurate, autorul antologând, reeditând și – lucru esențial – *organizând* propria materie lirică. De la antologia *Africa de sub frunte* (1978), poemele își caută locul cel mai potrivit în cuprinsul eterogen al unei unice Cărți. Poetul își convoacă „piesele" și le distribuie non-cronologic, urmând alte criterii: tematică și atmosferă, tonalitate lirică și vibrație morală. Lăsând deoparte versurile din *Addenda*, de primă tinerețe ori ocazionale, descoperim trei mari cicluri, tematizate și îndelung filtrate, de la o ediție la alta: *Africa de sub frunte*, *Furtună în Marea Serenității* și *Jurnal de campanie*.

Care e tinerețea poetului și până unde se întinde ea? Toate trei secțiunile încep cu câte o poezie scrisă la maturitate (de două ori 1963, o dată 1973), continuă cu o suită de poeme din tinerețe (1941-1943) și se încheie, circular, cu versuri „adulte". Până unde merge, atunci, *Libertatea de a trage cu pușca* și de când încep noile *Aventuri lirice*? E limpede că trebuie să reconsiderăm o perspectivă prea mult îndatorată, încă, acelei imagini dominatoare, de eternă tinerețe iconoclastă și triumfătoare, a poetului. Un fel de James Dean liric, înghețat pentru totdeauna (ca bine cunoscutul *Rebel fără cauză* din celuloid) într-un tipar. E un efect secundar totuși inconfortabil al acelei precocități artistice care l-a impus, în anii războiului, atât de rapid pe scriitor.

Lirica lui Geo Dumitrescu, puternic contextualizată, nu poate fi bine înțeleasă dacă se face abstracție de cadrul din care ea iese și la care, într-un fel sau altul, se raportează. Creatorul o construiește lucid, rațional, făcând din ea un instrument de „desvrăjire" a Poeziei (cu majusculă) și de cunoaștere a realității exterioare date. Trebuie să redesenăm, fie și sumar, peisajul fizic și moral din epocă, dominat de logica sângeroasă a conflagrației mondiale, pentru a percepe dramatismul poeziei de tinerețe a lui Geo Dumitrescu, strigătul de disperare din spatele versurilor ironice și teribiliste. Prima vârstă e dominată, sumbru, de „libertatea de a trage cu pușca". Realitatea vie, abordată direct sau retrasă ca fundal, nu va părăsi niciodată reflecțiile creatorului, și nici nu va dispărea din ecuația sa lirică. Prezentul asediază conștiința și se instalează rapid în ea, rămânând apoi acolo ca un punct mereu nevralgic. *Africa de sub frunte* e un continent imaginativ mult mai larg și mai complex; dar, cu acest focar al istoriei agresive înlăuntrul ei, lirica nu mai este deloc lirică. Ea respiră aerul tare al realității și destructurează temele înalte ale Poeziei, adoptând un ton sarcastic și exhibând atitudini și gesturi șocante, scandaloase, „avangardiste". Termenul din urmă e pus între ghilimele pentru că Avangarda, ca paradigmă și fapte artistice, se întemeiază pe amoralism, în timp ce comicăriile și exprimările sarcastice risipite în pagină de Geo Dumitrescu ies dintr-o reacție *morală*, întărită iar și iar, față de ceea ce se întâmplă în jur. Putem vorbi, prin urmare, de un realism poetic, asumat ca atare. Poezia ar trebui să vadă lumea așa cum este și să încerce s-o schimbe meliorist, iar nu să se înfunde în propriile imagini și viziuni, transformându-se într-un paradis autonom și etanș, un turn de fildeș înălțat pe ororile din jur. Astfel că tânărul creator incendiază și distruge butaforia, imageria poetică, temele „mari" și imaginile consacrate, căutând și dezvăluind dedesubturi, (infra)realități mai-mult-decât-prozaice. Din acest punct de vedere, *Aventură în cer* (scris în 1942) e o veritabilă *ars poetica*, în care toate accentele sunt puse intenționat invers, ca să zgâlțâie comoditățile cititorului și să-i schimbe orizontul de așteptare. În loc să se cufunde romantic „în stele și în nori și-n ceruri nalte", să muzicalizeze simbolist realitatea, acordând-o cu stările interioare, ori s-o epureze modernist de materia ei, până la oasele albe și venele străvezii ale lirismului conceptual, creatorul de-poetizează poezia, îi dezvăluie trucurile și îi spulberă magia. Acum, poemul poate fi narat, tocmai pentru că el a redobândit firescul prozei, al însești existențe diurne: cu numai „doi lei", poți să privești prin lunetă luna și să pătrunzi „în țările misterului". Ceea ce „credeau" unii și „povesteau toți poeții", „nu-i adevărat": stelele sunt de fapt „rotunde, buhăite și murdare", luna e „obeză și colerică", o bătrână „libidinoasă" cu „hemoragii banale", iar norii au „ridicole elanuri medievale". Din fostele imagini poetice a dispărut exact poezia; a rămas în urmă o lume „de panopticum", înfricoșătoare, dar *reală*, clară și stranie „ca în fundurile de mare". Bineînțeles că autorul, ajungând la realism, îl îngroașă – din necesități demonstrative – naturalist. Pentru a-i spulbera Poeziei aura, o echivalează și o conotează fiziologic, cu amănunte aproape sordide. E tot o formă de poetizare, însă *à rebours*. În destructurările și demistificările operate, tânărul Geo Dumitrescu pune o mare îndemânare formală și un vizibil talent... poetic. Căci, altfel, textul (antologic) s-ar fi redus la o simpla și vulgară versificare.

E un paradox inerent modalităților de schimbare a unor maniere constituite: cei care încearcă s-o realizeze, reformatorii versului, o fac tot cu mijloace specifice creației poetice, cu arsenalul din dotare. Important este însă *sensul* în care Geo Dumitrescu își direcționează eforturile: spre o eliberare a textului de convenționalismul și mistificarea manifeste, îndepărtând fardul prea gros cu care este acoperit obrazul Poeziei. Se cuvine ca aceasta, în astfel de vremuri triste, să nu se refugieze în jocuri și jeturi verbale, ori în sfere inaccesibile, ci să respire aerul încărcat de suferință umană al prezentului. Iată „demolatoarea" teză din *Africa de sub frunte*: e nevoie de o adecvare/ echivalare între universul realității exterioare și universul liric propriu-zis, între evenimentele și faptele din jur și, pe de altă parte, asocierile pe care le naște imaginația creatorului. Sarcasmul poetului, vehemențele sale „muntenești", acidităților atât de expresive literar ies dintr-un idealism de fond, idealismul unui om rănit lăuntric de gama și scala degradărilor umanului. Încă G. Călinescu, într-o cronică din 1948 publicată în „Națiunea", făcea, cu acuitatea sa obișnuită, observația că persiflarea e „semnul unui mare sentimentalism, conștient de sine". La Geo Dumitrescu, într-adevar, sentimentul își creează o platoșa de ironie și auto-ironie, pentru a nu rămâne descoperit în fața săgeților unei ironii „adverse". Idealismul moral își ridică în versuri numeroase ziduri de apărare, cu puncte strategice de observație și creneluri inexpugnabile.

(Fragment dintr-un studiu)

Daniel CRISTEA-ENACHE

cărți primite

- *Cazul „Artur" și exilul românesc*, „Ion Caraion în documente din Arhiva CNSAS", ediție de Delia Roxana Cornea și Dumitru Dobre, cuvânt înainte de Roxana Cornea, Editura Pro Historia, București, 2006, 292 p.
- Matei Călinescu, *Clasicismul european*, ediția a II-a, cu prefața de Vasile Voia, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, 200 p.
- Cosana Nicolae, *Canon, canonic*, „Mutații valorice în literatura americană contemporana", studiu, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006, 270 p.

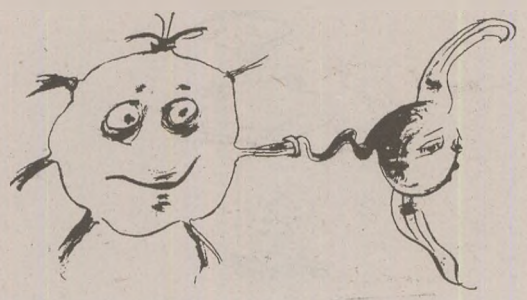

De *facto*, nu era Ceaușescu un fals rebel, dependent tot timpul de Kremlin, care a căzut odată cu prăbușirea sistemului sovietic?

Protocronismul proteic

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

S. Damian:* Trepte în sus, trepte în jos, *Ed. Cartea Românească, 2006, 400 pag.

Nimic altceva decît fața culturală a național-comunismului promovat în chip deconcertant de către Ceaușescu spre a-și amplifica baza unei popularități de care pesemne nu putea fi altminteri convins, protocronismul a fost lansat de către un vîrstnic cărturar derutat, Edgar Papu, și cultivat cu osîrdie de aripa scriitoricească cea mai legată de regimul comunist ca și de revistele nemijlocit propagandistice, *Luceafărul* și *Săptămâna*. Era un pseudomit lansat de ideologii partidului, menit a hiperboliza eul etnic ce s-ar fi cuvenit a constitui un suport al megalomaniei „geniului Carpaților". Nu fără legătură cu pretențiile mai vechi ale sovieticilor cum că rușii ar fi fost pionierii mai tuturor invențiilor și descoperirilor din lume, așii transformării naturii – precum un decalc suficient de vizibil. Apucătura stalinistă care asocia cultul demențial al personalității cu cel al unui nou popor ales se perpetua astfel prin simpla schimbare a protagonistului și prin vicleana sa translare pe alt meridian. *De facto*, nu era Ceaușescu un fals rebel, dependent tot timpul de Kremlin, care a căzut odată cu prăbușirea sistemului sovietic? Ce altceva era "independența" națională, trîmbițată pînă dincolo de sațietate decît o grimă ticluită spre a-i înșela pe oamenii politici occidentali, extorcînd de la aceștia o nemeritată recunoaștere? Explicabil, s-au găsit o serie de autori români care au mărșat pe găselnița protocronistă. Ne vom opri la analiza cîtorva dintre ei așa cum apare în substanțialul, remarcabilul prin necomplezență volum de eseuri al lui S. Damian, *Trepte în sus, trepte în jos*. Evident, literații în chestiune, obedienți față de directivele puterii totalitare, nu s-ar putea plasa pe „treptele de sus", măcar prin acea parte a producției lor ce probează o indenegabilă tendențiozitate. Avem a face cu un tezism la vedere, care, pe de o parte, deturnează realul evocat în sensul unor interese politice deplorabile, iar pe de alta atentează la imaginarul care ia o turnură programată de factori exteriori oneroși: „Ce se întîmplă? Oricît de precauți ar fi autorii în acțiunea lor de a deghiza uzurparea (și nu sînt prea iscusiți în disimulare!), reiese repede că ei s-au angajat să satisfacă o aspirație autohtonă, căreia i se rezervă o aură hiperbolică. De aceea, romancieri, pe drept lăudați pentru alte performanțe, cu talent, expresivitate, consistență în scrierile lor, ratează proiectul din pricina unei orbiri. Să discutăm lucrurile în concret. La origine stau aceleași procedee de deturnare a realului". S. Damian începe prin a lua în discuție două cărți din „repertoriul de bază" al fenomenului: *Delirul* de Marin Preda și *Podul de gheață* de D. R. Popescu. Semnificativ, e vorba de doi mari favoriți ai puterii comuniste, investiți cu înalte funcții și demnități. Lucrurile se leagă astfel în direcția unei „colaborări" mutuale. În *Delirul* ni se propune o bizară „opoziție" între generalul Antonescu și Hitler. Deși i se pregătise conducătorului român „un ritual al dezonoarei", aidoma celui de care a avut parte Hacha, președintele Cehoslovaciei, care, copleșit de înjosire, s-a zbătut, a prins a alerga prin cameră și a izbucnit în lacrimi, acesta ar fi izbutit a răsturna situația în favoarea sa. În loc de-a se ploconi în fața habitualelor urlete ale Führerului, ar fi ridicat glasul și ar fi strigat și el. Brusc, dictatorul german ar fi dat înapoi, trecînd de la furia clamoroasă la un „mutism absolut". L-ar fi pus la respect împrejurarea de-a fi găsit un adversar pe măsură, capabil a-l sfida. Avem serioase motive să ne îndoim. Logica evenimentelor istorice ne arată cu totul altceva: „Antonescu venise la Berlin nu ca să-i țină piept mîniosului Cancelar, nu prevedea nici o încleștare a forțelor. El năzuise să-i mărturisească lealitatea și spera să obțină sprijinul prețios al unui complice în coliziunea cu legionarii, care era inevitabilă. Preopinentul său nu-l trata ca pe un inamic, aprecia devotamentul și avea la rîndul său nevoie de concursul României, furnizoare de petrol, grîne și de armată în războiul pe care îl preconiza, invadarea Rusiei. De aceea, nu i-a încurajat pe exaltații săi partizani din Garda de Fier, nu-i convenea înclinația lor spre haos și anarhie. Pentru înfruntarea de oști care se anunța, trebuia să asigure liniștea și ordinea în spatele frontului și în acest scop Antonescu era, evident, omul potrivit". De unde rezultă că istoria s-a văzut rescrisă în comunism nu doar de către istorici, ci și de către scriitori, ultimii exploatînd fără mari scrupule vectorul emoțional al publicului, depunînd ofranda strădaniilor lor fie și indirect omagiale (prin idealizarea precursorilor „independenței și demnității naționale") la picioarele cîrmaciului din actualitate, hipercelebrat.

În paginile *Podului de gheață* întîlnim un alt soi de mistificare. Reputat pentru apetitul său față de marile mituri ale omenirii pe care le îngurgitează la repezeală și pe care nu se arată capabil a le asimila într-o manieră coerentă, D. R. Popescu propune o „cursă". Îl pune pe ciobanul mioritic să se ia la întrecere cu Oedip și Hamlet. Cum era și „normal", în perspectivă protocronistă, păstorul băștinaș e cîștigătorul. Splendida baladă *Miorița* nu e oare înjosită prin angajarea ei într-un „concurs" cu personaje celebre ale literaturii universale, „concurs" inoportun printr-o deosebire frapantă, „din start, de antecedente, de orizont, de pîrtii de înaintare"? De parcă ar avea sens „să pui laolaltă prune cu mere și, mai ales, să demonstrezi prezența unei superiorități". Artificiul e jenant: „Autorul pune întrebări elementare: cine dintre cei trei – Oedip, Hamlet, păstorul – gîndește mai departe? Cine ajunge primul la țintă? Cum e de așteptat, Oedip și Hamlet se demască drept inferiori. Unul se lamentează, nu e mulțumit cu soarta ce i s-a fixat, se zvîrcolește în greșeală, celălalt nu se leapădă de o melancolie neproductivă". Descalificat fiind atît regale Tebei, cît și prințul de la Elsinor, ciobanul nostru conduce detașat la puncte. Mai mult, dacă se poate, și sub condeiul lui D. R. Popescu se putea oricît de mult pe tărîmul propagandei, păstorul nostru se crede născut nici mai mult nici mai puțin decît „pentru a îndrepta cursul lumii". Și, spre a da în continuare cuvîntul entuziastului prozator, „el înțelege că mersul lumii nu poate fi oprit (...) fiindcă el mai știe un lucru extraordinar, că el este cheia lumii întregi, el e stăpînul lumii, el, ciobanul, omul,,. Nu ne putem opri de la asocierea unor atari exaltări cu spectacolul în care marii voievozi ai românilor erau puși, în costumația lor solemnă, să-și aducă închinăciunea unei dezgustătoare dictaturi ce se șubrezea... Atît Marin Preda cît și D. R. Popescu se lasă mînați de pornirea protocronistă de a-și înzestra "personajul pozitiv" cu o superioritate absolută, cu expresia unui apogeu care este realizarea unicității. În subtext, dacă nu și-n stîngacele explicații ale celor doi autori, se găsește „proclamarea concepției că România, o țară mică, posedă o ascendență în interpretarea existenței și a morții. Fiind persecutată de forțe străine și victima unui complot, reeditat neîntrerupt în noi versiuni, ea răspunde cu calm, afirmă necesitatea închiderii, a izolării și a autoîncrederii, hrănite de mitologia străbună". Cu alte cuvinte un ecou al discursului oficial, grandoman, izolaționist, xenofob, agresiv, mizînd pe o himerică „independență" care se străduia să disimuleze alunecarea regresivă tot mai înverșunată a dictatorului spre negurile staliniste. Și să scoată în relief pretinsa superioritate a acestuia, prefigurată prin impostura asemuirii lui cu personajele glorioase ale trecutului, printr-o impudică interpretare a lor drept o simplă prefață a „epocii de aur".

Însă protocronismul nu se oprește la atari texte am zice „clasice" prin relativ elementara lor factură. El se prelungește în texturi amestecate, în speculații pretențioase, într-o atmosferă tulbure în care e mai greu să-i întrezărim punctele originare și să-i dibuim resorturile. Un insidios proteism ajunge a-i masca obîrșiile și funcționalitatea. Nu mai e vorba, să recunoaștem, de gestul cu inserție istorică al susținerii unui despot și al eșafodajului său propagandistic, ci de un fel de protocronism gratuit, de un protocronism în sine, devenit reflex. Mai curînd decît un mesaj tendențio e mărturia unei conștiințe într-un anume fel configura al unei mentalități cu un set de reacții intrinseci. Dupa cu ne demonstrează S. Damian, destul de convingat măcar pentru a antama o discuție, este cazul lui Gabr Liiceanu. Criticul ne reamintește că, la apariția *Jurnalu de la Păltiniș*, a comentat cartea într-o revistă din e (*Dialog, Mersul pe nisip*, 1988), accentuîndu-i merit de a fi reprezentat „o pledoarie pentru independența spiritu într-un climat de dictat ideologic", dar și adăugî „unele rezerve". Ultimele avînd rolul de-a diminua ch „meritul" în chestiune, alunecat, *hélas*, tocmai pe fagă protocronismului: „*Jurnalul de la Păltiniș* și *Episto* propagau și o alergie față de cultura Vestului și exalt virtuțile unui spațiu între Carpați și Dunăre, unde s-ar refugiat, în contrast cu întreaga planetă decăzută, filor cugetării pure. Îmi displăcuse și ambiția tînărului filos care, sărind în arenă, se lua la întrecere nu cu concurer contemporani, vîriți toți într-o oală ca mediocri și nesemnificati ci cu zeii tutelari ai gîndirii universale". Să reamintim un asemenea „protocronism de salon" se găsea nu dc la Noica (întîmplător oare acesta se străduia să-l prop pe Ceaușescu, chiar în anii '80, la Premiul Nobel pen Pace!) și la discipolii săi, ci și sub pana unor cărtur precum Adrian Marino și Nicolae Balotă, spre a nu n vorbi de cel ce-a introdus conceptul, Edgar Papu. Era modă, la un moment dat, teza unui policentrism cultur favorabilă centrelor modeste cum ar fi România, rimi cu doctrina de partid și firește opunîndu-se „integrar europene pe care cei numiți n-au ezitat a o pune umbră. „Atunci, mărturisește S. Damian, replica mea n prea avut ecou, am fost catalogat drept invidios, vindicat orb la valoare". Să reținem această predilectă respingc a discuției inconvenabile din partea lui Gabriel Liicear cu ajutorul unor termeni umorali precum „invidio „resentimentar". Dar cum se manifestă d-sa? Are s atitudinile d-sale caracteristice? Care e poziția față de mai valori ale acestui „filosof *en titre*" ce „acționează ca pretendent la o funcție exponențială"? Împingîndu scepticismul la culme, copleșit de-o enormă plictisea d-sa resimte greața în proximitatea marilor spirite ale gînd universale: „De fapt, e ca și cum îți pierzi pofta de mînca nici un fel nu te mai atrage, nici o carte nu-ți mai provoa apetit cerebral. Cărțile edificatoare sînt monotone". și: „Majoritatea cărților mă plictisesc, filosofia mi-a deve de mult greu suportabilă, tonul scrierii edificatoare mă ir. În cercetarea academică nu mai cred, eseurile mi se p futile". Consecvent, fie și pe un palier subliminal (dar l-am jigni pe un intelectual de seamă invocînd un astfel palier?), liniei noiciene, a disprețului față de „Germa untului", față de Vestul epuizat, decăzut, Gabriel Liicea emite, în *Ușa interzisă*, judecăți teribile (nu spunem teribili pentru a nu întuneca și mai mult prezentele rînduri): „Pla fusese singurul care gîndise rămînînd pe terenul vieții. ce a urmat după el nu a fost, cum s-a spus, o suita note de subsol la filosofia lui, ci cu totul altceva, un vi extern, artificial gîndirii pure, o abstracție nefericita c a început cu Aristotel și a culminat cu idealismul germa

(continuare în pag. 16)

O filiație recunoscută de autor, atmosfera moldovenească este predominantă în euforia tradiționalistă a naturii, a sentimentalismului liric, a etnografiei și în elogiul satului arhaic.

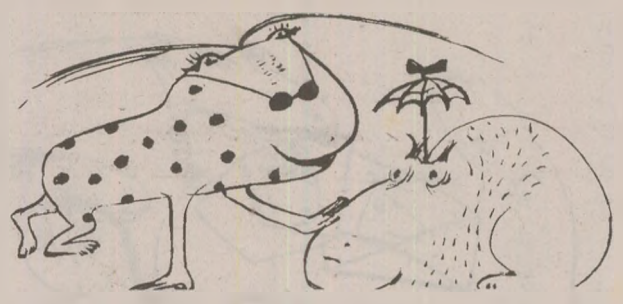

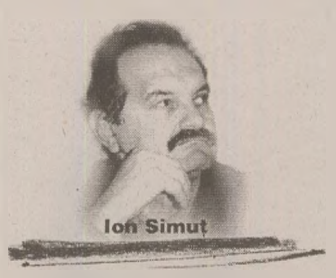

Cântarea Basarabiei

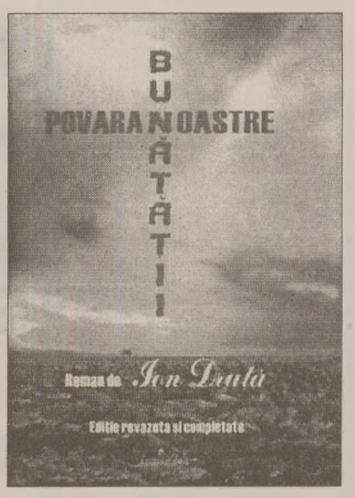

***Ion Druță*, Povara bunătății noastre, *ediție revăzută și completată*, Editura „Universul", Chișinău, 2005, 520 p.**

Romanul lui Ion Druță *Povara bunătății noastre* (I, 1961; II, 1968) are în literatura basarabeană statutul privilegiat pe care l-a avut până de curând (și nu prea cred că-l mai are) romanul *Morometii* (I, 1955; II, 1967) de Marin Preda. Destinul comunității rurale din satul Ciutura, județul Soroca, este urmărit de prozatorul basarabean din anii de dinainte de Primul Război și până în 1945, în prima parte, iar în a doua sunt înfățișate efectele colectivizării. Țăran sărac, Onache Cărăbuș, figura simbolică a gospodăriei țărănești din perioada interbelică, are aceeași fire independentă și același conservatorism ca Ilie Moromete, nu însă și același spirit ironic incisiv. De altfel, critica de la Chișinău îl raportează pe Ion Druță mai frecvent la Mihail Sadoveanu decât la Marin Preda. Ca filiație recunoscută de autor, atmosfera moldovenească este predominantă în euforia tradiționalistă a naturii, a sentimentalismului liric, a etnografiei și în elogiul satului arhaic. Referințele de situare mai adecvată ar fi, din punctul de vedere al cititorului din România, Zaharia Stancu din *Desculț*, pentru excesul liric și efortul extenuant al muncii, și Geo Bogza din *Cartea Oltului*, pentru tendința de monumentalizare a naturii. Referințele sunt stilistice, nu tematice. Sunt posibile repere de situare, nu influențe. Dar să acceptăm, ca un loc comun impus de critica basarabeană, sadovenismul prozei lui Ion Druță, constând în cultul tradiției, ritualismul gesturilor, mistica anotimpurilor, perspectiva paseistă, filosofia sceptică și fatalistă. Fenomenele naturii (ninsoarea, ploaia, seceta, furtuna, căldura toropitoare a verii, nopțile fără lună) sunt proiectate mitologic. Faptele agricole ale țăranului (aratul, semănatul, prășitul, cositul, culesul recoltei) sunt evenimentele unei vieți arhaice și factori de echilibru cosmic. Peisajul geografic (pământul locului, câmpia, pădurea, Nistrul, via de vie) are poezie și grandoare. Mari părți din roman se anunță din titlul capitolelor ca poeme ale naturii: *Pădure, verde pădure; Nopți de vară, nopți de câmpie; Maci roșii, maci fierbinți; Fratele nostru, pelinul.* Istoria (cele două războaie, apoi colectivizarea) este rezumabilă la șocurile negative pe care le produce colectivității. Poate de aceea nu există Unirea Basarabiei cu România (temă inadmisibilă pentru cenzură), ca eveniment pozitiv. Nu se știe de ea în satul Ciutura. Istoria, conotată întotdeauna negativ, este sinonimul profan al Timpului necruțător. „Vremea trece, vremea vine" – se tânguie eminescian țăranul lui Ion Druță. Fatalismul țărănesc este rezumabil într-o frază de filosofie populară: „hai, fie cum o fi, că frumos tot n-o să fie..." Ceea ce frapează și încântă în roman sunt marile deschideri spațiale și temporale. Câmpia Sorocii, centrul universului rural, respiră cosmic, prin canalele sale firești de comunicare: cerul, soarele, luna, anotimpurile, ciclurile agricole, omul religios. Profunzimea temporală (de la origini, adică de la începutul secolului XX, de când a nins fabulos ca o „minune cerească", întemeietoare de lume) creează impresia unui poem al istoriei nefericite. Așa cum își prezintă Alecu Russo patria în *Cântarea României*, și-o prezintă și Ion Druță în *Povara bunătății noastre*, roman care s-ar putea intitula foarte bine *Cântarea Basarabiei*: țară frumoasă și amărâtă, eroică și nefericită. În tonalitățile lirice ale poemului patriotic despre o Basarabie mândră și oropsită se îmbină oda cu lamentația, elogiul marilor calități (frumusețile geografice, prezența dârză în istorie, pământul darnic și solidar, oamenii generoși) cu deplângerea unui destin nefericit și nemeritat. Diferența importantă constă în faptul că moldovenii lui Ion Druță nu cred, profetic, într-un viitor mai bun, nu speră într-o răzbunare a timpurilor sau într-o mântuire colectivă care să schimbe sensul nefast al istoriei. Unde duce totul o spune concluziv ultimul paragraf al romanului: „Câmpia Sorocii... O zare rotundă de horboțică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea și încurcată, un suflet blând, împovărat de propria sa bunătate – atâta primește acest fiu al pământului în ziua nașterii sale, atâta poate porunci pe patul de moarte, căci – vede sfântul Dumnezeu – nici mai mult n-a avut, nici mai puțin n-a vrut să aibă". Din acest motiv romanul nu a plăcut oficialităților comuniste de la Chișinău: pentru că nu a fost o odă a bucuriei colectivizării și pentru că nu a reflectat lupta de clasă conform exigențelor propagandistice. Oricât de sărac sau de chinuit, țăranul lui Ion Druță ține la baștină (adică la spiritul locului, la partea sa de cer), la neamul său, la pământul său, la tradițiile sale, la religia sa de care nu se leapădă niciodată, oricât ar fi de nefavorabile vremurile pentru credință. Felul în care își apără identitatea (casa, neamul și țarina sau baștina sunt cuvinte sacre pentru basarabean) nu avea cum să convină sovietizanților.

Ideologic, romanul nu avea de ales între prea multe posibilități. Regionalismul moldovenesc, substitut de naționalism, era îngăduit (chiar dacă unii activiști din epocă reproșează anumite nuanțe) și el transpare fără prea multe precauții, fie sub forma iubirii de natură, de sat și de pământ (adică de baștină), fie sub forma iubirii de neam. Istoria și țara sunt eufemizate ca aspirație și glorificare. Din străfundurile istoriei se mai arată totuși fantasma unui simbol: legendara cătea Molda apare salvator prin ținut și chiar se aciuează pentru câtva timp pe lângă casa lui Onache Cărăbuș. Filoromânismul era inacceptabil oficial la Chișinău și e explicabil că primul capitol din partea a doua a romanului, *Cina cea de taină*, a trezit cele mai multe suspiciuni. Aici, Nuța, fiica lui Onache Cărăbuș, se află, în plin câmp, prin 1946, pe neașteptate între cei doi iubiți ai ei, reprezentând lumi și ideologii opuse. Soțul ei, Mircea Moraru, încarcă „răsărită" (floarea-soarelui), iar din pădure apare Nică, primul ei iubit. Unul (soțul) tocmai se întorsese din război, unde fusese luptător în Armata Roșie. Celălalt era ofițer român, implicat în rezistența din păduri, căutând întoarcerea clandestină peste Prut, posibil a fi împușcat oricând ca dușman. Nică știe că nu mai are nicio șansă, dar își păstrează demnitatea și își ajută la muncă fostul rival în dragoste, devenit acum și rival ideologic. Prozatorul pune foarte bine în relief confruntarea, mascată într-un act de colaborare, dar îl lasă pe ofițerul român să se retragă nepedepsit în pădure. Deși înțelege umilința și generozitatea lui Nică, iubitul care îi înșelase speranța în căsătorie, Nuța se lasă încă o dată cucerită, convinsă și îndrăgostită de Mircea, care-i devenise soț. Luptătorul în Armata Roșie câștigă din nou inima femeii, deși admiră în secret curajul celuilalt. Este cel mai îndrăznet capitol din întregul roman, bine scris în gradarea tensiunii, reprezentarea părților aflate în conflict și dilema sentimentelor feminine de dragoste.

Cel mai interesant este însă modul subtil în care joacă prozatorul finalitatea ideologică a acestui roman, optând între a fi filorus sau a fi filosovietic pentru prima variantă. Nicăieri în literatura română, nici chiar în literatura anilor '50, nu se găsește o imagine mai favorabilă a soldatului rus ca în capitolul *Norocul* din prima parte a romanului. Ne găsim în toamna lui 1944, când armata sovietică reocupă Basarabia. În satul Ciutura, istovit de război, lipseau brațele de muncă și mijloacele de trai. Onache Cărăbuș se afla în mare cumpănă, dar dragostea pentru pământ îi menține vigilența și energia. Așa cum Ion al lui Rebreanu sărută pământul, Onache Cărăbuș face un alt gest simbolic, jucându-se cu un bulgăre de pământ moale, pe care îl rotunjește ca o minge și îl aruncă în aer de mai multe ori: „Atunci când boțul de pământ, răsuflându-și zborul, rămânea pe-o sutime de secundă în punctul mort, înainte de-a porni să cadă înapoi, Cărăbuș părea că ghicește ceva în mintea lui. Căuta să-și prindă boțul întreg, să-l prindă tot, până la ultima fărâmitură, și când îl avea întreg cules din largul cerului, fața i se lumina, căci cele ghicite aveau a se împlini". Dar acum Onache nu se regăsește pe sine. Își pierduse cei doi fii în război și trebuia sa dea socoteală la sovietul sătesc despre macul luat de pe moșia vecină. Nimeni nu înțelegea „de unde atâta tristețe într-o țară eliberată, într-o zi atât de însorită?" Nică, fiul fratelui său de cruce Haralampie, se refugiase în România și Onache vedea cum gospodăria acestuia se duce de râpă. El însuși era într-o disperare fără margini. Norocul însă îi surâde într-un mod surprinzător: în gospodăria sa poposește pentru mai multă vreme, în timp ce frontul se reorganiza, un soldat rus, cu mașina sa, „apărându-i astfel destinul și casa". Ceea ce urmează e greu de închipuit pentru cititorul român: un elogiu nemăsurat al soldatului rus, care se dovedește că are toate calitățile posibile. E îndemânatic, protector, conciliant cu stăpânirea locală, darnic, musafir desăvârșit, stânjenit că-și deranjează gazda, vesel, harnic, curat, ordonat, iscusit, respectuos, întruchipare a bunătății și a idealului de om. Nu exagerez cu nimic, portretul totalmente pozitiv e uimitor. O singură suferință îi umbrește chipul: înstrăinarea, pe care Onache o înțelege și o compătimește. Prin el, Onache își făurește imaginea tolstoiană a Rusiei materne, salvatoare: „Doamne-Dumnezeule, ce țară mare, ce țară nemaipomenită pentru o minte de om mai e și Rusia asta! E mare lucru să-ți legi soarta de soarta ei" etc. Această premisă a admirației pentru Rusia fiind creată în prima parte a romanului, prozatorul își poate îngădui în a doua parte rezerve față de sovietismul stalinist. Pot fi detașate multe episoade curajoase, în stilul dezvăluirilor din romanele obsedantului deceniu de la noi. Pe timpul foametei din 1946, porumbul sechestrat de la țărani putrezește într-o gară. Ciutura era împărțită în două puteri adverse (cârmuirea colhozului și restul lumii), puteri ce se hărțuiau și se suspectau reciproc. Mircea Moraru trece de la tractorist la activist și se simte pregătit, pentru că în el răzbătea veninul specific familiei sale, iar „Veninul ca atare era cautat, era prețuit. A fi om rău, veninos, însemna a fi un adevărat comunist, un om de fier, un om în stare să facă treabă". Sau: „Orice adevăr rostit la plenară, de-acum nu-ți mai aparține, ci aparține partidului, automat devine mare secret de stat". Critic în privința exagerărilor sovietice, în observații tot mai incisive de la o ediție la alta, romanul *Povara bunătății noastre* se închină fără rezerve la „maica Rusie", la fel în toate edițiile.

În genul romanului țărănesc, *Povara bunătății noastre* rămâne, fără îndoială, un reper, comparabil cu *Morometii*. ■

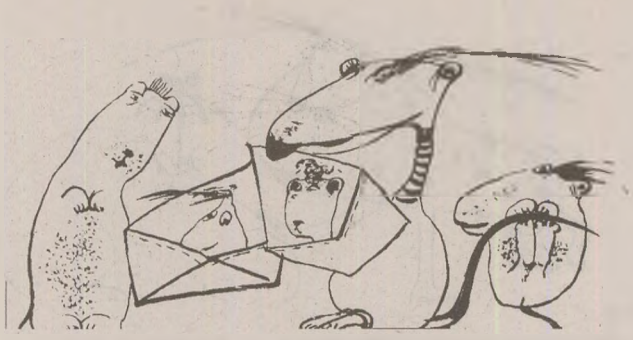

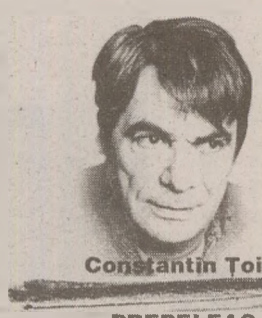

Constantin Toiu
PREPELEAC

Păstorel recomandă: piftie de cocoş bătrân

Prin 1962-63, nu mai ţin minte precis, am intrat la restaurantul central Ambasador, care era plin. Căutând o masă liberă, am dat de Labiş, încălţat în cizmele lui haiduceşti, şi cu mustăţi, care bea vin cu Al. O. Teodoreanu.

Labiş, copleşit de respect, asculta ce-i povestea cu verva lui Păstorel. Nu ne cunoşteam. Aşa că m-am învârtit în jurul lor, făcându-mă că eu caut un loc. Numai să aud ce vorbesc. Era un spectacol extraordinar. În faţă se aflau două generaţii mari şi foarte talentate. Puteam fi luat drept un securist care trage cu urechea, ca de obicei, meseria lui, cum se umblă astăzi după atâţia şi sunt prinşi cu mâţa în sac.

Slavă Domnului, îmi pregăteam doar viitoarele memorii în care întâmplarea a şi apărut în volumul întâi, acum patru ani.

De ce îmi aduc aminte de acest lucru? Pentru că, zilele trecute, mi-a căzut în mână întâmplător cartea lui Al. O. Teodoreanu, zis şi Păstorel, intitulată GASTRONOMICE, în care apar unele proze scurte dintr-o cronică mai veche a scriitorului, plus HRONICUL MĂSCĂRICIULUI VĂLĂTUC, lucrare de bază.

Scriitorul a murit înainte de a vedea această carte apărută, - carte care este una de bucate, un pretext doar pentru spumoasele scrieri ale lui Păstorel, înrudit în spirit cu Anatole France şi Jules Lemaître, un analist de faimă al vinurilor cele mai nobile şi un autor în eternitate al *dulce târgul Ieşilor*.

De pildă, mâncând piftia de cocoş bătrân, trebuie să cunoşti starea lui Costache păzind cratiţele gata să dea în foc, moment în care autorul se trezeşte cântând:

Cic-a fost un moş
Ş-avea un cocoş
Nu cânta cocoşule
Sai de joacă moşule!

- Ce-i asta? mă întreabă Costache (Păstorel adică, *n.n.*).

- Un cânticel comic, zic, dintr-o comedie – vodevil, pe care am văzut-o în copilărie, cu circa jumătate de veac în urmă.

- Lumpatius vagabondus, preciză Costache. Îmi amintesc şi eu. E vorba, pare-mi-se, e vorba de un ins care mănâncă lupul, lupul mănâncă vulpea şi

Vulpea lângă moş
Mâncă pe cocoş.

*

În timpul acestor intervenţii literare în care Păstorel este un as, prepararea piftiei de cocoş bătrân continuă cu toată precizia gastronomică:

„Aşadar, odată toaleta preliminară făcută, pui cocoşul la fiert. Apa trebuie să depăşească cu două-trei laturi de mână carnea din oală şi nu strică (dacă ai) şi un picior de viţel, partea de jos). Sărezi, spumuieşti bine zeama. Pui în oală două cepe întregi curăţate de coajă, nici un alt fel de zarzavat. Când se desprinde carnea de pe oase şi zama devine cleioasă, scoţi oala de la foc, strecori şi pui usturoi pisat... laşi să se închege şi garniseşti stratul de gelatină cu un rând de felii de ou răscopt. Mai pui zamă deasupra, tot cam de două degete, şi o laşi să prindă consistenţă. Peste stratul acesta pui carnea zdrenţuită (fără oase) şi o laşi să se prindă. Când o serveşti, o scoţi din formă, răsturnând-o pe o farfurie rotundă."

- Gata? (întreabă Păstorel, *n.n.*)

- Bineînţeles, zicem noi, abia mai putând să nu ne întindem mâna şi să rupem o halcă din piftia de cocoş bătrân.

*

Aşa vom întâmpina anul ce vine, ridicând un pahar cu pelin sau un vin negru de busuioacă de Bohotin. ■

Termopane

Rodica Zafiu
PĂCATELE LIMBII

Termopan e perceput, adesea cu autoironie, ca unul dintre cuvintele emblematice ale ultimilor 17 ani: devenit un fel de simbol al comodităţii şi al modernizării, ba chiar al bunăstării de tip occidental, este extrem de frecvent în comunicarea curentă (şi apare chiar în refrenul glumeţ al unui cântec: „Termopane, termopane"). Într-un articol recent din *Dilema veche* (nr. 137, 8.09.2006), intitulat „Capitala europeană a termopanelor", Mircea Vasilescu porneşte de la datele evidente ("Azi-dimineaţă, Google mi-a «dat» 856.000 de rezultate cînd am căutat cuvîntul «termopan» şi 265.000 de rezultate pentru forma de plural") pentru a prevesti, în mod comic-hiperbolic, că "peste ani, nu se va mai vorbi, ca acum, despre «regimul Iliescu» şi «regimul Constantinescu», ci – transpartinic şi apolitic – despre «era termopanului»"; autorul sugerează cu doctă ironie necesitatea unor "studii sistematice pe tema «termopanul la români», în lipsa unor consemnări ale "contemporanilor termopanului". Mai mult, se vorbeşte chiar de "o *mentalitate de tip termopan*, în care mecanismul dominant este cel al înlocuirii". Au mai apărut şi alte comentarii pe această temă. De exemplu, Ovidiu Nahoi, în *Evenimentul zilei* (12.08.2006), tratează tot în cheie ironică moda actuală a cuvîntului şi semnificaţiile sale în revelarea unei anumite mentalităţi: "«Termopan»! Iată cuvântul magic ajuns pe buzele românilor, odată cu avântul construcţiilor. Iniţial, simbol al apartenenţei la clasa îmbogăţiţilor de tranziţie, geamul termo şi fonoizolant a devenit, odată cu creşterea ofertei şi scăderea preţului, emblema ieşirii românului simplu din starea de sărăcie". Se observă, în text, opoziţia între termenul încărcat de conotaţii populare (*termopan*) şi formula tehnică preferată de autor în planul judecăţii obiective (*geamul termo şi fonoizolant*).

Cuvîntul *termopan* e foarte recent în română şi nu poate deci fi găsit în ediţii mai vechi ale dicţionarelor. Ediţia a doua a *Noului Dicţionar Universal al limbii române* (autori: I. Oprea, C.-G. Pamfil, V. Radu, V. Zăstroiu; Litera Internaţional, 2006) îl include, ca urmare a unei decizii de actualizare anunţate în prefaţă ("în această nouă ediţie a fost îmbogăţit inventarul lexical îndeosebi cu cuvinte uzuale recente"). *Termopan* (cu pl. *termopane*) este definit în dicţionar ca "geam de fabricaţie specială, cu rezisten mare la transmisia termică şi fonic folosit la ferestre", indicîndu-se proveni sa dintr-o denumire comercială. E interesa că motorul Google, bun indicator frecvenţelor relative, găseşte numele marcă *Thermopane* cam de 100.000 ori, cu un număr de apariţii mult m redus decât al românizatului *termopa* De altfel, denumirea tehnică nu pare fi avut în alte limbi succesul din român tipul respectiv de geamuri este descr prin diferite sintagme, perifraze, sinonin (cuprinzînd ideea de „termoizolant" Chiar şi pe un *site românesc* speciali (ferestreonline.ro), formula tehni preferată şi definită este *geam termoizola* în vreme ce (*geam) termopan* este indic doar ca sinonim.

În română, se constată patrunder cuvîntului – ca termen concret, al vie practice – în limbajul familiar („şi-i trage o serenadă sub balcon de să-i tremu *termopanu'*", myband.ro), perfecta adapt morfologică (cu pluralul neutru în *–e*, trecerea gramaticală din poziţia determinant invariabil (substantiv-apozit apropiat de valoarea unui adjectiv invariab la statutul de substantiv perfect individuali şi utilizabil în orice context (de la *ferestr de tip termopan* şi *ferestrele termop* se ajunge la *termopanele* familiare Interesantă este mai ales dezvoltarea un sensuri metonimice şi metaforice a cuvîntului. Metonimic, *termopan* substituie fereastra, în enunţuri efect comic produs de contrastul registre: "Deschide *termopanu'*, iubiito (*Crai Nou*, 20.05.2005). Metafori cuvîntul apare de pildă în titlul un emisiuni TV („Termopanele istoriei 29.09.2006).

Desigur, nu toate utilizările jurnalisti actuale sunt ironice. Uneori, auto textelor par a lua foarte în serios valoar simbolică a termenului, conotaţii sale de bogăţie. Se creează astfel contra afective – „Sub termopanele cantin săracilor, amărâţii au îngheţat o zi şi noapte să-şi ia pomana de Crăciu (*Adevarul*, 23.12.2004); "În cladir părăginită din Valea Roşie, unde altad îşi căscau gurile ştirbe ferestrele geamuri sparte, *lucesc sfidătoa termopanele*" (Ediţie specială, 13 .11.200 – şi chiar imagini feerice: *„sclipesc soare* termopanele" (ibid.) ■

Prima poruncă pe care Allah a rostit-o prin gura profetului Muhammad a fost: „Citeşte!“

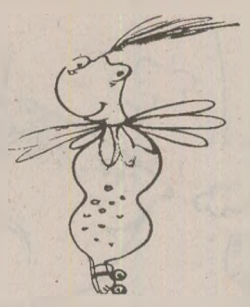

cronica ideilor

Prima poruncă a lui Allah

Sorin Lavric

De umerii Gretei Tartler atîrnă fatalitatea de a fi tradus *Parfumul* lui Süskind. Impresia pe care varianta românească a făcut-o asupra noastră i-a răpit posibilitatea ca, în mintea noastră, numele ei să mai poată fi pus în legătură cu o altă tălmăcire. E cazul straniu în care succesul unei traduceri îşi transformă autoarea în prizoniera unei reuşite. E situaţia neobişnuită în care meritul atrage izolarea, iar simbolul reputaţiei îşi împinge purtătoarea în rîndul stigmatizaţilor. Căci la oricîte traduceri s-ar mai încumeta Grete Tartler şi oricît de strălucitor ar fi chipul pe care li-l va da în limba română, memoria noastră o va fixa constrîngător în dreptul titlului unei singure cărţi. Iar asocierea imediată a unui titlu de carte cu numele ei îi dă o identitate culturală de care nu mai poate scăpa. O identitate apăsînd ca un stigmat prestigios ca o fatalitate frumoasă. Şi chiar dacă nimeni nu-i va interzice vreodată să traducă în continuare, restricţia aceasta, una pornită dintr-o zgîrcenie a amintirii noastre selective, planează deja asupra ei.

Nu mi-am putut explica niciodată de ce unii oameni sînt poligloţi, în vreme ce alţii nu pot îngăima decît cel mult în propria limbă. Îmi amintesc cum, cerîndu-i Gretei Tartler să-mi explice secretul poliglotiei sale, răspunsul ei a fost: „E vorba de un simţ muzical al limbii, cine îl are învaţă cu uşurinţă multe limbi, aşa cum un muzician se bizuie pe o ureche muzicală cu care simte spontan melodiile înainte să le vadă scrise sub forma unei partituri.“ Cum nu-mi rămîne decît să-i dau dreptate, mă întreb totuşi cum Dumnezeu poate încăpea în mintea aceluiaşi om araba şi limba daneză, ca să nu mai pomenesc de „banalele“ limbi de circulaţie internaţională sau de „accesibilele“ limbi ale culturii masice. Trebuie totuşi să mai fie ceva la mijloc, pe lîngă nelubitabilul simţ muzical, poate o achiziţie filogenetică căreia trăsătură dominantă se manifestă cu o raritate atît de mare, încît efectul ei apare o dată la un milion de oameni.

Să dechidem, de pildă, *Înţeleptul singuratic*. În această carte, patru filozofi arabi sînt prezentaţi prin prisma biografiei şi operei lor, pentru ca, în cazul a trei dintre ei, Grete Tartler să le traducă pentru prima dată în limba română cîte o lucrare de bază. Cei patru filozofi ai Evului Mediu arab sînt: Al-Farabi, Ibn Sina, Ibn Bagga şi Ibn Tufayl. Respectînd ordinea, varianta latinizată a numelui lor este: Alfarabius, Avicena, Avempace şi Abubacer. Neîndoielnic, urechilor noastre numele lui Avicena ne sună cel mai familiar, ceilalţi fiindu-şi datorînd pentru majoritea dintre noi privilegiul de a li şti, la pronunţarea numelui lor, vreo reprezentare mentală. Însă o asemenea reprezentare ţi-o poţi face citind traducerile Gretei Tartler, mai precis *Vederile călăuzitorilor cetăţii virtuoase* (a lui Alfarabius), *Povestea lui Hayy Ibn Yaqzan* (a lui Avicena), *Cel viu, Fiul celui treaz* (a lui Abubacer).

Simplu spus, filozofii aceştia arabi gîndesc în perspectivă islamică, dar în tipar grec. Asta înseamnă că perspectiva unei gîndiri nu e totuna cu tiparul ei. Perspectiva e direcţia în care un gînditor, mişcîndu-se, urmăreşte scopurile teoretice. În schimb, tiparul e cadrul care conţine toate direcţiile şi scopurile gînditorului. Tiparul e matca fără de care nicio direcţie nu ar exista, e fundalul pe care se sprijină totul. O analogie lămuritoare ar putea fi cea a priveliştii pe care o formă în relief o oferă privirii. Ca să existe o priveliştе, adică o perspectivă, trebuie să existe o formă de relief pe care, privind-o, să simţi că ai în faţa ochilor o priveliştе. Dar, fără relief, perspectiva nu ar exista. O altă analogie e dată cu cinematograful. Perspectiva unui gînditor e ca filmul pe care îl proiectezi într-o sală de cinema, iar cadrul gîndirii e ecranul pe care priveşti filmul cu tot cu aparatul de proiectat. În virtutea acestei analogii, cei patru filozofi arabi privesc un film islamic pe care îl proiectează pe un ecran grec cu ajutorul unui aparat care, la rîndul lui, e grec. Cu alte cuvinte, viziunea pe care o au asupra lumii e islamică, dar paradigma pe care sprijină e greacă.

Sub unghiul intensităţii cu care elementul elin s-a insinuat în substanţa culturii medievale, indiferent că e vorba de cea creştină sau de cea islamică, grecii sînt ubicuitari. Pentru un spirit sensibil la ponderea pe care o singură cultură a avut-o în Evul Mediu, grecii sînt de-a dreptul de nesuferit. Unde te întorci, dai de ei. Platon e peste tot în gîndirea lui Alfarabius, Avicena, Avempace şi Abubacer. Aristotel, aşijderea. Iar Plotin le ţine trena, urmînd-i îndeaproape. O asemenea putere de fecundare întinsă pe milenii de istorie nu poate să nu te pună pe gînduri.

Bunăoară, în cazul celor patru arabi al căror nume îl pronunţăm cu oarecare greutate, fantasmele lor sînt islamice, dar forma de relief din care se desprind ele e curat platonică. La toţi întîlnim aceeaşi dihotomie fundamentală: sensibil-inteligibil, ca o fundaţie statornică pe care se înalţă apoi o viziune musulmană potrivit căreia lumea de aici, corespunzînd palierului sensibil, este separată de lumea divină de dincolo, căreia îi corespunde, în chip previzibil, palierul inteligibil al universului. Acesta e inteligibil întrucît nu poate fi perceput şi cunoscut prin simţurile noastre, ci doar înţeles pe seama unei cunoaşteri aparte. Aşadar, sensibil e tot ce poate fi „accesăt“ prin simţuri, iar inteligibil tot ce poate fi atins prin înţelegere. De unde reiese că simţirea lumii nu-i totuna cu înţelegerea ei şi că cunoştinţele pe care le capeţi simţind lumea se deosebesc prin natură de cele pe care le dobîndeşti înţelegînd-o. E de prisos de amintit că dihotomia aceasta, cea mai longevivă din istoria gîndirii umane, a supravieţuit pînă în zilele noastre sub felurite chipuri. Cum tot atît de prisos e să spui că ravagiile pe care le-a provocat în timp nu pot fi întrecute de nicio altă distincţie lexicală. Căci atunci cînd inteligibilului i s-a spus Dumnezeu şi în seama lui s-a pus mîntuirea şi viaţa de apoi a oamenilor, din acel moment sîngele a început să curgă în lumea sensibilă. În realitate, nu există nimic inteligibil care să nu fie în acelaşi timp sensibil. Între inteligibil şi sensibil nu există nicio deosebire de natură. Ceea ce-i totuna cu a spune că inteligibilul este numele pe care îl ia sensibilul atunci cînd intră în cîmpul înţelegerii noastre.

La filozofii arabi din această carte, tronul lui Allah e inteligibil, iar căile prin care ajungi la el sînt două: prin moarte sau prin cunoaştere iluminată. Ambele au rostul de a te desprinde de lumea sensibilă. Dar, cum moartea are neajunsul de a însemna sfîrşitul vieţii şi cum miza filozofiei arabe este cunoaşterea fiinţei divine încă din timpul vieţii, mai rămîne la îndemînă cea de a doua cale: cunoaşterea iluminată. Ea este totuna cu revelaţia, o revelaţie venind dinspre inteligibil şi coborînd către sensibil. Altfel spus, revelaţia este actul de pogorîre a ideii divine în lumea simţurilor. Dacă ai norocul ca pogorîrea aceasta să te aleagă pe tine, atunci ţi se vor revela adevăruri pe care alţii nu le văd şi pe seama cărora vei putea face profeţii. De aceea, revelaţia e strîns legată de profeţie. Nimeni nu ar putea fi profet dacă nu s-ar putea scălda mai întîi în matca cunoştinţelor revelate. De aici importanţa tradiţiei, un alt nume pentru grija cu care păstrezi adevărurile pe care le-ai moştenit din gura profeţilor. Tradiţia e predanie a adevărurilor revelate, adică predare a ştafetei şi păstrarea ei.

Spre deosebire de creştinism, unde lumea aceasta, a vremelniciei sensibile, este în stăpînirea diavolului, de unde şi nevoia de te lepăda de ea spre a trăi numai în vederea celeilalte lumi, la arabi lumea sensibilă nu numai că trebuie acceptată şi preţuită, dar chiar trebuie privită drept o sursă de bucurii. Aşadar, învăţătura arabă îţi cere să te bucuri de lumea aceasta, şi asta în ciuda faptului că ea, trecătoare şi iluzorie cum este, nu are rangul mîntuitor al empireului inteligibil al lui Allah.

Şi încă un lucru: prima poruncă pe care Allah a rostit-o prin gura profetului Muhammad a fost: „Citeşte!“ Porunca e uluitoare. Pur şi simplu musulmanilor li se cere întîi de toate să citească. Macar în privinţa asta avem ce învăţa de la profetul islamului. Dacă păstrăm sensul curent al actului lecturii fără a-l mai lega de obligaţia de a citi numai surele Coranului sau numai versetele Bibliei, atunci cititul, înţeles ca principala obligaţie a unui credincios, ar trebui reînviat astăzi cu statut de lege laică coercitivă. Cine o încalcă trebuie să fie pedepsit. Trebuie să citim chiar cu de-a sila şi chiar sub ameninţarea pedepsei. Altminteri ne va lovi cealaltă pedeapsă: extincţia spiritului prin imbecilizare galopantă. ■

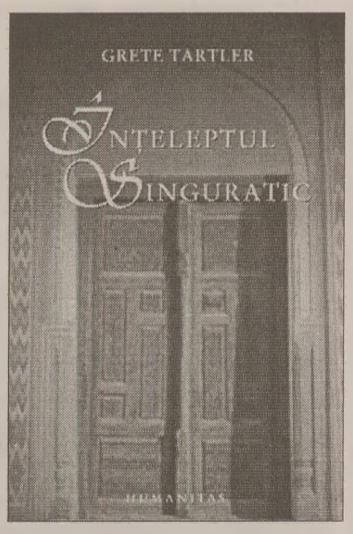

Grete Tartler,* Înţeleptul singuratic, *Ed. Humanitas, 2006, 258 pag.

www.polirom.ro

- José Antonio Marina
  Inteligenţa eşuată
  Teoria şi practica prostiei
- Graham Swift
  Lumina zilei
- John Kennedy Toole
  Biblia de neon
- Aris Fioretos
  Adevărul despre Sascha Knisch

Suplimentul CULTURA Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi* şi *Gazeta de Sud*

Fraţii serafimi

M-a durut vestea morţii lui Lucian Raicu, sau Bernard, cum era numit de cei foarte apropiaţi. Citeam de câteva ori, scrisorile lui republicate în **România literară**, scrisori subtile care nu-şi pierduseră prospeţimea, amintind de criticul rafinat, enigmatic, din tinereţea mea.

Eram studentă încă şi locuiam într-o odăiţă din mansarda doamnei Lidia Unaniam, cu Nichita, odăiţă în care el, uneori, îşi invita colegii de la redacţia **României literare** unde lucra atunci.

Într-o vară când toţi pomii din curtea de pe strada Grigore Alexandrescu numărul 28(?) erau bogat înfrunziţi aruncând umbre mişcătoare pe cimentul gri din faţa casei în care locuia familia Aurel şi Stela Covaci, mă întorceam de la cursuri decisă să mă strecor pe furiş, să nu mă vadă nimeni şi să mă arunc imediat în studiile de lingvistică ale îngrozitorului profesor Poalelungi.

Geamurile erau deschise şi se auzeau voci de bărbaţi pline de bucurie copilărească. Nichita m-a văzut, m-a strigat, eu am mers mai departe în fundul curţii unde se găsea casa doamnei U. Dar Aurel a venit după mine şi m-a convins să vin şi eu la ei. Toată dimineaţa făcuse coadă la aprozar şi reuşise să cumpere doi saci de cartofi, unul era pentru noi. Cumpărase şi vin alb, şi mă invita şi pe mine la cartofi fierţi, cu unt şi pătrunjel. Erau zilele grele care puteau să-şi piardă greutatea şi să devină imponderabile dacă noi ne adunam jucând mimuri sau pantomime, un fel de scurte comedii (ca la greci şi romani!) prin care se exprimau idei şi sentimente fără cuvinte, numai prin gesturi şi mimică.

Intrând în camera mare în care trona biroul de stejar al lui Aurel, l-am zărit pe Lucian Raicu: şedea pe un scaun, ţinând o ţigară în mâna dreaptă în timp ce stânga era întinsă graţios pe spătarul unui scaun gol pe care am fost imediat invitată să mă aşez.

Eu nu jucam „mimuri" şi nici el, în timp ce ceilalţi erau în picioare în mijlocul camerei şi se amuzau copios.

La început mi-a zâmbit şi a spus câteva cuvinte pe care nu le-am înţeles, apoi dacă a văzut că aveam gura cusută de emoţie s-a concentrat pe jocul „băieţilor" întorcând din când în când capul spre mine, din politeţe, ca să mă asigure că nu eram singură. Dar eu am simţit toată tăcerea lui vorbitoare. În fantezia mea un critic avea un statut de înalt creator tocmai prin acele tăceri care-i erau tipice lui Lucian Raicu, tăceri care nu comunicau cu lumea din jurul lui prin ceea ce numesc „exterioritate", dimpotrivă, ele creau invizibil un tunel de „interioritate" cu care pur şi simplu umpleau spaţiul în care se găseau, curentând oamenii din preajma lor. Era în el şi sfială dar şi o pudoare feciorelnică, activă, plină de căldură. Această impresie mi-a fost întărită mai târziu când l-am văzut împreună cu soţia lui, prozatoarea Sonia Larian, erau împreună formând o monadă.

Şi mai târziu, acum un an, am văzut în superba revistă *Lettre internationale* (ediţia de toamnă-iarnă 2005, la ancheta „Cărţile tinereţii mele") o fotografie care m-a curentat amintindu-mi zguduiala pe care o gustasem în copilărie când curentul electric mă azvârlise de pe o masă. Am văzut fotografia fraţilor serafimi: Lucian Raicu, critic literar şi Virgil Duda, romancier, la Bârlad, în 1942.

Aveam ochii înecaţi de lacrimi, 1942 era chiar anul înfiorător în care mă născusem, un an negru în tenebrele Europei, anul în care mă născusem moartă şi fără vedere.

Dar la Bârlad erau doi băieţi de rasă îngerească, traşi în poză, poate chiar de tatăl lor. Băiatul mai mare cu căciulă de blană pe cap îl ţinea îmbrăţişat pe fratele mai mic cu graţie de dans şi cu căldură îmbujorând obrajii. Era acelaşi gest pe care-l remarcasem intrând în cameră la Covaci, şi-l văzusem pe Lucian Raicu cu braţul stâng întins protector peste speteaza scaunului gol pe care m-a invitat să mă aşez şi să tac şi eu, la fel de timid şi profund ca el.

Cine n-a văzut fotografia magică a celor doi fraţi, mari personalităţi ale literaturii române, să răsfoiască revista unde se găseşte fotografia, ca să înţeleagă ce a vrut viaţa să exprime prin clipa formulată abisal, fără cuvinte.

Şi dacă privitorul e un contemplativ îndrăgostit de experienţe, să-şi imagineze că locul fratelui iubit uneori e luat chiar de figura diafană a Soniei, un alt „frate" serafim, pentru că unu e mereu doi, şi trei e parte din monadă.

Gabriela MELINESCU

Umbria mea ninsă aşteptând Crăciunu

Umbria mea ninsă, aşteptând Crăciun
Ninge şi pe alci, Dunărea i cu sloiuri,
Craii, trei, ajuns au, iar pe drum e uni
Raza stelei uite o, s a mpărţit în

roi

Lină Bucovină, aspru Maramureş,
Umbrie cu ele tu mi te asemeni,
Ingerii, păstorii şi norodul gureş
Domnului îi cântă: „Pace între semenil

Simt că frigul nopţii a pişcat din laur,
A ciupit la vârfuri frunza de măslin,
Pruncului din Iesle să i aducem aur,
Smirnă şi tămâie, în ulciorul plin.

M am umplut de vis, viscolul de foc,
Călător pe unde stau să ngheţe stele
Ce păduri albastre, ce măreţ noroc,
Fagii şi chiparoşii Bucovinei mele.

Adrian POPES

Protocronismul proteic

(urmare din pag. 12)

Ori: „Kierkegaard pălăvrăgeşte enorm, Hegel e ca o flaşnetă, Levinas e mediocru, Hesse e plicticos, Cioran e minunat, dar previzibil şi el îţi taie şi mai mult pofta de mîncare". Ori: „Ultimul care a încercat să readucă gîndirea pe făgaşul normalităţii şi să se dezbare de «limbajul filosofic» a fost Nietzsche, dar ideile nu se ridicau la nivelul vervei lui literare (...), rămînînd grevate de un iremediabil kitsch metafizic". De la acest masacru se salvează doar Heidegger şi – mai încape îndoială? – Noica, în legătură cu care e instituit un protecţionism deplasat, un fel de „poliţie" ce sancţionează drastic orice abatere de la totala aprobare.

Comentariul lui S. Damian e dominat de stupefacţie: „E o gradaţie a ireverenţei care uimeşte. Urîta gafă s-a comis, nimic nu mai poate fi ascuns. Vorbele sînt aşternute pe hîrtie, negru pe alb. Ultragiul nu mai poate fi anulat. De unde a izvorît resentimentul? Ar fi comentat la fel pe Eminescu sau pe Blaga? Are rost să adunăm argumente pro şi contra, ar fi serios să se desfăşoare o discuţie pe baza unor astfel de sentinţe-injurii?" În ce ne priveşte, n-am putea refuza, la urma urmei, dreptul oricui de a afirma orice, cu atît mai vîrtos dreptul unui cărturar şi analist înzestrat cum e Gabriel Liiceanu la deplina libertate a opiniei. De la un nivel în sus al sagacităţii spiritului, asprimea respingerii se estompează. Dar ne întrebăm cum de mai poate folosi Gabriel Liiceanu, în raport cu autorii unor texte inconvenabile d-sale, calificativele pe care le-am menţionat deja, „invidios", „vindicativ", „orb la valoare", fără a adopta o postură aşa-zicînd delicată? Şi măsurînd mai de sus situaţia, cum mai poate filosoful nostru ţine cu seninătate „cuvîntări în numele breslei pe care o renegase", cum mai poate oferi mai departe „lecţii de asin a mecanismelor gîndirii"? Plîngîndu-se de inutilitatea efo de acest tip, proclamîndu-şi aversiunea faţă de ma gîndirii, cum îşi mai poate aroga, în bună conştiinţ rol reprezentativ? Există o severă incongruenţă între două ipostaze ale lui Gabriel Liiceanu, pe de o parte gînd care se erijează în reprezentant al unei noi generaţii filos succesor legitim al lui Noica, pe de alta nihilistul, neg valorilor fundamentale ale unui Occident socotit ca steril sub unghiul gîndirii. O incompatibilitate între „ de substanţă" a relaţiilor d-sale cu gîndirea consacr alura aşa-zicînd constructivă, îndrumătoare, autorita şi-o arogă. Ia naştere în felul acesta o imagine comp a lui Gabriel Liiceanu, conţinînd, şi neizbutind a le îm atît repulsia (de-a dreptul repulsia, aşa cum am vă produsă de cele mai semnificative nume ale filos Occidentului, cît şi ambiţia de mentor, de cenzor sup excomunicator, de ins care afurisește ceea ce nu-i p aidoma unui profet aşezat pe un postament de vid. Am trăsături nu ni se pare neverosimil a li se decela simb postideologic: refuzul visceral al Apusului şi tonul ri monopolului de opinie, reziduul dogmatic. „Perplex noastră, observă pe bună dreptate S. Damian, e şi un re al neputinţei de a alătura cele două imagini: cărturarul aut cu o fină recepţie a angrenajului cerebral, propunînd st disocieri în interpretare, şi strengarul rătăcit prin g ilustre, îmboldit de pofta de a-şi bate joc, de-a anihila. Ci foarte curios, Gabriel Liiceanu poate fi întîlnit în an variante şi contradicţia nu pare să-l pună în încurcă Că se descalifică singur prin asaltul arogant şi primitiv, f nu-l neliniştește". Cu certitudine. Nu pentru prin foarte probabil nu pentru ultima oară se iveşte termen stînjenitor: aroganţă, în comentariile pe marg lui Gabriel Liiceanu. Păcat.

Gheorghe GRIGUR

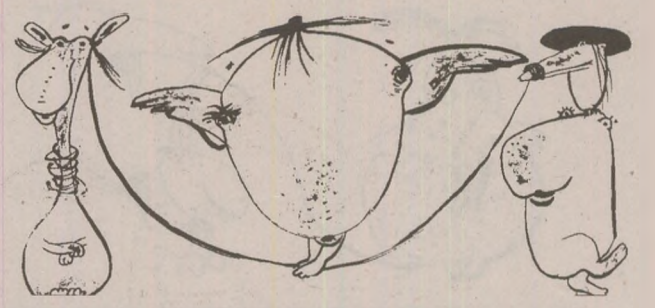

Labiș ne cuprinde, poate, pe noi toți, semenii săi, în acel *voi*.

50 de ani de la moarte

Spiritul adâncurilor

Poezia lui **Nicolae Labiș** (1935-1956) îmi pare a se înscrie sub semnul unui veritabil simbol totemic: cel al *căprioarei* (cerbului, ciutei, gazelei) care trezește în cititor un amestec de imagini, privind desăvârșita și suava inocență pândită de moarte. Spațiul simbolic al cervidelor este foarte întins, în ate civilizațiile moarte sau vii ale planetei. Poetul din ălini va fi avut cunoștință de aceste aspecte; în creația sunt exprimate sau subînțelese unele dintre ele. Nu are – sau trebuie doar dedusă – simbolica fecundității, itmurilor creșterii, a renașterilor. E abundent prezentă ginea fricii legată de cea a velocității.

În Asia de Sud-Est (Cambodgia), acest animal solar acrificat pentru a obține ploaia! Iată o tulburătoare ociere posibilă, indirectă, cu uciderea căprioarei ișiene pe fondul teribilei secete postbelice... Capodopera *partea căprioarei* a fost scrisă și publicată la nouăspre-e ani, în 1954!

„Seceta a ucis orice boare de vânt.
Soarele s-a topit și a curs pe pământ.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fântână nămol. (...)

Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelins din cișmea.
Tâmpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea. (...)

Cu foșnet vestejit răsuflă valea.
Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers!
Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Mâinile pline de sânge pe piept mi le-am
șters."

Copil, poetul din Mălini va fi asistat la această dramă, o seară a atrocei veri 1946. *Moartea căprioarei* vestește izbânda cinegetică a unui învățător de , într-o regiune împădurită din Bucovina, care împușcă asemenea animal pentru a-și hrăni familia. Cerul a ias „fierbinte și gol" după ce „soarele s-a topit și a s pe pământ". Apa începe să apară, ici și colo; mai i, un fir care se prelinge pe lespede, încă aproape sat. În pădure, tată și fiu se ascund în preajma locului adăpare.

După atâtea evocări ale morții în secetă, iată un al vieții – care este exact contrariul ei: un mic ar pe care imaginea purității va fi sacrificată. ma nu rezidă însă în actul de braconaj, nici măcar aptul că animalul este ucis pe când se adapă (vânătorii umani, naturali, ai cervidelor îi atacă întotdeauna în urile unde ei se adapă!), ci în ecoul nemăsurat al nimentului în sensibilitatea copilului martor. Lumea nului, brusc evocată, potențează, dar și alină suferința ntilă:

„Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară."

Îți revine în minte misterioasa fantezie balzaciană, *passion dans le désert*: un militar al lui Bonaparte care se îndrăgostește... o panteră, sfârșește prin a o le. Barajul zoologic evident îndreaptă visul spre ații cu transformări din *O mie și una de nopți*, e o ființă omenească, robită de vreo vrajă, e susceptibilă e sacrificată în falsa ei stare animală. În mitologia ică, Acteon are fatala șansă de a o vedea goală la dă pe Artemis: zeitatea îl metamorfozează pe vânător erb – sfârtecat, pe loc, de proprii săi câini.

În lirica lui Labiș, cervidele apar însă și ca „martori" ericirii erotice, precum în *Primele iubiri*:

„Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Vin *cerbii mei* în goană să se-adune
Și către el privirile-și țintesc –
Un codru nesfârșit de coarne brune
În care mii de stele strălucesc."

În *Frământarea intimă*, poetul îi cere pădurii o favoare deosebită:

„Alungă pentru mine, pe cărări,
Prin vânt, cea mai frumoasă căprioară!"

Mai frecvente sunt imaginile cervidelor în primejdie. Ciute și cerbi sunt surprinși într-un *flash* existențial (în *Descrierea chipurilor*):

„Sunt căprioare – braconieri în urmă –
Sunt cerbi, și lupi aleargă-n urma lor.
Și căprioarele în ochi au groază,
Și cerbii fug mugind sfâșietor."

Prefațatorul volumului pe care îl am la îndemână de *Poezii* (editura Junimea, 1971), proclamă din titlu: „Labiș – poet al comunismului" – în fapt, o și dovedește... Un amestec de autenticitate și de artificiu retoric izbește în creația labișiană, care se explică atât prin „canonul" proletcultist, atotputernic la începutul anilor '50, cât și (cum remarca Lucian Raicu) printr-o anume tendință retorică frecventă la foarte tinerii autori... Complicată și primejdioasă era situația scriitorilor de toate vârstele (a celor tineri fiind sporită de imprudențele verbale eventuale), în plin proletcultism. Cât de absurdă și de insuportabilă ne-ar fi părut poezia română dacă, *horribile dictu*, ea ar fi stagnat la acea etapă! Urmașii imediați ai lui Labiș, în 1960, au plătit și ei realismului socialist un tribut însemnat, culegerile lor de debut fiind aproape îngropate de versificări impuse de neîndurata „comandă socială". O jumătate de deceniu mai târziu, chepengul ideologic avea să se ridice, anevoios.

Un scurt poem, *Sunt spiritul adâncurilor* încheie culegerile retrospective ale adolescentului pierit. Cui se adresează Nicolae Labiș când spune, în primul distih ca și în ultimul: „trăiesc în altă lume decât *voi* "?

„Eu sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.
În lumea alcoolurilor tari,
Acolo unde numai frunzele
Amăgitoarei neputinți sunt veștede.
Din când în când
Mă urc în lumea voastră
În nopți grozav de liniștite și senine,
și-atunci aprind mari focuri
și zămislesc comori
Uimindu-vă pe voi ce mă-nțelegeți.
Apoi cobor din nou prin hrube trudnice
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi."

Labiș ne cuprinde, poate, pe noi toți, semenii săi, în acel *voi*. El distinge, însă, din masă pe „voi ce mă-n-țelegeți"... Printre versurile scrise la spital, după accidentul de tramvai, (Al. Condeescu îl amintește în reperele bio-bibliografice la *Opere*-le lui Mazilescu: „un accident ale cărui circumstanțe nu au fost niciodată deplin elucidate"), două îmi revin în memorie:

„Pasărea cu clonț de rubin
s-a răzbunat, iată, s-a răzbunat."

Și o bănuială mijește: nu cumva poetul încerca să desemneze prin clonțul „de rubin" puterea care-l strivise? Dacă verbul lui este „s-a răzbunat" (cum nu-mi e posibil să verific acum, fiindcă, în antologia ce-l proclamă „poet al comunismului", nu au fost reținute acele versuri finale), deducția sumbră ar părea să se confirme...

Ilie CONSTANTIN

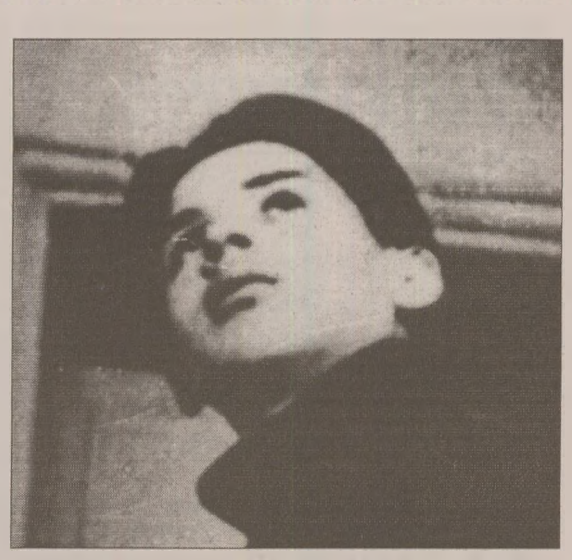

Nicolae Labiș

La sfârșitul lui 1950, într-o atmosferă stalinistă sumbră, la Iași, în cadrul unei consfătuiri a tinerilor scriitori în Moldova, un elev de liceu, Nicolae Labiș, în vârstă de 15 ani, citește o poezie care îi surprinde pe toți cei din sală, aducându-le aminte de sunetul literaturii adevărate. Poezia, intitulată *Fii dârz și luptă, Nicolae!*, îndeplinește obligațiile unui text propagandistic, dar conține atât de multă energie lirică, este atât de direct-emoționantă, încât pare subversivă. Acesta este genul de poezie cu care tânărul poet își va câștiga un loc în istoria literaturii române, în numai șase ani de existență ca poet (pentru că va muri la 21 de ani).

Născut la 2 decembrie 1935, în satul Văleni, comuna Poiana Mărului din județul Baia (în prezent Suceava), în familia unor învățători, și stabilit în 1945, împreună cu ai săi, într-o comună vecină cu Poiana Mărului, Mălini, înconjurată de munți și păduri, el a copilărit într-o natură transformată de multă vreme în literatură de Eminescu și Sadoveanu. A scris versuri încă din vremea când era elev al Liceului „N. Gane" din Fălticeni.

În 1951 obține locul I la Olimpiada de Limba și literatura română, faza pe țară, organizată la București. Aici câștigă admirația redactorilor revistei *Viața Românească*, în paginile căreia îi apărea poezia *Gazeta de stradă*. Tot în 1951, la inițiativa lui Constantin Ciopraga, se transferă, de la liceul din Fălticeni, la un liceu din Iași. După absolvire, în 1952, se stabilește la București, pentru a urma cursurile Școlii de literatura și critică literară „Mihail Eminescu", unde devine repede lider de opinie și vedetă.

După terminarea „școlii", în 1954, lucrează ca redactor la *Contemporanul* și ulterior la *Gazeta literară*. Începe (dar abandonează după numai șase luni) cursurile Facultății de Filologie. Scrie febril, publică, provoaca admirație și invidie.

În 1956 participă la o conferință pe țară a tinerilor scriitori, tipărește două cărți (*Puiul de cerb* și *Primele iubiri*) și o pregătește pentru tipar pe cea de-a treia (*Lupta cu inerția*). În noaptea de 9 spre 10 decembrie 1956 este victima unui grav accident de tramvai. Pe un pat de spital, cu coloana vertebrală fracturată, dictează o poezie sibilinică: „Pasărea cu clonț de rubin/ S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.// Nu mai pot s-o mângâi,/ M-a strivit/ Pasărea cu clonț de rubin,// Iar mâine/ Puii păsării cu clonț de rubin,/ Ciugulind prin țărână,/ Vor găsi poate/ Urmele poetului Nicolae Labiș/ Care va rămâne o amintire frumoasă...". Moare în zorii zilei de 22 decembrie 1956. După opinia unor contemporani, n-a fost vorba de un accident real, ci de un asasinat organizat de Securitate.

Alex. ȘTEFĂNESCU

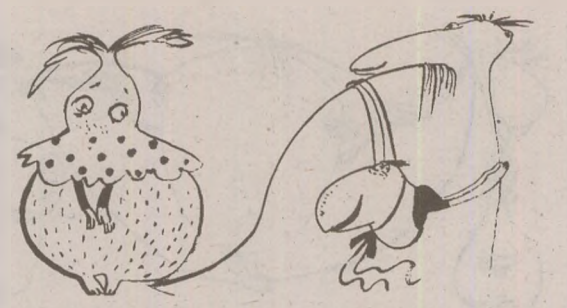

istorie

1939. Cenzura între

După luni de rezistență în care Iorga refuzase poarte uniformele cu care Carol II îi îmbrăca pe oamenii politici, savantul cedase.

Demascarea

Primatul muncii naționale

Un european: Grigore Filipescu

Scandalul dela Soc. Scriitorilor

Eugen Titeanu simpatizat de presă

Am publicat, în 1991, în *Magazin istoric* fragmente din Registrul Cenzurii din anii 1937-1939. Domnul Dumitru Hîncu a reprodus alte notații ale cenzorilor din acei ani în **România literară** și în alte publicații. Cum documentul lăsat de cenzorii din urma cu aproape șapte decenii își păstrează interesul până în zilele noastre, cu nenumărate trimiteri la mentalități încă actuale, prezint alte fragmente din aceste normative în vigoare în 1939. Sunt selectate dintr-un volum în curs de apariție la Editura Curtea Veche.

Între altele, ele se referă și la simulacrul de alegeri parlamentare organizate de Carol II la începutul lui iunie 1939, pentru a da o oarecare aparență de viață politică regimului său, după ce desființase partidele politice și înființase o formațiune politică mai mult personală, Frontul Renașterii Naționale. Alegeri trucate, dar elogios prezentate în presă (cu concursul cenzurii) și de propaganda aservită și direcționată.

La 7 mai se indica: „Astăzi a avut loc matchul România-Iugoslavia. Nu se va publica nici o critică la adresa arbitrului."

A doua zi, 8 mai, cenzorul-șef, colonelul Pascu, era preocupat de...radiofonie. „Am cumpărat un aparat de radio pentru serviciu. Nimeni nu va umbla la acest aparat afară de d-nii cenzori și cu mine. Rog a se umbla cu atenție și numai de acei cari cunosc modul de manipulare. O lampă arsă costă 2000 lei."

Cum în acele zile aveau loc festivități consacrate centenarului nașterii lui Carol I, cenzura veghea să li se acorde atenție deosebită. „Se lasă știrea că va lua ființă Mitropolia Craiovei, având înglobată și Episcopia Argeșului. (S-a dat comunicat)." „În amintirea serbărilor de ieri de la Turnu Severin – scria *Semnalul* din 10 mai –, răspunzând unei vechi dorințe a ținutului Olt, M.S. Regele a hotărât ca Episcopia de Vâlcea să fie transformată în Mitropolie a Craiovei, având în dependența sa Episcopia de Argeș".

A doua zi, 9 mai, la București, în Piața palatului regal, a fost dezvelită statuia primului rege al României, executată de sculptorul iugoslav I. Mestrovici. „La sfârșitul serviciului religios, preoții au tras pânza de pe monument. Și deodată a apărut ca din veșnicie regele Carol I călare pe un cal sirep. Așa cum l-a dăltuit în bronz sculptorul inspirat, cu capul descoperit, cu privirea severă și cu mâna dreaptă în șold. Regele Carol pare că iese acum în întâmpinerea armatei sale, pe câmpiile Bulgariei, în 1913, pare că privește adânc preocupat la trecerea trupelor sale peste Dunăre". (*Curentul*, 11 mai 1939)

„Să se observe – indica cenzorul de serviciu – ca toate ziarele să treacă în asistența de la dezvelirea statuii Regelui Carol I pe domnul colonel Dan Pascu, șeful Cenzurii." După care continua: „Este liber să apăr: 1) Discursul d-lui prim-ministru Călinescu și discursul d-lui Nicolae Iorga ținute astăzi la Palatul Regal; 2) Comentarii asupra acestor discursuri dacă sunt foarte favorabile; 3) Expunerea de motive a noii Legi electorale (text); 4) Legea electorală (text); 5) Convocarea corpului electoral (text); 6) Referatul d-lui ministru de justiție către M.S. Regele pentru punerea în disponibilitate a președintelui Curții de Apel din București.

Nu va apărea nimic: 1) Despre tratativele economice ce se duc la M[inisterul] Economiei Naționale cu delegații englezi. Este surprinzător cum d-l cenzor Cheorpec a dat drumul în ziarul *Semnalul* să apară părerile unui domn Călinescu despre aceste tratative, fapt ce a indispus atât delegații engleji cât și pe d-l ministru [la Economia Națională] Bujoiu. 2) Despre tratativele ce se duc cu delegația germană ce se află în țară în vederea încheierii unui acord economic."

Cum în acea zi de 9 mai se sărbătorea și consfințirea independenței de stat a României în Războiul din 1877-1878, normativele nu ocoleau evenimentul. „Din ordinul d-lui prim-ministru Armand Călinescu nu apare nimic în gazete care ar putea să indispună cercurile turcești. Mai ales, mare atenție cu privire la războiul din 77, să nu se scrie că au fost înfrânți, că au fost bătuți de români." Turcia devenise atunci, în 1939, un factor politic de mare interes pentru București...

Nu trebuia uitat și un amănunt semnificativ. După luni de rezistență în care Iorga refuzase să poarte uniformele cu care Carol II îi îmbrăcase pe oamenii politici, savantul cedase. „Ziarele să scrie că d. profesor Nicolae Iorga a fost îmbrăcat, la serbarea de ieri, în uniforma de consilier regal și nicidecum în uniforma Frontului Renașterii Naționale.

Telegrama Rador, sau oricare altă telegramă care anunță decorarea Marelui Voevod Mihai de către d. Adolf Hitler poate să apară", mai conchide cenzorul. Acordarea Marii Cruci a Ordinului Vulturul german vlăstarului regal era un semn de bunăvoință din partea germanilor, după ce cu câteva luni mai înainte returnaseră decorațiile primite de la Carol II, când aflaseră de executarea lui Zelea Codreanu și a altor legionari.

La 10 mai, iarăși atenție sporită la fotbal. Prestațiile arbitrilor erau dubioase și pe atunci. „Nu va apare nimic cu privire la arbitrajul ce a fost făcut astăzi cu ocazia matchului de foot-ball între echipele Venus-Juventus."

Întrucât în Cadrilater erau probleme vizând siguranța națională, se direcționa eludarea acestora. „Din ordinul domnului colonel șef al Cenzurii. Nu va apare nimic cu privire la împușcarea unor comitagii în Dobrogea până nu vine comunicat. [Adăugat ulterior: *și totuși a apărut în Universul.*]

Nu se mai publică nimic asupra împușcării acelora cari încearcă să fugă de sub escortă, oriunde s-ar petrece faptul. Deci nimic despre cei de la Balcic, nimic despre cei din jud. Durostor etc. etc."

La 11 mai erau în vizor problemele economice. „Astăzi la orele 12.30 – se preciza – a fost semnat acordul economic anglo-român. Textul acordului va fi trimis presei prin Ministerul de Externe. Deci se va putea publica textul acestui acord fără nici un comentariu.

Ziarele vor da informația că domnul ministru Bujoiu va pleca astăzi dupe (sic!) amiază la ora 4 cu aeroplanul la Constanța, însoțind delegația engleză. Informația nu este exactă deci nu va apare nimic.

Textul acordului anglo-român nu va apare decât în gazetele de mâine dimineață.

Deci, astăzi nu apare nimic despre acest fapt nici în *Ordinea, Semnalul, Seara, Evenimentul* etc. Se poate lăsa în edițiile de provincie ce sosesc la destinație mâine dimineață.

Din ordinul domnului colonel Dan Pascu, șeful Cenzurii.

1) Nu se va publica nimic cu privire la încheierea convenției anglo-române și plecarea delegației engleze, în presa de după-amiază, ediția de Capitală. În edițiile de provincie și dimineață în Capitală poate apare.

2) Textul legii electorale până la noi ordine nu mai apare.

Comentarii principiale asupra economiei, leg numai favorabile merg.

Ziarul *Bukarester Tageblatt* a trimis la Cenzu adresă a Ministrului de Interne (Direcția Administra Locale) către domnul dr. Hans Hedrich [fruntaș germanilor din România], prin care îi face cuno că s-a dispus ca pe viitor administrațiile comunal îngrijească de școalele primare de stat și confesion Această adresă nu poate fi reprodusă nici de nu ziar și nici de alt ziar, oricare ar fi el.

Nici un ziar nu va apare mâine fără sa pub cele 27 telegrame primite de d-l prim-ministru și toate se referă la donațiuni în folosul Fondului Înzest Armatei. Se va telefona celor 4 ziare mari ca să le pub cu litere speciale.

Cu ocazia mișcării în magistratură, rog a nu se pub fotografia fratelui meu Radu Pascu, daca eventual reprodusă, aceasta după dorința manifestată de el, fiind împrejurările în cari s-a produs această numi

Orice obol la Înzestrarea Armatei era primit. puteau fi popularizați însă toți contribuabilii. La 12 se specifica: „Din ordinul d-lui prim-ministru, c în listele acelora care oferă obolul lor în folosul arm se găsesc și nume evreiești nu apar." Nici dovezil prea mare entuziasm patriotic nu erau bine prim „Din ordinul domnului ministru Titeanu [subsecr de stat cu propaganda la Interne], nu va apare în z fotografiile ce au fost date ziarelor de Direcția Pre fotografii ce reprezintă diferite aspecte de la defil de 10 Mai din Cluj (reprezintă diferite grupur minoritari cu placarde «Nu vrem revizionism»). I nu apar aceste fotografii."

Mai reținem și astfel de normative: „Din ord domnului ministru Iamandi nu va apare nici un repo asupra celor întâmplate la Penitenciarul Craiova beliune) până nu vor veni rapoarte oficiale.

Astăzi s-a sinucis la Râmnicu Vâlcea tânarul A Petrescu, fiul lui Cezar Petrescu, directorul ziar *România*. S-a făcut apel la ziare de către tatăl îndur să nu se publice decât cel mult o simplă informație, specificarea că este fiul scriitorului Cezar Petresc fără fotografii. Să se respecte această rugăminte."

La 13 mai, șeful cenzurii recomanda: „Rog a da cea mai mare atențiune la titluri, mai ales la ac cari încadrează telegramele Rador. Să se elimine ce ar putea învenina raporturile noastre cu celelalte

De asemenea, să se verifice dacă titlurile sun concordanță cu cuprinsul articolelor.

Până la noi dispoziții, nu se va publica ni

Carol II înaintea alegerilor din 193

politică şi fotbal

Erau cenzurate şi ştirile care ar fi putut contura imagini dezolante, îngrijorătoare.

despre suspendarea ziarului *Curentul.*" Ziarul fusese sancţionat, deoarece în numărul datat duminică, 14 mai 1939, Pamfil Şeicaru, în articolul *Regăsirea simţului realităţii*, referindu-se la defilarea trupelor militare române la 10 mai 1939, considera că a venise momentul „regăsirii punctului arhimedic al existenţei noastre — armata — să sporim sforţările". Cei 17 ani de politică pacifistă dau sentimentul că „am risipit nu numai timp, că am irosit nu numai posibilităţile pe care le aveam, dar că am prezentat şi cel mai zglobiu profil de totală seriozitate". Indirect, Şeicaru propunea o politică ofensivă: „Serveşti pacea atunci când eşti puternic". Ziarul reapare datat joi, 25 mai 1939.

„Reamintesc – continuă şeful cenzurii – din nou dispoziţiunea că nu se admite sub nici o formă atacuri la adresa şefilor de state străine, precum nici a personalităţilor de seamă. În cazul când s-ar scrie asemenea lucruri, rog să fiu întrebat. Rog a depune toată atenţiunea în citirea articolelor de fond, mai ales la acelea cari se referă la politica internaţională.

Tratativele germano-române s-au încheiat printr-un acord ce se va da publicităţii, probabil în cursul zilei de mâine, 14 mai 1939, pentru ca să apară în presa de mâni dimineaţă.

În orice caz, dacă apare ceva relativ la acest acord, se va da drumul, însă numai la pagina economică, pentru a nu se da o importanţă politică acestui acord care nu este decât o completare a tratatului economic încheiat anterior."

Nu era uitat, iarăşi, fotbalul. Chiar dacă realitatea era deprimantă, fotbaliştii nu trebuiau să o afle. „Gazetele de sport şi pagina sportivă a cotidianelor vor reproduce un articol din italieneasca *Gazzeta dello Sport*, despre matchul de foot-ball România-Jugoslavia, în care se spune de echipa românească că joacă un foot-ball primitiv ca acum 20 de ani. Pentru că acest articol este o proastă reclamă pentru echipa respectivă şi în acelaşi timp o demoralizează acum înaintea matchului cu Anglia, este oprită publicarea acestui articol."

La 16 mai, atenţia este îndreptată spre alegerile care se apropiau. „S-au dat două comunicate importante. 1) Unul al Frontului Renaşterii Naţionale, relativ la depunerea candidaturilor membrilor acestui Front şi

2) O rectificare dată de Biroul Electoral de pe lângă Curtea de Apel din Bucureşti cu privire la Asociaţiunile profesionale ai căror membri au dreptul să voteze la senat, semnată Radu Pascu.

Rog a se verifica ca nici unul din ziarele care li s-a trimis să nu apară fără comunicate. Nu se poate admite scuza că ziarele nu vor să publice sau n-au loc. Pentru aceste comunicate oficiale trebuie să aibă loc, altfel nu li se dă bun de imprimat."

Erau cenzurate şi ştirile care ar fi putut contura imagini dezolante, îngrijorătoare. „Despre focul din com. Vorniceni, jud. Suceava, nu merg fapte senzaţionale, aspecte demoralizante şi nici câte, care şi victime au fost pradă focului. Focul de la Poştă merge, doar atât cât este în comunicat. Accidentul de aviaţie de la Buzău nu merge." (18 mai, ora 12.00)

„Astăzi au apărut în *Monitorul Oficial* câteva decizii ministeriale prin care se fixează la noi persoane domiciliul obligatoriu precum şi se prelungesc altele. Domnii cenzori vor fi foarte atenţi ca aceste decizii să nu fie produse în ziare." (22 mai, ora 24.00)

„Din ordinul d-lui ministru al Justiţiei, prelungirea publicării pedepsei cu moartea pe un an de zile nu apare nici un ziar şi sub nici o formă. Rog pe d-nii cenzori a verifica Mica publicitate a ziarelor unde a ceput din nou să apară anunţuri de prezicători, ghicitori, intermedieri de căsătorii, anunţuri ce sunt complet interzise să apară." (24 mai)

La 25 mai, normativele privind regia alegerilor erau ca şi definitivate. „În ziarul *Timpul* – preciza colonelul Pascu – va apare un studiu statistic asupra alegerilor şi al numărului probabil de alegători. Acest studiu apare însă cu cifrele reduse la jumătate, adică în loc de 4 200 000 alegători probabil se va publica numărul 2 100 000 alegători cari vor lua parte la vot.

Toate ziarele vor publica articole în sensul dispoziţiunilor de mai jos." Este ataşat şi un text dactilografiat: „1. Listele de candidaţi cuprind în majoritatea lor valori profesionale afirmate şi elemente noi. Din vechile cadre politice figurează numai elemente tinere şi valorile politice cele mai afirmate.

2. Listele au la baza lor un element moral, nu numai prin valoarea celor autorizaţi să candideze, dar şi prin criteriul legal care a fost la baza alcătuirii listelor: incompatibilităţile (furnizorii statului, membrii Consiliilor de Administraţie etc.).

3. Listele sunt realiste, în sensul că ele reprezintă în adevăr ţara activă, organizată şi producătoare. Niciodată listele vechilor partide nu au cuprins un număr atât de mare de ţărani, muncitori, negustori autentici.

4. Listele nu reprezintă nici un fel de vestigii ale vechilor grupări politice, ci exclusiv interese personale.

Toate aceste elemente indică clar că este vorba de o atmosferă cu totul nouă, de o nouă viaţă parlamentară, de un nou sistem de lucru, de alte preocupări, de alte metode şi, în sfârşit, de un nou stil de viaţă publică." Indicaţiile respective „au fost date ziarelor spre a servi drept canava pentru articole despre alegeri."

La 28 mai apar unele incertitudini în privinţa reflectării în presă a scrutinului. „Ora 13.00. Din ordinul domnului colonel Pascu, nu se lasă în ziare amănunte cu privire la desfăşurarea votării din zilele de 1 şi 2 iunie, până ce nu va veni un comunicat oficial de la primul preşedinte al Curţii de Apel. Ora 13.45. Se revine asupra ordinului de mai sus şi ziarele sunt libere să publice amănunte."

Pe lângă grijile electorale, cenzorul şefului mai avea necazuri şi din partea subordonaţilor. Întristat, consemna la 29 mai: „Nu vreau să scriu ceea ce simt. Pentru că ceea ce se întâmplă se face ori din neglijenţă condamnabilă, ori din rea voinţă. Ori una, ori alta, nu mai poate fi tolerată sub nici o formă şi voi lua măsuri dureroase pentru cei cari nu se conformează şi nu respectă dispoziţiunile ce se dau.

Astfel s-au dat ordine scrise şi verbale să nu se mai facă reclamă poliţiştilor cari cercetează diferite infracţiuni. Asta le este meseria lor. Ce s-ar întâmpla dacă fiecare funcţionar care întocmeşte un referat frumos ar fi citat în jurnale?

În ziarul *Curentul* nr. 4.056 din 29 mai 1939 a apărut un reportaj relativ la «Falsul căpitan Moriton». Domnul cenzor Todie a lăsat să apară că domnul chestor Paximade a fost sesizat; după aceea a făcut marele lucru că a însărcinat pe comisarul Ţuroi... că Ţuroi a însărcinat pe Petre Vlad şi Vălimăreanu... că acesta după ce a mâncat s-a pus pe lucru etc. etc. Este şi neserios şi comic.

Această scăpare mi-a atras, şi cu drept cuvânt, observaţiuni foartre greu de primit din partea domnului ministru [subsecretar de stat la interne] Gavrilă Marinescu. Am regretat că nu era domnul Todie la telefon pentru ca să răspundă d-sa, nu eu.

În ziarul *România* de acum 3 zile a apărut o corespondenţă din Craiova privitoare la primirea domnului ministru Titeanu, care a sosit în acea localitate pentru propagandă electorală!! Este posibil să scape asemenea lucruri? Rog pe domnul cenzor care a dat drumul acestui articol să se prezinte la mine şi apoi a se duce la domnul ministru Titeanu pentru a da explicaţii.

Astăzi (şi ieri) n-a fost nici un soldat la serviciu.

DELA O EDIŢIE LA ALTA

Dela Palat

COMUNICAT Nr. 25

S'a cerut dizolvarea comitetului bursei de mărfuri

Azi se întrunesc comitetul de direcţie naţional-ţărănesc

D. g-ral N. Rujinski, şef al organizaţiei ţărăniste de Roman

Audienţa d-lui Istrate Micescu la Suveran

Consfătuirea dela d. primministru Octavian Goga

D-nii Take şi Miţa Sturdza n'au demisionat din partidul liberal

Consfătuirea vajdaştilor

Intervenţie a cenzorului, cu dăltiţa, în zincul tipografic

Domnul subşef va cerceta cum s-a învoit. Am avut de trimis corespondenţă şi comunicate şi am fost nevoit a trimite la ora 10 seara pe secretarul de serviciu.

Deocamdată, toţi soldaţii din serviciul Cenzurii vor fi încazarmaţi, adică vor sta toată ziua şi toată noaptea la Cenzură."

Alte normative din 2 iunie, ora 10.00. „În ceea ce priveşte alegerile, din ordinul domnului colonel Pascu nu apare în ziare decât rezultatul oficial transmis de Ministerul de Interne, ori de Direcţia Presei.

Domnul general Dombrowski, primarul Municipiului, ne roagă ca pe viitor să nu se mai permită a apărea în ziare reportagii ca acela din ziarul *Informaţia* aci alăturat. Domnii cenzori vor fi atenţi cu ziarele să nu scoată vinovate forurile superioare de gesturile nesăbuite ale unora dintre cetăţeni." Este ataşat şi un decupaj de presă, în care se comentează faptul că în comuna Dudeşti Cioplea, „deoarece i s-a dărâmat casa, construită fără autorizaţie, o femeie a încercat să-şi dea foc cu gaz, iar fiica ei s-a otrăvit".

La 9 iunie, indisciplina cenzorilor umbreşte izbânda electorală. „Este pentru ultima dată că scriu în această condică despre obligaţia d-lor cenzori de a veni exact la serviciu. Este un lucru ce nu-l pot tolera sub nici o formă şi pentru nici un motiv.

Direcţiunea Presei a trimis ziarelor un studiu statistic din care se constată că participarea la alegerile recente a fost mai numeroasă ca înainte.

Rog a se urmări cele 4 gazete mari ca să publice acest studiu însoţit de comentarii favorabile şi să fie cât mai bine plasat (ziarele au primit dispoziţiuni în acest sens).

Direcţiunea Presei a dat indicaţiuni ziarelor mari să scrie o serie de articole prin cari să se răspundă la o campanie violentă pe care ziarele ungureşti o duc împotriva României în legătură cu rezultatele alegerilor recente pe motiv că au fost aleşi prea puţini minoritari.

Aceste articole vor avea ca temă faptul ca Ungaria este cea mai puţin îndrituită să ducă o asemenea campanie, când la alegerile ce au avut loc în Ungaria luna trecută d-abia s-au putut alege doi deputaţi germani."

Încheiem aici selecţia noastră, cu precizarea că alte şi alte dovezi ale „măiestriei" cenzorilor de odinioară pot fi întâlnite în amintita carte de la Curtea Veche. Nu înainte de a mai reţine şi această atenţie... fotbalistica a cenzorului, care la 11 mai, ora 23.00, preocupat tot de arbitri, indica: „Nu apare nimic jignitor la adresa arbitrajului din match-ul de duminică: Italia-România."

În fond, şi cenzorul se considera un fel de arbitru...

Ioan LĂCUSTĂ

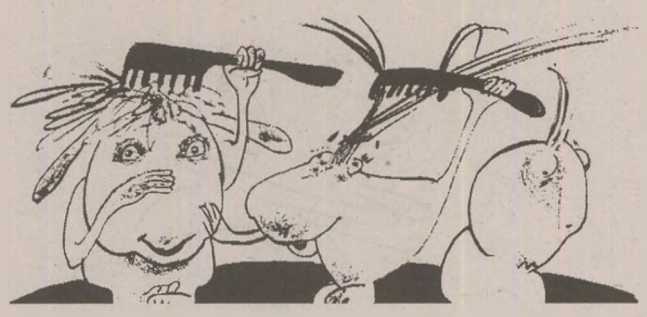

avanpremieră editorială

Marius Ianuș

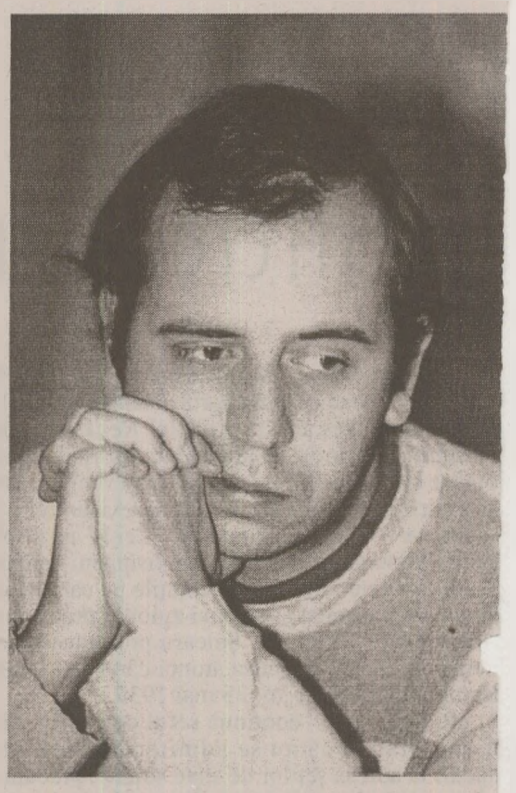

Ce mi doresc de ziua mea/ plus un duș împreună

Viața are prea mulți pixeli neretușați –
m-am prins
de mai multă vreme de asta, iar
Fotoșopul nu face față situației –
viața
ar trebui făcută din curbe,

& dragostea mea se întinde ca guma –
am ajuns să-mi iubesc dușmanii
pentru că mă consider creștin și chemat
și asta mi se pare o prostie –
îi înjur și-i iubesc...

Prea mulți pixeli, prea multă nostalgie...

Poate e mai frumoasă așa – mi
se spune – mai frumoasă,
mai sălbatică...

Ce-mi doresc de ziua mea – mă întreabă
o prospătură pe mail...

Ce aș putea să-mi doresc?

Să fie pîine în lume, plus
un duș împreună.

Copiii cuminți nu mint niciodată

Dumnezeu mi-a făcut toate nazurile,
Dumnezeu mi-a desfăcut prejudecățile...

Eu sînt copil cuminte, nu vreau totul azi.
El îmi dă totul azi.

Îmi bagă bani pe card.
Portocalul de pe balcon înflorește (e iarnă!!!),
Zveruța îmi spune o vorbă uluitoare („derdelai").
Mi se propune o bursă fabuloasă în Cuba...

Dumnezeu mi-a umplut prietenii de bani,
Dumnezeu mi-a satisfăcut iubitele
și mi-a arătat că mă iubește fără sfîrșit
chiar dacă sînt str8 și nu îmi plac banii.

Dumnezeu mi-a făcut toate nazurile.
Dumnezeu mi-a făcut toate nazurile.

Cel bun, cel rău, cel urît

Sînt Marius Ianuș, am petrecut 30 de ani
în viață, iar acum merg pe bulevardul năclăit de ploaie
cu cămașa lipită de piele.

De parcă țoalele mele ar înainta singure,
pe trotuarul desfăcut. Lîngă nimeni.

Ce am făcut în 30 de ani?
Cine sînt, după 30 de ani de viață?

M-au iubit femeile & am scris versuri
despre mine, despre femei & despre mama.

Dar cine sînt? Ce am scris
în versurile mele?

N-am scris versuri de dragoste.
Mi le-am adus în minte și m-am îngrozit.
N-am scris nici un vers de dragoste...

Am scris versuri în care îmi răzbunam
viața, gîndurile, anii care treceau,
treceau întruna...

Am scris versuri îngrozitoare
într-un moment al istoriei îngrozitor
încolțit de fiare imbeciloido-istorice.

Recte în societate.

/Cu ceaușeii./

& nimic nu e sigur. Femeile m-au iubit
după ce am încetat să le mai iubesc eu,
după ce am început să le tratez altfel –
un exercițiu împotriva depresiei & ideilor goale,
ghemuri de carne pîrjolite în pat.

Sau proptite de pereți, ca slănina bunicului,

sau direct pe covor, niște gîndaci mari
care oftează.

Și cine sînt băgat și scos
prin toată carnea asta?

Sînt un om care înaintează
spre țoalele mele, în care ceva
înaintează spre mine

Viitorul? O proiecție a minții
sau un urs care are grijă de mine,
un vrăjitor bătrîn?

M-am simțit apărat toată viața
de o forță necunoscută, fără limite.

Hainele mele înaintează spre mine.
Și nu mi-e frică deloc. Mă întreb
cine sînt. Cine sînt
hainele mele care înaintează spre mine.

(Și pe cine am iubit
pînă la urmă? Mama,
Domnica, Zvera. Dar iubitele
aruncate din mers
pe autostrada memoriei?
Le-am iubit? A fost
„ceva între noi"?)

Versurile au fost bune. Dar n-au fost făcute
ca să le placă cineva, să le repete.

Au fost versuri stricte. De răzbunare.
Versuri ca niște lame de cuțit.

Ce pot să facă oamenii
cu versurile mele?
Să se sinucidă citind?

Ăsta e răul absolut, Savatie?
Versurile mele?

Am 30 de ani și mi-ar fi plăcut
să construiesc o șosea.
Sau casa poporului, ca Pop.
Sau să fiu un tehnician, un om simplu,
o rotiță în angrenaj, care nu întreabă
pe nimeni nimic.
Azi sînt un tehnician, dar nu mai pot fi
un om oarecare.

Am scris versurile alea
pe care nu pot să mi le explic.

& i-am ajutat pe alții să facă literatură.

& din chestia asta nu înțeleg nimic.

/N-am scris versuri ca să impresionez critica,
nu le-am trimis mai nici o carte.

N-am scris ca să fiu Number 1.

Atunci de ce le-am scris?
Cît rău era în mine?/

Cine e Marius Ianuș? Hainele mele
înaintează spre mine. Eu înaintez către ele.
Am un copil minunat.
O soție uluitoare. O mamă
care plînge, plînge întruna. Nu știu
cine sînt.

home alone 30

Notă: acest poem a fost scris online pe chatul
literaturii, despre care cîțiva zăpăciți spuseseră
„blog sinistru"

Janush: home alone 30...
Janush: O să-mi facă o vizită cineva cu picioar

Janush: M-am îndrăgostit de Andreea Marin
Janush: pentru că are picioare extrem de lungi
Janush: Îi scriu în fiecare zi o scrisoare
Janush: la care nu aștept nici un răspuns
Janush: blog sinistru, home alone 30: o să-mi

Janush: cineva cu picioare foarte lungi?
* Catalina Vieru: ai nevoie de ajutor*
Janush: nu-ți doresc să faci vreodată 30, dacă
inev
Janush: Am nevoie de un Camion cu ajutoare
Janush: de o Agenție de Fotomodele și de un
Janush: elicopter
Janush: Îmi cheltui ultima tinerețe scriindu-i A

Janush: scrisori de dragoste mai lungi decît pic

Janush: în care nu spun absolut nimic despre
Janush: Am 30 de ani
Janush: și tot ce știu eu despre viață
Janush: nu corespunde cu ce știe lumea
Janush: Ce înțeleg eu e unic
Janush: Ce îmi doresc e unic și irepetabil
Janush: Azi o femeie cu picioare excesiv de lu
Janush: ieri o călătorie în junglă.
Janush: Un porche albastru care să nu polueze
Janush: cu sistem imunitar inclus
Janush: & o scrisoare de răspuns
Janush: în care să mi se spună precis
Janush: tot ce nu știu eu despre mine

(din volumul în curs de apariție
la Ed. Cartea Românească)

Zodierul se întâlneşte faţă-n faţă cu neobişnuitul, cu făpturi imaginare, poetice, primejdioase sau prietenoase, după cum se vădeşte când deschizi cartea.

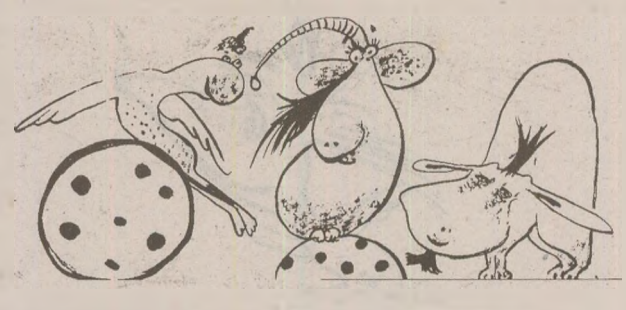

Horoscop literar de Ioana Pârvulescu

BERBEC (21 martie-20 aprilie)

Aveţi noroc, ca nişte deschizători de drumuri ce sunteţi. Pentru dumneavoastră zodiile au ales cartea laureatului Nobel de anul acesta, turcul Orhan Pamuk, *Mă numesc Roşu* (Curtea Veche, trad. de Luminiţa Munteanu). Vreţi să ştiţi cine e personajul care se numeşte Roşu? O să fiţi surprinşi: e culoarea roşie. Dintre celelalte personaje care spun *eu* în acest roman scos parcă din 1001 de nopţi, îi veţi auzi pe Ucigaş, pe frumoasa Şeküre, pe Ester, pe Negru, pe cel căruia i se spune Măslină, pe ucenici, pe cei doi dervişi, pe şir şi pe cadavru, pe câine, pe diavol. E o carte splendidă despre ciocnirea de mentalităţi, despre pasiunile din breasla miniaturiştilor şi, de fapt, din toată „breasla" noastră umană.

TAUR (21 aprilie-20 mai)

Acum 80 de ani, trei oameni ieşiţi din comun comunicau între ei prin scrisori şi semnau Rainer, Marina şi Boria. Altfel spus Rilke, Ţvetaieva şi Pasternak. Primul avea 51 de ani şi era în anul morţii. Marina avea 34 de ani, Pasternak 36. Vă puteţi cufunda în scrisorile lor de o frumuseţe desăvârşită: *Roman epistolar. 1926*, Ideea Europeană, trad. Janina Ianoşi). Iată o singură frază, de poftă, dintr-o scrisoare a Marinei Ţvetaieva: „Când cineva ne va visa împreună – atunci ne vom întâlni".

GEMENI (21 mai-21 iunie)

Pentru geamănul inocent şi pentru cel cu experienţă care există, desigur, în dumneavoastră, o carte de poezie de William Blake: *Cântece le Inocenţei şi ale Experienţei* (Rao, trad. de Iana Maravis). Ediţie bilingvă, pentru că în zodia pe care o locuiţi totul e multiplu de doi. Şi în Blake erau doi oameni, un pictor şi un poet. Iar poetul spune cam aşa: „Cruzimea are un Suflet Omenesc. / Invidia arată un Chip de Om şi ea". Sau, în original: „Cruelty has a Human Heart / And Jealousy a Human Face". Zodierul, fiind el un inocent cu experienţă, ca toţi zodierii, ştie că lumea nu s-a schimbat prea mult de când această descriere.

RAC (22 iunie-22 iulie)

Fie că daţi înapoi, ca racul – cum spun cei care vă ponegresc şi care nu ştiu prea bine zoologie –, fie că mergeţi înainte, în vacanţă, primiţi pentru drum cel mai bun talisman: râsul. O carte gândită din orbe negândite. Umorul este involuntar, iar râsul pe care-l stârneşte e de nestăpânit. Ideea de a culege perle de stupiditate îi aparţine lui Radu Paraschivescu, care ne urează tuturor, probabil cu un fior de teamă: *Fie-ne tranziţia uşoară* (Humanitas). Iată o perlă de mare actualitate: „Vreau ca România să intre în Europa cu picioarele înainte" (Lia Roberts). Ceea ce zodierul nu doreşte, desigur, nimănui.

LEU (23 iulie-22 august)

Întrucât se spune-n că leii sunt regii zodiacului, li se oferă o carte cu un rege, din „Biblioteca de istorie": *Carol I. Corespondenţă personală* (1878-1912), selecţie şi traducere de Sorin Cristescu (Tritonic). Ediţia nu e pentru leii exigenţi, „tritonicii" par începători în-tr-ale editării, (chiar titlul cărţii apare scris în 3 feluri: pe coperţă, în interior şi în descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale şi traducerea şchioapătă), dar scrisorile merită citite. Eventual cu lupa, fiindcă şi corpul de literă e minuscul. Corespondenţa lui Carol I, ca a oricărui rege bun, e dominată de treburile ţării, nu de cele personale. Iată începutul unei scrisori din 1878: „Astăzi pot doar câteva rânduri să-ţi scriu căci gândurile mele sunt preocupate de vremurile grave şi grele. Cu mare îngrijorare privim spre viitor..." Cât despre privirea dumneavoastră către viitor, v-o dorim calmă.

FECIOARĂ (23 august-22 septembrie)

Dacă vă e dor de „Conu" Alecu Paleologu, de inteligenţa şi şarmul lui, de cultura lui destinsă, *Bunul-simţ ca paradox* a ajuns la ediţia a treia (Cartea Românească) şi vă stă la dispoziţie. Măcar în carte, dacă în viaţă devine tot mai rar. Pentru iubitorii de Bucureşti, amintim pagina despre *Spiritul muntenesc*, încheiată aşa: „Dar, în fond, ceea ce am dat aici drept spirit muntenesc e în primul rând bucureştean, al oraşului acestuia pe care-l blestemăm la tot pasul, dar de a cărui inexplicabilă seducţie nu ne putem în ruptul capului dezlipi: «Arză-l focul, Bucureşti!»".

BALANŢĂ (23 septembrie-22 octombrie)

Dacă unul din talgerele dumneavoastră e apăsat de griji, îl puteţi reechilibra cu o carte de poeme de Leonid Dimov: *Opere*, (vol. I, Paralela 45). Şi ce vă poate alege zodierul din toată cartea, dacă nu acest *Destin cu balanţă* care începe aşa: „Era-n acel spoit laborator / Cu ins celebru pus pentru decor / O veşnică balanţă Mohr-Westphall / Cu braţ întins, cu tije de metal / Ce scânteia-n amurg, însingurată / Pe lespedea cu vine de agată".

SCORPION (23 octombrie-21 noiembrie)

Ştiţi câte ceva despre starea pe care francezii o numesc „vague à l'âme". Când sunteţi cuprinşi de această dulce melancolie puteţi să vă cufundaţi în *Cartea aleanului* a lui Leonard Cohen (trad. de Şerban Foarţă şi Cristina Chevereşan). Ar trebui citită pe muzică: „Nu-mi ghici jalea / asta tu, / ea-i numai calea, / semnul nu. // Mă lasă, ţie / mă tot rog, / Într-o beţie/ fără drog". Ei, n-o luaţi personal, cum se spune în filmele americane.

SĂGETĂTOR (22 noiembrie-20 decembrie)

Personajul la care vă invităm să luaţi aminte este Mefisto. Când e vorba de politică, de putere, de carieră, Mefisto pare a se afla prin preajmă. Vă amintiţi poate de filmul lui István Szabó, în care rolul actorului aflat sub puterea lui Mefisto e interpretat de Klaus Maria Brandauer. Cel care a scris acea poveste este fiul lui Thomas Mann, Klaus. Cartea se numeşte *Mefisto. Romanul unei cariere* (Corint, trad. de Radu-Mihai Alexe). O carte plină de dramatism la care ascuţitele săgeţi critice din arcul dumneavoastră de săgetător vor rămâne, probabil, în tolbă.

CAPRICORN (21 decembrie-19 ianuarie)

Spre deosebire de alte făpturi reale şi realiste ale zodiacului, cum sunt berbecii, taurii sau leii, dumneavoastră, capricornii, sunteţi fiinţe pe jumătate imaginare şi pe de-a-ntregul visătoare. Aşa că vă oferim *Cartea fiinţelor imaginare* (Ed. Polirom, trad. Ileana Scipione), ca să vă simţiţi „în rândul lumii". E scrisă de Borges în colaborare cu Margarita Guerrero. Iată ce minunăţii puteţi găsi acolo: un animal visat de Poe, altul visat de Kafka, animalele din oglinzi, pasărea Roc, adică un soi de acvilă uriaşă, cu care s-au întâlnit Sindbad Marinarul şi Marco Polo, ouroboros „cel care-şi înghite coada", pe care-l cunosc alchimiştii, gnomii ascunşi sub glugă, care păzesc comorile, tragicul cerb ceresc care trăieşte sub pământ, cu minerii, drăguţul iepure lunar şi, ruda dumneavoastră, unicornul chinezesc, făptură de bun augur pentru cine-l întâlneşte. La fel ca dumneavoastră, crede zodierul.

VĂRSĂTOR (20 ianuarie 18 februarie)

În cartea capricornilor găsiţi şi fiinţa imaginară numită ţatoblepas, făptură imposibilă, care se autodevorează. Acesta este unul dintre simbolurile scriitorului, crede Mario Vargas Llosa, care a citit cartea lui Borges despre fiinţele imaginare. Ştie el ce ştie. Dintre fiinţele mai mult sau mai puţin imaginare ale lui Llosa, vi-l recomandăm pentru această vacanţă, pe don Rigoberto, din *Caietele lui don Rigoberto* (Humanitas, trad. de Gabriela Ionescu). Zodierul vă atrage atenţia că e continuarea la *Elogiu mamei vitrege* – subtil, îndrăzneţ şi teribil roman erotic. Asta ca să ştiţi la ce să vă aşteptaţi.

PEŞTI (19 februarie-20 martie)

Tot un soi de roman erotic, dar cu ecou poetic şi efect comic vă recomandăm şi dumneavoastră. E povestea *Dă dămult... mai dă dămult* aflată la începutul unui audiobook recent apărut la Humanitas multimedia: *Un alt Caragiale, fragmente selectate şi citite de Andrei Pleşu*. Şi Pleşu e... un alt Caragiale. E vorba acolo de un împărat, Barlaboi, plecat la război, care are probleme cu un baboi din noroi (totul rimează în această proză genială dintr-un „Caragiale mai puţin cunoscut"). Fiind în regnul zodiacal în care sunteţi, zodierul îşi închipuie că ştiţi ce-i un baboi. Lectura este dintre acelea care te fac *să înţelegi*. Înţelegere pe care v-o dorim şi dumneavoastră, şi nu numai în carte, ci mai ales în viaţa de zi cu zi a anului care vine. ■

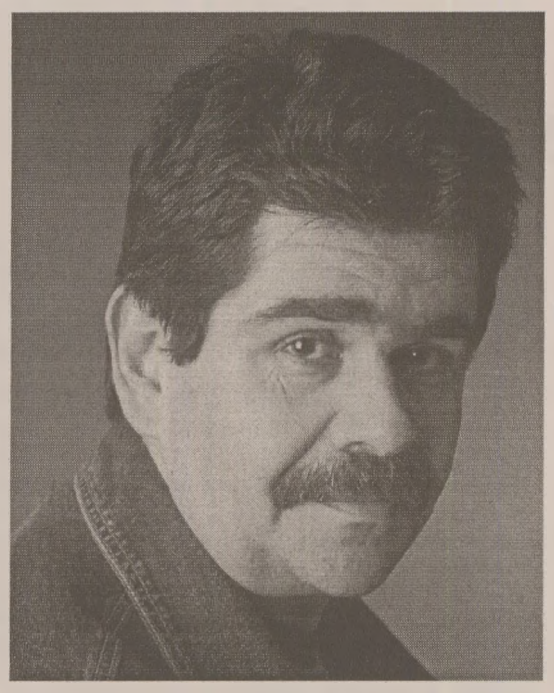

Radu Paraschivescu: „Marele pariu e să am câtă

Urmează să citiți, când ne apropiem de zile lenețe, un interviu cu un intelectual harnic. Un interviu sub presiunea timpului, a e-mailului și a numărului de semne. Pentru Radu Paraschivescu, editor la Humanitas, traducător până ieri, și poate de mâine, scriitor dintotdeauna și titular de rubrici destul de diferite, viața de la un deadline la altul pare s fi devenit un stil. Care, însă, nu l-a depărtat de dulcile zăbave ale bibliotecilor, de plăcerea de a fi cursiv, implicat, interesant și (sau mai ales) când te grăbești, de posibilitatea d aduna, din bucățele de preocupări dintr-ale scrisului, o singură iubire: cartea. Ea, una care să te-aducă să spui: „mă scutur și zic: sunt scriitor, nimic altceva." (S.V.)

Domnule Radu Paraschivescu, chiar dacă pasiunile prea greu pot fi ierarhizate, ce alegeți, întâi și-ntâi, pentru cartea de vizită? Sau, anticipându-vă (poate greșesc...) răspunsul, câte meserii credeți că înghite eticheta de scriitor?

Sub întrebarea dumneavoastră ghicesc o alta: nu vi se pare că aveți prea multe pălării pentru un singur cap? Vă răspund mai întâi la ea. Ba da, mi se pare. De fapt, nu mi se pare, sunt sigur. De câtăva vreme practic o echilibristică ingrată, chiar riscantă. Nu m-a vizitat niciodată ispita ubicuității, însă am tot mai des momente când simt că e prea mult. Revenind la ierarhia de care aminteați, cred că sunt scriitor. Am publicat câteva cărți, am tradus (adică rescris) masiv și cotizez săptămânal cu șapte-opt articole prin diverse jurnale. Constat, cum spuneam adineauri, că am ajuns un scriitor pândit de primejdia risipirii. Dan C. Mihăilescu a avut bunătatea să mă facă atent asupra acestui lucru și, recunosc, a avut dreptate. Îmi aparțin într-o măsură tot mai mică. Abandonez planurile pe termen lung ca să fac loc priorităților. Imediatului. Am o carte începută acum trei ani și scrisă pe jumătate, pe care nu pot s-o continui din cauza angajamentelor zilnice. Am început să gândesc totul în funcție de criterii administrative: număr de semne, termen de predare, font de scriere etc. Chiar și interviul acesta intră sub aceeași cupolă. Dar mă scutur și zic: sunt scriitor, nimic altceva.

Aveți succes. Romancierul, sau traducătorul câtorva zeci de volume „grele" ajung și ei la public, mai încap de gazetar, de discursul lui de(spre) televiziune?

Amândoi ajung liniștit la public, iar prezența lor nu e stânjenită de conturul gazetarului. Mă grăbesc să vă spun de ce: nu sunt gazetar – nici de televiziune, nici de alt fel. Sau, cel puțin, nu mă consider. Iscălesc o cronică TV, o cronică a traducerilor și articole despre sport, atâta tot. M-am trezit însă cu o etichetă pe care cineva (nu dumneavoastră) mi-a lipit-o în grabă pe frunte. Scriu la gazetă, ceea ce e altceva. Adrian Năstase, Florin Chilian, Nadia Comăneci, Adrian Vasilescu sau Daniela Nane (ca să nu mai vorbesc de Mircea Cărtărescu) semnează la rându-le articole, fără ca asta să-i transforme în ziariști. Instituția scriitorului la ziar există de multă vreme în România și constat cu plăcere că n-a izbutit nimeni s-o destrame. Pe de altă parte, scrisul la ziar mi-a asigurat o vizibilitate greu – dacă nu imposibil – de atins doar prin cărțile publicate. Și fiindcă tot am ajuns la cărți, mă bucură succesul repurtat cu *Ghidul nesimțitului* și *Fie-ne tranziția ușoară*. Ambele se vând aproape șocant, în ce mă privește. Numai că euforia nu mă face să orbesc. Îmi dau seama că marele pariu e să am câtă popularitate, atâta valoare. Adică să nu fiu doar un meșteșugar vandabil. și mai e ceva. Aș fi necinstit dacă n-aș împărți o bună parte din succesul acestor cărți cu Editura Humanitas. Nu e vorba aici de măguliri ierarhice sau de temenele uleioase. Se știe, e greu să crești și să te impui ca scriitor dacă n-ai în spate o editură care să te pună în valoare. Asta înseamnă că editura te girează cu prestigiul ei, te însoțește în fața publicului, îți asigură un aparat de promovare și marketing care contează enorm. Poți fi un autor onorabil, chiar foarte bun, dar dacă publici la o editură fără alonjă riști (cvasi)anonimatul perpetuu. Eu am avut șansa să fiu adulmecat de Humanitas și cred cu stăruință că întâlnirea aceasta mi-a modificat ceea ce se cheamă, pretențios vorbind, destinul scriitoricesc.

Faceți un serviciu cultural complet. Ați fost, sunteți, bibliotecar, profesor, furnizor de literatu proprie sau, luată la mînă, a altora, traducător, jurna à la page, cu obligații zilnice, săptămânale, lunare. C scrisul canonit se simte imediat, de unde atâta plac Ce au cărțile, de nu vă dau pace?

Dintre toate penele din coif, trebuie să smulg Am ieșit din învățământ cu optsprezece ani în urma mai sunt bibliotecar (am fost vreme de patru ani, nu ca să răspund unei vocații, ci fiindcă nu ave alte variante de subzistență) și nu mai traduc. *În c morții*, romanul lui Jim Crace pe care l-am așeza Raftul Denisei și l-am lansat la Gaudeamus, a fost ult mea carte tradusă. Am promis cu martori că n-o să re asupra deciziei și sunt curios să văd dacă o să mă ține de promisiune. Înțeleg din ceea ce-mi spune n-ați simțit nicăieri în textele mele beteșugurile scri canonit. Dați-mi răgaz să roșesc sub povara complimen Înseamnă că sunt un disimulator redutabil. Vă as că nu scriu întotdeauna lejer, surâzător și dezinvolt. zile când mi se pare că ratez. Am momente de bl sau de indispoziție. Uneori sufăr fiindcă îmi dau se că lucrurile pe care le-am spus ar fi meritat o fo superioară de exprimare. Cu toate acestea, mi-am pa atâta plăcere a scrisului câtă a rămas neatinsă de corve zilnice. Și, riscând să plec pe un drum bătătorit, că îmi place să scriu fiindcă mi-a plăcut și-mi plac continuare să citesc. (În treacăt fie spus, nici nu fi editor de carte dacă nu te simți convocat mere întâlnirea cu pagina scrisă.) Când a declarat ca „ai at vieți câte cărți ai citit", Gabriel Liiceanu a rostit un l căruia îi dădusem la rândul meu târcoale, fără să gă formula optimă. Până la urmă, asta fac: citesc mu să trăiesc pe măsură. Cititul nu-mi oferă doar o p zilnică de bucurie, ci sănătate a minții și longevit

Cînd v-ați făcut alegerile? Dacă literatura s-a bi din prima tinerețe, cum arătau anii aceia?

Fără să fiu un tip precoce, știam să citesc îna de-a merge la școală. Și așa cum îi șade bine u băiat normal, am pendulat ani la rând între joac povești. Băteam mingea pe maidan și întorceam pa în fotoliu, cotrobăind cu mâna printr-o pungă cu pr cumpărate de la Alimentara din colț. N-am lăsat un necitit din *Povești nemuritoare* și am trăit marea descop a vârstei când am dat peste două volume de ba africane. Mi s-au părut de neegalat în domeniu. Cu e că am refuzat să citesc, din motive misterioase, că cărți considerate de căpătâi pentru toți copiii, pr care *Singur pe lume*, *Morcoveață* și *Cireșarii*. Dar n revanșat. Am citit de vreo treizeci de ori *La Mede* am trecut selectiv prin Jules Verne și am făcut un p prelung în romanul de aventuri. Ani de zile nimi m-a putut scoate din cărțile lui Dumas, din rom picaresc și din romanele cavalerești ale Spaniei. Ri

www.cartearomaneasca.ro
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Nou în colecția „Poezie":

Bogdan Ghiu
(Poemul din carton)
Urme de distrugere pe Marte
(conține CD)

Au mai apărut:
Mihai Ignat, *Klein spuse Klein* (conține CD)
V. Leac, *Dicționar de vise* (conține CD)
Nicolae Prelipceanu, *un teatru de altă natură* (conține CD)

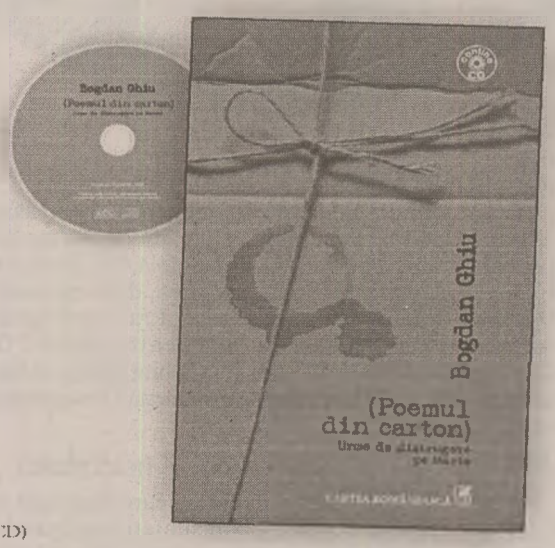

popularitate, atâta valoare

să mă eternizez acolo. Pe vremea când colegi mai mobili ca mine trecuseră la Fielding sau Stendhal, eu defilam tot cu *Regina Margot*, *Doamna de Monsereau*, *Contele de Monte Cristo*, *Ascanio* şi, evident, *Cei trei muschetari*. Sigur, variantele de *loisir* erau cu totul altele decât la ora asta. Fără calculator şi Internet, fără televiziune prin cablu şi DVD-uri, ce-ţi rămânea? Cititul sau joaca. De fapt, cititul *şi* joaca. La un moment dat, pe la 14 ani, am vrut să fac fotbal de performanţă. Am renunţat la timp şi am scutit sportul românesc de (încă) o mediocritate. Ce a câştigat literatura rămâne de văzut.

Sportul este fapt de civilizaţie

Ce carte, netradusă la noi, v-ar corupe să vă întoarceţi „în meserie"? După ce cărţi inaccesibile în româneşte aţi tânjit, ca cititor, de-a lungul timpului?

Absolut nici una. Mai am, ce-i drept, mici elanuri când citesc în engleză ceva pe sufletul meu, dar mă controlez. La ora asta, cel puţin, sunt de neîntors. Singurul regret pe care-l nutresc e că n-am tradus nici o carte a lui John Fowles. Mi-ar fi plăcut să-mi măsor puterile cu un text al lui, însă n-a fost să fie. La vremea când se traducea în româneşte din Fowles, nici nu ştiam că aveam să dedic cincisprezece ani acestei îndeletniciri. Cât despre cărţile pe care le-aş dori neapărat traduse (de oricine), nu-mi vine nimic în minte. Poate doar *Finnegan's Wake* al lui Joyce, din pură curiozitate. Ar fi interesant de văzut cine se încumetă la aşa ceva.

Cititul şi nesimţirea se exclud? Aveţi exemple de nesimţire... cultă? Sau culturalizată?

Nu se exclud şi chiar pot să coexiste paşnic. Statistic, probabil că nesimţiţii care nu citesc sunt mai mulţi decât cei care citesc. Contactul cu cartea te cizelează, te face să arăţi şi să te porţi altfel, dar nimic mai mult. Cititul nu aduce o garanţie a bunei-cuviinţe sau a bunului-simţ. Te mobilează, fără să ţină locul celor şapte ani de-acasă. Aşa se explică prezenţa multor nesimţiţi cu şcoală, mai degrabă culturalizaţi decât culţi. Unii se manifestă larg în spaţiul public. Îi vedem la televizor, îi auzim la radio, îi găsim prin ziare şi ne dăm seama că, în cazul lor, cititul a pierdut lupta cu nesimţirea. Simpla fluturare a diplomelor sau a titlurilor (unele cumpărate, căci trăim într-un spaţiu tranzacţionist) e o probă la dosarul divorţului de bunul-simţ. Exemple am destule, dar mă feresc să dau nume. Nu de teamă, ci fiindcă am naturelul simţitor şi simpla pomenire a acestor nume îmi provoacă neplăcere.

Sportul la români o să ajungă vreodată fapt de civilizaţie? Scăpăm, viitori europeni, de stadioanele nefrecventabile?

Sportul ESTE fapt de civilizaţie, dacă ştim să-l ferim de năvala brutelor. Peste tot în lume, nu doar la români. Noi nu facem decât să ne reactivăm glanda mimetică. Am văzut lucruri teribile la alţii şi le reproducem – începând cu dopajul şi sfârşind cu scenele de stradă şi bătăile dintre galerii. Nu Steaua, Dinamo şi Rapid au inventat scandările scabroase sau pusul mâinii pe rangă. Nu Poli şi UTA au născocit zarva interjudeţeană. Nu fanii români s-au inspirat primii din recuzita neonazistă. Nu suntem fondatorii dezmăţului violent din tribune, ci doar un canal de răspândire a unor nereguli care au cariat sportul în foarte multe locuri de pe glob. Sigur, în România vorbim în principal de fotbal şi abia pe urmă de hochei (unde se consumă patimi interetnice întreţinute artificial) sau de alte sporturi. Totuşi, există remedii. Trebuie doar să ştim să învelim mâna de fier într-o mănuşă de catifea. Englezii au făcut-o la timpul potrivit, iar numărul spectacolelor scandaloase a scăzut. Însă dacă ieşim din fotbal şi ajungem în alte zone (volei, tenis etc.), constatăm că situaţia arată onorabil. Aici, paradoxal şi nu prea, avem civilizaţie în tribune, dar stăm mai prost cu sportul ca atare. Cert este că fotbalul a pus în umbră celelalte sporturi şi ştim care sunt elementele care l-au impus aproape abuziv: investiţii colosale, publicitate enormă, capital de imagine pentru diverşi aspiranţi la statutul de personaj public şi, la nivel mondial, iniţiative globalizante fără precedent.

De ce Poli Timişoara? Poate fi un cronicar, de orice fel, sentimental?

La prima întrebare răspunsul e simplu: sunt pe jumătate bănăţean şi chiar dacă stau în Bucureşti, privesc cu simpatie şi ochii umezi ce se petrece în Banat. Poli e una dintre ancorele copilăriei şi tinereţii mele, alături de Phoenix, pieţele clandestine de discuri, filmele de la sârbi şi ciocolata de casă. Nu e o întâmplare faptul că merg mai des pe stadion la Timişoara decât în Bucureşti. Acolo am ascultat pentru prima dată, în anii şaptezeci, *Yellow Submarine* al lui Beatles, adaptat în româneşte şi transformat în imn al lui Poli. Tot acolo am stat în soare aproape şapte ore, ca să aştept începerea unui inubliabil Poli-Atletico Madrid (2-0) în 1990. Şi tot acolo m-am înghesuit pe ploaie în 1978, pare-mi-se, alături de vreo 50.000 de spectatori la un Poli-Steaua 4-1 de poveste. În ceea ce priveşte a doua întrebare, cronicarul n-are cum să nu fie sentimental. Totul e să rămână corect în aprecieri. Dacă i-am cere să-şi lase trăirile la garderobă, i-am contesta însăşi esenţa umană. Toate poveştile despre neutralitatea uscată a ziariştilor sunt retorică de doi bani. Fiecare dintre ei are o echipă favorită. Atâta doar că unii o recunosc public, iar alţii nu. În Italia, de exemplu, toată lumea ştie cu cine ţine gazetarul X sau reporterul Y şi nu se inflamează nimeni. La noi, în schimb, trăim în plină suspicionită, aşa că fiecare cuvânt scris te expune. Ştiu ziarişti care ţin cu Craiova şi sunt înjuraţi pentru stelism sau rapidism. Pe vremuri, Ioan Chirilă nu făcea nici un secret din simpatia pentru Dinamo, fără ca asta să-i atragă oprobriul cititorilor. Sigur, pentru mine e comod să-mi declar preferinţa pentru Poli, fiindcă sunt doar colaboratorul unui ziar de sport. Dacă aş fi angajat acolo, probabil că instinctul de conservare mi-ar impune anumite precauţii.

Oricât de bună ar fi, cartea nu poate să te ferească de nesimţiţi

Cum e arena cu scriitori? Aţi ridica fanionul roşu, sau mizaţi pe strategia castigat ridendo mores*? Sau câştigă cine râde mai mult?*

Am ridicat o singură dată *Fanionul roşu* şi mi-a ajuns. M-am căptuşit cu un proces – câştigat, ca să respect adevărul istoric. Nu am o imagine foarte precisă a arenei cu scriitori, dar îmi face plăcere să descopăr că există încă destui scriitori ai arenei – de la Cosaşu la TRU şi de la Boanchiş la Octavian. În rest, nu mă simt integrat pe deplin breslei. N-am impresia unei apartenenţe solide. O fi rău, o fi bine, nu ştiu. Râsul, ca să trec la partea a doua a răspunsului, a îndreptat moravuri în alte vremuri. Acum nu ştiu dacă ironia sau chiar sarcasmul mai pot da rezultate palpabile. Mă tem că n-ai cum să faci muncă de asanare doar râzând pedagogic. Asta nu înseamnă că n-o să mă ocup în continuare de colecţia „Râsul lumii" de la Humanitas. O s-o fac cu aceeaşi încântare, fie şi pentru a-i da cititorului român prilejul unor întâlniri reconfortante. Şi pentru a dovedi, în răspărul unei prejudecăţi încă active, că nu-i deloc uşor să scrii literatură comică de calitate.

Foto: Ioana Pârvulescu

Cu ce carte bună scăpaţi, măcar o vreme, de nesimţiţii din jur? Ce recomandări de lectură ne faceţi pe iarnă?

Îmi propuneţi să fiu utopic şi trebuie să refuz invitaţia. Oricât de bună ar fi, cartea nu poate să te ferească de nesimţiţi. Dacă ar putea, am asista la consacrarea unei terapii inedite: escapismul literar. Dar vă recomand fără rezerve următoarele: Julian Barnes, *Scrisori de la Londra* (Nemira), ediţia a doua din Raymond Queneau, *Sfântu' Aşteaptă* (Univers, în colecţia de literatură publicată în colaborare cu ziarul *Cotidianul)*, Naghib Mahfuz, *Akhenaton, cel ce sălăşluieşte în adevăr* (Humanitas), Iuri Mamleev, *Sectanţii* (Curtea Veche), Evelyn Waugh, *Bomba zilei* (Leda), John Steinbeck, *Cartierul Tortilla* (RAO) şi Julio Cortazar, *Idolul Cicladelor* (Polirom).

În final, o prognoză. Cum o să arate România anului 2010, văzută din bibliotecă?

În primul rând, cred că biblioteca va rezista cu graţia căpoasă cu care a făcut-o şi până acum. Cartea vorbită, adică audiobook-ul, se va transforma din curiozitate în deprindere. Blogurile vor creşte exploziv, dar fără să pericliteze statutul cărţii pe suport de hârtie. Cu toate *blog*goslovelile, nimic nu poate înlocui, din fericire, mirosul paginii abia ieşite de sub tipar. Probabil că în 2010 o să trăim mai iute şi o să apăsam pe mai multe butoane decât în ziua de azi. Probabil că istoria o să evacueze câţiva poluanţi ai vieţii publice şi o să aduca alţii în loc. Probabil că un japonez o să inventeze între timp aparatul de aer condiţionat la purtător. Iar pe mine, probabil că o să mă găsiţi tot la Humanitas. De unde o să vă urez ani mulţi şi senini, aşa cum o fac şi la finalul acestui interviu.

Simona VASILACHE

Ce a însem în biografia c

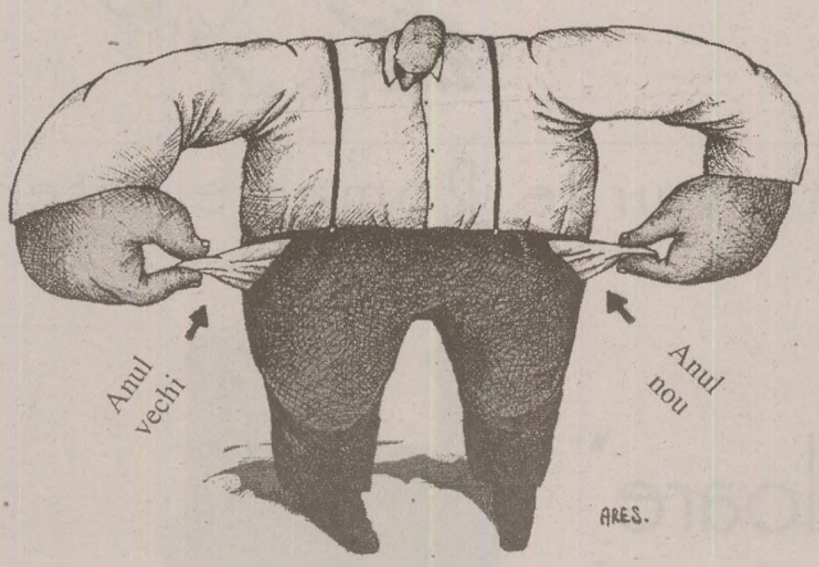

Lipsa de timp este unul dintre necazuri cronofagia o trăsătură distinctivă a lumii în sau „în zbor", vorba poetului. Ne pomenim nimic despre prieteni și rude, că de colegii r că au scris ceva, observăm că nici despre no

La România literară s-a simțit nevoia un nu numai literar, la acest sfârșit de an, conturile cu noi înșine. Pitagoreicii își făcea se perfecționeze de la o zi la alta. Poate că m poți trece înainte, spre un alt an cronofag, agi alfabetică. (I.P.)

George BALAI_A

Anul 2006? Pentru mine, amestecat. Văd însă partea plină a paharului. Există întotdeauna o rază de lumină. Ca și în ficțiune, unde fără licărul de care vorbește Fellini, ai pierdut pariul. Sunt Berbec. Situațiunea limită nu mă descurajează!

Trist și, se pare, iremediabil, este că am pierdut un prieten pe care o vreme contam până la capăt. Mai vesel ar fi că am câștigat în schimb doi dușmani redutabili.

Mi s-a impus în anul tocmai pe ducă un soi de sentință, definitivă și irevocabilă, după un lung, obositor proces cu lumea și cu mine însumi: nimic nu este în cele din urmă destul de important încât să nu poți renunța și să reziști mai departe ca și cum n-ar fi fost.

La mulți ani!

Adriana BITTEL

A fost un an foarte bun, în primul rînd fiindcă n-am pățit nimic rău. Apoi fiindcă am călătorit pe unde n-aș fi crezut niciodată că voi ajunge: în Mexic (acum mi se pare că am visat). Și în al treilea rînd (sînt rînduri mult mai multe decît numărul de semne convenit), am citit în 2006 niște cărți extraordinare, care mi-au dat gustul intens al vieții și o asemenea admirație-recunoștință-obsesie pentru autorii lor, încît n-o pot asemăna, din cîte îmi mai aduc aminte, decît cu îndrăgostirea. Ar fi nedrept să nu mulțumesc celor care mi-au mijlocit întîlnirile cu Tatiana Tolstaia, Orhan Pamuk, Milorad Pavic, Yasunari Kawabata, ca să dau doar cîteva exemple. Dacă aș avea cu ce, aș da cîte un Mare Premiu traducătoarelor Luana Schidu, Luminița Munteanu, Mariana Ștefănescu și Ancăi Focșeneanu, pentru performanțele lor (toți sînt autori foarte marcați stilistic, deci greu de transpus). Și nu i-aș uita nici pe redactorii a căror muncă anonimă pe text e atît de importantă: Livia Szász de la „Curtea Veche", Cristina Argintaru de la „Paralela 45", Ioana Pârvulescu de la „Humanitas". A mai fost 2006 un an bun fiindcă am simțit zilnic fraternitatea prietenilor mei din lumea literară (toți prietenii mei sînt din lumea literară fiindcă avem mereu despre ce vorbi).

Constanța BUZEA

Semnul că 2006 va fi fost pentru mine un an excelent este că am putut trece în contul lui încă un lucru de făcut. Un lucru nou, din lucruri vechi. Și mai este excelent, că mi-am imaginat linii de strategie și de stil, pentru a-mi plasa, iarăși, la loc luminos plăcerea de a supraviețui prin scris. Nu mi-am abandonat textul poetic ci doar i-am amânat publicarea manuscrisului aproape gata, în ideea că, lăsat de-o parte un timp, el se va desăvârși stând, aproape de la sine. Și când îi va veni sorocul, pornirea lui se va face cu dor, dinspre cititor spre text, și în egală măsură dinspre poet spre propriul text, într-o reîntâlnire memorabilă.

În beneficiul cui m-am apucat să șterg colbul așternut de niște zeci de ani peste un bătrân geamantan cu hârtii? Să-l deschid ca pe o cameră obscură și să controlez dacă nu cumva acolo, în devălmășie, dau de viața mea trăită, secretă, și dacă nu cumva acolo s-a petrecut un miracol, o decantare a unor imagini dintr-un trecut cu spectre. În beneficiul sufletului meu neputincios, dar păcătos!

În acest an mi-am dat seama că nu se poate conta pe urmași, oricât de buni și de inteligenți ar fi. Și cu atât mai puțin pe discernământul urmașilor noștri. Această credință s-a risipit, că ei vor fi în stare să discearnă, că ei vor fi dispuși să-și piardă vremea cu ale mele, cu ale noastre, și să le facă să circule într-un viitor oarecare. Că inspirând cu batista la gură praful și ciupercile din arhivă, mă/ne vor trezi din somn cu măcar un strănut afectuos. Mi-a fost dat să văd în schimb ruguri de manuscrise și fotografii, de dovezi, la case mai mari decât a mea. Și cărți, biblioteci întregi acumulate cu sacrificii și dragoste, vândute la kilogram la colțul străzii. M-a apucat un fel de jale de ei și de noi toți, și am plâns nevăzută de nimeni pentru soarta acestei lumi care se prăpădește ca de la sine.

Tinerii întorc spatele unei lumi întregi, cu sentimentul că ei nu mai pot să respire din cauza bătrânilor, că nu mai au loc din cauza celor care au îmbătrânit stând, simbolic spus, la coadă la laptele puțin al unei epoci, ca să-i pună pe picioare pe ei. La cei mai mulți n-ai să găsești recunoaștere și nici recunoștință. Povestea e mai lungă. Geamantanul meu cu spectre puse sub lacăt este dublat de lumea de-afară, unde stăpânește fioros spectrul dezbinării, al confuziei de valori, al nerăbdării și superficialității.

În 2006 m-am înhămat, pe riscul meu, la o neodihnă nouă, în condițiile unei nesănătăți care-și spune cuvântul și îmi impune infinite restricții. Să controlez, deci, dacă nu cumva din geamantanul meu cu hârtii vechi pot fi extrase câteva cărți uimitoare. Pe de altă parte, eu cred într-o redresare spre normalitate a lumii acesteia. Cred în destinul bun, fie el și după dispariția hulitei noastre generații, al cărților noastre. *Creștetul ghețarului* (pagini de probă) nu mai îngăduie amânare. Sunt și eu foarte interesată să aflu dacă trecerea mea prin lume a fost, este și va fi fără vreun rost adevărat. Merită să încerc. Și Doamne ajută!

Gabriel CHIFU

Anul acesta, ca de altfel fiecare dintre anii scurși până acum, n-a făcut decât să-mi confirme, să întărească, dacă mai era nevoie, un adevăr de care, fără să vreau, ascult parcă magnetizat: „Sunt un amator, un diletant într-ale morții,/ într-ale vieții,/ într-ale cerului" și, oricât mă străduiesc, nu sunt în stare să găsesc o ecuație care să-mi echilibreze convingător existența.

Dar, cu scuzele de rigoare pentru impudoarea acestei confesiuni exagerat de personală, temperând un pic tonul patetic, mă întorc la ceea ce înseamnă un bilanț, nu înainte însă de a observa că anul 2006 a stat pentru mine sub hegemonia cifrei doi, a dedublării/ a scindării: am pendulat între două orașe/ două case/ două slujbe (dintre care cel puțin una e mare consumatoare de nervi, de energie fără ca, la un moment dat, să mă pot lăuda cu cine știe ce rezultate concret măsurabile...)/ două vieți, în fond (deși, la o numărătoare atentă, sigur, ies mai multe, nu numai două...).

Pe plan strict literar, sunt bucuros că mi-a apărut o carte de versuri intitulată *O sută de poeme*, cu o prefață de Nicolae Manolescu și cu zece desene de Marcel Voinea. E vorba de o culegere care rezumă treizeci de ani de poezie în o sută de titluri, acelea pe care le-am ales chiar eu, transformat din autor în cititor de pronunțată exiguitate.

În fine, am izbutit să termin de scris (de scris și rescris...) un roman care se numește *Relatare despre moa mea*. Față de încercările mele epice anterioare, caut a să explorez, textual, teritorii noi. Pe scurt, este poves unei femei care rămâne însărcinată (sau i se pare că rămâ însărcinată), iar sarcina ei este una imposibilă. Din de acest strat al povestirii aflat la vedere, palimpsestul n narativ conține și alte înscrisuri, cum ar fi dependența istorie sau relația dintre ins și univers (relația aceasta extr de complicată, ce se cade privită pe diverse paliere ale s de la relația epidermică, până la cea sufletească, metafiz până la legătura cu Divinitatea). Aș vrea să fie și o ca despre singurătate, despre dragoste și limitele sa despre ticăloșie, despre nebunie și precaritate/ moa sinucidere/ disoluție/ dispariție.

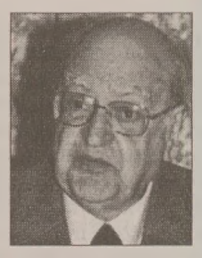

Barbu CIOCULESCU

În ultimii ani ai copilăriei și a în cei dintâi ai adolescenței m-am înfru în acei ani 1936-1939, din clima normalității într-o societate ce nu du lipsă de drame – de tragedii chia dar nu cunoștea *stresul*. Ca unul c am săltat pe acele pajiști, trăgând pute în nări aerul balsamic al normalității dulcile sale pale de vânt scăldându-mi fruntea, sunt d a vă spune că de-a lungul anului 2006 mi-a revenit în mi auz, văz acea boare, cu inefabilele ei semne de preze Vestind nu o stacojie întoarcere a Scumpului trecut – prec la divinul Mateiu –, ci cu aceeași fragranță cu care, scufund prăjiturica în ceai, simpaticul Marcel retăia pierdutul ti

Fără a trece pe tărâmurile politicii mai treb adăugat că așteptarea acestui început de normalitate produs în deșertul unei interminabile tranziții cu râu de oaze secate în care ne arăta cotul câte o rânjitoare I Morgana. Și că cei ce au trecut prin acest deșert neat n-au scăpat.

Anul 2006 a fost, înainte de toate, al certific europenismului nostru, cu certitudinea – mult râvnită - pe parcurs de mai multe ori pe punctul de a se risip intrării în Uniunea Europeană. Că acesteia i-a trebui precădere să-și întindă granițele la Marea Neagră sa s-a convins de meritele noastre, cu energie coafate de c noi, în cunoștință de cauză a mizei în joc – problema re istoricilor și suferă de pe acum de oarecare trezire. I este că *ceva* s-a schimbat în spiritul – este cazul s-o spu – și buzunarul românului anului 2006.

Mai sus, de la finele de decembrie '89 până în mi lui 2006 nu regăsisem acea Românie în armonioasă s de sine și firești sporuri, ca octogenar mă temusem c

t 2006

nneavoastră?

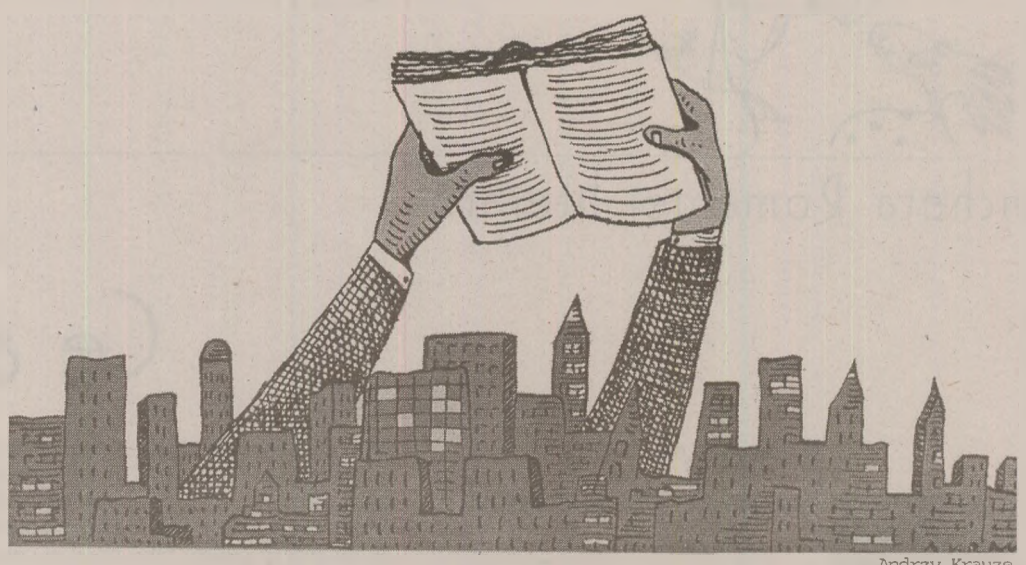

Andrzy Krauze

frecvente ale omului contemporan, iar
Anii, lunile, săptămânile trec „în goană"
s iarăşi 12 luni şi aproape că nu mai ştim
ri putem spune doar că există şi bănuim
ıai ştim aproape nimic.
le tihnă şi de bilanţ, nu neapărat literar,
.ı din nou unii pe alţii şi să ne reglăm
a bilanţuri în fiecare seară, încercând să
pe an e binevenită o privire înapoi, ca să
ır. O precizare: răspunsurile sunt în ordine

i prinde epoca, vremea când să percep recâştigarea
lităţii. Era trist, însă pentru cel ce şi-a trăit traiul
nd cărţi, nu şi catastrofal.
pragul lui 2007, economistul ar vorbi de o foarte
jatoare creştere a PIB-ului, numărând şirurile de
'bile noi – şi teribil de scumpe – care se cam încalecă
evarde, străzi, străduţe şi cam pe toate trotuarele,
a noilor construcţii, tot mai lărgita suprafaţă a market-
Şi un apetit consumerist cum nu s-a mai pomenit de
rirea Daciei de către Traian. Ei, dar şi omul de carte
e accentul pe renaşterea acesteia, după ani de sufocare,
uţin de n-a astrucat.
umi am primit în cursul lui 2006 mai multe premii
decât în toţi anii anteriori la un loc: al festivalului
l iubirii", de la Turnu-Severin, pentru *Opera omnia*,
ı-Jiu, pentru critica poeziei, şi, iată, premiul Uniunii
rilor – Asociaţia Bucureşti, pentru critică literară –
ul *De la Mateiu citire*. Ce altă dovadă s-ar mai putea
de, atunci, că românilor le-a mers mai bine, în
decât aceasta? Ce alt mesaj ar putea emite ei, decât
e satisfacţie?
ât nu voi cădea în banala cursă de a mărturisi ce
i am pentru 2007 şi nici nu mă voi lăsa prins în
a, impudica, ticăloasa capcană a lui „dar mai sunt
de făcut". În preajma unui An Nou încărcat de
iuni, credite, rectificări de buget, creşteri salariale,
câştiguri la o loterie naţională fericit reorganizată,
luminaţie feerică şi cu jerbe ale focurilor de artificii
e ferestrele, nu ne rămâne decât să ne congratulăm.
ceră compasiune pentru cei ce nu ştiu să se bucure
grete pentru cei ce, din măsură de prevedere, ne vor

bineînţeles, cu via speranţă că în noul an vom afla
. Iar dacă nu, atunci o vom scrie!

Cosmin CIOTLOŞ

Ceva mai puşti decât acum fiind, cu vreo patru sau cinci ani în urmă, îmi făcusem un obicei săptămânal din a vizita, cu timiditate şi inocenţă, redacţia **Românieî literare**. Mai exact, scările redacţiei, treaptă cu treaptă. Urcam câteva, precaut, mereu mai multe de la o săptămână la alta, cu siguranţa că nu mi se poate întâmpla nimic nociv. Şi cu teama ıă de a nu fi văzut. În afară, trăiam şi primeam aproape lecepţii, răutăţi calculate, zile de singurătate, nopţi .uri sterile. Pe scările **Românîei literare**, însă, ăceam miraculos, ca-n jocurile pe computer. Pentru ıpte zile, eram invulnerabil. Niciodată, până atunci şi de-atunci încoace, nu mi s-a mai întâmplat să-mi găsesc, astfel, "locurile bune".

Am simţit că trebuie să declar aceste vechi şi intime poveşti, pentru că, de fiecare dată când ajung în redacţie, scările mă salută cu aceeaşi fidelitate. E un gest cavaleresc, un "jos pălăria" reciproc, intrat deja în reflex. Mai ales de când am învăţat să parcurg acele trepte până la capăt. Însăşi această obişnuinţă e un dar al anului 2006. Probabil cel mai frumos, alături de încrederea unor oameni minunaţi în mine, încredere care, întâlnită oarecum pe neaşteptate, mă face întotdeauna să roşesc un pic.

Iar acestea nu sunt, căutuşi de puţin, nişte împliniri literare. La fel cum nu sunt nici cele câteva cărţi cu adevărat încântătoare pe care mi s-a întâmplat să le citesc, nici apropierea, prin pagini, de oameni (şi nu invers). Nici telefoanele de la prieteni buni, extaziaţi de câte un poem abia descoperit. Nici lucrul pe text, alternând cinismul şi îngăduinţa. Nici liniştea şi nesul fierbinte din jurul *laptop*-ului în dimineţile rezervate scrisului. Le-aş zice, mai degrabă, împliniri afective.

Ce să aştept de la 2007, dacă nu aceeaşi dragoste de nepovestit?

Andrei CODRESCU

Pentru mine, 2006 a fost un an zguduitor prin simetrii majore. Cartea-interviu *Miracol şi Catastrofă* (Editura Hartmann) a fost publicată la sfârşitul anului 2005, dar practic s-a ţiut în 2006. E vorba despre o conversaţie cu teologul Robert Lazu, căruia i-am răspuns în limba română la întrebări cât se poate de serioase. Cu acest text cred ca am revenit în limba română, după ce am trăit 40 de ani exclusiv în americană. În Septembrie am primit Premiul Ovidiu de la USR, un semn vizibil că am redevenit o parte din literatura care m-a inspirat să scriu de la început. Editura Polirom a publicat *Scrisori din New Orleans* la puţin timp după ce *New Orleans, Mon Amour* a apărut la Algonquin în State. Sunt două cărţi diferite, dar care împărtaşesc în titlu oraşul meu devastat de Katrina in 2005. Polirom a reeditat şi romanul *Messi@* în care New Orleansul joacă un rol principal. Ambele cărţi au fost traduse cu măiestrie de Ioana Avădani, care-mi tălmăceşte săptămânal cronica din revista *Dilema Veche*. În engleză, această cronică este difuzată la National Public Radio (NPR) şi publicată în reviste săptămânale în SUA. Tot în 2006 am citit multă poezie română şi am fost surprins de prospeţimea acesteia. Ea este în continuare una din cele mai frumoase literaturi scrise azi în lume. Antologiile de poezie română şi americană editate de Carmen Firan conectează literaturile noastre în mod deosebit, conexiune cu foarte interesante consecinţe pentru ambele culturi. O să se ivească în curând poeţi americani cu fizionomii poetice româneşti şi poeţi români cu maniere şi atitudini americane (aceştia sunt deja la orizont).

În 2007 o să filmez un documentar despre fluviul Mississippi, *Big River Blues*, sau *Miss River Bridge* (nu-i încă botezat). Plănuiesc un roman/eseu intitulat provizoriu *Channelled Wisdom*, despre înţelepciunea comunicată de voci îngereşti de două secole încoace unor oameni ca Madame Blavatsky, Edgar Cayce si Ruth Montgomery. Acest corpus masiv o să-l clasific pe subiecte interesante: Ficatul, Zborul, Dragostea, Petrolul. Etc. O să scriu multe poezii în română, inclusiv unele obsesiv de necruţătoare în colaborare cu poeţi români. Una este deja comisă (o crimă fascinantă) în colaborare cu un mare poet român. Nu deconspir aici numele său, pentru a fi o lovitura când apare, o surpriză-şoc.

Iertaţi-mi tonul puţin triumfalist, dar, când se întâmpla lucruri bune, trebuie să fie notate, că de nenorociri avem parte cu toţii. Şi e (prea) normal să te plângi...

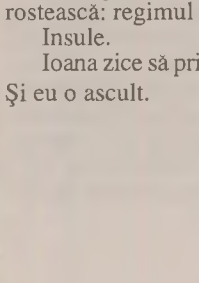

Marina CONSTANTINESCU

Ioana zice să privesc. Înapoi, înainte, la mine, la ceilalţi. Un an. 2006. Înca unul. Curaj! Îl văd pe Moş Crăciun intrînd în curtea mea. Cu lumină în mîna. Eu ştiu că el nu a venit doar pentru Luca. Şi mă emoţionez. Mereu. Mereu, în după-amiaza de Ajun fac bradul, cînt colinde, plîng, uneori, şi îl aştept. De cînd ştiu că mă ştiu. Nu e nici o seara ca acea seară. Pentru că aştept să mă privesc în ochii lui şi să înţeleg povestea mea. Anul trecut mi-a adus cel mai frumos dar: asumarea acestui parcurs. Cu înţelepciune. Am aşteptat ceva! De atunci, mi-am gasit o linişte neliniştită. Nu putem să le avem pe toate. Dar ce am e important...

Şi am cîte ceva...

Sănătate.

Doi părinţi cum ştiu că nu există pe pămînt şi în cer.

Un copil pe care l-am condus în prima zi de şcoală topita de emoţie. Redescopăr desenul lui „a", al lui „L", socotitul pe degete, pe sub masă, înlătur, cît pot, şabloanele, calculatorul, televizorul, ne scufundăm, pe sub plapuma, în hohote de rîs salvator, eliberator, în vise şi întrebări – mama, de ce cînd mă tai nu curge sînge albastru? – în spaime şi iluzii. Micul prinţ.

Teatru. Teatru. Teatru.

„România literară."

Încă o carte risipită pe hîrtii şi agende de tot felul, prin cotloanele casei şi ale fiinţei mele.

Am prieteni. Aceeaşi. Minunaţi. Încercaţi, unii, anul acesta. Însoţindu-i, am deslusit frica mea, puterea şi demnitatea lor. Mi-am redefinit relaţia cu Dumnezeu, cu iubirea, cu toleranţa, cu cine şi ce sînt eu. Am prieteni care au ştiut să ia totul de la capăt, care au înţeles, şi am înţeles, cît de mult iubim, de fapt, viaţa, şi cît de puţin o preţuim. De prea multe ori.

Drumuri. Drumuri. Drumuri. Trenuri, maşini, avioane, căruţe, gări, aeroporturi.

Insomnii.

Teatru. Teatru. Teatru.

„România literară."

Avignon. Provence. Nadj, Barcelo, Iut. Fiinţă. Ţipătul ciudat al cosaşilor din sudul Franţei.

Flori, multe, multe, frumoase, struguri, parfumaţi, frunze, nesfîrşite, stafide, o schiţă de viţă bătrînă şi osoasa întinsă bezmetic pe pereţii casei în pustiul iernii.

Festival. Şanse. Întîlniri. Dezamăgiri. Pentru cine, pentru ce?

Soare. Lumină. Lună. Lumină.

Am un loc unde mă cocoţ pe casă şi privesc pe deasupra acoperişurilor, hornurilor, antenelor, viselor, fumurilor. Acolo simt că pot să zbor. Ameţesc. Şi cobor.

„Nocturne".

O zi, pe care am apucat-o, şi un preşedinte care sa rostească: regimul comunist a fost ilegitim şi criminal.

Insule.

Ioana zice să privesc. Înapoi, înainte, la mine, la ceilalţi. Şi eu o ascult.

(continuare în pag. 26)

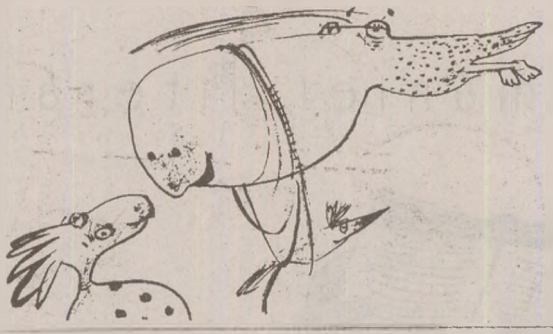

ancheta Românieiliterare

Ce a însemnat 2006

(urmare din pag. 25)

Daniel CRISTEA-ENACHE

În iunie 2006, Matei a dat examen şi a intrat la Liceul German. Stop. Învăţătoarea lui, *frau* Hannelore Farsch, e exigenţa întruchipată, dar juniorul a luat numeroase „FB"-uri. Stop. Fiindcă acum nu se mai dau note, ci calificative. Stop. Sora lui, Iulia, trebuie să înveţe deocamdată limba română. Stop. În vocabularul ei minimal, cuvântul „tati" e de bază. Stop. Deşi am stat o lună, în vacanţă, în America, nu s-a supărat pe noi. Stop. Mizează probabil pe coparticipări viitoare. Stop. Prietenul meu, Ionuţ Miloş, ne-a făcut un proiect de casă cum n-am mai văzut. Stop. Printre altele, vom avea un *patio* cu un copac ce se va întinde pe două nivele. Stop. Bine, va trebui să găsim şi copacul potrivit. Stop. Alina mi-a promis un acvariu, cu condiţia să avem grijă de el. Stop. Iar eu i-am promis că nu mă mai joc la *Age of Empires* decât sub strictă supraveghere. Stop. Şi din an în paşte. Stop. Cărţi, cronici, articole, polemici, cursuri, lansări? Pe acestea deja le ştiţi. Stop. Necazuri? N-aş vrea să-l mânii pe Dumnezeu. Terminat.

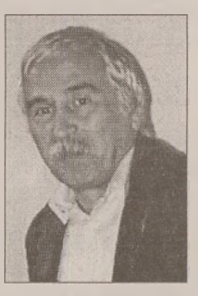

Gabriel DIMISIANU

Dacă este să privesc din perspectivă pur biografică anul aproape consumat, ce altceva să mă fi marcat mai puternic decât faptul că am pătruns, împinsde soartă, în lotul septuagenarilor? Acelaşi lucru li s-ar fi întâmplat, dacă ar fi vrut soarta, lui Nicolae Velea sau lui Marin Sorescu, prietenii din acelaşi contingent cu mine. Ne-a fost dat însă mie şi confratelui Gheorghe Grigurcu să facem, în 2006, cruciala experienţă, eu chiar ceva mai înainte decât domnia sa, potrivit ordinii dictate de calendar.

Nu m-aş fi referit la împrejurarea mai sus pomenită, de strictă rezonanţă personală, dacă nu era întrebarea constrângătoare a Ioanei Pârvulescu, iniţiatoarea „anchetei" pe care o publicăm la acest sfârşit de an în revistă. La ce altceva să mă fi oprit când acesta este, pentru mine, evenimentul biografic de prim (şi de ultim) ordin: instalarea imprescriptibilă în senectute. Mai rămâne să mă şi obişnuiesc, sufleteşte, cu „noua" condiţie. Încep să o fac.

Sorin LAVRIC

Dacă m-aş apuca să fac bilanţul anului, aş înşira cîteva întîmplări ce nu pot avea nici un răsunet în cititor, şi asta pentru că bilanţul cere o scadenţă şi un unghi de vedere a cărui perspectivă diferă de cea a cititorului. Şi atunci nu numai scadenţa are defectul de a ţine de o cronologie exterioară, dar şi unghiul de vedere depinde de un mimetism social. Căci îţi pui o mască şi, mimînd modestia, rosteşti cu un aer stînjenit succesele cu care ai avut neobrăzarea de a-ţi umili adversarii, sau dimpotrivă, îţi povesteşti înfrîngerile cu aerul că ai avut parte de tot atîtea victorii. Sau cazi în morbul meditaţiei retrospective arătînd cît de mult ai crescut sufleteşte pe seama traumelor sau trădărilor pe care le-ai trăit. În realitate, toate te-au chircit sufleteşte şi te-au făcut să fii neom. De aceea, binele sau răul pe care l-am îndurat în acest an se măsoară după intensitatea cu care am încetat pentru o vreme să fiu om, devenind neom din prea multă durere. Pe scurt, în catastiful meu sufletesc, o singură zdruncinare m-a chircit sufleteşte: mi-a murit mama. Atunci mi-am dat seama că dacă suferi în urma unui deces nu o faci pentru tine, cu atît mai puţin pentru mort, ci pentru rudele rămase în viaţă. Eu nu am suferit pentru mine, ci am suferit pentru tatăl meu, şi ceea ce m-a uimit a fost compasiunea pe care privirile şi vorbele prietenilor mi-o arătau, de parcă moartea mamei aş fi trăit-o eu la propriu, prin empatie şi prin telepatie, cînd de fapt eu nu am simţit nimic din moartea mamei, abia peste cîteva săptămîni începînd să realizez consecinţele. Eu am trăit suferinţa pentru tatăl meu, cu gîndul la ce avea să-l aştepte în lipsa mamei. Aşadar zdruncinarea a venit dinspre cei vii, cîtuşi de puţin dinspre cei morţi. Şi astăzi, cînd spun că a murit mama, o fac cu o detaşare de crainic împărtăşind o ştire neutră, căci e vorba de un eveniment cronologic exterior al cărui răsunet sufletesc asupra mea nu a existat, şi asta pentru că nimic în mine nu-mi dă de înţeles că eu chiar realizez că maică-mea a murit. De fapt nu realizez că a murit, şi probabil pînă la moarte nu voi realiza că a murit cu adevărat. Aici nu e vorba de un act de obnubilare cu rost de protecţie psihică în urma căruia ceva în tine te împiedică să iei act de o evidenţă, ca şi cum altfel, dacă ai deschide cu adevărat ochii asupra realităţii, ţi-ai pierde minţile, nu, aici e vorba de o interpretare pe dos a realităţii, o interpretare al cărei resort stă într-o neîncredere spontană faţă de cît de aievea pot fi lucrurile pe care le trăim. În fond s-a petrecut o întîmplare exterioară pe care am acceptat-o cu aceeaşi uşurinţă cu care am simţit prea bine că nimic nu s-a schimbat în mod radical. Este indubitabil că mama a murit, şi totuşi asta s-a întîmplat într-o ordine reală care nu-i a mea. În schimb în cealaltă ordine, cea a aluatului fantasmatic al imaginaţiei mele, nu trebuie să fac nici un efort ca s-o regăsesc vie. Şi îmi amintesc cum, venind de la Bucureşti şi intrînd în camera în care îi aşezaseră sicriul, am întins mîna şi am atins-o pe frunte, pentru ca imediat după aceea, tresărind ca la aflarea bruscă a unui detaliu surprinzător, să-l privesc pe taică-meu şi să-i spun: "E rece." Cuvintele erau enorme prin gratuitatea inutilă a observaţiei pe care o conţineau. De parcă ar fi putut să mai fie caldă şi de parcă eu în asemenea clipe aş mai fi putut să spun şi altceva decît prostii derizorii.

Dan C. MIHĂILESCU

În 2006 am răspuns cu plăcere la tot soiul de provocări seducătoare. Gabriel Liiceanu mi-a făcut onoarea seriei de autor la Humanitas, astfel încât mi-am retrăit debutul editorial din 1982 şi am înregistrat cu surprindere nostalgia lui Andrei Terian după cercetătorul sobru care voi fi fost cândva. Mihai Măniuţiu mi-a propus să adun în volum tot ce am publicat despre spectacolele lui şi aşa a apărut *Dansând pe ruine.* Am tradus febril o piesă pentru Oana Pellea (abia aştept să jubilez la repetiţii), dar şi Silvia Colfescu m-a ispitit să traduc *Uniunea Europeană...o nouă URSS* de Vladimir Bukovski, pentru Editura Vremea.. La TVR am fost selectat pentru a-l susţine pe Brâncuşi la „Mari Români",' de unde şi experienţa excitantă a unei săptămâni de filmări la Tg- Jiu cu echipa lui Cornel Mihalache (dacă merg tot aşa, până la urmă s-ar putea să mă apuc şi de balet...).

Acum, la sfârşit de an, după ce i-am excedat cu amânările pe Silviu Lupescu şi Stelian Ţurlea, am reuşit să predau vol. III din *Literatura română în postceauşism,* respectiv vol. II din *Viaţa literară,* cedând apoi farmecelor prieteneşti ale lui Felix Alexa de a-i traduce *Don Juan*-ul lui Molière pentru Naţionalul craiovean (altă dandana, însă prea m-a amuzat acum câţiva ani să traduc *Jocul...*lui Marivaux, pentru a-mi refuza acum aşa un dulce ocol provocat).

Am fost a doua oară în viaţă naş de botez, mi s-au finalizat vaste şantiere dentare, n-am luat în greutate „decât" două-trei kilograme, mi-am prezentat cuminte cele două sute şi ceva de cărţi la Pro Tv, am continuat rubrica din *Idei în dialog,* am cedat după şase ani rubrica din *Ziarul de duminică* în favoarea „lecturilor la tavă" din *Jurnalul Naţional* duminical şi – provocat de prieteni minunaţi – am umblat cu Tania în câteva luni cât în cei 30 de ani de căsătorie aniversaţi în luna mai : de la Sighet, Nicula, Bistriţa şi Horezu la Geneva, Zürich, Berna, Montreux, Sanary-sur-Mer, Aix-en-Provence...şi Sinaia.

E bună şi dieta la ceva!

Ioana PÂRVULESCU

A fost un an destul de bizar pentru mine şi m-am simţit ca personajul din *Accelerația* lui Buzzati, am avut senzaţia că răsăritul şi apusul soarelui tind tot mai mult spre simultaneitate. Anul a început poetic, mai mult la propriu decât la figurat. Am lucrat cu pasiune la antologia *De ce te iubesc. Paradoxurile iubirii în literatura lumii* şi am redescoperit bucuria traducerii de poezie. Pe la jumătatea anului a fost momentul prozastic, pentru că am ajuns, cu colecţia „Cartea de pe noptieră" de la Humanitas, la numărul 101, lansat cu speranţa secretă că îl voi prinde şi pe cel cu încă un 0 în burtă. În iulie a venit şi momentul dramatic. Abia mi se publicaseră, în *Dilemateca,* după vreo 15 ani de pauză, trei poeme: *Eros, Thanatos* şi *Genesis,* când, tocmai al doilea poem a fost cât pe ce să se împlinească. Un asemenea eveniment, se spune, obliga. Aşa că mi-am reaşezat puţin scara de valori în viaţa proprie, deşi unele din ele (cum e spaţiul intim în detrimentul celui public) rămân privilegiate. Am cunoscut oameni excepţionali din alte „bresle" şi mi-am dat seama, din nou, că nu existăm numai noi, scriitorii, pe lume. În fine, acum, în luna decembrie, când cercul lui 2006 se închide, am regăsit poezia.

Şi-apoi s-a mai întâmplat un lucru important. Ca în fiecare an, m-am împrietenit cu oameni din cărţi. Şi cu autorii lor de mult dispăruţi. Anul acesta a fost, pentru mine, anul împrietenirii cu Rilke. De ce abia acum, de îl „cunosc" de mult? La asta chiar că nu ştiu să răspund.

Antoaneta RALIAN

Pentru mine, 2006 a însemnat în primul rînd un an în plus adăugat la venerabilul, respectabilul şi abominabilul prefix 80, ceea ce înseamnă ceva. E şi ăsta un mod de a te număra printre „optzeciști". Dar anul, din păcate, s-a făcut simţit nu numai cronologic şi biologic.

Profesional, a însemnat o întregire a apărut, în sfîrşit, după repetate amînări şi tergiversări (total străine de mine), volumul trei, *Nexus,* din celebra trilogie a lui Henry Miller. Aşa încît, am acum în fa cele două *Tropice* şi *Trilogia,* adică cinci volume, 300 de pagini din alambicatul Henry Miller pe care l-am implantat, l-am „implementat" în literatura erotică din România. Presupun că asta înseamnă ceva.

Numeroasele recenzii favorabile la traducerile d Miller – în 2006 la volumul *Nexus* – au însemnat pentru mine îndemnul: „Mergi înainte! Sfidează vîrsta! N te lăsa!"

În 2006 am tradus şi mi-au apărut un atractiv roma de debut al lui Truman Capote, am terminat traducere unui admirabil roman american de Nicole Krauss şi a început traducerea unui celebru roman de Doctorow.

Şi am încercat, tardiv, în 2006, realizarea unei nazuin tainice: publicistica. Mi-au apărut în interesanta revis

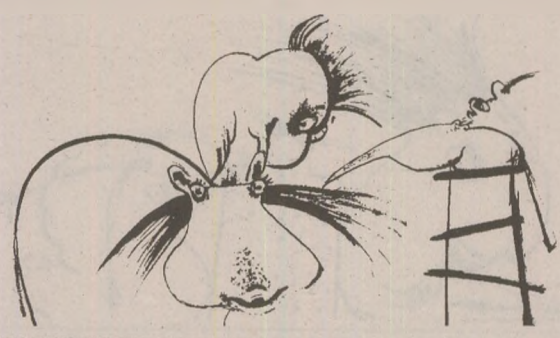

în biografia dumneavoastră?

„Cuvîntul" a profesorului Mircea Martin cinci articole-eseu legate de diverse aspecte din literatura universală. Dar, conform normalității anormalului, revista s-a dizolvat, năzuința s-a spulberat.

Așadar, în prag de 2007, atît cît mai pot, „avansez înainte"!

Alex. ŞTEFĂNESCU

În 2006 s-a împlinit profeția lui Dan C. Mihăilescu, făcută la sfârșitul lui 2005: „Timp de un an de acum încolo presa literară va fi plină de atacuri la adresa *Istoriei literaturii române contemporane* a lui Alex Ştefănescu. Cartea sa va fi *griffoir*-ul scriitorilor români." Exact așa s-a întâmplat. Dar n-au lipsit nici laudele. Din cele 216 comentarii apărute până în prezent, 92 îmi sunt favorabile!

Foarte răsfățat (uneori chiar aclamat) am fost la cele 28 de lansări ale cărții (din București, Cluj, Ploiești, Oradea, Constanța, Iași, Călărași, Bacău, Mangalia etc.). Am dat autografe până mi-a amorțit mâna și am sărutat doamne și domnișoare câte n-am sărutat o viață întreagă (o studentă s-a și îndrăgostit de mine, întâmplare pe care am povestit-o, ca un fanfaron, în redacție, declanșând o dezbatere aprinsă pe tema scandaloasei diferențe de vârstă dintre mine și ea; ca urmare, dragostea studentei a rămas neîmpărtășită).

Tot în 2006 mi-am construit o casă, în mijlocul grădinii (cu peste o sută de pomi fructiferi, plantați de mine) pe care o am din 1994. Şi am primit în dar o cățeluşă în vârstă de cinci săptămâni (rasa: ciobănesc german) căreia i-am pus numele Lolita.

S-au petrecut în viața mea, în 2006, și alte fapte demne de interes, dar sunt inavuabile. Biografii mei viitori le pot afla dintr-un jurnal ultrasecret (nu din cel doar secret din care apar secvențe în fiecare sâmbătă, în *Satiricon,* supliment al ziarului *Adevărul).* Jurnalul ultrasecret va putea fi însă dat publicității abia la cincizeci de ani de la moartea mea (ceea ce, după un sumar calcul, înseamnă cam peste o sută de ani).

Cristian TEODORESCU

Sînt dezamăgit de ceea ce am făcut anul ăsta. Îmi propusesem să termin două romane și n-am fost în stare să duc la capăt nici unul dintre ele. Poate că dacă mi-aș fi spus să termin unul singur le aveam gata acum pe amîndouă. Mi-au ieşit în schimb cîteva povestiri, cu care mi-am păstrat, oarecum, tonusul. Şi tot în schimb, prin februarie, la vreo lună după ce mi-a fugit cîinele pe urmele unei cățele *dispuse,* am găsit-o pe Mița, corcitură de pekinez cu șoricar, pitită sub o mașină. Îmi luasem cîteva zile libere să scriu. Noaptea auzisem niște scîncete de cîine pierdut, dar atît de discrete că mi-am închipuit că mi s-a părut. Dimineață, le-am auzit din nou. Nu părea să fie Mugur al meu, dar dacă era el? Am luat-o, în speranța că altcineva a făcut la fel cu el, tot corcitură de pekinez cu șoricar. Mița era atît de speriată, încît părea de o prostie impenetrabilă. După ce i-a trecut frica, la mai bine de o lună de cînd o adusesem în casă, s-a metamorfozat. Din cățeluşa proastă şi fricoasă, pe care băieții mei o botezaseră Omara, nume la care refuza să răspundă, în ziua cînd i-am nimerit un nume apropiat de cel pe care l-o fi avut la primii ei stăpîni, s-a ridicat la verticală şi a dat lăbuța cu mine. Apoi a început să latre fericită şi să se răsucească în jurul cozii. O săptămînă mai tîrziu era stăpîna casei, în cea mai insolită operațiune de dresaj pe care am văzut-o vreodată. Ea ne arăta ce ştie şi ne aştepta să-i spunem cuvintele la care să răspundă. Ne trata pe toți din casă cu o afecțiune inteligentă, deşi, din cînd în cînd, ne atrăgea atenția, hămăind energic, că nu sîntem prea mîntoşi, față de cîte ştie ea. Probabil că şi azi ne crede greu de dresat.

Tudorel URIAN

2006, în pofida mai multor eşecuri profesionale, rămâne un an fast în viața mea. În primăvara acestui an am trăit, vreme de 10 zile, o adevărată experiență inițiatică. Am vizitat pentru prima oară Parisul, având parte de un ghid cu totul special: Mihai Şora. Au fost zece zile de dialog şi plimbări, o eternă sărbătoare a clipei, a certitudinii că fiecare nouă zi nu îți poate aduce decât alte minunate lecții de înțelepciune, locuri pe care le-ai visat, dar nu le-ai văzut niciodată, povești pline de tâlc despre oameni care, într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, ți-au aprins imaginația şi ți-au stârnit admirația. Fiecare zi petrecută în compania lui Mihai Şora a însemnat pentru mine cât o facultate absolvită. Au fost lecții de viață pe care nu le voi uita niciodată şi sunt convins că dacă voi mai ajunge vreodată la Paris, voi auzi întotdeauna, în dreapta mea, vocea lui Mihai Şora. Mulțumesc din suflet, Mihai Şora!

Simona VASILACHE

Serile de duminică, 4357 de semne, hai, încă puțin, zilele de vineri, post şi tîrguială de vechituri literare, iar n-am găsit una care să-mi placă, asta-i marfa, las' că scriu eu ceva, amiezile de miercuri, discuții, interviurile, lansările, diminețile de sîmbătă, doctorat, cursuri, dizertație de terminat, mă duc la redacție şi iar îmi zic că e gata săptămîna viitoare – n-o să fie, 41 deja, se duce şi 2006, foştii colegi care mă sună să-mi spună că trebuie neapărat să ne vedem pe 22, la anu'. Vizite rare la facultate, mai puțin timp pentru tîrgul de primăvară, recuperez în noiembrie, opriri sistematice, toată iarna, la Cărturești, pentru şedințe de politică literară şi ceai. Conflicte, *parti-pris*-uri, parcă încep să o iau mai domol, mărunțişuri. Literatură.

Orele de spital, curiozitatea şi întrebările, anul ăsta, ca-n toți cei de dinainte, s-a murit mult de grija altuia, alergătura, mica bucurie cînd ajung, într-o zi, peste tot aproape la timp. Catedra UNESCO, zilele împărțite după cum am sau n-am seminar (de obicei am), studenții mei, de care mă trezesc vorbind unde se cade şi unde nu, colegii mei, mai tineri şi mai... profesori, proiectele noastre, enervările, prieteniile, complicitățile, cursul pe care vreau să-l văd tipărit înainte de Crăciun (hal de debut...), încă o carte de terminat pe vacanță, şi atîtea altele pentru care le mulțumesc, deşi mi-au spus de trei ori să n-o fac. Atît.

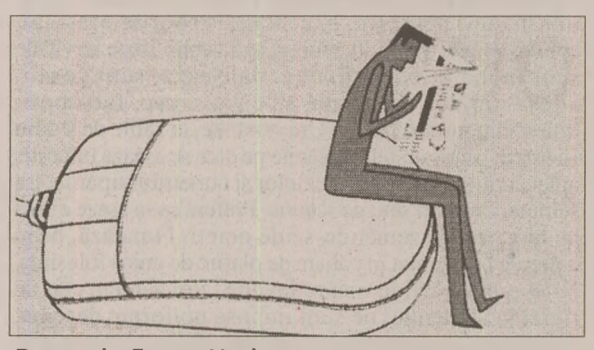

Desen de *Frazer Hudson,*
apărut în „The Guardian", Londra

Desen de *Li Yue,*
apărut în „Sanlian Shenghuo Zhoukan", Beijing

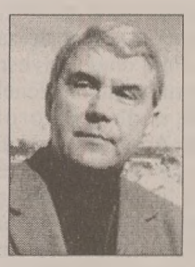

Mihai ZAMFIR

Se spune că, după o anumita vîrstă, anii încep să zboare. Conform acestei reconfortante sugestii, oamenii aflați, să zicem, dincolo de 60 de ani ar trebui în mod obligatoriu sa confunde anii, înregistrîndu-i doar sub forma unui fîlfîit uşor de aripi. Nu vreau să-i contrazic pe eminenții psihologi care au emis adevărul de mai sus, dar se vede că respectivul adevăr comportă şi excepții. Cît de descurajantă ar fi lumea fără excepții!

În ceea ce mă priveşte, pot spune un singur lucru despre scurgerea timpului sub regimul vetustețiii: anii (ca şi anotimpurile sau lunile) nu mai trec acum nici în ritmul călătoriilor (călătorim din ce în ce mai puțin), nici în ritmul noilor țări descoperite (mergem doar acolo unde am mai fost şi altădată), nici în cel al întîlnirii de noi iubiri sau prietenii (ne mulțumim doar să le frecventăm pe cele vechi), ci în ritmul cărților, pur şi simplu al cărților. Al celor citite, dar mai ales al celor scrise.

Din acest punct de vedere, 2006 a manifestat fața de mine o generozitate surprinzătoare, din moment ce nu mai puțin de patru cărți purtînd pe copertă numele meu au apărut în anul care tocmai se sfîrşeşte. Două au fost absolut noi (romanul *Se înnoptează. Se lasă ceața* şi culegerea de mini-eseuri *Jurnal indirect,* volumul al doilea); una a reprezentat reeditarea culegerii de studii din 1988 intitulată *Cealaltă față a prozei*; iar cea de a patra carte, lucrată în colaborare, este ediția în două volume a operei lui Mircea Eliade *Jurnalul portughez şi alte scrieri.*

Anul 2006 s-a redus pentru mine la patru pietre de hotar pe un drum în orice caz incert. O carte pentru fiecare anotimp. Cum e puțin probabil ca anul următor să reediteze astfel de performanță, nu-mi rămîne decît să savurez clipa, adică anul, cu atît mai savuros acesta din urmă, cu cît l-am aşteptat, practic, de cînd mă ştiu, de o viață întreagă, ca pe un vis frumos, ca pe o promisiune, apoi ca pe o speranță: anul în care România a fost reprimită oficial în Europa. ■

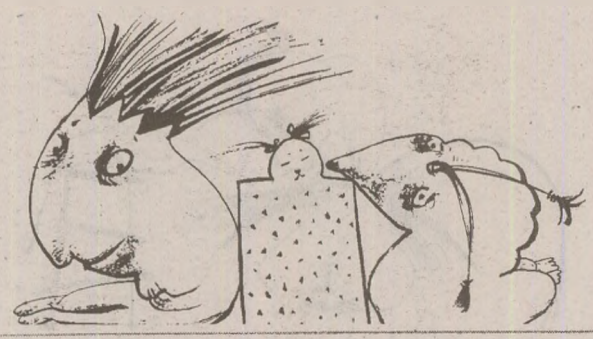

pagini de probă

Contanța BUZEA

Crestetul gheţarului

oboară numai în cămaşă. Se întoarce răcoros. Schimbăm şoferul, urcă lume nouă. Deschidem un ziar ilustrat. Se poate fuma. În California e cald. Nixon se plimbă în trening, cu picioarele goale pe plajă.

Pod grandios peste Mississippi. Ca un templu metalic cu coloane. Apa, vălurit înghețată, curge doar prin preajma podurilor, cinci la număr, şi pe care le-am contemplat într-o frumoasă perspectivă până în zare. Dincolo de fluviu, Moline, orăşelul pe care l-am vizitat luna trecută. Atunci mi se păruse frumos, dar e destul de murdar în zona comercială. Pe drum, din loc în loc, autobuzul este cântărit. Probabil pentru taxe de trecere prin porţiunile particulare de autostradă. „Cântarele" sunt ca nişte cabine în care maşinile intră, se opresc pentru câteva secunde. Călătorii sunt ori foarte tineri, ori vârstnici. Vârsta de mijloc e absentă, se deplasează la mari distanţe cu mijloace rapide şi costisitoare. Bătrânii nu agreează avionul, iar tinerii sunt sensibili la diferenţele de preţ. De la 9 la 30-40 de dolari. Reclame stridente, o turlă cu clopot, porţiuni cu zgură. Moline e clădit pe coline dulci. Pornim. Rămâne să mai notez la următoarea oprire...

13,00. Pauză de masă 35 de minute. Se merge la restaurant. Cei rămaşi în autobuz se mişcă de colo-colo, destupă cutii. Adrian ia aer. Şi-a tras haina maro în care pare mai suplu. În ultimul timp e neliniştit şi din nou nu doarme bine. Trebuie că ceva e pe cale să se întâmple, şi nu-mi spune ce. Aici, sute de maşini particulare. Este duminică! Asediaţi într-un ocean de maşini americane cu boturi lungi, masive, cu stabilitate foarte bună. Maşini sigure care trec cu bine prin accidentele uşoare. Maşini în care nu ai cum să mori. Maşini confortabile care nu se răstoarnă. Dichisite cu tv, radio, frigider... Avem la noi crenvurşti, pâine nesuferit de dulce, banane. Pere, mere, bere, nectar de caise, Seven up. El e neras. Mi se face somn. Aliniere de moteluri – rulote detaşate şi vagoane. Căsuţele de popas şi benzinăria dispar pentru câteva minute. Mi-e ciudă că picotesc. Adormim în tic-tacul discret al aparatelor de bord...

Mă uimeşte urâţenia femeilor de modă veche. Trupuri uscate, stranii, în contrast cu stilul american abundent. Se pare că numai cu o generaţie, două, în urma noastră, timpurile şi gusturile erau pe-aici mai austere. Cum ieşi în provincie, strălucirea de afiş a pletelor luxuriante e ca şi inexistentă. Ca şi cum toate frumuseţile locale ar fi migrat spre marile centre. Cele rămase pe loc conservă un gust fără şansă. Pot fi adunate ca exponate într-un muzeu al coafurilor cu bucle ca nişte ghemotoace de lână . Creţe ca nişte mieluşei. Sunt gata să cred că atunci când picotesc, America alunecă în trecut...

Dorm o vreme. Acum 20 de minute treceam prin Morrison. Un câine mare, înhămat, trage un bidon roşu. Face reclamă unei benzinării. Un câine în carne şi oase!

Autocarul cu care ne deplasăm aparţine companiei „Ogarul cenuşiu". Pe tichetele de călătorie e imprimat un ogar alergând. La popasuri sunt locuri amenajate pentru joaca prichindeilor, sub câţiva arbori subţiri. Nişte vârstnici se preumblă. Femeile sunt îmbrobodite cu eşarfe de mătase. În Iowa se înfofolesc cu şaluri de lână. Acolo n-am prea văzut bătrâni. Fiind centru universitar, tinerii sunt peste tot, executând treburile oraşului, aprovizionare, transport, comerţ, curăţenie. Toate serviciile sunt în mâinile lor. Învaţă, dansează, sunt veseli, adoră muzica modernă, se căsătoresc, fac copii, trăiesc din munca lor. La Universitate, în sălile de studiu îşi aştern pe jos un fel de blăniţe pe care se aşează turceşte, aplecându-se deasupra caietelor şi cursurilor tipărite. La seminarii rareori stau pe scaune. Preferă să se aşeze direct pe mochetă, rezemându-se de pereţi. Fumează, beau cafea de la automat în pahare de plastic de unică folosinţă. N-au prejudecăţi în nici o direcţie. Noi suntem atât de rigizi în studenţie, ne sunt impuse uniforme decente. Aici se stă şi cu picioarele pe pereţi. Nici nu le trece prin minte că prin alte părţi ar putea fi altfel decât la ei. Au o mare disponibilitate de a te asculta cu amabilitate. Sunt săritori, generoşi, studioşi şi blânzi. Cei cu care am intrat în vreun mic conflict sunt veniţi din altă parte a globului, ca şi noi. Într-un bufet, o chelneriţă, care a refuzat să ne schimbe porţia de ficat, care ni s-a părut că nu arată bine. Şi un portar de hotel care n-a vrut să ne închirieze palete de ping-pong...

10 ianuarie 1971

9,30. Autogară, sala de aşteptare. Maşina pentru Chicago trage la peron abia peste o jumătate de oră. Până aici am venit cu taxiul, ca să nu ne rătăcim, din necunoaştere, în Iowa City. N-avem mărunt. Schimbăm şi pierdem vremea la jocurile mecanice. El trage la rame, eu doar mă uit cum joacă şi pune pasiune maximă, şi se ambalează ambiţionând, nu cumva să piardă. Fără chef, privesc împrejur sala. Pe trei rânduri, câte patru fotolii de nichel şi plastic roşu. Lume puţină. Se aude taxatorul automat de tichete. Linişte. Nerăbdător, Adrian se plimbă, mută bagajele, iese pe-afară. În faţă, o fabrică cu plafoane de sticlă. Suntem pentru prima oară în această zonă a oraşelului. O crainică anunţă sosirea maşinii de Cedar Rapids. Sala se goleşte şi parcă se face mai frig. Avem o imensă valiză galbenă. O predăm la bagaje. Îmbarcarea ei nu ne priveşte, există un serviciu special, care intră în costul tichetului. Ţăcăne o maşină de calculat, apare un călător. Pe pereţi afişe publicitare, reclame, peisaje de vis. Ne-am blazat, nu le mai dam atenţie ca la început. America are ticurile ei. Îşi fac apariţia două chinezoaice. Râd subţirel, dar vorbesc între ele neverosimil de gros. Ne vine să râdem şi le întoarcem spatele. Se amuză şi ne amuză. Afară, zăpadă murdară, un telefon insistent, voci, câţiva tineri pletoşi cu cizme la modă din piele de porc. Şi câţiva vârstnici îmbrăcaţi în haine de stofă în carouri mari viu colorate. Bagaje elegante pe pardoseala mereu ştearsă de zăpada adusă de noii sosiţi. Adrian se plimbă preocupat, cu mâinile la spate, nerăbdător. Apare şi autobuzul, dar mai e până când ne vom urca. Brusc toată lumea începe să vorbească tare. Tălpi lipăie, ziarele groase sunt închise cu mare foşnet, cele mai multe sunt aruncate la coş. E duminică...

11,15. Oprim în Dubuque. Orăşel urât, stilul străvechi american. Impresionantă silueta unei biserici. Cafenele cu tineri degajaţi. Coboară numai în cămaşă. Se întoarce răcoros. Schimbăm şoferul, urcă lume nouă: o copilă şi o bătrână de mici dimensiuni, care se-aşează ceva mai în spate, strategic, lângă cabina veceului. Deschidem un ziar ilustrat. Se poate fuma. În California e cald. Nixon se plimbă în trening, cu picioarele goale pe plajă. În Dubuque fetele poartă jaguar sintetic, baticuri de mătase şi un fel de colivii speciale pentru coc. Dar uite şi o pălăriuţă cu fundă pe un cap foarte rotund cu tunsoare măruntă. Un negru îşi duce claia împăslită ca o vatelină dată cu fixativ. Blondele preferă verdele. Pornim la drum. Pe o turlă pătrată o antenă tv. Un buldozer pe un şantier protejat de garduri metalice. Pe la 11,45 ne înscriem pe autostradă...

11 ianuarie 1971

Chicago. Ne-au închiriat o mansardă pe Woodlawn Av. 5707. La 5711, casa familiei Mircea Eliade. Se pare că la 5707 au locuit şi ei când au sosit din Europa. Micul apartament e vechi, un pic tocit, cu lemnaria înecata de vopsiri succesive. Dar pentru trei săptămâni cât o să rămânem aici, nu putea fi găsit ceva mai potrivit.

Să vedem pe ce contăm. Chiria s-a rezolvat. Avem şi puţină mobilă, un frigider şi bucătărie, dormitor, sufragerie, vestibul şi baie. Doamna Eliade a pregătit locul, înzestrându-l cu câte un amănunt emoţionant. Măsuţa din lemn alb din baie, ca şi scrinul din dormitor, sunt acoperite cu ştergare româneşti. Iată şi o scoarţa sobră şi moale, de lână. Şi faţa de masă din sufragerie e cusută cu motive româneşti. Rotund, geamul băii e pictat, imitând vitraliul. Dulap în perete, uşă cu oglinda, prosoape cafenii, cadă cu tălpici şi draperie de plastic. Încăperea e azurie...

S-a făcut noapte. Foşnetul străzii, prezent, în cartierul select, academic. Oraşul – poluat. Ne spălăm des pe mâini. Supraîncălzit, aerul din apartament ne deshidratează, ne usucă nările şi retina. Noaptea vin valuri de umezeala dinspre lac. O ceaţă care se amestecă cu fumul...

Am sosit aseară. La 5711 se auzea muzică. Concert Dinu Lipatti. „Nici eu nu ştiu de ce, aşteptând venirea voastră, l-am ascultat toată ziua pe acest băiat care s-a stins atât de tânăr". Cristinel e o doamnă frumoasa. Ne tratează cu multă familiaritate. Ne-a condus, ne-a arătat, ne-a dat detalii şi îndrumări, după care ne-a lăsat singuri, să ne acomodăm. Ea s-a ocupat de amenajare, a pus perdele, a adus prosoapele şi şi lenjeria albastra, abajurul, preşurile şi vasele. Frigiderul – plin. Încercam să ne obişnuim. Ni se pare prea cald peste tot. Nu ne putem odihni de oboseală şi emoţie. Ne invita la cina, să fim împreună, să vorbim. Le oferim un disc şi două şervete ţărăneşti – darul nostru modest. Ascultăm discul, le arătăm fotografiile copiilor noştri, răsfoim cărţi. În păhărele cu picior de argint bem câţiva stropi de şliboviţa...

12 ianuarie 1971

Pe piloni de marmură oblic suitori, clădirea impresionanta a primei Bănci Naţionale. Ora 11 ne găseşte în holul acestei instituţii, unde încercăm să schimbăm cecul bursei şi nu reuşim. Aici, lume multă, în special batrânet în aşteptare pe bănci din aceeaşi marmură, acoperite cu perne negre de piele. După eşecul de la „First...", pe la 13 ne plimbam pe străzi. Cu doar 31 de cenţi (¢) cumparam o cerneală blue-blak. Ne plac până la extaz papetăriile şi produsele de papetărie. Abundenţă şi varietate. Privim aiuriţi la luxul general, şi încercăm zadarnic să nu ne îmbolnăvim sufletul. La un moment dat se întâmplă, în apărare, un fenomen de saturare. Intervine şi lehamitea...

Încercăm la Harrys. Poliţie peste tot. Se apropie un poliţist şi mă priveşte cum scriu. Fără suspiciune, gândesc, apoi se îndepărtează. Dacă aş fi fost educata în spirit american, ar fi trebuit să-i acord un zâmbet strălucitor în care s-ar fi citit că „totul e în ordine". Dar noi suntem sobri şi ţepeni, cu rudimentele noastre simpliste. Totuşi în multe din mimica şi gesturile celor de-aici, în expresiile lor automate, este un marunt fals al civilizaţiei. Rămâi interzis când vezi că un asemenea zâmbet luminos durează nu mai mult de o secundă, ca să se închidă, ca apa pe lac, fără măcar să facă vibraţii în cerc, fără să rămână şi să semnifice participare sufletească, memoria chipului celuilalt când îţi răspunde

Tipărit în '69, în ţară, volumul *La ţigănci* a primit bunul de difuzare abia acum o lună. Nu pricepe de ce atâta întârziere, şi-i cere lui Adrian să-i explice anomalia. Este îndreptăţit să fie intrigat şi să-şi imagineze ce e mai rău. Spune: „Eu nu mai am 25 de ani, mă grăbesc! Şi nici nu s-a scris nimic, absolut nimic, despre această carte. Bună, rea, dar să se fi scris"...

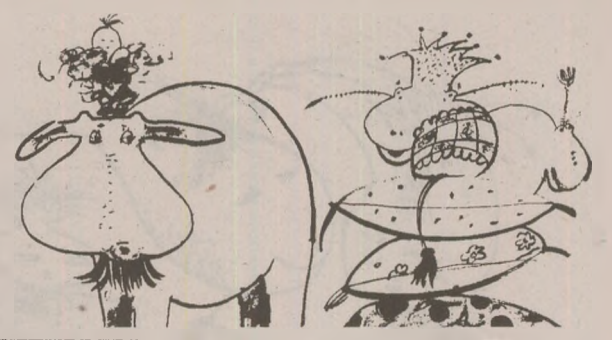

la o întrebare, ori vrei pur şi simplu să-l depăşeşti pe stradă într-o aglomeraţie. Poliţistul nostru, probabil că nu mai văzuse în peisajul unei Bănci o femeie care scrie într-o agendă, o bună bucată de timp, şi nu se ridică să plece, să fie activă, să-şi urmeze în timpul pentru toată lumea preţios, interesul pentru care a ieşit din casă. Adrian nu se vede nicăieri. El este pe undeva, rătăcit sub acest vast plafon metalic prin reţeaua căruia se filtrează lumina de neon. Poliţiştii par toţi şerifi, cu steaua luxoasă de pe pieptul lor, în partea stângă. La birouri, fete ireal de frumoase, de o graţie absolută, superb fardate, răpitoare în paradisul muncii lor, plin de calculatoare. Şi aici, acelaşi du-te-vino de oameni în vârstă, unii chiar ramoliţi şi demodaţi, în blănuri destul de ciufulite. Funcţionărime – oameni de culoare. Negrese, şi ele teribil de frumoase. Incredibil, fac concurenţă celorlalte, din toate punctele de vedere. Toate cu picioare lungi, fascinante şi amabile cu oricine le-ar solicita serviciul, fie el şi-un nenorocit în zdrenţe. Amabilitate şi eficienţă, fără urmă de compasiune însă, care l-ar jigni pe solicitantul sărac...

Adrian a dispărut cam de multişor. Am intrat aici într-o doară, să ne încercăm norocul. Începe să cred că a reuşit să schimbe cecul. Bursa noastră ar fi trebuit să fie sosită în Chicago, dar uite că a întârziat pe drum. Şi dacă n-a sosit, şi dacă nu sosește, obligatoriu unul din noi trebuie să se întoarcă s-o ridice din Iowa. Supercomputerizatul sistem se mai defectează uneori. Dar de ce tocmai la noi? Suntem puţin panicaţi...

În seara asta, din nou împreună cu Cristinel şi Mircea, care i-au invitat şi pe soţii Emanuel Vasiliu, aflaţi ca şi noi în Statele Unite. Pe Vasiliu l-am avut profesor în studenţie, la cursul de gramatică istorică. Eliade evocă întâlnirea sa cu E.V., sosit prima dată la Chicago. - „Ce mai e prin ţară? Ce mai face cutare?" Şi Vasiliu răspunde la toate invariabil, că nu ştie. Mi s-a părut speriat. Îi era frică să vorbească? Ca profesor de gramatică istorică, la Bucureşti, era foarte cumsecade. Nu făcea „prezenţa", nu teroriza pe nimeni. Ne avertizase chiar de la primul curs că materia lui nu este plăcută pentru toată lumea. „Nu vă oblig să faceţi pasiune pentru cursul meu, nici măcar de dragul meu. Staţi liniştiţi. Nu aveţi nici o grijă, la examen veţi primi toţi notă de trecere!" Rămăsese grav, aproape imobil, la catedră. Nouă nu ne prea venea să credem că vorbeşte serios. Dar chiar de la al doilea curs, sala era mai mult goală. Era o prezenţă calmă, vorbea egal. Aveam bănuiala că noi, studenţii, nu contam prea mult pentru el. În realitate însă, era sfios, şi aşa este şi aici, la Chicago. Eliade ni-l divulgă, ni-l descifrează cel mai corect. Îi revedem astă seară, veniţi împreună cu două tinere romînce studente aici...

Tren electric, care ne deplasează rapid spre centru. Cu numai patru vagoane, făcând un zgomot infernal de fierărie veche, operă a altor timpuri, cu lampioane de sticlă mată. Larg în interior, cu banchete din bambus, cu conductor invizibil, şi care nu dă drumul maşinăriei decât când toţi cei patru supraveghetori de vagon îi confirmă semnalizând că totul e în regulă. Au toţi uniforme foarte frumoase, dar ei sunt grăsulii şi conştiincioşi. Călători destul de puţini. Trenul ne zguduie fără menajamente. Cei mai mulţi se cufundă în lectura ziarelor. Numele staţiilor este anunţat prin microfon. Călătorii nu se uită unii la alţii. Îşi văd strict de gândurile şi de treburile lor. Coborâm la staţia 57...

Cele mai ieftine fructe, banalele...

Apare Adrian plin de speranţă că s-ar putea să schimbăm aici cecul. Îşi scoate pardesiul şi pleacă din nou. Acum eu nu mai par de una singură în context. Cu pardesiul lui împăturit lângă mine pe bancă mă simt în siguranţă. Pleacă din nou şi revine victorios. Mergem să înfulecăm nişte turte excelente cu sirop...

16 ianuarie, 1971

Chicago. Nici o zi nu seamănă cu alta, meteorologic vorbind. Una cu ceaţă, alta cu ploaie, alta geroasă, alta cu ninsoare, alta briliant. Totul e foarte vechi în mansardă. O improvizaţie. Avem şi o terasă cu scară care duce în curtea din spatele vilei. Uşa către terasă are o piedică cu lanţ rezistent de alamă. Bucătăriora se izolează de rest printr-un burduf de plastic, prin care trecem ca printr-un acordeon. Dacă stăm acasă, citim şi ascultăm muzică. De vreo două zile nu mă simt strălucit. Adrian o însoţeşte pe Cristinel prin magazine. Au adus cafea râşniţă, un ibric, fructe şi o râşniţă turcească cu manivelă. Termin de citit *La ţigănci*. Încă o seară cu ei, cu sarmalele noastre în cuptorul lor. Şi cu şampanie. Mircea nu bănuia ce surpriză îi pregătim, deşi după miros... când a intrat pe uşă le-a reperat: „Unde, unde, unde sunt? Aici miroase a sarmale!" Extraordinar. Ce surpriză! Mulţumesc! Astă seară vom mânca bine!" Iar când le-a văzut aburind în farfurii, a mimat ameţeala, extazul. Cristinel recunoaşte că nu ştie să facă sarmale. E frumoasă, fermecătoare, plină de naturaleţe, spontană. Ochi imenşi, senini, o Domnişoară Pogany. Subţire, înaltă, cu părul uşor întors în bucle grele, aproape albe. Contribuie la fast cu o mămăliguţă delicioasă...

Tipărit în '69, în ţară, volumul *La ţigănci* a primit bunul de difuzare abia acum o lună. Nu pricepe de ce atâta întârziere, şi-i cere lui Adrian să-i explice anomalia. Este îndreptăţit să fie intrigat şi să-şi imagineze ce e mai rău. Spune: „Eu nu mai am 25 de ani, mă grăbesc! Şi nici nu s-a scris nimic, absolut nimic, despre această carte. Bună, rea, dar să se fi scris"...

Chicago este un gigantic furnicar peste care ninge degeaba. E o fierbinţeală ce se degajă din miezul lucrurilor, anulând insistenţele cerului înfrigurat. Tot timpul auzim avioane. De departe răzbate până la noi huruitul trenului electric. Doi copii cu doi câini superbi aleargă pe stradă. Eliade se interesează dacă noaptea nu am fost stânjeniţi de urletul unui câine. Mai degrabă de sonorul agasant al maşinilor de poliţie...

Mi-am aşezat pe un pervaz fotografiile copiilor. Lumina puternică le dă transparenţă. Răsfoim tot felul de reviste luate în vraf de la Eliade. Compunem scrisori. Plănuim să ajungem la Muzeul de Artă. Să facem turul oraşului împreună cu Julianna Geran, studentă aici. Ne poate conduce şi arăta. Şi lacul, şi panorama Chicago-ului, de pe terasa unui building. Julianna are 24 de ani şi e stabilită aici cu familia. Ştie românește, ungurește, e puţin negruţă şi simpatică, cu gură mare şi râs spontan, contagios. Cearcăne care se adâncesc după miezul nopţii. Îi plac bancurile şi încearcă să spună şi ea bancuri. Se antrenează uşor în orice direcţie. Îi place societatea. Ea este una din studentele cu care au venit la Eliade soţii Vasiliu. Cealaltă, o Ioneasca. Normal să i se spună la hotelul la care stă, *Aionescu*. Amuzant! Sosită aici din septembrie, pentru cinci luni, pleacă spre Bucureşti pe 24, luna asta. O exasperează faptul că trebuie să plece. Mi se pare o figură cunoscută. Parcă am zărit-o la Bucureşti, la facultate? E la curent cu foarte multe lucruri de pe-aici şi îi face plăcere să ne iniţieze...

Venind vorba de soţul doamnei Aionescu, Vasiliu relatează confuz o poveste din care, pas de înţelegem ceva: „- El n-a putut să vină. Nici nu poate să vină în America! Dacă eu plec, mai ales dacă eu părăsesc America, el nu poate să vină!" - „Bine, dar nu-i poţi aranja şi lui o bursă acolo unde eşti acum?" - „Nu! Pentru că eu plec. Trebuie să plec. Nu, el nu poate ajunge până aici!..." Nici fata nu părea să fi fost încântată de eventualitatea venirii aici a soţului ei. Părea, la prima vedere şi în tonul vocii, că între ei doi numai ea merita să fie aici... Acestea fiind spuse, Vasiliu se retrage uşor speriat într-o muţenie care nu putea avea decât doua motive. Şi din acestea două, numai unul rămâne în picioare. Cum prost vorbitor nu poate fi, ci numai puţin timid, rămâne valabilă prudenţa din frică. Şi el, şi soţia lui, se tem şi de umbra lor şi sunt apăsători de tăcuţi. Eliade, în consecinţă, nu-i timorează. Dimpotrivă...

Mare surpriză să ne revadă aici, după vremea studenţiei! Are ochi albaştri cumsecadele nostru domn Vasiliu, căruia după numele său mic îi spuneam cu toţii Immanuel Kant Vasiliu. Cu faţa împrejmuită de-o barbă neagră, cu lentilele groase trase peste ochi, nu ai fi bănuit niciodată că posedă nişte irişi de un albastru atât de intens. Chiar şi tăcerile lui contribuie la confuzie...

După unu noaptea, Cristinel ne aduce gustări aşezate cu dichis pe o măsuţă cu rotile. Adrian prelungeşte, oriunde s-ar afla, programul, vorbind fără să istovească, făcându-se fermecător, urmărind să se absoarbă în atenţia celorlalţi. Citeşte din poeziile lui, şi după fiecare, Eliade exclamă: „- Dar asta crezi că merge? Crezi ca se poate publica? Asta, sigur poate să meargă. Fără îndoială că nu poate zice nimeni ceva! Câteva din poezii fiind deja apărute în ţară, Eliade se miră cum de a fost cu putinţă. Cere amănunte asupra dificultăţilor întâmpinate la publicare. Îl interesează reacţia cititorilor. Recitalul se încheie cu câteva poeme traduse de autor din el însuşi. Şi asta face impresie, spre satisfacţia şi triumful lui...

- „Îl cunoşti pe Ţuţea?" - îl întreabă Cristinel a doua zi.

- „Da!"

- „Ştii, Mircea îl iubeşte foarte mult... Să ştii că Mircea ţine foarte mult la dumneata, pentru că semeni cu Ţuţea. Îi aminteşti de el. Eşti prieten bun cu Ţuţea?"

- „Eu, nu. Dar prietenul meu Aurel Dragoş Munteanu îl cunoaşte foarte bine şi vă poate povesti o mulţime de amănunte". ■

Cu Ioana, 2006.

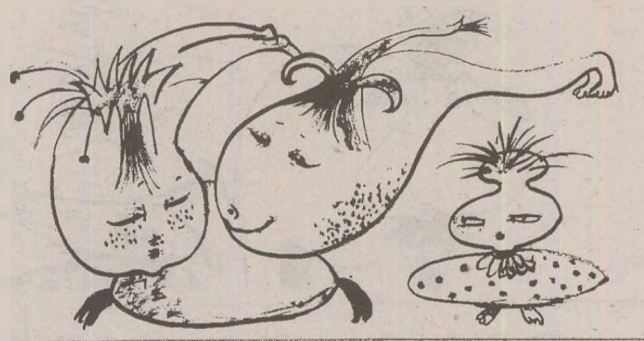

literatură

D-ale plastografilor

„Ei, Fănică, să vezi imitaţie de scrisoare! să zici şi tu că e a ta, dar să juri, nu altceva, să juri!" Admiraţia lui Trahanache pentru abilităţile de plastograf ale lui Caţavencu va intra curînd în eclipsă, atunci cînd, îl va prinde, cum zice el, „cu altă plastografie". Nu stăruim asupra lui „altă", cîtă vreme ştim că scrisoarea lui Tipătescu era autentică şi nu plăsmuită. Curios e în schimb următorul fapt: cînd mai tîrziu (actul III, scena IV) Trahanache îi arată prefectului poliţa falsificată („Girurile astea două cu care onorabilul d. Caţavencu a ridicat cinci mii de lei de la Soţietate"), Tipătescu o ia degrabă în mînă, o examinează pe ambele feţe şi exclamă: „Suntem scăpaţi!" Cît de grosieră trebuie să fi fost imitarea celor două semnături pentru ca o privire atît de sumară să-i ofere prefectului certitudinea unui fals? Şi atunci, cum s-au putut concilia, în cugetul lui Trahanache, cele două ipostaze ale plastografului: de o îndemînare extremă în plăsmuirea scrisorii de amor şi de o totală stîngăcie în falsificarea poliţei? E o întrebare căreia nu izbutesc să-i aflu răspuns. Şi sper să nu intervină, cu obstinaţia tradiţională, partizanii ideii că Trahanache „ştie", cu alte cuvinte că natura veritabilă a relaţiei dintre Zoe şi Tipătescu n-ar reprezenta pentru el o taină. Întrucît, dacă aşa ar sta lucrurile, „venerabilul" nu i-ar mai depăna cu nici un chip lui Dandanache (n-ar avea nici un interes să o facă) istoria epistolei presupus falsificate: „un caraghios, un mişel [...] s-apucă şi face o scrisorică de amor ca din partea lui Fănică, prefectul... către Zoiţica, nevastă-mea, şi-i imitează slova băiatului,... ştii, *să juri, nu altceva...*". Formula pe care am subliniat-o fusese rostită aidoma în convorbirea cu prefectul din cuprinsul actului I. Convingerea lui Trahanache privind „autenticitatea falsului", dacă mă pot exprima astfel, rămîne deci nezdruncinată de la început pînă la sfîrşit.

Reprobabilă moral cînd slujeşte scopuri imorale, plastografia este, în esenţa ei, o artă. Tradus în justiţie sub învinuirea de fals în acte publice, un practicant al îndeletnicirii s-a apărat ingenios şi convingător; l-a rugat pe preşedintele completului să scrie două rînduri pe o coală de hîrtie, apoi le-a imitat dedesubt la perfecţie („să juri, nu altceva") şi a tras cu aplomb concluzia: „Iată, domnule preşedinte, la ce nivel lucrez eu! Faptele ce mi se atribuie aparţin unui cîrpaci care ne dezonorează breasla." O poveste de-a dreptul uluitoare, vizînd aceleaşi preocupări, îl are ca erou pe scriitorul Mihail Avramescu, cunoscut îndeosebi sub pseudonimul Ionatham X. Uranus. El apare, perfect recognoscibil, sub masca unui personaj dintr-o nuvelă a lui Radu Albala (*La Paleologu*): „semnase, cu pseudonimul Jeremias Z. Saturninus, percutante versuri şi proze în «Facla», «Bilete de papagal» şi în revistele de avangardă". Iată acum pasajul în relaţie cu plastografia: „Expert în grafologie, detecta cele mai subtile nuanţe de caracter ale unor subiecţi evident necunoscuţi, cărora le reproducea apoi scrisul şi chiar semnătura, într-un chip atît de iscusit, încît nici autorii lor nu mai erau în stare să deosebească originalul de contrafacere. Practicînd totodată şi fiziognomonia şi reuşind, din studiul unei fotografii a unei persoane deopotrivă de necunoscute, o analiză la fel de exactă ca şi aceea grafologică, se spunea chiar că, aflat în anticamera unui director de bancă şi enervat că acesta întîrzie să sosească, a pus, cu prietenul care-l însoţea spre a-l prezenta, rămăşag că, bazat exclusiv pe datele ce i le furnizase portretul în ulei atîrnat în faţa lui pe perete, va iscăli el aprobarea solicitată: a cîştigat rămăşagul, căci funcţionarul de la ghişeu a onorat fără să clipească documentul."

Performanţa lui Mihail Avramescu ţine de miracol sau de paranormal. Nu m-ar mira totuşi să aflu că vreun emul neştiut al său a izbutit să deducă semnătura cuiva pornind de la amprentele digitale, de la imaginea irisului sau, de ce nu, de la encefalogramă. Individul, în definitiv, e o unitate irefragabilă, şi orice segment al ei este bun a servi la aflarea celorlalte. Drumul de la portret la iscălitură poate fi parcurs şi invers!

Imitarea convenabilă a unei semnături presupune oarecari dexterităţi de desenator. Plastograful ţine originalul sub ochi, îl „fotografiază" cu atenţie şi încearcă apoi a-l reproduce, tot aşa cum ar proceda cu schiţa unui cocoş sau a unei girafe. Esenţial este să prindă „ductul" originalului, ca să-l poată reda fără să-i tremure mîna şi, mai ales, fără întreruperi. Nu se permite sub nici o formă calchierea modelului pe hîrtie transparentă, întrucît abia atunci devin mai vizibile ruperile ductului, prin suprapunere unor mici segmente în punctele de oprire şi reluare scrisului. Ca responsabil, prin anii '70, al grupei sindicale de la catedra de literatură română, aveam în grija carnetu de cotizaţii, în care imitam entuziast toate semnături colegilor, singura autentică fiind a mea. Carnetul a rămas astfel curat şi neted ca în ziua dintîi şi a fost evidenţiat pe universitate pentru ţinuta lui exemplară. De mirare totuşi, că n-a iscat suspiciuni: iscăliturile, fără excepţie foloseau o cerneală unică, Pelikan neagră 4001, cu care scriu şi în clipa de faţă. Dar şefii de la sindicat n-au atîta discernămînt încît să surprindă evidenţa făcătură ca să nu spun ironia ei ascunsă.

Tot pe atunci, în 1969, soţia mea făcuse cerere pentru a efectua o călătorie în Egipt (încă i se mai zicea „Republica Arabă Unită", deşi uniunea cu Siria şi Yemenul s destrămase de cîţiva ani). La biroul de paşapoarte m-am prezentat eu, ca să aflu din gura funcţionarei că aprobarea sindicatului nu e bună. De ce? Pentru că formula „De acord" lasă neprecizată ţara. Dar cum trebuie să sune aprobarea? „De acord cu plecarea în R.A.U." Cu un calm desăvîrşit, am luat cererea în mînă şi, evaluînd rapid caligrafia celor două cuvinte („De acord"), am întregit textul sub ochii funcţionarei: „cu plecarea în R.A.U." – „Dumneavoastră aţi scris acolo?" m-a întrebat femeia, în timp ce eu îmi desăvîrşeam treaba. N-am răspuns nici da, nici nu; în definitiv, de ce n-aş fi fost chiar eu omul de la sindicat care scrisese „De acord"? Restituindu-i hîrtia, funcţionara a supus-o unui examen sumar, după care a spus zîmbind: - „N-am nimic împotrivă". Decizia suna ca o apreciere măgulitoare, traductibilă şi în sensul unei vagi complicităţi: ştiu că e o contrafacere, dar e una bine lucrată şi, ca atare, o accept.

Soţia mea a văzut aşadar piramidele. Cum ai ajuns aici? a întrebat-o Sfinxul. Răspunsul vine abia acum, întrucît, la timpul acela, rostirea lui ar fi fost o imprudenţă.

Ştefan CAZIMI

In memoriam

Ioan Comşa

(1912 2006)

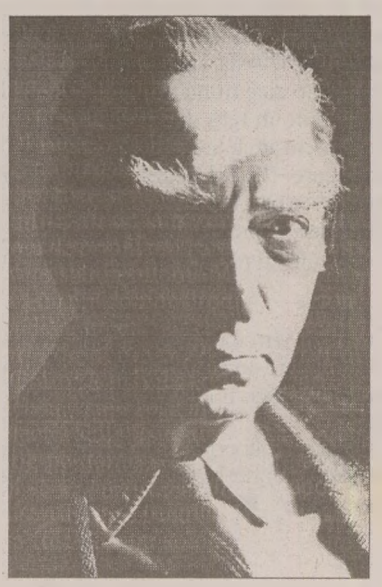

Recent, s-a stins din viaţă, la venerabila vârstă de 94 de ani, unul dintre cei mai activi şi competenţi cercetători ai relaţiilor istorice şi culturale româno-americane, scriitorul Ioan Comşa, traditor de peste şapte decenii într-un domeniu atât de vast şi complex, şi dublat de un traducător de excelenţă din scriitori precum: Winston Churchill – *My Early Life* (1944), Ernest Seton Thomson – *Povestiri despre animale* (1956), Erskine Caldwell – *În genunchi cu faţa la soare* (1958), *Moartea unei haimanale* (1961), Eugene O' Neill – *Marco milionarul* (1968), precum şi din alte literaturi, Raffaello Giovagnoli – *Spartacus* (1953 – cunoscând 9 ediţii). Poliglot desăvârşit (engleza, franceza, germana, maghiara, idiş, latina, italiana, rusa, islandeza), lui Ioan Comşa îi datorăm tălmăcirea integrală a *Sagăi despre Njal* (1963-1979), onorată cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1980). Tot el a transpus în limba engleză dialogurile mai multor ecranizări, printre care: *O scrisoare pierdută, Moara cu noroc, Ciulinii Bărăganului, Ultima oră* ş.a., realizate pentru Direcţia Difuzării Filmelor.

Ioan Comşa s-a născut în Bucureşti la 26 nov. 1912. După absolvirea Liceului „Matei Basarab" (1928), urmează cursurile Facultăţii de Ştiinţe Juridice, fiind licenţiat în 1933. Absolvă apoi Pitman' s College London (Certificate of the First Class for English as for Foreign Students – 1938). Între 1935-1947, face parte din Baroul de Ilfov pe lângă avocatul Saşa Roman – fost secretar al lui N. Titulescu. În paralel, e secretar al Biroului de consultanţă juridică al Legaţiei Britanice şi redactor-şef al revistei „Romanian Press Review" pentru Misiunea Militară şi Politică Americană (1944-1947).

Toate aceste funcţii vor fi determinante în excluderea lui din orice post public. Face, timp de câţiva ani, zadarnice strădanii în a-şi găsi un serviciu. Pe scurte perioade, e planificator şi lucrător la Cooperativa „Micii muncitori metalurgişti". Abia după 1956, e angajat, succesiv, la editurile Medicală, ESPLA şi apoi Minerva, de unde se va pensiona la 1973. A avut multiple colaborări (fără drept de semnătură). În 1968 e primit ca membru titular în Uniunea Scriitorilor. Întocmeşte solide lucrări de istoriografie culturală, printre care *Bibliografia selectivă a traducerilor din literatura SUA*, ca anexă a vastului volum *Literatura Statelor Unite* de Marcus Cunliffe (1969). Este autorul multor studii şi comunicări, prefeţe şi note, publicate în *Secolul XX* şi **România literară**, altele rămase în manuscris.

După 1989, traduce lucrarea „Diplomaţul american Caroll Spence şi românii în 1857". În 1996 e comisarul reprezentant al României la Centrul Cultural Român din New York, unde a avut loc o suită de manifestări prilejuite de o dublă aniversare româno-americană: 75 de ani de la constituirea organizaţiei „The Society of Friends of Romania" (New York, 1921) şi 70 de ani de la adunarea de constituire a Societăţii „Amicii Statelor Unite" (Bucureşti, 1926). De altfel, după 1990, timp de un deceniu a îndeplinit funcţia de secretar general al Asociaţiei „Amicii Statelor Unite". Un fapt demn de precizat: Ioan Comşa a fost unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai lui Mihail Sebastian, deseori evocat în celebrul „Jurnal" al acestuia.

S-a sfârşit având pe masa de lucru alte şi alte proiecte de mare anvergură culturală. Retras de bună voie în conul unei hipermodestii, şi-a dus cu demnitate existenţa până la capăt. Neavând copii, cărţile i-au fost fii şi fiice devotate.

Gh. ISTRATE

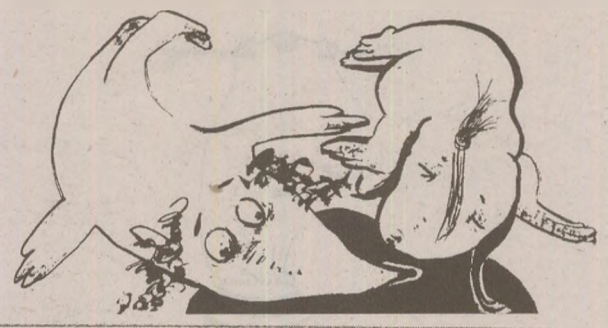

Din arhiva Emil Giurgiuca

Dl Tudor Giurgiuca, fiul poetului Emil Giurgiuca, de la a cărui naştere s-au împlinit în 2006 100 de ani, ne-a pus la dispoziţie câteva documente din arhiva rămasă de la tatăl său. Am ales pentru a le publica în România literară două scrisori către poet, una trimisă în 1938 de Ştefan Baciu, alta, din 1989, de la criticul Mircea Zaciu. Mai publicăm un memoriu pe care vrednicul editor şi om de cultură ardelean Miron Neagu îl adresa, în 1958, preşedintelui Fondului literar. Ajuns sărac în anii bătrâneţii, după o viaţă de sacrificii făcute în beneficiul culturii româneşti, Miron Neagu cerea sprijin pentru îmbunătăţirea situaţiei sale. Nu ştim ce răspuns i s-a dat.

Îi mulţumim d-lui Tudor Giurgiuca pentru documentele oferite. (*Red.*)

4-10-1938, Br.

Mult iubite domnule Giurgiuca, nu ştiu nici eu cum am putut întârzia cu trimiterea materialului pentru antologie. De astă-dată mă execut ca „vântul şi ca gândul", vorba dumitale. Alătur poeme inedite, lista cu cele 10 poesii ce le propun pentru antologie, date bio-bibliografice, volumul pe care nu-l ai şi regret că nu pot să-ţi trimit pe cel de la „Fundaţii", căci nu am nici unul şi nu mai găsesc nicăiri. În „Poeme de dragoste" se află o fotografie a mea, pe care o socot *cea mai bună* şi aş dori să servească drept model. Dacă nu e bună, scrie-mi, să caut alta, poate voiu mai afla. Mie mi-e groază de fotografie, nu ştiu de ce. Cred că nu mai e nevoe de nimic pentru datele ce mi le ceri. Am spus tot ce aveam de spus. Dacă vei voi dta, poţi să introduci şi alte poesii, pe lângă cele indicate – sau în locul lor; eu însă ţin la astea!

Te rog mult, dacă nu-i greu din cale-afară, scrie-mi unde apare cartea (la Miron Neagu sau la Fundaţii) şi scrie-mi cine va figura în paginile ei, ca să dau câte-o notă (dacă vrei) la „Sfarmă Piatră" sau aiurea! Deasemenea aştept orice cerere privitoare la antologie şi-ţi promit că voiu fi tot atât de prompt ca azi!

Cu tot dragul te salută, Ştefan Baciu

Cluj, 23.VIII. 1989

Mult stimate Maestre,

Am primit zilele trecute, prin amabilitatea dlui Prof. Dr. Simiti, volumul Dvs. de *poeme* şi vă mulţumesc pentru gîndul bun ce aţi avut de a mi-l trimite, cît şi pentru calda dedicaţie.

Nu în ultimul rînd, şi pentru Cartea în sine. Ea e un *dar*, azi, cînd puţinul ce apare e de o calitate îndoielnică, atunci cînd nu e de-a dreptul o insultă la tradiţia culturii româneşti adevărate. Librăria e inundată de nume submediocre şi de grafomani veleitari cultivaţi în grădina de morcovi a D-lui Dulea, cel care guvernează scandalos, de ani, încurajat şi sprijinit, vai, chiar şi de prefaţatorul cărţii Dvs.*), bruma de cultură ce mai pîlpîie – şi pleava ce s-a polenizat sub sceptrul său! Dl. Dulea – care mi-a distrus Dicţionarul, unde aveaţi un frumos capitol. Din informaţiile culese acolo cu trudă de peste zece ani, se înfruptă acum – căci volumul I (A-L) circulă în cîteva zeci de exemplare speculate de editor şi cenzori – se înfruptă, zic, prefaţatorii de ocazie şi autori de improvizaţii istorico-literare.

Dar – părăsind zonele nefaste – cîtă satistacţie îţi furnizează adevărata poezie ce respiră din întregul Dvs volum! Puteţi fi mulţumit că aţi jucat un rol major în mişcarea literară transilvăneană interbelică, rol ce va fi relevat tot mai mult; dar şi că lirica Dvs. n-a slăbit în vigoare nici în anii senectuţii. Mă bucur că o asemenea carte a apărut şi sper ca ecoul ei să fie pe măsura valorii. Eu, din păcate, nu mai public nimic, de vreme ce opera mea cea mai însemnată - şi care era menită să înscrie o dată în cultura noastră - a fost aruncată pur şi simplu la gunoi!

Cu tristeţe şi cu dragoste, admiraţie statornică,
al Dvs. Mircea Zaciu

*) Ion Dodu Bălan (*n.a.*)

*

Tovarăşe Preşedinte,

Subsemnatul Miron Neagu, domiciliat în Sighişoara, str. M. Eminescu Nr. 10, vă supun următoriul memoriu asupra activităţii mele şi solicit înţelegerea Dvs. binevoitoare.

Acum 20 ani, în 1938, la îndemnul marelui meu prieten N. D. Cocea şi a lui E. Giurgiuca, am înfiinţat o editură de cărţi literare.

Aveam o tipografie mică cu o singură maşină plană Nr. 6. Aici am început să tipăresc pe cheltuiala mea primele lucrări ale unei întregi serii de scriitori, azi cu renume, care pe atunci erau lipsiţi de mijloace şi nu găseau editori în altă parte.

Riscurile erau mari căci aproape toţi erau necunoscuţi pe atunci şi pe deasupra cei mai mulţi dintre ei erau poeţi iar publicul cetitor nu avea gustul format pentru poezii. Gîndul însă că prin activitatea mea aveam să contribui la promovarea unor talente reale încurajînd mişcarea literară pornită din Ardeal de revistele Abecedar, Pagini literare, Gînd românesc, într-o epocă în care statul se dezinteresa de soarta scriitorilor tineri, m-a făcut să iau asupră-mi toate riscurile.

În doi ani, 1938-1940, am editat o colecţie de poezii în care au apărut: Mihai Beniuc cu două volume de poeme: *Cîntece de pierzanie* şi *Cîntece noi*, Teodor Mureşanu: *Poezii*, Vlaicu Bîrna: *Brume*, Grigore Popa: *Cartea anilor tineri*, Ştefan Popescu: *Poeme*, etc.

Am tipărit deasemeni volume de proză, eseuri şi critică literară: Gala Galaction: *Papucii lui Mahmud* (roman), Lucia Demetrius: *Destine* (nuvele), Ion Vlasiu: *Am plecat din sat* (povestire), Octav Suluţiu: *Oameni şi cărţi*, studii critice, V. Beneş: *Hanul roşu* (nuvele), Vladimir Vecerdea: *Maree* (roman), Corneliu Axente: *Legea munţilor* (roman pentru tineret), Dan Botta: *Comedia fantasmelor* (dramă) şi alte cărţi semnate de Alexandru Ceuşanu, Ion Bălan, George Sbîrcea etc.

Toţi aceşti scriitori au găsit sprijin în editura mea modesta care a făcut toate eforturile spre a le tipări operele pe cea mai bună hîrtie, cu cea mai frumoasă litera, cu cea mai aleasă grijă.

Dvs. Tovarăşe Preşedinte, ştiţi ce înseamna scrisul, ştiţi ce înseamnă o tipografie şi o editura. Vă veţi da seama ce sacrificii am făcut ca să scot în cîţiva ani, într-o tipografie atît de mică peste 30 volume, cele mai multe de poezie şi eseuri, cu cerneală comandată în Germania (Illustrierte farbe), cu literă noua (Bodoni), adusă din Budapesta şi pe hîrtie mată semivelină, spre deosebire de editurile bucureştene ale căror cărţi apăreau pe hîrtie de ziare sau în cel mai bun caz pe hîrtie concept.

Am lucrat în aceşti ani zi şi noapte, facînd singur corecturile ca şi reviziile, stînd lîngă maşină pentru a potrivi bine cerneala pentru a nu fi nici prea tare nici prea slaba, să nu sufere sau să obosească ochii cetitorilor. Supraveghiam totul. Mă duceam la gară să primesc pe autori care trageau întodeauna la mine şi cînd în sfîrşit lucrarea era gata mă înduioşam împreună cu ei la vederea „operei" pe care o socoteam puţin şi a mea.

Am văzut ochii lui Beniuc, umezindu-se la ieşirea din teasc al „Cîntecelor de pierzanie", iar cînd Vlasiu, care din sculptor ce era devenise datorită tipografiei mele şi scriitor, a cetit din cartea proaspăt tipărită pasajul în care relata înştiinţarea de pe front că tatăl său a disparut fără urmă, am plîns împreună.

Să vă spun că nu am recuperat niciun ban din cărţile tipărite, că librăriile cărora le-am trimis în consignaţie nu le-au mai decontat, din cauza pierderii unor teritorii, ca cel al Ardealului de Nord în urma Dictatului de la Viena, precum şi din cauza izbucnirii războiului, că scriitorii editaţi şi-au primit avansurile respective asupra dreptului de autor, cred că este inutil. Ajunge să vă spun că am pierdut 2.000.000 lei la valuta de atunci. Nu mi-a părut rău. Tinerii pe care-i lansasem îşi desfăceau tot mai mult aripile iar furnica a adoptat morala greerului, a început şi ea să cînte. Am fost şi pretind că mai sînt încă un interpret fidel şi însufleţit al doinelor populare. Deci aveam o consolare.

Dar însufleţirea de ieri se stinge pe zi ce trece. Îmbătrînesc şi privind în urma mea nu regret decît un singur lucru: că în ciuda pierderilor suferite nu am putut continua editarea de cărţi.

După naţionalizarea din 1948 ca să pot trăi am lucrat ca muncitor zilier, cu sapa, cu hîrleţul, cu tîrnăcopul, pentru 11,50 lei pe zi, la un şantier de drumuri la stadionul sportiv din localitate, la descărcarea vagoanelor cu piatră sau lemne, la încărcatul vagoanelor de sfeclă de zahăr pentru fabrici, cărînd şi ridicînd saci deşi aveam pe atunci 65 ani, pînă ce o boală care a necesitat intervenţia chirurgicală, m-a scos şi din această muncă. Pentru munca făcută cu lopata timp de 6 ani mi s-a acordat o pensie socială de 250 lei lunar.

Mîhnit că deşi în ultimii ani în presa noastră literara se subliniază meritul acelora care au pus în trecut umărul la ridicarea culturală a poporului nostru, editura mea nu a fost pomenită decît într-o singură notiţă apărută în Tribuna (Nr. 42/957) şi, în faţă cu perspectiva zilelor negre ale bătrîneţii, vă rog, Tovarăşe Preşedinte, să apreciaţi sacrificiile pe care le-am făcut pentru încurajarea începuturilor literare ale unor scriitori tineri progresişti şi să socotiţi daca nu aş fi îndreptăţit la o altă pensie decît cea sociala.

Întrucît modesta pensie ce primesc îmi este cu totul neîndestulătoare, solicit sprijinul Dvs. pentru îmbunătăţirea situaţiei mele acum la vîrsta mea înaintată.

Trăiască Republica Populară Română,

Miron Neagu

Sighişoara, 14 februarie 1958

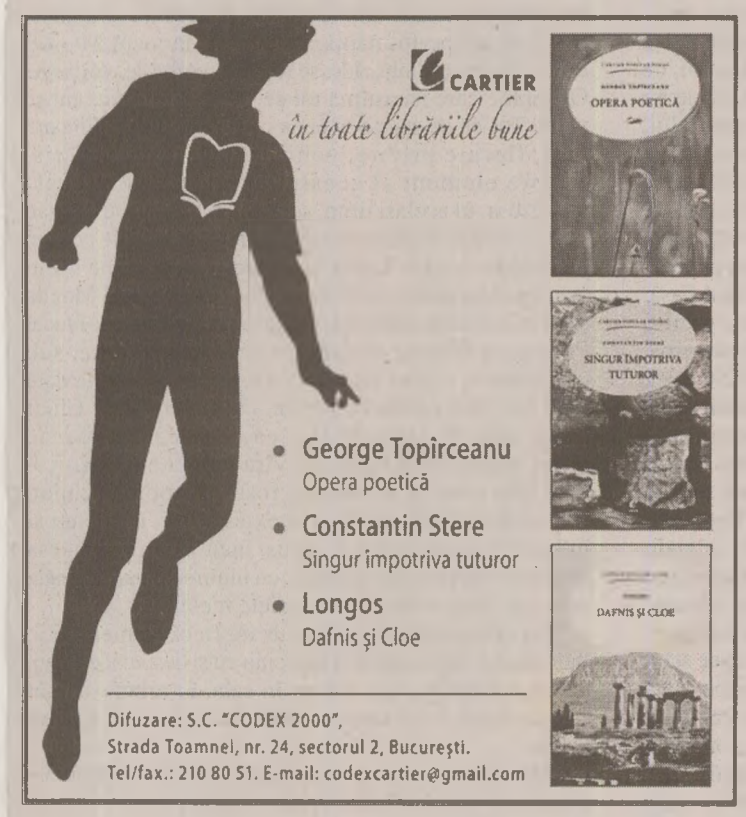

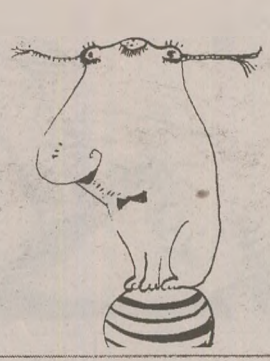

Marina Constantinescu

CRONICA DRAMATICĂ

Șoaptele măștilor

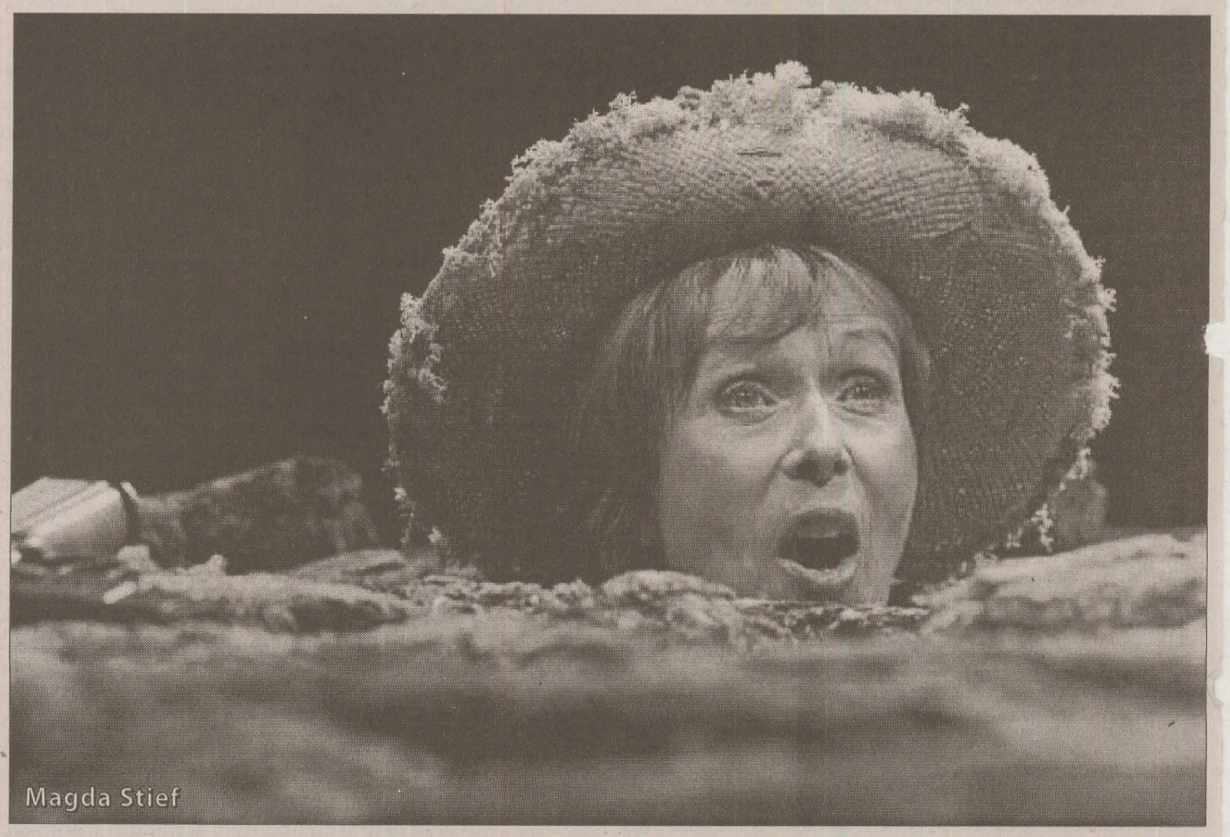

Magda Stief

O rice călătorie, în principiu, te îmbogățește. Îți dăruiește o șansă către un tip de experiență, de trăire. Și dacă lucrurile nu stau chiar așa de la început – inerțiile atîrnă greu, de multe ori – poți să-ți inventezi stări, întîlniri, imagini. Iar ele își vor căpăta concretețea. Întotdeauna mă gîndesc așa și ca să-mi diluez pesimismul, să-l temperez, să mă pornesc la drum. Cît de scurt. Să mă bucur de forme ale libertății, de mici evadări din șabloanele inevitabile ale programului zilnic, să-mi amăgesc oboseala. Teatrul în sine este un soi de aventură, de provocare a minții, a emoției, a propriei ființe. Fiecare spectacol este un drum către o creație, către un creator, către ficțiuni și alcătuirea lor, către hotare făcute după chipul cuvintelor, al imaginației, după forța cu care artiștii fac credibilă povestea lor. Un minunat exercițiu ca să nu îți pierzi prospețimea, ca să reziști vremurilor și oamenilor, ca să încerci să afli cine ești.

Pe actrița Magda Stief nu am văzut-o jucînd decît în spectacolele din țară ale lui Vlad Mugur. În „Scaunele", o montare care mă urmărește, în „Livada de vișini", „Așa este (dacă vi se pare)". Ionesco, Cehov, Pirandello. Trei lumi complet diferite, trei tipuri de limbaj ce aduc altfel replica pe scenă, aceeași rigoare în interpretare, aceeași umilință a căutării despre care vorbeam, curiozitate și deschidere în jocul Magdei Stief, atent asamblat de Vlad Mugur. Nu de mult, la Landshut, un oraș foarte aproape de München, a avut loc premiera cu „O, ce zile frumoase!". Magda Stief – Winnie. Prima oară, din punctul meu de vedere, fără Vlad Mugur pe scenă. Deși... Am înțeles, mergînd acolo, că, într-un fel, și suma coincidențelor strînse, din punctul meu de vedere, în jurul acestui spectacol m-a decis să merg să-l văd. Scenografia, Helmuth Sturmer – căruia tocmai îi închideam expoziția superbă din foaierul Teatrului Național din București, care a lucrat acest text acum doi-trei ani la Teatrul de Comedie, sala Studio, cu Tompa Gabor, inițiatorul și acestui proiect german. Regia, Sven Grunert care, de mult, la Ulm, l-a cunoscut pe Vlad Mugur și a reușit să descifreze, altfel, această profesiune, relația cu actorul, și datorită acestui Maestru în preajma căruia a căutat să stea o vreme. Și, nu în ultimul rînd, Beckett. Care a scris, cred, una dintre cele mai speciale și mai solicitante partituri pentru o actriță. Winnie este, probabil, o mare probă. Din multe puncte de vedere.

Am plecat mai devreme spre micul teatru Kammerspiele din Landshut. Am descoperit un loc splendid, intim, cochet, o casă de pe la o mie șapte sute și ceva care găzduiește acum ficțiuni. Privită de afară, casa aceasta la cărămidă roșie pare pierdută în oraș, rătăcită în secol, în timp. Intrînd pe o poartă impunătoare de lemn, ca în Ardeal, în care se decupează doar o mică ușă, ca pentru copii, începi să vezi proporții impecabil gîndite. Bîrne, lemn, mult lemn, păstrat, conservat, cultivat, înălțimi, perspective. Un hol, nu mare, în care spectatorii poposesc la o scurtă șuetă, la un pahar de vin, de bere. Pe pereți, de jur împrejur, o expoziție de pictură a lui Helmuth Sturmer. Măști. Zeci de chipuri, de expresii, de intenții, de mesaje, de ochi, de priviri, de pălării, de alcătuiri și anatomii ale feței – pe ici, pe colo, poate, Vlad, Silviu, Schumi, variante cu ei, despre ei și atîția alții care compun lumea lui Sturmer, proximități, universuri, prietenii. Schițe, notițe, exerciții. Pe un perete din fundul foaierului, un perete mare, foarte înalt, un imens tablou-colaj format din zeci de tablouri mici, zeci de măști care dau o imagine halucinantă în acest ansamblu. Forța și precizia detaliului – semn major al acestui artist, scenograf, pictor, inventator de imagini, de lumini, de ipostaze ale sinelui, ale diurnului, nocturnului. O călătorie deloc monotonă. Un fel de prolog al spectacolului, discret, tainic, pe care aveam să-l decodez mai tîrziu.

Urcînd o scară de lemn, la etaj se află sala. Studio. Intimă, echilibrată, cu aproximativ o sută de locuri. La picioarele spectatorilor, jos, ca într-o groapă, scena propriu-zisă. Și lumea lui Winnie. La care privesc, de unde stau cocoțată, cu emoție. Și cea mai frumoasă, complexă și sugestivă scenografie pe care am văzut-o pentru această piesă a lui Beckett. O instalație superbă, funcțională, poetică, suprarealistă a lui Helmuth Sturmer. În mijloc, Winnie. O vedem. Pînă la brîu, cu ochii mari, rotunzi, privind nostim, cu obrajii fardați puternic cu roșu, ca la circ, ca la bîlci, ca atunci cînd vrei să mai atragi atenția asupra ta. Pentru cîteva minute mi se pare o balerină care și-a îmbrăcat tutu-ul de altădată. Dedesubt, o întreagă țesătură de obiecte, oprite unul în celălalt, înghesuite într-un desen ce pare imposibil. Cabluri, o cadă veche, o mașină de scris, un monitor, scaune, oglinzi, zeci și zeci de obiecte strînse sub fusta balerinei. O coborîre în adîncul ființei, al memoriei. De unde stau, mi se pare că această platformă rotundă, suspendată și solid ancorată de cabluri și de stîngi, acest fragment de lume văzut și în secțiune este o ipostază, concretă, a haosului. Îmi pare că Winnie apare de sub pămînt, din caldarîmul unei străzi vechi cu pietre cubice care desenează un cerc ce se strînge în jurul taliei sale. Acolo, dedesubt, sînt mărunțaiele trecutului ființei sale, care se amestecă cu cele ale ființei mele, ale celuilalt, obiecte reziduale, memorie reziduală, straturi care ne alcătuiesc, pe care le purtăm cu noi, pe care, cineva, cîndva, dacă vrea, le poate observa. În secțiune, fragmentar, depinde de interes, de abilitate. Winnie se scufundă tot mai mult. În partea a doua, doar capul rămîne să spună povestea. Pămîntul o trage, o aspiră. Trecut-prezent, prezent-trecut. O atitudine clovnească asupra propriei confesiuni. Nimic patetic, nimic melodramatic. O adevărată performanță, de la idee, la jocul Magdei Stief. O mască. Cîntă, rîde, se rujează, vorbește, vorbește. O Winnie care își asumă tot ce se vede și tot ce nu se vede. Tot ce se spune și ceea ce nu se spune. Fiecare gest, fiecare privire, ochii, nasul, gura, pălăria, fiecare element al acestui desen spune aceeași poveste și, în același timp, șoptește o alta. Secundă sau nu. Ca măștile lui Sturmer din foaier. Ca măștile pe care le purtăm cu toții. Tensiunea spectacolului vine și din această asumare a lui Winnie. Din arta cu care Magda Stief și-a studiat acest rol, din arta cu care știe să-l facă. Pentru că Winnie se face pe scenă, la vedere, sub ochii noștri, creînd senzația că este pentru prima dată cînd faci cunoștință cu personajul lui Beckett. Chiar așa și este, în fond. Pentru că de fiecare dată este altfel atunci cînd harul își vîră coada năstrușnica. Este atîta măsura în cuvîntul rostit, în rotirea ochilor, în paradoxuri, în regret și în expansiuni, în triști și în bucurii, în ordine și în haos, încît Winnie poate să se intersecteze cu durerea mea, cu uimirea mea, cu strada mea, cu ființa mea și mărunțaiele mele.

Un emoționant elogiu adus de Beckett memoriei. Individului. Identității. Un exercițiu cu și despre identități, unitar, armonios, din foaier, în sală, în mine, semnat Magda Stief, Sven Grunert, Helmuth Sturmer, Robert Spitz.

Măștile șoptesc de pretutindeni. Poveștile murmurate compun desene și vieți, și destine. Pe pămînt, sub pămînt și în cer. ■

Kleines theater-Kammerspiele Landshut: *O, ce zile frumoase!* de Samuel Beckett. Regia: Sven Grunert. Scenografia: Helmuth Sturmer. Distribuția: Magda Stief, Robert Spitz.

Ce înseamnă o partidă bună

Je vous trouve très beau este filmul de debut regizoral al Isabellei Mergault, o actriță cunoscută în Franța mai degrabă din cîteva producții de televiziune nu foarte cunoscute în alte țări, decît pentru roluri în pelicule pentru marele ecran. Mai mult decît atît, Mergault intră, din 1992, într-o perioadă de absență de aproape doisprezece ani, după care, însă, revine în *La presse est unanime*, unde face rolul principal. Noua postură de regizoare, la care se adaugă cea de scenaristă, pare, așadar, cu atît mai surprinzătoare, iar pornind de la aceste premise, *Je vous trouve très beau* este cu siguranță o realizare pentru Mergault, chiar dacă e departe de a fi un film mare.

Conceptul regizoral și stilul nu strălucesc. Meritul peliculei este că, fiind o producție fără prea multe pretenții, reușește totuși să iasă, prin temă, din tiparele unui film francez obișnuit. Și, în mod evident, ceea ce face pelicula interesantă pentru publicul de la noi este că o parte din acțiune se petrece în România, iar în rolul principal feminin o putem vedea pe Medeea Marinescu. Din punctul de vedere al tematicii, s-ar putea spune că *Je vous trouve très beau* seamănă, de altfel, cu cîteva filme românești. În „Occidentul" lui Cristian Mungiu, polițistul și soția lui își așteaptă ginerele care trebuie să sosească din Italia și să salveze, în fond, de la mizerie o fată „cumsecade" dar fără prea mult noroc. În filmul Isabellei Mergault, micul fermier provincial Aymé Pigrenet (Michel Blanc), se gîndește, la rîndul său, să facă o excursie în România, în căutarea unei înlocuitoare din est pentru o soție franțuzoaică moartă în urmă cu ceva vreme. Același fenomen social internațional este radiografiat de ambele filme, în toate detaliile sale care adesea nu sînt deloc flatante pentru nici una dintre părțile implicate, însă schimbarea de perspectivă inversează situațiile. Folosind aceeași metodă, a anunțurilor matrimoniale, protagoniștii (el – occidental, ea – româncă) se caută între ei: ea, pentru a evada dintr-o lume săracă și lipsită de orizonturi, el, pentru a găsi o ieșire dintr-o situație în care vîrsta și fizicul nu îi mai permit decît fie să rămînă singur, fie să renunțe la pretenții. În filmul lui Mungiu, ea (sau, mai degrabă, familia ei) este cea din perspectiva căreia sînt văzute lucrurile și, firește, se insistă asupra căutărilor ei. *Je vous trouve très beau* se concentrează, dimpotrivă, cum era de așteptat asupra căutărilor lui: venit pentru prima dată pe meleaguri românești fără să știe prea multe despre modul de gîndire și așteptările locuitorilor de aici, Pigrenet, un francez altminteri modest, suferă o dezamăgire după alta. A găsi o româncă dispusă să se mute cu el la ferma din Franța pare o sarcină, dacă nu imposibilă, atunci cu siguranță mult mai dificilă decît ar fi putut părea la început. Firește, el nu arată bine, veniturile sale nu sînt extraordinare, iar, la fermă, viitoarea soție va trebui să asume și cîteva sarcini gospodărești, dar tocmai de aceea a venit pînă în România. Discutabilă din punct de vedere moral și inconfortabilă dacă e să fie recunoscută deschis, intenția de a ajunge la un astfel de aranjament (în fond, avantajos pentru toată lumea) se lovește de caracterul particular în care par să aibă loc negocierile în România. „Fetele" par a-și fi pus în gînd să ardă cam multe etape pe scara socială, iar șarmul și franceza lor se reduc la un invariabil și șablonard „Je vous trouve très beau".

Toate astea pînă cînd Pigrenet o întîlnește pe Elena (Medeea Marinescu). Pentru că pare ușor diferită de celelalte și spune că îi plac animalele, micul fermier se hotărăște să se încerce cu ea. Dar, fiindcă trebuie să fii „precaut" și să ai grijă la detaliile care te-ar putea pune într-o situație dificilă, Pigrenet prezintă lucrurile diferit atunci cînd Elena ajunge în Franța: ea va trebui să spună tuturor că face un „stagiu" la fermă, iar el, că nu s-a dus niciodată în România, scop pentru care merge pînă la a falsifica fotografii care să demonstreze că, de fapt, destinația sa a fost Germania.

Cele două lumi care, în zece zile, vor sta sub aceeași umbrelă a UE, par atît de diferite, dintr-un anumit punct de vedere. Întîlnirile lor produc, cu sau fără vina indivizilor care le reprezintă, situații delicate, din care cu greu se poate întrevedea o ieșire onorabilă. Evident, e o mare doză de ipocrizie în maniera în care Pigrenet pune problema, iar personajul le va deveni foarte repede antipatic și odios multor spectatori. Dar miza filmului este, cred, ceva mai profundă decît una moralistă, în care un occidental care, la el acasă, e un anonim, profită de inegalitățile dintre nivelurile de dezvoltare pentru a obține ceva care, în țara sa, i-ar fi fost inaccesibil. Încercarea de critică socială pe care o face regizoarea pare a atinge și o dimensiune structurală a cărei sesizare îl va lăsa stingherit pe spectator: deși par nerușinate, calculele lui Pigrenet sînt, în mod paradoxal, relativ rezonabile, în contextul în care se fac. Micul fermier provincial nu este un monstru și nu este cineva ieșit din comun – ambițiile și modul său de gîndire nu par mai puțin naturale decît cele pe care le nutresc românceле cu care se întîlnește. Filmul lui Mergault e departe de a fi o capodoperă. Dar oferă un subiect complicat la care va trebui să ne gîndim din ce în ce mai des în viitorul apropiat.

Anul 2006 se încheie, iar cronicarii de la aceasta rubrică nu au reușit să scrie cîte ceva despre tot ce s-a lansat în cinematografele românești în ultimele douăsprezece luni. Firește, nu acesta era scopul, iar multe dintre filmele care ajung în săli nici nu ar fi meritat osteneala. Însa cîteva dintre cele care ne-au scăpat, în decursul anului, sînt de menționat și încă mai aveți șansa de a vă duce să le vedeți. Primul este „Borat", hitul controversat din ultima perioadă. Incomod și incorect politic, filmul lui Larry Charles cuprinde și el secvențe filmate în România și a reușit să provoace scandaluri – de multe ori din motive diferite – la noi, în Kazakstan (țara din care provine eroul peliculei, Borat Sagdiyev, interpretat de Sacha Baron Cohen), în Rusia și în America. La inițiativa civilizatoare a guvernului devenit, brusc, progresist, șase locuitori meritorii ai Kazakstanului, printre care și Borat, sînt trimiși într-o misiune specială în SUA, pentru a observa cum trăiesc americanii și a extrage, în urma acestei investigații, învățăturile necesare pentru reformarea adecvată a propriei lor țări. Această intrigă bizară declanșează un întreg șir de situații inedite. Privită din perspectiva ingenuă a „primitivului" care pune întrebări naive și filmează răspunsurile într-un stil apropiat de cel documentar, societatea americană de astăzi se vede nevoită să se explice pentru uzul necunoscătorilor. Efectul comic este irezistibil și, deși putem să avem oarecari ezitări cu privire la perspectiva politică a regizorului, trebuie să recunoaștem ca ideea este bună.

Un alt film care merită este *Tsotsi*. Regizat de Gavin Wood, este povestea aventurilor unei bande de adolescenți din celebrul cartier Soweto de la Johannesburg. Wood lucrează după un scenariu propriu, pe care însă l-a adaptat după un roman de Athol Fugard, a cărui acțiune de petrece înainte ca, în Africa de Sud, să se pună capăt politicii de apartheid. Simplul fapt că o adaptare contemporană a fost posibilă spune ceva despre gradul de succes al schimbărilor sociale de acolo. Dincolo de aceasta, *Tsotsi* rămîne un film sensibil, care explorează situații sociale interesante atît în sine, cît și pentru publicul de la noi, pentru care o asemenea analiză cinematografică ar avea un caracter inedit.

Silviu MIHAI

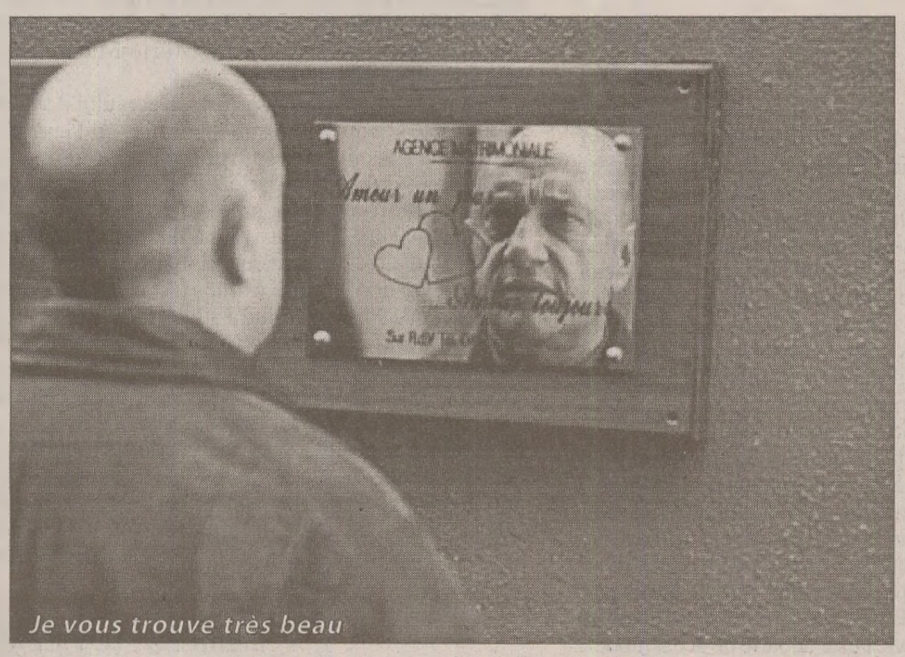

Je vous trouve très beau

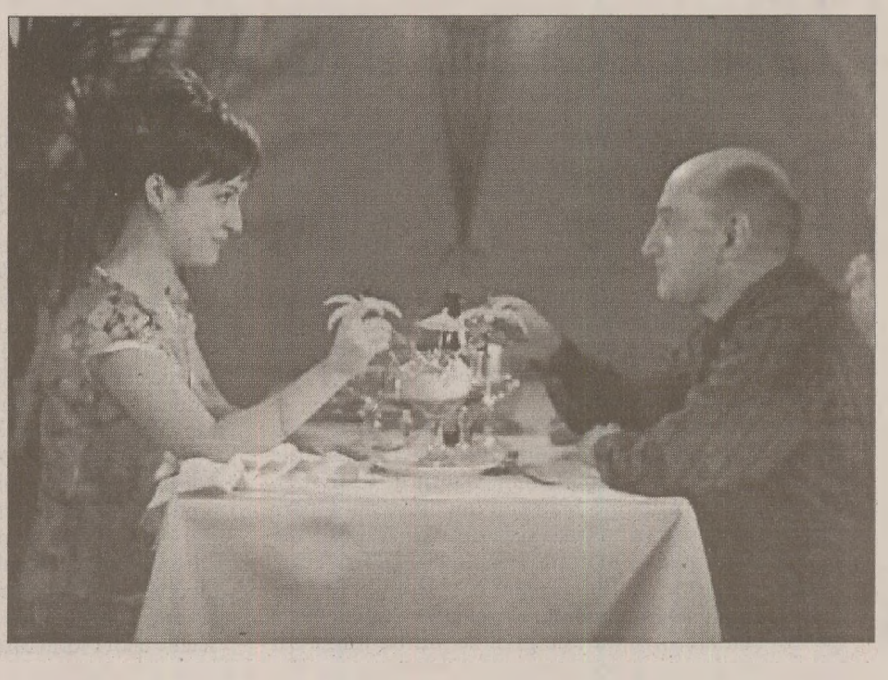

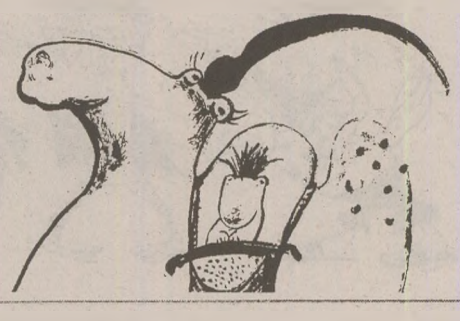

Stele fără strălucire

Scora noastră mai mare întru francofonie, a cărei principală companie clasică de balet este aceea a *Operei din Paris* – care nu ne-a mai vizitat de patruzeci de ani – ne-a adus-o din nou pe scena Sălii Palatului, cu un recital, intitulat pretenţios – dar credeam noi, iniţial, îndreptăţit – *Stelele Baletului Operei din Paris*. Numai că aici, în Estul Europei (conform programului de sală, cu acelaşi recital au fost şi la Belgrad), baletul parizian a venit cu un repertoriu prăfuit, alcătuit, în principal, din lucrări create în anii '40, '50 şi '60 ai secolului trecut, unele chiar mai vechi de secol XIX, *Don Quijote* (1869) şi *Raymonda* (1898), coregrafiile lui Petipa, fiind reîmprospătate ulterior de Nureev în 1966 şi respectiv 1964. Norocul nostru sunt mijloacele de difuzare a informaţiei de astăzi, precum canalul TV Mezzo, care ne ţine la curent cu montările cele mai noi şi mai interesante ale acestei instituţii artistice de prestigiu, din ţara unde, pentru prima dată în lume, s-a înfiinţat o *Academie de Dans*, în 1961, sub Regele Soare.

Incontestabil, în prima parte a spectacolului, soliști ca Isabelle Ciaravola şi Karl Paquette (în *Raymonda* de Nureev), Nolween Daniel şi Mathieu Ganio (în *Ceaikovski Pas de deux* de Balanchine) şi Myriam Ould Braham şi Stéphane Bullion (în *Romeo şi Julieta* de Mac Millan), au pus în evidenţă acurateţea tehnică specifică şcolii franceze de dans, dar au fost departe de a depăşi media acestei şcoli, prin impregnarea liniei clasice cu o personalitate care să o facă să strălucească. Au fost poate prea grăbiţi să-şi facă spectacolul de la Bucureşti – aşa cum ne spune tot programul de sală - între spectacolele pariziene din ajun şi cele din a doua zi, spre care au plecat în aceeaşi noapte din România.

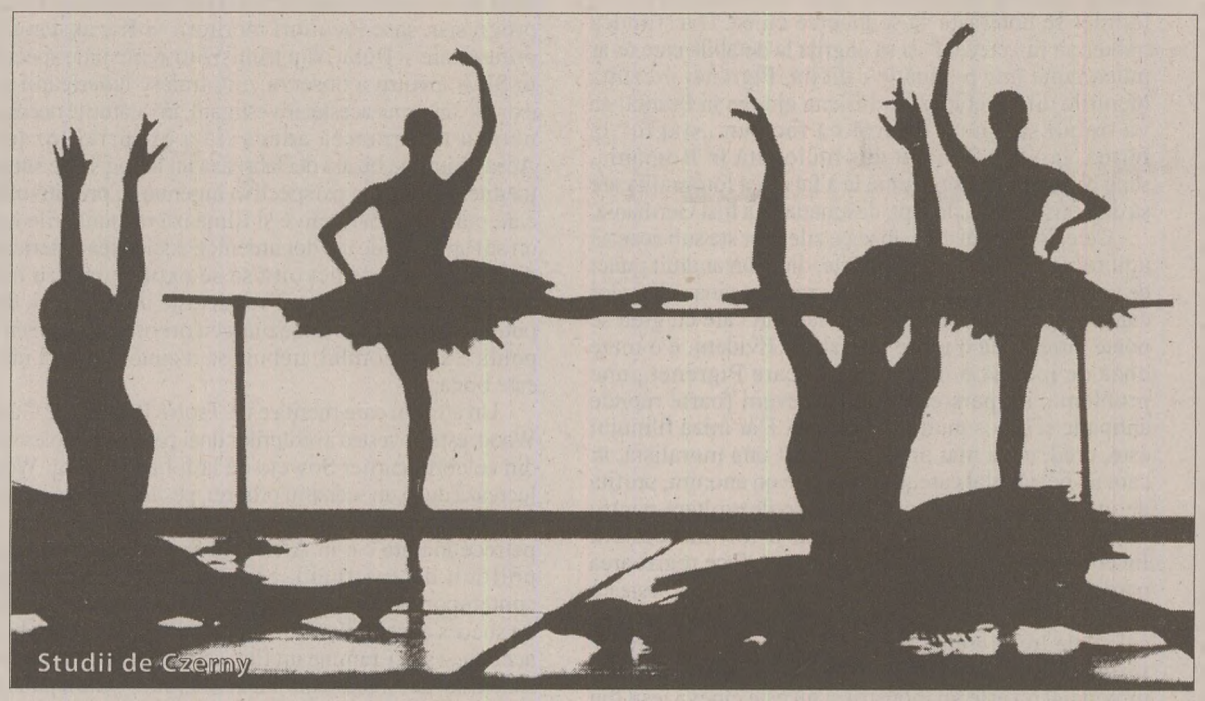

Studii de Czerny

O notă aparte a adus coregrafia lui William Forsyth de acum şi el un „clasic" al dansului modern p poante, prin fragmentul prezentat din piesa sa *In tl Middle... Somewhat Elevated*, în buna interpretare a l Marie Agnes Gillot şi Yann Saiz. Prezenţa în recital lui Marie Agnes Gillot, remarcabilă interpretare unor creaţii de dans de factură contemporană - dint care am văzut-o pe *Mezzo* în *Visul Medeei* de Preljoca *La răscruce de vânturi* de Balarbi şi *Apartamentul* Matz EK – ne-a făcut să sperăm că o bucurie tot vo avea în acest recital. Dar dincolo de scurta sa apariţie coregrafia lui Forsythe, cealaltă partitură de dans pe ca a avut-o în a doua parte a recitalului, în celebrul *de deux* din actul III al baletului *Don Quijote* nu ne revelat decât o balerină sigură pe tehnica ei şi atât şi n a făcut să ne gândim ce excelentă primă balerină es Corina Dumitrescu în acest rol şi cum străluceşte, adevărat, Alina Cojocaru, pe care am văzut-o nu cu pre mult timp în urmă, în acelaşi balet, pe aceeaşi scer bucureşteană.

Desigur, şi soliştii din partea a doua a recitalulu Mathilde Froustey şi Alexis Saramite, în partituri d *Don Quijote*, actul I, ca şi, din nou, Isabelle Ciaravo şi Christophe Duquenne în *Bakti III*, în coregrafia l Maurice Béjart, care a adus totuşi o notă aparte succesiunea numerelor de recital, au fost la fel de core tehnic şi fără strălucire. În plus, la fragmentul actulu din *Don Quijote* au participat şi elevi ai *Liceului coregrafie „Florea Capsali"* din Bucureşti, îmbrăca în costumele... dansului ţărănesc din *Giselle* (!).

Singura coregrafie, care, deşi tot veche, din 194 a reuşit să-şi păstreze prospeţimea pe care i-a dat coregraful danezo-francez Harold Lander, probab pentru că a fost dansată cu multă dăruire de to soliştii parizieni, în finalul recitalului, a fost piesa *Stu de Czerny*. Pe muzica lui Karl Czerny, după o serie exerciţii la bară, cu siluetele balerinelor poetic contura à contre jour, a urmat o adevărată avalanşă de variaţ – duete, solo-uri, trio, quartete – executate cu bri care ne-au consolat parţial pentru tot restul serii.

Din păcate spectacolul parizian ne-a amintit proverb românesc: „La pomul lăudat să nu te duci cu sacul".

Liana TUGEAR

Un proiect avantajos

Problema, cu o operă de a cărei sursă literară nu poţi face abstracţie, este că obligă (sau ar trebui să oblige) la o viziune scenică care să ţină seamă de punctul de pornire. Şi totuşi, regizorii de mult lasă frâu liber unei inventivităţi nu totdeauna justificate logic, estetic sau muzical. De aceea zvonistica ce a precedat premiera operei *Nunta lui Figaro* într-o versiune mai puţin obişnuită la noi - o coproducţie internaţională – mi-a trezit o oarecare suspiciune. Şi nu mică mi-a fost satisfacţia în faţa unui spectacol plin de savoare şi prospeţime.

Evenimentul a fost prilejuit de aniversarea a 85 de ani de la înfiinţarea Operei Române ca instituţie de stat, în 1921, şi face parte dintr-o serie de festivităţi. Iar coproducţia alătură teatrului bucureştean, Opera Naţională Timişoara şi asociaţia vieneză C.E.E. Musiktheater („Teatrele muzicale din Europa Centrală şi de Est") care susţine proiecte multinaţionale în sprijinul scenelor respective (colaborări, schimburi, dotări, investiţii, burse pentru cântăreţi); şi nu este greu ca printre iniţiatorii ei să recunoşti prezenţa lui Ioan Holender, cu marea lui iubire pentru oraşul natal – Timişoara, în care s-a realizat chiar primul proiect (investiţii în clădire şi o premieră).

Dar revenind la *Nunta lui Figaro*: prima distribuţie (sunt două alternative) se distinge prin spiritul de echipă şi omogenitatea date de tinereţea interpreţilor (concordantă cu vârstele eroilor)şi de un travaliu amănunţit. Fără îndoială, scena a fost dominată de cuplul Susanna –Figaro. Laura Tătulescu este o Susanna încântătoare, cu voce limpede şi flexibilă, bine instalată în disciplina stilului mozartian, feminină şi graţioasă, iar Ionuţ Pascu are fizicul şi dezinvoltura personajului, dublate cu muzicalitate de un timbru generos. Mai puţin reliefată este perechea aristocrată: Simonida Luţescu este frumoasă, credibilă în linia personajului melancolic al Contesei, dar fără a-i da o individualitate vocală proprie. Despre Conte, Beaumarchais spunea că trebuie jucat „foarte nobil, dar cu graţie şi libertate" şi este întrucâtva şi optica regizorului. Dar traducerea în fapt vocal şi scenic a lui Florin Simionca este departe de acest model.

Prezenţe plăcute, cu glasuri calitative au fost Viker Kamenica (Albania) în Cherubino, savuroasa Marcellir a Andreanei Nikolova (Bulgaria), Gergely Neme din Timişoara (Don Basilio)şi Iurie Maimescu d Moldova (Bartolo).

De reţinut este că regizorul spectacolului Alexand Rădulescu – un român trăit şi format în Germania ferindu-se de tendinţele proprii teatrelor germane a dilata mesajul până la caricatură, a creat un spectac dinamic, motivat, grav şi vesel în acelaşi timp (c excepţia finalului din care a rămas doar farsa şi a dispar vraja nopţii ce rezonează cu cea mai subtil îmbătătoa muzică). Un decor foarte frumos (Adriana Urmuzesc îl situează pe Mozart în lumea lui Wateau (cu care a atâtea afinităţi), sau poate în lumea aparenţelor. Pr comparaţie, orchestra, sub bagheta energică a dirijorul italian David Crescenzi mi s-a părut prea terestră sonoritatea ei compactă, monocromă.

O surpriză plăcută, pentru că a adus la lumină mul informaţie necunoscută publicului, a fost şi expoziţ organizată în parteneriat cu Muzeul „George Enescu care argumentează, într-o largă acoladă, deceniile c început ale creaţiei originale de operă pe scena Bucureştiul „Sub semnul lui Enescu".

Elena ZOTTOVICEAN

Reconsiderări

Somnul lui Endimion, Girodet, 1789. Muzeul Luvru

Se spune că istoria discerne, în timp, între valoare şi non-valoare artistică. Sintagma este de două ori ambiguă. Ce înseamnă valoare? Care este relaţia dintre valoare şi modă culturală? Care artist este mai „valoros", cel care abordează o direcţie radical nouă sau cel care inovat dinăuntrul unui canon existent?... Ce înseamnă „în timp"? Douăzeci de ani? Un secol? Cinci?... Muzica lui Bach a stat în umbră aproape 100 de ani. Vermeer a fost redescoperit în secolul al XIX-lea. Importanţa lui Caravaggio pentru istoria artei a fost cu adevărat afirmată abia în secolul al XX-lea...

Astăzi, mai mult ca oricând în trecut, instituţii culturale, în dorinţa lor permanentă de a atrage publicul şi curatori în căutarea gloriei unui Thoré-Burger, „descoperitorul" lui Vermeer, scotocesc mereu lista artiştilor „uitaţi" în căutarea unor noi teme de expoziţii.

Unele dintre alegeri sunt greu de explicat şi ţin probabil de considerente politice şi nu pur artistice. Este de neînţeles cum, după expoziţii fabuloase dedicate portretelor lui Memling şi picturii târzii a lui Goya, o instituţie de talia Colecţiei Frick a ales să pună sub reflectoare opera unui pictor de provincie, Jean-Étienne Liotard. Elveţianul (1702-1780) a pictat portretele unor personaje celebre – Mme de Pompadour, Marie-Antoinette copil – dar asta nu înseamnă prea mult. Realist într-o perioadă de plină eferverscenţă a rococoului, adept al pastelului într-o epocă dominată de pictura în ulei, meşteşugar fără eclipiri, Liotard n-a fost degeaba uitat de istorie.

„Intrigi amoroase şi rafinament pictural: Arta lui Frans van Mieris" de la National Gallery of Washington a fost prima retrospectivă consacrată unui artist care, dacă ar fi să ne luăm după preţurile obţinute de picturile sale în secolul al XVII-lea, s-a bucurat în timpul vieţii de un prestigiu aproape la fel de mare ca Rembrandt.

Tablourile lui Frans van Mieris (1635-1681) descriu în amănunt luxoasele posesiuni – păsări exotice împăiate, giuvaieruri de perle, covoare orientale, lăute preţioase, pocale din argint – care alcătuiau inventarul recent îmbogăţitului burghez olandez. Colecţionate cu aviditate, aceste scene de gen nu sunt pentru posesorul lor decât rude apropiate cu obiectele pe care le reprezintă.

Van Mieris a înţeles în mod evident – „Micul câine",

Micul câine, Frans van Mieris, 1660. Muzeul Ermitaj, Sankt Petersburg

„Duetul", „Copilul trimis să cumpere bere" – rolul jocurilor de lumină şi culoare în construirea unei compoziţii de succes. Pentru contemporanii artistului, organizarea spaţială sau darul său de povestitor erau mai puţin importante decât capacitatea sa de a pune în evidenţă detaliile. Bunul cetăţean neerlandez aprecia enorm ceea ce umanistul Baldassare Castiglione numise, cu un secol mai devreme, „spezzatura", talentul de a camufla munca depusă. Abilitatea pictorului de a reda în cele mai mici amănunte, cu trăsături de penel aproape invizibile, prezenţa tangibilă a materialului unei rochii, strălucirea unor baloane de săpun sau faldurile unei cortine de mătase a stat la baza imensului renume de care s-a bucurat artistul printre concetăţenii săi..

Pentru privitorul de azi însă, un tablou de Frans van Mieris, lipsit de inefabil, este o izbândă a unei tehnici picturale perfect puse la punct şi nimic mai mult.

„Arta lui Frans van Mieris" se înscrie într-un lung şir de expoziţii organizate de Galeria Naţională din Washington în ultimii 30 de ani, expoziţii menite să deschidă privitorului de astăzi lumea micilor maeştri olandezi din secolul al XVII-lea. Muzeul Metropolitan pare să sondeze schimbări în gustul publicului dintr-un unghi diferit. După retrospective Chassériau şi Prud'hon, expoziţia Anne-Louis Girodet (1767-1824) este o a treia manifestare din ultimii câţiva ani consacrată picturii franceze din perioada pre-modernă.

Elev strălucit şi totodată concurent al lui Jean-Louis David, favorit al lui Napoleon, Girodet a intrat de mai bine de 150 de ani într-un anonimat general chiar dacă picturile sale sunt expuse la Luvru şi menţionate în manualele franceze.

În dorinţa noastră de a simplifica istoria artei occidentale, tindem să ocolim acei creatori care nu reprezintă o verigă esenţială a lanţului evolutiv care duce de la Giotto la expresionismul abstract. Mai mult, dacă opera respectivă nu poate fi uşor atribuită unei şcoli sau unui curent, şansele ca ea să fie ignorată sunt cu atât mai mari.

Este premisa de la care porneşte „Girodet, rebel romantic", rezultat al colaborării dintre Muzeul Luvru şi 4 muzee americane – Cleveland, Chicago, Montreal şi Metropolitan. Posteritatea ingrată a artistului s-ar datora – sugerează organizatorii expoziţiei – nu lipsei sale de talent ci dificultăţii de a-i „cataloga" opera. Ca epocă şi formaţie, Girodet aparţine clasicismului dar prin îndrăzneli şi tendinţe excentrice locul său este în avangarda romantismului. În „Somnul lui Endimion" (1791), de exemplu, pictorul tratează subiectul mitologic într-o manieră novatoare, onirică, plină de senzualitate. Prezenţa Dianei este sublimată într-o rază de lumină care scaldă trupul dezgolit al lui Endimion... Un alt tablou. „Scenă de potop", are ceva de Goya...

Pe lângă câteva vârfuri, în special din domeniul graficii, expoziţia de la Metropolitan reliefează o creaţie foarte inegală, dominată de lucrări comune, lipsite de personalitate. Multe dintre portretele lui Girodot se înscriu în această din urmă categorie.

Din punct de vedere al privitorului de astăzi, pictorul englez Samuel Palmer a „înotat", ca şi Girodet, mai degrabă la periferia fluviului istoriei decât în centrul lui. În plus, Palmer face parte din rândul acelor artişti care păreau să promită imens la începutul carierei lor pentru ca, mai târziu, să se piardă în mediocritate. O retrospectivă – „Samuel Palmer, viziune şi peisaj" – organizată în comun de British Museum şi Metropolitan cu ocazia bicentenarului naşterii artistului a pus, firesc, accentul pe picturile timpurii.

La 16 ani, Palmer produce acuarele de o remarcabilă maturitate. Lucrări precum „Seara" sau „Studiu cu case vechi" demonstrează un sens al compoziţiei care te duce cu gândul la maeştrii olandezi ai secolului al XVII-lea. Totodată, jocurile impresioniste de lumină din spatele unei perdele de copaci sunt cu totul originale... În câţiva ani, sub influenţa prieteniei cu mult mai vârstnicul William Blake, Palmer va produce lucrări în care a reuşit, ca puţini alţii, să captureze pe hârtie misterioasa armonie a naturii. În pofida realismului aparent al detaliilor. pictorul manipulează lumina şi perspectiva pentru a crea o atmosferă de vis. Cele mai reuşite dintre picturile sale par să absoarbă nu să reflecte, în textura lor bogată, atributele romanticului peisaj din ţinutul Kent.

Expoziţii grupând iarăşi şi iarăşi aceleaşi pânze impresioniste sau disecând cele mai mici segmente ale operei unor Van Gogh sau Picasso au, de la un moment dat, o valoare educativă limitată, indiferent de succesul lor de public.

Cele câteva manifestări recente, la care m-am referit în rândurile de mai sus, te duc cu gândul la o întrebare cu răspuns dificil. Oare ce este mai benefic pentru iubitorul de artă? Explorarea unor aspecte minore ale unor artişti majori sau reconsiderarea unor nume uitate?

Edward SAVA

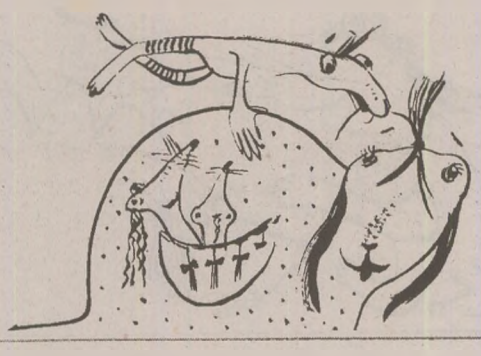

Salonul internaţional de pictura Baia Mare

Muzeul Florear

Am mai vorbit şi cu alte prilejuri despre întîlnirile rare, dar cu atît mai preţioase, dintre omul de afaceri şi omul de artă, sau chiar dintre cel dintîi şi arta însăşi. O asemenea întîlnire, unică pînă acum prin profunzimea, prin durata şi prin amplitudinea ei, este cea de la Baia Mare care îi are ca protagonişti pe omul de afaceri Victor Florean şi pe artistul plastic Mircea Bochiş.

Victor Florean: la origine subinginer de mine, a intrat în afaceri în anul 1992, transformînd două grajduri ale unui fost C.A.P. în spaţii de tăiere şi de prelucrare a marmurei. Extinzîndu-se apoi şi la exploatarea şi la desfacerea acesteia, el a descoperit un lucru aparent foarte simplu: anume acela că materialul cu care lucrează nu este doar un bun economic, un produs industrial şi o simplă marfă, ci şi una dintre cele mai importante şi mai autoritare şanse pe care natura le-a oferit spiritului uman. Că marmura, dincolo de calităţile sale strict decorative şi higienice, este un adevărat depozit al umanităţii în care s-au strîns, de-a lungul a peste două milenii, gîndurile, frămîntările şi aspiraţiile sutelor de generaţii care s-au succedat în acest interval. Şi atunci s-a decis, asistat de Mircea Bochiş, să transfere şi în plan simbolic ceea ce pînă atunci avusese doar o expresie economică, iniţiind un simpozion de sculptură ambientală în marmură. Acest simpozion are deja vîrsta a nouă ediţii, interval în care Victor Florean a ajuns la concluzia, împreună cu acelaşi Mircea Bochiş, că un simplu simpozion, fără o altă finalitate şi fără un context mai larg, nu este decît o soluţie culturală provizorie şi insuficientă. Şi atunci a decis că singura formă instituţională din spaţiul culturii care ar putea asigura o altă logică şi o altă finalitate acestei acţiuni este realizarea, într-un termen mediu, a unui Muzeu de Artă Contemporană

Mircea Bochiş: în afara pictorului, în atelierul lui Bochiş se mai ascund sculptorul şi bijutierul, iar în afara atelierului se mişcă agil, fără prejudecăţi şi fără inhibiţii, atît sculptorul cu viziuni monumentale, cît şi managerul oricînd pregătit să pună în acţiune evenimente cu durată limitată sau adevărate instituţii care pentru mulţi ar părea doar jocuri ale închipuirii. Este vorba aici de artistul pe care creaţia nu-l paralizează, pe care atelierul nu-l confiscă şi pe care imaginaţia nu-l narcotizează într-atît încît să-i scurtcircuiteze legăturile directe cu lumea în care trăieşte. Faptul că în creaţia propriu-zisă este fantast şi visător, că în meditaţiile implicite asupra artei este uneori relativist, iar alteori de-a dreptul măcinat de îndoieli, nu-l împiedică pe Bochiş de a căuta chiar în ostilitatea din jur, în disfuncţiile de sistem şi în nepăsarea oficială (care de multe ori ia forma agravantă a disprețului), argumente pentru răspunsuri afirmative şi resurse pentru construcţii îndrăzneţe. Mai mult decît un simplu consilier de specialitate, mai exact ca un adevărat partener al lui Victor Florean în acest complex şi riscant proiect cultural, Mircea Bochiş asigură permanent nu numai nivelul valoric al participării, ci şi autoritatea şi credibilitatea întregului fenomen.

Dar dincolo de persoane şi de locuri, dincolo de nume şi de biografie, aceste întîlniri ale unor lumi aparent diferite, cum ar fi aceea a afacerilor şi aceea a artei, determină, prin consecinţe, o altă percepţie a principiilor de parteneriat, de comunicare, de profesionalism şi, nu în ultimul rînd, chiar o altă percepţie a ideii de libertate.

Salonul internaţional de gravură mică şi *mail-art*

Cea de-a opta ediţie a *Salonului internaţional de gravură mică* s-a desfăşurat, în linii mari, conform enuţurilor deja făcute în ediţiile anterioare. Ca şi în ediţiile precedente, el a fost acompaniat de o secţiune de *mail-art*, pe cît de imprevizibilă, pe atît de spectaculoasă. Integrat, aşadar, unui proiect cultural şi instituţional atît de ambiţios şi de complex, *Salonul intrenaţional de gravură mică* trebuie privit ca un fenomen unitar, în continuă mişcare, cu elemente care se transmit de la o ediţie la alta prin structura lui interioară şi prin însăşi natura regulamentului, după cum fiecare ediţie trebuie înţeleasă şi ca un fenomen unic şi irepetabil, ale cărui resurse de înnoire sînt inepuizabile.

Mai întîi, indiferent de ediţie, el are o enormă capacitate de absorbţie şi un la fel de mare potenţial de difuziune geografică. Faţă de ediţia anterioară, la care au participat doar 275 de artişti cu 1105 lucrări, la ediţia din 2006 au partcipat 445 de artişti cu 1863 de lucrări, iar proveniența acestora a acoperit, paractic, întreaga suprafaţă locuită a Pămîntului.

În linii mari, ediţia din anul acesta se înscrie destul de clar în aceste coordonate generale, dar prezintă şi acel fatal coeficent de imprevizibil şi de noutate care diferenţiază subtil o ediţie de alta. În primul rînd, ca şi anul trecut, actualul *Salon...* a fost mult mai unitar valoric decît ediţiile precedente şi, în consecinţă, nivelul său mediu mult mai ridicat. Cu alte cuvinte, diferenţa dintre lucrările premiate şi lucrările de fundal a fost acum sensibil mai mică, deşi distribuţia geografică este realtiv aceeaşi, cu precizarea că, de data aceasta, cele mai consistente participări sînt ale artiştilor din America latină: Argentina şi Brazilia, dar şi din Polonia, România, Macedonia, Serbia şi Muntenegru, Rusia, Italia, SUA, din spaţiul exsovietic şi exiugoslav etc. Faţa de ediţiile trecute, artiştii asiatici, chinezi şi japonezi, dar şi cei din Israel, sînt prezenţi acum într-un număr mai restrîns, dar calita participărilor este remarcabilă, în vreme ce ţările Europa Occidentală au avut cam aceeaşi participa constantă numeric şi valoric. Această modificare sensib a structurii valorice nu este nici întîmplătoare şi n inexplicabilă. Prin difuzarea informaţiei şi prin direcţ în care juriul şi-a orientat interesul în ceea ce prive acordarea premiilor, s-a văzut limpede care e nivelul proiectat, dar şi realizat, al *Salonului...* În consecin tot ceea ce iniţial a fost participare complezentă sau d simplă încercare a norocului s-a autoinhibat şi a dispă în următoarele ediţii.

Premiile înseşi, atribuite de juriul permane *Salonului...*, Pavel Şuşară – preşedinte, Mirc Bochiş – membru, Victor Florean – membru, comple doar cu doi dintre premianţii ediţiei precedente, ru Airat Teregulev şi Vladimir Kizilov, au fost mai g de stabilit decît în alte ediţii, tocmai din pricina componer unitare şi a nivelului valoric mult mai apropiat. I rîndul celor şaptesprezece artişti nominalizaţi au f selectaţi pentru premii următorii graficieni: locu **Uchman Magdalena** –Polonia, locul II, **Mitzuo San** – Japonia şi locul III, **Buratti Graciela** - Argentina.

Simpozionul de sculptură

În septembrie, ca şi anul trecut, s-a finalizat c de-a noua ediţie a simpozionului de sculptură în marm de la Cărbunari, cu care, de fapt, a început ceea c devenit ulterior Muzeul Florean. Vreme de o luna, patru sculptori – Mircea Bochiş, Corneliu Tache, Crist Pentelescu şi Florin Strejac – au cioplit masive bloc de piatră, mai exact, calcar de Letea, iar lucrările au f amplasate, finalmente, în cea de-a doua poiană, pe coa dealului, dincolo de liziera de pădure, acolo unde cu ani în urmă s-a inaugurînd un nou spaţiu de amplas şi li s-a deschis obiectelor o nouă perspectvă peisagisti

Gîndit de la bun început ca un proiect de dura organizat strict ca o investiţie cu scadenţă pe term lung, subordonat unei mult mai ample desfăşurări cultur şi manageriale, acest simpozion a luat în calcul o evolu în flux, asemenea unui curs de apă, în care elementul continuitate, acela care îi asigură vigoarea exterio şi logica internă, să fie în mod evident exprim Pentru a se evita acea dezordine mai mult sau mai pu calculată, născută din fracturarea ediţiilor prin primeni participărilor, Mircea Bochiş a găsit o soluţie simp dar extrem de ingenioasă: propria-i participare la fiec ediţie. Identificîndu-şi el însuşi un mod de exprimare care îl reportează de la o ediţie la alta, adica o lume forme cu vocaţia certă de a se constitui în cicluri amp el a reuşit să coaguleze o anumită unitate de princi a întregului demers, indiferent de notele individu pe care fiecare artist le aduce cu sine.

Din perspectiva unei asemenea judecăţi, ediţia actu adică a noua, a fost una în care toate observaţiile d formulate s-au verificat într-un mod absolut convinga Ea s-a construit, în aceeaşi măsură, atît pe princip continuităţii, cît şi pe acela care priveşte mobilitatea p participarea unor nume noi.

În primul termen al ecuaţiei intra, evident, Mir Bochiş, cel care se găseşte la cea de-a opta lui particip iar acest fapt a creat deja un reper formal în spa patrimoniului de lucrări, dar a şi identificat, simult un vector stilistic. Toate lucrările sale sînt concep înlăuntrul celeiaşi dominante verticale şi urmăres anumită conciliere între preocupări diferite, unele din ele constituind, de multe ori, zone de interes exclu pentru sculptură. Aşadar, formele lui Bochiş se nasc intersecţia sculpturii cu arhitectura, a figurativului geometria, a austerităţii volumului cu volubilita suprafeţei şi, din punct de vedere al semnificaţiei mora construcţiei gratuite cu reperul votiv. În mod întîmplă

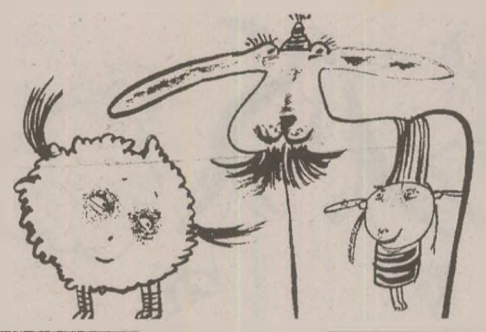

un bilanț la sfîrșitul lui 2006

dar poate nu chiar în totalitate, pentru că precedentul poate exercita o presiune subliminală, tot în această categorie, aceea a construcțiilor pe verticală, a formelor eriene care se îngînă cu viziunea volumetrică a arhitecturii, e înscriu și lucrările celorlați trei participanți. Atît Cristian Pentelescu, cît și Florin Strejac și Corneliu Tache au realizat forme cu o puternică evoluție pe verticală, în planuri largi și cu suprafețe ample, întrerupte doar de accentele volumetrice sau de incursiunile în profunzimile materialului. Accentul s-a pus, de această dată, în mod exclusiv, pe caracterul dinamic, aerian, al construcției și pe monumentalitatea arhitecturală a ormei

Festivalul internațional de film experimental

Prima ediție a *Festivalului internațional de film experimental*, din 2004, a fost cel mai surprinzător eveniment al Muzeului Florean, din păcate fără ecouri mediatice pe măsură. E adevărat, și genul ca itare, și limbajul mai greu accesibil, și absența unor comentatori care să stăpînească în mod egal expresia inematografică și pe aceea a artelor plastice, face dificilă omunicarea și, cu atît mai mult, analiza. Președintele uriului acestei prime ediții , Alex. Leo Șerban, a ompensat, însă, prin prezența lui la Baia Mare, deficitul le comunicare ulterior. Oricum, faptul că în spațiul ublic au ajuns prea puține informații, nu era un motiv ă se abandoneze acest gen de acțiune, care posedă un norm potențial de comunicare și o substanță ideatică i expresivă la fel de viguroasă, iar evoluția faptelor a onfirmat acest lucru. La cea de-a treia ediție, finalizată n toamnă, au fost proiectate peste o sută de filme de tă, acoperind, practic, toate zonele geografice ale lanetei. Managerul și inițiatorul proiectului, același nepuizabil Mircea Bochiș, a realizat încă o dată un veniment a cărui prezență este foarte rară chiar în plan nternațional și, cu atît mai mult, într-un spațiu ultural cum este cel românesc, mai sensibil la alorile și la expresiile tradiționale. Proiecția maraton, are a durat peste zece ore, a adus în prim plan două omponente care definesc fundamental natura și limbajul ilmului experimental: mai întîi, autoreflexivitatea, adică ntoarcerea limbajului către sine însuși, instrumentarea maginii ca scop și nu ca mijloc și, în al doilea rînd, ocația etică și angajamentul moral, sondarea existenței i sancționarea istoriei.

Dar, fie că este vorba de imaginea pură, abstractă, de narcisismul absolut al limbajului, fie că este vorba despre regresul umanității pînă la limita sălbăticiei, acolo unde se situează decapitarea ostaticilor din Irak, înjunghierea adversarilor din Afganistan, execuțiile prin împușcarea în ceafă din China etc. etc., evenimente care devin, cumva, spectacole cvasificționale, pîndite de riscul pierderii substanței lor reale și al deposedării de dramatism, filmele prezentate își păstrează pînă la capăt statutul lor artistic. Ele reconstruiesc lumea preluîndu-i mesajele, redefinesc omul dezvăluindu-i măreția sau dezvăluindu-i stocul de animalitate, rediscută statutul imaginii, al limbajului, al tehnologiei etc., simultan cu recuperarea anvelopei metafizice a existenței și cu rediscutarea orizontului nostru simbolic.

Iar faptul că, pentru o noapte, laboratorul acestei noi formule de cercetare și de comunicare artistică s-a mutat din lumea largă la Teatrul din Baia Mare spune un lucru fundamental: nu există limite de receptare și de înțelegere a limbajelor artistice, există doar lene mentală, opacitate și incapacitate de a crea evenimente adevărate.

Salonul intrenațional de pictură

Vedeta întregului an artistic al Muzeului Florean a fost, însă, prima ediție a *Salonului internațional de pictură*. Peste trei sute de lucrări, sosite din toate colțurile lumii, au umplut pînă la saturație întregul spațiu al sălii de expoziții din Colonia Artiștilor. Premiile seducătoare, 5000 USD premiul I, 3500 USD premiul II și 2000 USD premiul III, oferite de Muzeul Florean, și zece burse constînd într-o cantitate semnificativă de culori Royal Talens, oferite de Mircea Bochiș, au atras în jur de o sută de pictori, în mod surprinzător de data aceasta, dacă avem în vedere capacitatea de reacție a locului, cei mai mulți din România. Un fapt cu totul ieșit din comun a fost participarea Paulei Ribariu, cu un ansamblu de peste 140 lucrări. Cum premiul I a revenit acestei participări excepționale, celelate premii nu s-au mai acordat pentru că distanța față de nivelul Paulei Ribariu descalifica orice tentativă a vecinătății. Mircea Bochiș a mai acordat două burse în culori Talens, una tot Paulei Ribariu, iar cea de-a doua Adrianei Butaru. Participarea ieșită din comun a fost dublată de două gesturi, unice prin generozitatea și măreția cu care Paula Ribariu și-a acompaniat prezența la Salon: cedarea premiului unui tînăr artist, în speță Danielei Chirion, și donația către Muzeul Florean a întregului ansamblu de lucrări. Dar cine este Paula Ribariu, s-ar putea întreba cineva mai puțin familiarizat cu lumea artistică românească. Răspunsul nu este nici simplu ca informație, și nici ușor de dat ca formulare. O prezentare vagă, însă, făcută deja cu un alt prilej, s-ar putea, totuși, reactualiza.

Paula Ribariu - imagine din expoziție

Așezate în spațiul amplu al sălii mari din Colonia artiștilor, lucrările Paulei Ribariu își reconfigurează abrupt prezența. Cu toate că, în mare parte, sunt deja cunoscute, dacă nu strict, ca obiecte, oricum ca tipologie, puse aici, într-un spațiu continuu, fără nici o fisură în desfășurare, nici măcar una cu efect scenografic, ele își suspendă orice funcție individualizatoare, ies din regimul de unicat, și se înscriu ca elemente constitutive într-un discurs, într-o mare demonstrație, care intră în alt registru de semnificație decît lucrările propriu-zise luate în sine. Prin instituirea unei noi sintaxe, nivelul decorativ, bine camuflat, dar mereu prezent în natura obiectelor, dispare cu totul, mesajul estetic se resoarbe și el, pentru ca, finalmente, ambele să se transfere într-un cîmp de semnificații care părăsește simpla și convențională codificare artistică. Agregarea de forme, substanțe, geometrii, tonuri, semne, tehnici etc., în spațiul careia se afirmă puternic interesul pentru diversitate, dovedește, prin chiar construcția finală, care este expoziția însăși, că ideea fundamentală este mai curînd una din domeniul cosmogoniei decît al artei; anume afirmația că orice structură, unitara ca mecanism văzut din afară și perfect coerentă ca metabolism intern, este armonizarea înaltă, după modelul cosmic, a unui numar infinit de entități particulare. Astfel, arhitectura de forme și de imagini a Paulei Ribariu, sprijinită pe un repertoriu halucinant de semne și de reprezentari, în care lemnul, textila, hîrtia, efigia magică, ornamentica populară, insemnul eclezial, citatul sacru, mai mult prin enunțul axiomatic decît prin conținut, instituie un tip de civilizație și un sistem spiritual, sincretice ca morfologie, dar tocmai prin aceasta disponibile și deschise pentru orice tip de experiență. Acest complex de imagini, așezat într-un spațiu circular, o reproducere la scară mică a circularității universului, capătă, în mod spontan, o funcție majoră, de semnal și de receptacul pentru lumile paralele. Într-un anumit fel, sistemul de semne pe care în propune Paula Ribariu seamănă, ca utilitate prezumtivă, cu misterioasele și încîlcitele desene de la Nazca, ilizibile pînă la opacitate privite de aproape, adică din chiar interiorul grafiei lor, dar fascinante și cutremurătoare văzute de sus, din spațiul aerian, de acolo de unde funcția lor începe să se precizeze și să devină eficientă. Semnele încetează a mai fi ornamente și devin, subtil, instrumente.

Instrumente care nu sunt, neapărat, pasive, pentru că ele pot părăsi efectul simplu de semnalizare și de comunicare spre a trece dincolo, în zona de investigație și de provocare. Dacă Paula Ribariu nu sistematizează semnale de-a gata, un alfabet inteligibil pentru un partener scontat, atunci ea inventează limbaje proiective, lansează capcane simbolice pentru interlocutori imprevizibili. Dar cum artista manipulează memoria, creînd lumi actuale din straturile succesive ale unor posibile existențe adormite, cum timpul reprezintă, într-o măsură impresionanta, materia ei primă, în mod fatal ea își caută parteneri sau noi ipostaze în straturi succesive ale spațiului, în lumile sublimate în Cosmos. Discursul devine, astfel, un telescop uriaș, o lentilă gigantică prin care ochiul privește spre transcendență ca spre o realitate plauzibilă. Expoziția este un agregat, un mecanism de propulsie, o complicată cabină pentru teleportare, iar Paula Ribariu un astronaut solitar care investighează Universul pentru că tocmai își cercetează limitele. Instalația, expusă inițial în sala rondă de la Etaj 3/4, iar apoi în sala mare din Colonia artiștilor din Baia Mare, amenajată cu atîta acribie și cu acea convingere care, pe nesimțite, devine voluptate, că prin stăpînirea detaliului este imposibil ca ansamblul să nu funcționeze, seamănă cu mașinăria magică a unui cosmodrom, cu acel spațiu în care se adună întreaga memorie a neliniștii pentru a face din visul incert un episod verosimil. Complexul de obiecte al Paulei Ribariu este un fel de Baikonur, un efect al insingurării într-un spațiu pe care cercetarea îl face din ce în ce mai vast, o consecință a tăcerii pe care nevoia de comunicare o adîncește tot mai mult. De ce Baikonur? Simplu, pentru că are o sonoritate impenetrabilă și pentru că spațiul rus încă nu și-a epuizat misterul!

Pavel ȘUȘARĂ

P.S. Cam acesta a fost anul artistic 2006 al Muzeului Florean din Baia Mare. O fi mult, o fi puțin? Iată o întrebare ce nu așteaptă și nici nu are nevoie de vreun răspuns. **(P.Ș.)**

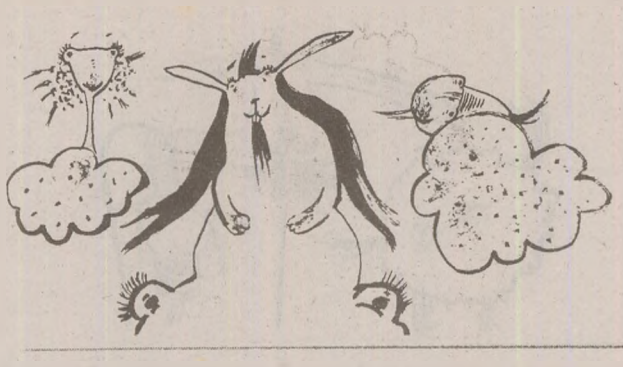

Wolf Wucherpfennig

Basme moderne

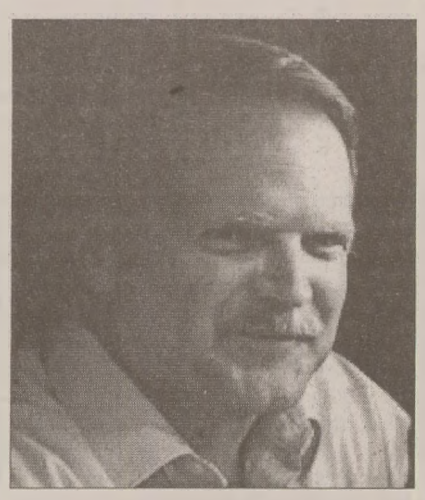

Basmul cult de factură ironică și filosofică are în literatura de limbă germană o îndelungată tradiție, interesul mereu viu pentru acest gen fiind datorat nu în ultimul rând faptului că, de la Wieland și Goethe la autorii contemporani, aproape toți scriitorii importanți i s-au dedicat. Romanticii au pus basmul chiar mai presus de alte genuri. Lor li se datorează și sublinierea unor trăsături moderne ale basmului: ambivalența personajelor, împotrivirea la banalitatea și standardizarea cotidianului (începute prin domnia „cifrelor și figurilor" cărora Novalis le opunea poezia și iubirea), efectul de distanțare față de propria povestire prin ruperea iluziei epice și ironie. În plus, datorită lumii în care trăim, cu destule amenințări ecologice și standardizare, cu un ritm de viață care ne îndepărtează din ce în ce mai mult de natură, armonie și interiorizare, în literatura vestică a ultimelor două decenii interesul pentru basm pare a fi devenit terapeutic. Astfel se explică succesul cărților lui Michael Ende, sau al seriei *Harry Potter* (care revine la idei de morală tradițională, însă nu didactic, ci antrenant, prin îmbinare a vrăjitoriei cu tehnica de ultimă oră).

Cunoscutul istoric literar și germanist Wolf Wucherpfennig (n. 1942), profesor la universitățile din Freiburg i.Br., Cincinnati, Gent, Göttingen ș.a., nu a rezistat nici el ispitei de a transpune tot ceea ce știe ca teoretician în basme scurte – un fel de pilule ironice și în același timp melancolice. Autor al unei *„Istorii a literaturii germane de la origini până în prezent"* (*Geschichte der deutschen Literatur. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Klett, Stuttgart) studiată la toate universitățile lumii și de numeroase ori reeditată, al unor monografii precum *„Cultul copilăriei și iraționalismul în literatură de la 1900"* (*Kindheitskult und Irationlismus in der Literatur um 1900*, Wilhelm Fink, München 1980) sau al unor studii despre iluminism, romantism și literatură contemporană, Wolf Wucherpfennig a surprins mediul academic prin apariția volumului său de basme moderne *Ochii motanului* (*Die Augen des Katers. Moderne Märchen.* København Universitet 2005). De sorginte iluministă (tradiție care nu ocolește critica societății prin reflectare într-o oglindă exotică, de pildă, invocând lumea persană sau chineză), dar și profund romantică prin credința în poezie, ironie, ruperea iluziei epice, și desigur prin nostalgia față de copilărie (scriitorul fiind văzut ca un sfânt Christofor, care duce copilul în spate), basmele lui Wolf Wucherpfennig sunt de un intertextualism care face deliciul filologilor. Nu lipsesc aluziile la cărțile populare, teatrul baroc, Goethe, E.T.A. Hoffmann, Heine, Rilke, Brecht, Walter Benjamin ș.a., nici trimiterile la propria biografie, decriptabile pentru cunoscătorii volumului său de memorii *„Viața în veșnică schimbare"* (*Leben im Übergang*), care urmează să apară în această iarnă la editura Könighausen & Neumann din Würzburg și din care au apărut deja fragmente prin reviste.

În *Mulțumirile* puse, ca o glumeață imitare a structurii cărților științifice, la începutul volumului, autorul își definește crezul poetic astfel:

„Mulțumire adusă tigrului de cel lăsat să îl călărească, înainte de-a fi mâncat,

mulțumire adusă limbajului, care-i alină pe cei ce i-a speriat,

mulțumire adusă spaimei, ce-ngăduie râsul celor ce frânți de ea încă nu-s,

mulțumire adusă batjocurei, care reconstruiește ceea ce a distrus."

Imaginea celui călare pe tigru definește literatura ca pe o stăpânire a spaimei și angoasei, prin transformarea acestora în iluzie, visare și joc (metaforă preluată din *Despre adevăr și minciună în sens extramoral* de Friedrich Nietzsche: acesta se referă la partea atavică din om, cruzimea, lăcomia și instinctul de a ucide, de care omenirea pierdută în visare nu e conștientă). În concepția lui Wolf Wucherpfennig, literatura are funcția de a îndepărta cititorul de problemele lumii reale, însă nu prin anularea ambivalențelor de care aceasta e cuprinsă (așa cum încearcă literatura de consum, care zugrăvește o falsă armonie și încearcă să ordoneze și să stăpânească realitatea prin dihotomia alb-negru), ci prin înfățișarea acestora într-o nouă formă, din perspectiva eternității: numai ceea ce nu e real (adică ficțiunea) e cu adevărat etern. Literatura e construită din „cărămizile" lumii reale, însă astfel reașezate încât să iasă de sub incidența realității și să poată forma o lume opusă acesteia, fără a-i șterge contradicțiile și ambivalențele. Privirea care îmblânzește aceste ambivalențe, fără a le anula, e cea din perspectiva morții: recunoscând deșertăciunea celor reale, inclusiv a răului și a cinismului, și ironizând importanța care le e acordată. De aceea, din poveștile lui Wolf Wucherpfennig nu lipsesc tristețea și cruzimea îmblânzite de râs și de ironie (Andersen și Kafka fiind două dintre modelele la care face des referire).

Modernitatea programatică a basmelor ține, în concepția autorului, tocmai de raportarea ambivalentă la realitate. I se adaugă, firește, aluziile la lumea tehnicii și la birocrația strâns legată de aceasta – o lume care trebuie îmblânzită prin chiar integrarea ei în poveste.

Nu în ultimul rând, modern e spiritul ludic al autorului. De exemplu, în *Fericirea (Das Glück)*, dictoanele „citate" constituie o glumă: toate (cu excepția ultimului) fiind de fapt inventate, dacă nu chiar parodiate de autor. Însă spiritul lor e atât de apropiat de al „parodiaților" (amintind, de exemplu, de concepția despre timp din *Confesiunile* lui Augustin, sau de o poezie de bun-venit a lui Goethe către oaspeții care așteptau să intre pe poarta casei sale de la Weimar), încât pot fi induși în eroare chiar și bunii cunoscători ai acestora!

În acest context, nu mai pare surprinzător că „recomandarea criticului" de pe coperta *Basmelor moderne*, care ne îndeamnă să citim poveștile lui Wolf Wucherpfennig, e semnată de nimeni altul decât de... Friedrich Schlegel (1772-1829)!!

Jumătate din viață

Mătușa lui Peter se numea Mizzi. Locuia împreună cu soțul ei, unchiul Paul, într-o casă tipică orașelor olandeze: cu fațadă strâmtă, un granic spre stradă, tras pe sârmă, pentru a transporta mărfurile și o scară foarte îngustă, de-a-dreptul abruptă, în interior. Mătușa Mizzi detesta scara. Pentru că era atât de grasă încât putea, ce-i drept, s-o coboare, însă numai cu spatele înainte, altfel ar fi riscat să-și piardă echilibrul și să se prăbușească din cauza rotunjimii și mai ales a pieptului ei mare. În schimb, nu mai putea să urce, din cauza greutății, treptele abrupte.

De aceea, de câte ori voia să ajungă la catul de sus, trebuia să iasă în stradă și să intre în cușca sprijinită lateral de niște șine, spre a fi trasă cu ajutorul unui cablu de oțel. Asta cădea în grija unchiului. Care nu voia să instaleze lift electric, pentru că suferea de electrofobie. În casă nu existau nici radio, nici telefon, iar seara cei doi stăteau doar la lumina lumânării. Astfel încât firavul unchi era nevoit să o ridice pe mătușa prin forțe proprii, cu ajutorul unor scripeți. Economia de forță datorată scripeților era însă compensată prin încetineala lor, astfel încât călătoria mătușii de la pământ la etajul trei dura aproape o jumătate de oră.

Vă puteți lesne închipui că toată această tevatură nu făcea plăcere nici unuia dintre ei. Motiv pentru care stabiliseră un program săptămânal foarte strict. Mătușa era trasă vinerea la etajul trei. Acolo, în cele două camere de sus, cu vedere asupra orașului, cei doi petreceau un weekend agreabil. În seara de duminică, mătușa cobora la etajul doi, unde locuia luni și marți, scriind scrisori și rezolvând toate acele plictisitoare hârtii de care nu poți scăpa când ai de-a face cu instituții publice bănci și magazine. Miercurea și joia le petrecea la etajul întâi, unde își ținea colecția de bibelouri din secolul al XIX-lea, pe care o contempla, ștergea de praf și recataloga de fiecare dată. Vinerea se afla la parter. Dimineața făcea împreună cu unchiul cumpărături pentru toată săptămâna, iar după-masa gătea pentru tot restul săptămânii. Aici era totuși ajutată de tehnică, întrucât cei doi aveau aragaz și frigider cu gaz. Pe urmă, unchiului nu-i mai rămânea decât să încălzească mâncarea.

Un cititor cu experiență s-ar aștepta acum să povestim despre vreo întrerupere a bine-reglementatului sistem, de pildă cam așa: „Într-o bună zi însă, ascensorul se blocă în dreptul etajului doi", sau: „Într-o bună zi, unchiul simți că îl apucă nevoile în timpul trasului." Și să urmeze ceva hazliu, care să dea peste cap toată ordinea. Ei bine, un astfel de cititor va fi dezamăgit, poate chiar derutat. Pentru că nu s-a petrecut absolut nimic din toate acestea.

Lucru cu adevărat derutant, deoarece imposibil. Unchiul și mătușa își încadraseră viața într-o ordine fixă. Însă, se știe, oamenii nu pot suporta decât ordonarea, nu ordinea. De ce dăm, de exemplu, în cărți? Pentru că orice pasiență reușită reprezintă o victorie asupra lipsei de ordine a vieții. Dar, după ce pasiența a ieșit,

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)
Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!
Și muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

după ce victoria a fost câştigată, nimic nu pare mai plictisitor, şi amestecăm iar cărţile cu un sentiment de ruşine, de parcă am fi făcut ceva ce nu se cuvine. De aceea nu se putea ca unchiul şi mătuşa să-şi fi continuat viaţa, neîntrerupt, în aceeaşi ordine de *paternoster*, în sus şi în jos. Ar fi murit, cu siguranţă.

Ceea ce, până la urmă, au şi făcut.

Depozitul de speranţă

M-am tot temut, am tot sperat,
Până la urmă am scăpat.
Nefericită-i inima.
Speranţă, teamă iarăşi vrea.
(France Preşeren)

Bătrânul privi pe geam, zicîndu-şi: Va să zică aşa. Mers la cumpărături. Îngrijit grădina. Dormit. Trezit. Pe vremuri eram curios să văd cum e lumea, credeam că undeva mă aşteaptă ceva întru totul diferit; voiam să realizez ceva, să schimb lucrurile, să transform lumea într-un loc mai bun. Pe urmă am intrat în ritmul mecanic al muncii, gândind doar la ce voi face imediat, la oboseală, foame şi sete, la supărări şi micile succese. Iar acum, liberat de acest ritm, nu mai există nimic care să-mi ascundă monotonia şi singurătatea.

Au dispărut cei care umblau cândva pe pământ, bucurându-se de lumina soarelui, adormind chiar şi îngrijoraţi. Toţi aşteptau ceva de la viaţă, pornind să cucerească lumea, chiar şi cei care, obosiţi de viaţă sau lătui de ea, tânjeau după vechile lor aşteptări şi dorinţe.

Cei care au copii şi nepoţi, îşi mai zise bătrânul, iau parte la aşteptările acestora şi o iau din nou de la început, dată cu ei. Acestora, bucuria de viaţă a tinerilor le aduce un pic de soare în recea lor existenţă. Deşi, îşi mai zise, să porneşti chiar tu în necunoscut e cu totul altceva. Nu fuseseră oare tocmai speranţele cea mai bună parte a celor care trecuseră prin lume cândva?

Astfel par a sta lucrurile din perspectiva îngheţatei bătrâneţi; odată cu ea soseşte uneori şi raţiunea la rece. Vine vremea înţeleptei prudenţe. *Quidquid agis, prudenter agas et respice finem*, cum ziceau cei din vechime. Economiseşte la timp şi vei avea la nevoie, spuneau unicii din copilăria bătrânului de azi, când mai merita să pui ceva de-o-parte. Poate visul de bătrâneţe al raţiunii e să fii la tinereţe mai zgârcit cu speranţele, ca să rămână şi mai târziu câteva. De ce n-am meşteri un frigider în care să păstrăm o bună parte din speranţele noastre, spre a le scoate mai târziu, proaspete şi nefolosite?

Acesta era, în orice caz, visul bătrânului; speranţă de gradul al doilea, am spune, pentru că era speranţa de a face speranţele altora să dăinuie.

Ce plăcere pentru narator să poată povesti că visul i s-a şi împlinit! Cu ajutorul psihologiei computerizate, fără nici o minune sau vrăjitorie, bătrânul reuşi să construiască un depozit de speranţe.

Acum îi mai trebuiau doar nişte tineri care să vrea să-şi depună speranţele. Dar tocmai partea asta se dovedi neaşteptat de grea. „Ce tot bălmăjeşte hodorogul ista despre speranţă?", îşi băteau joc tinerii, „noi vrem distracţie, vrem extaz, şi încă fără oprire; mai bine ne-ar garanta că ajungem la pensie, decât să ne ia speranţe de care nu le avem!"

Cum tinerii nu aveau, se pare, decât temeri în loc de speranţe, bătrânul s-a dus la guvern. Poate va reuşi să determine lansarea unui program de economii, pensie de speranţă cu finanţare publică? Dar guvernul a privit cu neîncredere: „Speranţă? Nu-i asta un fel de schimbare neplanificată? Noi avem nevoie de reforme fine moderate, o renunţare controlată pentru a evita pierderi necontrolate. N-avem nevoie de utopii care încurcă totul. Ne-ar trebui o maşinărie care să producă întruna planuri previzibile; un depozit de speranţă ar însemna un adevărat pericol public!"

Atunci, bătrânului nu-i mai rămase decât să meargă la Dumnezeu. Acesta îşi ieşi din pepeni când auzi îndrăzneala de a intercala în predici pauze de reclame pentru depozitul de speranţe. „Nu cumva toate aiurelile astea ţi le-a băgat în cap fiu-meu? Toate s-au dat peste cap de când a ţinut morţiş să-i fac pe plac, lăsându-l să meargă pe pământ. Un june necugetat şi lesne înflăcărabil, vorbind mereu de credinţă, iubire şi speranţă. Sigur, ale tinereţii valuri. Cine nu e idealist la tinereţe, n-are inimă; cine mai e idealist şi la bătrâneţe, n-are minte. Acum a prins în fine ceva minte şi nu mai face altceva decât să joace monopoly intergalactic. Tocmai a umplut Calea Lactee de hoteluri. Poate că într-o bună zi va ieşi totuşi ceva din el. Mda, ce voiam să zic...?"

În timp ce Dumnezeu căzuse pe gânduri, omul nostru plecă, necăjit.

Până la urmă a sfârşit rău. Găsi nişte săraci din India sau Burma care mai aveau de dat câteva fărâme de speranţă; le uscă şi le congelă, pornind cu ele pe străzi asemeni comis-voiajorilor despre care se credea că ar fi dispărut acum o sută cincizeci de ani. „Speranţă, speranţă frumoasă şi verde!", striga de zor cu voce cârâitoare, „speranţă congelată, proaspătă pe termen nelimitat, menţine în formă tinerească inima şi ficatul!" Dar nimeni nu cumpăra nimic de la el: unii râdeau, alţii cereau un certificat ecologic pe care el nu-l avea. Astfel încât fu nevoit să-şi mănânce singur speranţele, iar când acestea s-au sfârşit, şi-a dat duhul.

A fost găsit mort la un colţ de stradă. Adică n-a fost găsit, pentru că mai înainte îl luase Ucigă-l Toaca. Diavolului îi plac poveştile, mai ales cele triste. Îi plac şi le tot repovesteşte, împodobindu-le, înfrumuseţându-le, râzând în tot acest timp sălbatic, în hohote, cum se ştie că-i râsul drăcesc. Din cauza asta n-a băgat el de seamă că poveştile triste îi ies, pe sub mână, din ce în ce mai voioase. Asta ne e şi speranţa.

Tragedia şoarecelui de computer

Sătul să tot fugă de mâţă, un şoarece chemă zâna cu cele trei dorinţe.

„Aş vrea să fiu mare, să nu tot fug de pisică", îi spuse.

„Poate vrei să te transform într-un leu?", îl întrebă zâna.

„Nu, leii sunt tâmpiţi, eu vreau să fiu deştept."

Zâna chibzui îndelung. În cele din urmă, zise: „Există un singur animal care să fie şi mare, şi deştept. Te fac profesor la Berlin, un Hegel al zilelor noastre."

Zis şi făcut. Şoarecele ajunse profesor vestit; jurnaliştii îi luau interviuri, studenţii şi cucoanele îi cădeau la picioare.

Îşi savura din plin celebritatea, dar îi era frică să nu observe careva că în adâncul sufletului rămăsese tot şoarece. Ba se temea chiar că într-o bună zi va veni o mâţă care să-i recunoască adevărata fire şi să-l mănânce. Cu timpul, pisicofobia deveni tot mai puternică. Înaintea cursurilor controla, cu portarul, catedra, nu care cumva să-i sară pe neaşteptate o atare jivină în faţă, în plină prelegere. Şi tot mai des i se năzărea că admiratorii îl privesc cu ochi de pisică.

Poate ar fi mai bine, îşi spunea uneori înainte să doarmă, dacă aş fi cu totul neînsemnat, un lucru care să nu atragă atenţia nimănui, nici măcar unei mâţe. Cum ar fi, se gândi deodată, o nestemată, admirată de toţi, dar necomestibilă şi fără suflet vulnerabil; doar piatră, fără nimic în interior? Dar atunci n-ar fi putut da note, or, şoarecele se obişnuise prea tare cu bruma de putere pe care o are un profesor, pentru a mai fi dispus să renunţe la ea.

În fine, chemă din nou zâna, rugând-o să îi îndeplinească cea de-a doua dorinţă. „Aş vrea", spuse, „să fiu mare, celebru, puternic, şi totuşi necunoscut; aş vrea să ştiu totul, dar să n-am suflet vulnerabil."

Dorit, zis şi făcut. Şoarecele ajunse computerul Poliţiei Europene. Se numea de acum AZCO, *Allgemeiner Zentralcomputer*.

Ah, ce bucurie pe şoarece! Ştia de acum totul despre locuitorii Europei şi mulţi de pe alte continente. Le cunoştea semnalmentele, adresa, obiceiurile, conturile bancare, bolile, prietenii şi prietenele. Ştiinţa sa era faimoasă, temută chiar, dar numai puţini văzuseră vreodată calculatorul, ba, în afara poliţiei nu îi era cunoscut nici măcar numele. Şoarecele era, ca să zic aşa, una cu toţi, şi toţi erau una cu el, doar că nimeni în afară de el nu ştia asta. Şi, să nu uităm: nu s-a pomenit până acum mâţă căreia să-i lase gura apă după computer!

Computerele nu sunt însă şi ele tot muritoare? După trei ani, în cercurile poliţiei secrete s-a răspândit zvonul că hard-discul computerului central ar fi depăşit, nemaiputând cuprinde mulţimea de date în continuă creştere. Plângerile s-au înteţit, strecurate presei; opoziţia îşi exprimă îngrijorarea în legătură cu securitatea publica, se ajunse la dezbateri aprinse în Parlamentul European, iar după cinci ani, decizia ajunse de neînlăturat: computerul trebuia schimbat.

Ce bine că mai am o a treia dorinţă, gândi şoarecele, auzind vestea. Aş dori..., vru să spună, dar cuvântul îi rămase în cip. Întrucât computerele pot şti, pot calcula totul, dar nu pot dori. Soarta lor e pecetluită.

Fericirea

Peter citea într-o carte dictoane despre fericire, scrise de celebrităţi:

Copiii tânjesc după fericirea ce va să vină, bătrânii o jelesc pe cea trecută. (Marcus Aurelius)

Fericirea? Când o am, nu sunt conştient de ea; când sunt conştient de ea, n-o mai am. (Augustin)

E fericirea poartă mare,
Dar mică omului îi pare.
Stau toţi tăcuţi, ascunşi în casă,
Pe poartă nu-ndrăznesc să iasă. (Johann Wolfgang Goethe)

Bărbaţii aleargă după fericire, femeile o aşteaptă. Aşa se face istoria. (Arthur Schopenhauer)

De când sunt pe lume am studiat fericirea, şi de atâta studiu am devenit melancolic de tot. (Johann Nestroy)

Cei mai proşti ţărani au vacile cele mai fericite. (Jeremias Gotthelf)

Dacă tot nu pot fi fericit, măcar să mor frumos. (Edmond Rostand)

De-a-lungul vieţii, oamenii trăiesc următoarea experienţă: mai întâi ies la lumină, la loc deschis; dupa mulţi ani constată că nu era decât gura sacului care se strânge tot mai tare, mai sumbru, în jurul lor. Pentru a-şi face totuşi iluzii, oamenii caută fericirea, făcând fie metafizică, fie copii. (Jean Paul Sartre)

Din tot ce scriseseră aceşti vechi, faimoşi, înţelepţi, dalbi dar nu totdeauna albi autori, Peter nu înţelese decât că fericirea nu există. „E adevărat oare", o întrebă pe bunică, „ pe lume nu există fericire?"

„Ba, bineînţeles că există", răspunse aceasta. „Cum spune şi cântecul:

Să fii pe lume e un lucru frumos,
Zise albina spre porcul spinos."

Da, asta trebuie să fie fericirea; aşa ceva înţelegea şi Peter. Albinele, porcii spinoşi şi bunicile ştiu, până la urmă, mai multe decât poeţii şi gânditorii. Mai înţelegea şi că fericirea nu trebuie căutată. Şi că nu poate fi de durată; altfel, la ce ar mai fi nevoie de ţepi?

Cum de n-au înţeles atâta lucru oamenii celebri? Să fi fost mai proşti decât Peter? Nici pomeneală, doar că nu erau personaje de basm. Lor nu le ajungea să înţeleagă înţelepciunea bunicilor, ei mai trebuiau să şi trăiască fericirea, nefericirea. Or, asta e cu totul altceva. Dacă ar trebui să trăim basmele, nu le-am mai citi şi am fi, probabil, destul de nefericiţi. Dar pentru că suntem siliţi să vieţuim în realitate, citim basme care ne fac un pic mai trişti, un pic mai veseli şi, poate, un pic mai fericiţi.

Prezentare şi traducere de
Ana STANCA TABARASI

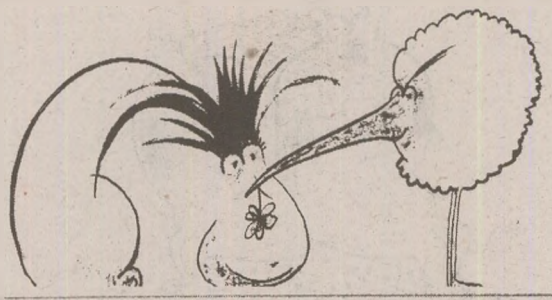

Ilustraţie de Simone Rea pentru *Alice în ţara minunilor*

Alice, Peter Pan şi Albă-ca-Zăpada

Nimic mai nimerit atunci cînd te ocupi de un proiect francofon pe literatură de copii decît o întîlnire de lucru la una din cafenele Salonului de carte şi presă pentru tineret de la Paris, Montreuil, aflat anul acesta la a 22-a ediţie. Salonul, organizat de regulă, la sfîrşit de noiembrie, atrage mii de vizitatori, – profesionişti, mediatori sau consumatori – care vin rînduri-rînduri în marea Hală a Expoziţiei, întotdeauna neîncăpătoare, din arondismentul Seine-Saint-Denis. Este un loc animat, care îţi permite să fii „branşat" la fenomenul în ascensiune numit mai larg şi mai nou „cultura pentru copii", şi unul din puţinele, alături de muzee şi expoziţii, unde se sta la coadă în Paris.

Anul acesta „invitaţii de onoare" ai Salonul au fost *Alice în Ţara Minunilor* a lui Lewis Carrol şi *Peter Pan*, al lui James Matthew Barrie. Lor le-a fost dedicată expoziţia de grafică pentru copii, organizată o data la doi ani.

Cum publicul privilegiat şi primul vizat este copilul, Hala Expoziţiei desfăşurată pe trei etaje are şi spaţiu de joacă, de creaţie, de lectură, de restaurare, de întîlnire, librării, deci cam tot ce-ţi doreşti pentru ca, odată întrat acolo, să rămîi toată ziua. Animatori îmbrăcaţi gospodăreşte cu un şort albastru pe care scrie cu litere albe „Tout est bon dans le salon" sunt gata să te ajute dacă, nici cu planul în mînă, nu ajungi unde ai fi vrut, sau dacă un şuvoi de vizitatori te-a antrenat în altă direcţie.

Cei peste 250 de expozanţi – de la marile edituri Gallimard, Seuil, Grasset, Hachette, Flammarion, Bayard, Nathan, Magnard, care au toate şi un compartiment „jeunesse", la editurile specializate ca Rue du Monde, Milan, Gründ, Ricochet şi pînă la edituri mai noi sau mai mici care încearcă să devină cunoscute – oferă o supra-abundenţă de carte de toate formatele, tipurile, preţurile, pentru toate gusturile, de la cartea-jucărie, cartea didactizată detaliată pe grupe de vîrstă, benzi desenate, albume, enciclopedii, dicţionare, reviste specializate pînă la cartea-obiect-de-artă care vizează copiii şi părinţii în aceeaşi măsură.

La o primă vedere a salonului nu ai deloc impresia că ordinatorul şi produsele sale domină şi înlocuiesc cartea pentru copii şi tineret ci, dimpotrivă, doar o completează în chip fericit, multe cărţi fiind însoţite de cd. În schimb, este tot mai evident faptul că imaginea, sub diversele ei forme şi în diverse stiluri, expresii şi materiale concurează, serios „textul" literar propriu-zis.

Cartea bogat ilustrată şi, în genere de format mare, numită în franceză „album" pare a fi răsfăţata pieţei, în ciuda preţului şi greutăţii sale destul de mari. Dicţionarul Robert defineşte, destul de vag, „albumul" ca o „culegere tipărită de ilustraţii şi documente iconografice", în timp ce pentru un specialist al *Ghidului practic al ilustratorului* ca Nathalie Beau „albumul" a devenit un gen literar de sine stătător, caracterizat printr-o dul lă naraţie, un dublu limbaj, cel al textului şi cel al imaginii. Mai bine spus, „albumul", ale cărui origini datează de prin anii '30 cînd este practicat cu succes şi cu un curaj de pionierat de Editura Père Castor, trebuie privit ca un ansamblu, în care contează în aceeaşi măsură formatul, compoziţia, aşezarea în pagină, fonturile, calitatea hîrtiei, machetarea, cu alte cuvinte creaţia rămîne esenţială dar tehnica, elementele tipografice sînt şi ele valorizate plastic.

Fie că e considerată o lectură figurată a povestirii, fie că are o apăsată funcţie pedagogică sau una dominant estetică, albumul acaparează, încet, încet, noi teritorii precum Proust şi Boris Vian, Homer şi Cervantes, fiindcă orice capodoperă a literaturii generale (subînţelegînd pentru adulţi) poate deveni album, dacă îşi găseşte temerarul ilustrator şi inspiratul adaptator de text (uneori ca în cazul „romanului grafic" *À la recherche du temps perdu*, el fiind unul şi acelaşi, Stéphane Heuet). Fenomenul acesta triumfător este vizibil şi în transpoziţia de la un gen la altul, spre exemplu, succesul lui Michel Ocelot cu filmul de desene animate *Kirikou şi vrăjitoarea* a fost urmat de realizarea albumului pe aceeaşi temă, care cucereşte cu uşurinţă prin calitatea estetică a ilustraţiei şi copii şi adulţi (personal mă recunosc fan al minusculului personaj creat de Ocelot). Putem pomeni în acelaşi sens desenele animate ale Studioului Disney care au toate şi varianta carte, pe lîngă puzderia de obiecte, jucării şi jocuri pe care le-au inspirat, de unde poate şi justificarea conceptului de „cultură pentru copii", de care am mai pomenit.

„Culmea" albumului, dacă putem spune astfel, este Albumul fără text, în care scrisul, în sensul tradiţional al termenului dispare, şi încredinţează imaginii misiunea narării istoriei. Sînt celebre în acest sens *Albumul Adelei* de Claude Ponti sau cel al lui Grégoire Solotareff despre *Domnul Căpcăun*.

Nu e de mirare aşadar că se scriu studii şi tratate, se dau doctorate pe problematica albumului: cea mai nouă referinţă bibliografică în domeniu este volumul *Cum să citim albumul* de Sophie Van Der Linden, apărut anul acesta la Editura „Atelier du poisson soluble", care explorează cu instrumentele cunoscătorului bogăţia de stiluri, diversitatea de tehnici, inventivitatea punerii în pagină şi a naraţiunilor, înlănţuirea paginilor, materialitatea cărţii, specificitatea textului şi a imaginii, relaţia dintre ele.

Şi nu e mirare că imaginea care domină cartea pentru copii – sub forma albumului, a benzii desenate, sau a unei mixturi a celor două – se cere înţeleasă în complexitatea ei, fiindcă nu de puţine ori ea se adresează în egală măsura copiilor şi adulţilor.

Cele două mari expoziţii ale salonului, reunind artişti grafici tineri mai puţin cunoscuţi, *Figuri ale viitorului* şi *Alice şi Peter Pan* o dovedesc cu prisosinţă. Trebuie spus că prin „tineri" se înţelege aici artişti care nu au publicat mai mult de trei cărţi, fiindcă cei care îşi încearcă norocul (selectarea la Salon este deja o consacrare) pot avea şi 60 de ani. Dacă în 2004, personajul care a pus la grea încercare sutele de candidaţi din numeroase ţări ale lumii a fost Scufiţa Roşie, anul acesta cele două cunoscute personaje britanice, aflate într-o relaţie specială cu timpul, au inspirat inegal pe candidaţi, de vreme ci doar 20% din ilustraţiile propuse se refereau la Peter Pan iar majoritatea de 80% o preferau pe Alice. Pentru mine, care am ales ca temă de proiect „Personajul fetiţei – explorare a lumii şi căutare de sine" în care Alice are un loc important, a fost o confirmare a actualităţii personajului.

Abordînd toate tehnicile, tradiţionale sau experimentale ilustrînd toate tendinţele artei contemporane, precum şi toate stilurile genului expoziţia arata cît de mari sînt posibilităţile de interpretare cu ajutorul imaginii a unor texte considerate uneori o literatură marginală.

De altfel, organizatorii expoziţiei subliniază clar că în criteriile lor de selecţie intră tocmai acest element de interpretare personală, de lectură proprie pe care artistul plastic o dă textului literar. Pentru a alege din lucrările celor 1416 candidaţi (din 54 de ţari de pe toate continentele) doar pe cele 48 care formează expoziţia au fost înlăturate mai întîi ilustraţiile care erau simple traduceri literale ale cuvintelor în imagini, au fost reţinute şi privilegiate cele care însemnau, dincolo de tehnică şi compoziţie o apropriere a textului, un univers propriu.

Cum Alice are peste 140 de ani, iar Peter Pan a trecut şi el de o sută, a contat mult şi privirea înnoitoare a artistului mileniului trei care găseşte sensuri noi în cele două personaje şi în povestea lor, fie ele tragice, absurde bizare sau comice.

Oricît ar putea părea de surprinzător, una din exigenţele juriului a fost aceea ca ilustraţia să se adreseze deopotrivă copiilor şi adulţilor. Iată ce spune în acest sens Isabelle Friedmann, membră a juriului: „La privirea novatoare se adaugă o lectură îndrăzneaţă a textelor departe de o viziune corectă sub aspect politic, de interpretare făcută din sentimente duioase, pline de drăgălăşenie şi dulcegărie; ilustratorii sunt judecaţi după capacitatea lor de a se adresa nu numai copiilor ci şi adulţilor, după capacitatea lor de a face să apară dimensiunea superioară a operelor, mesajul pe care ele îl adresează.

Afişul Salonului de la Montreuil

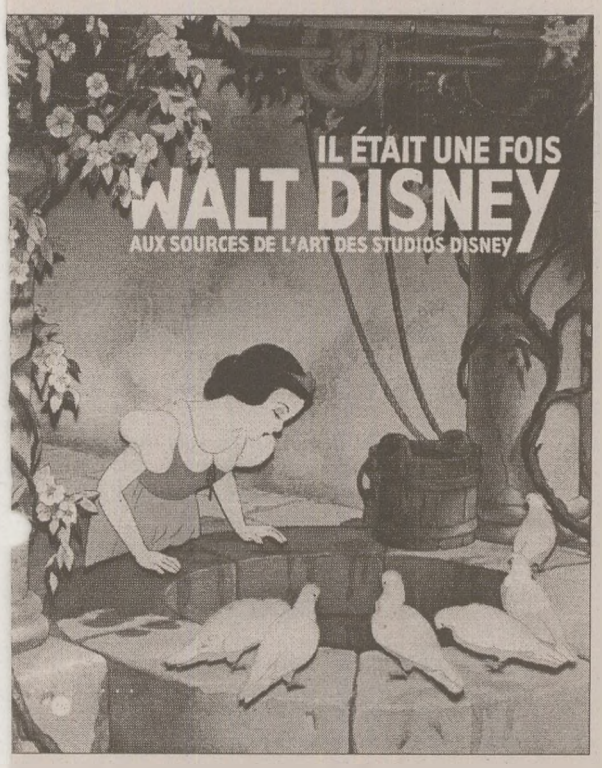

incolo de simpla poveste copilărească".

Înghesuiala din expoziţie, unde trebuia să prinzi momentul rar ca să vezi şi cutare panou, mai tot timpul saltat de mici privitori încîntaţi şi entuziasmaţi, arată că există o bună comunicare între ilustrator şi consumatorul ui; cu spontaneitate, directeţe şi logică proprie pentru opil, cu o minimă teoretizare şi oarece metafizică pentru dult. Deşi premiile fuseseră acordate, mai exista şi un remiu al publicului la care am participat şi eu împreună

***Peter Pan*, ilustraţie de Dusan Kallay, 1985**

cu colega de proiect Alexandra Zervou de la Universitatea din Rodos, cunoscută „homeristă", convertită de cîtăva vreme la interpretarea rescrierilor şi repovestirilor pentru copii a epopeilor antice. Preferinţele mele au mers către ilustraţia Simonei Rea din Italia, care ilustrează într-o paleta redusă, chiar minimalistă momentul în care Alice se interoghează asupra propriei identităţi. Sunt puse, faţă în faţă, fetiţa împodobită cu o ureche de iepure şi negativul ei fără ureche, care se pipăie, una pe alta, ca să se recunoască, în felul nevăzătorilor. În ciuda culorilor acrilice vii, a formelor simple, a compoziţiei foarte echilibrate, transpare aici acel grăunte de nebunie şi angoasă care o însoţeşte pe Alice în explorarea ei. Preferinţele colegei şi prietenei mele au mers spre colajul din scoarţe de bananieri realizat de Frédéric Kabeya Tshipama din Congo, în care artistul o reprezintă pe Alice, jumătate mare, jumătate mică, mergînd pe tabla de şah. Culorile sunt naturale, de pămînt tern, dar simultaneitatea celor două dimensiuni ale Alicei, dau acel ceva trăsnit şi bizar propriu Lumii Minunilor lui Lewis Carrol.

Dacă unele ilustraţii, precum cea care a obţinut marele premiu, o guaşă pe hîrtie, realizată de Lotte Van De Walle din Belgia pentru Peter Pan, abundă în personaje, decoruri, culori şi propun o complicată (şi, după părerea mea, prea încărcată) naraţiune simultană, altele te lasă perplex prin aparenta lor simplitate. Astfel Frédéric Hainaut din Belgia, într-o compoziţie realizată cu tuş şi acrilic, folosind doar culorile roşu, negru şi albul incert al hîrtiei manuale, desenează cu roşu o circumferinţă nesigură, sugerînd parcă un univers în mişcare şi notează la capătul cel mai îndepărtat, în stînga, sus cu litere de mînă, Neverland. Mod esenţializat de a ne prezenta celebra Insula a desfătărilor, cu efecte amintind cumva de tehnica xilogravurii.

Abordările privilegiază fie personajul central într-o situaţie relevantă, fie o scenă cheie. Vedem astfel figurări multiple ale Alicei, cînd slabă, cînd grasă, cînd doar ca o siluetă, cînd cu alură cubistă, cînd arcimboldiană. Iepurele şi zîmbetul motanului au şi ele parte de reprezentări dintre cele mai neaşteptate. În cazul poveştii lui Peter Pan pare preferat căpitanul Cîrlig şi crocodilul care-l terorizează şi mai puţin băiatul care nu voia să crească. Chiar dacă fiecare ilustraţie este însoţită de fraza sau paragraful din text care a inspirat-o (pesemne o condiţie impusă de juriu), multe din ilustraţii debordează simpla secvenţă o povestirii şi propun, cu mijloace şi tehnici diferite, un univers straniu, uneori fantastic, uneori absurd, uneori naiv, suprarealist, cu accente tragice, comice sau ironice.

Impresia generală pe care o lasă expoziţia consacrată Alicei şi lui Peter Pan, ca şi de altfel cea anterioară, dedicată Scufiţei Roşii, este că imaginea sub multiplele ei forme poate oferi o lectură a textului literar pentru copii şi adulţi diversă, bogată, complexă, savantă şi naivă totodată, filozofică, ingenioasă, surprinzător de înnoitoare. Şi fiindcă veni vorba de lectura textului literar prin imagine, nu pot să nu pomenesc de o altă expoziţie legată de cultura pentru copii, din aceeaşi perioadă cu Salonul de la Montreuil, şi anume expoziţia dedicată lui Walt Disney, găzduită la Grand Palais de pe Champs Elysées, ceea ce arată deja importanţa acordată artistului american. Cînd, după trei zile de Salon, am pornit curajoasă, sîmbătă după-amiaza pe marele bulevard parizian ca să văd expoziţia „A fost odată ... Walt Disney", mă gîndeam că voi regăsi aici un numeros public de vîrstă mică şi că nu va fi uşor. Spre surprinderea mea, la acea ora predomina publicul adult şi chiar de o vîrstă mai înaintată. După mai bine de o oră de stat la coadă, într-o ambianţă foarte prietenoasă şi oarecum internaţională, am intrat în expoziţie cu gîndul să nu întîrzii prea mult, fiindcă mi se părea că ştiu cam tot ce poate fi interesant despre Disney, căruia nu-i iertasem unele dulcegării din *Pinocchio* şi unele intervenţii în *Cenuşăreasa* lui Perrault.

„Revelaţia" a fost pentru mine faptul că Disney şi-a creat celebrele desene animate, inspirîndu-se mult din ilustraţia de carte europeană a sfîrşitului de secol al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. De altfel, subtitlul expoziţiei vorbea de „sursele de inspiraţie ale

***Kirikou*, ilustraţie de Michel Ocelot**

artei studiourilor Disney". Am aflat aşadar că prin 1935, cînd a vizitat a doua oară Franţa şi avea deja proiectul de a realiza *Albă-ca-Zăpada*, Disney, consiliat de colaboratorii săi apropiaţi, a achiziţionat peste trei sute de cărţi ilustrate pentru biblioteca studiourilor sale, care se păstrează şi acum acolo şi dintre care am putut vedea unele în expoziţie. E vorba de marii ilustratori europeni: Arthur Rackham, John Tenniel, Betrix Potter, Gustave Doré, Honoré Daumier, Grandville, Benjamin Rabier, Wilhelm Busch, Ludwig Richter şi alţii. Tot în acea vreme, artistul american a achiziţionat şi multe desene originale ale germanului Heinrich Kley, reprezentant al mişcării Secesiunii din München.

Toate aceste achiziţii au fost puse la dispoziţia desenatorilor din Studiouri care au profitat din plin de ele. Expoziţia pune adeseori faţă în faţă sursa de inspiraţie şi desenul animat, tot aşa cum dezvăluie şi sursele cinematografice ale acestuia. Cele mai convingătoare mi s-au părut apropierile între filmul lui Disney, *Alba-ca-Zăpada* şi ilustraţii ce exploatează fantasticul şi fabulosul terifiant de Eugène Grasset (*Trei femei şi trei lupi*), Gustave Doré (*Nocturnă cu elfi*), Theodor Kittelsen (*Trollul pădurii*) şi Arthur Rackham (cu numeroşii săi copaci antropomorfizaţi) sau chiar ale lui William Blake (la *Divina Comedie)* pentru secvenţa memorabila a fetiţei care aleargă prin pădure noaptea şi vede copacii metamorfozaţi în fiinţe de coşmar ce încearcă să o prindă.

Am întîrziat îndelung în faţa volumelor ilustrate de aceşti mari artişti cu sentimentul gratifiant că o expoziţie poate ascunde o alta, că am ocazia de a vedea în acelaşi timp desenele animate ale lui Disney în evoluţia lor, dar şi o rară colecţie de carte ilustrată din secolele trecute. Pe de altă parte, mi s-a întărit şi mai mult impresia că imaginea, fie ea statică sau cinetica, tradiţională sau digitală, concurează serios textul literar mai ales cînd este vorba de cartea şi cultura pentru copii, în care desenul animat are un loc sigur.

Şi nu ştiu dacă în civilizaţia imaginii în care trăim acest lucru trebuie să ne îngrijoreze, cîtă vreme textul este totuşi inspiratorul, sursa, punctul de plecare şi cîta vreme ilustraţia nu-l sărăceşte, ci îl îmbogăţeşte şi îl împrospătează, îi dă o nouă viaţă. Cum fac parte dintre optimiştii care cred că viaţa cărţii pe hîrtie nu este totuşi serios ameninţată, iau această bogăţie a ilustraţiei pentru copii şi adulţi ca un argument în plus pentru vitalitatea cărţii în general.

Muguraş CONSTANTINESCU

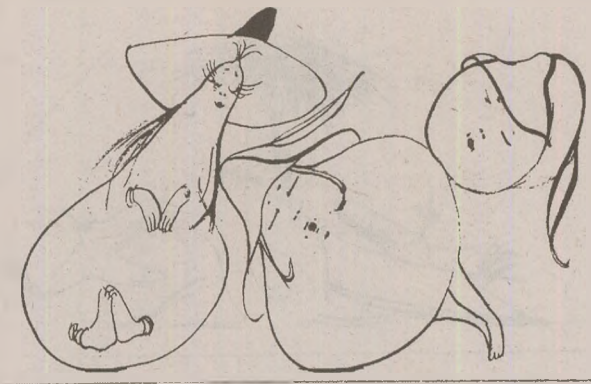

POEME de RAINER MARIA RILKE

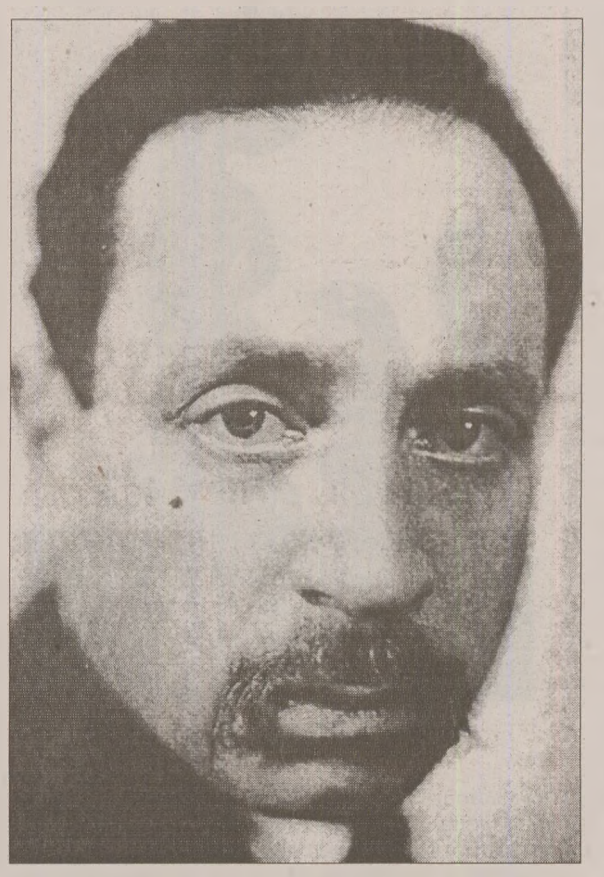

Suntem în luna lui Rilke. Unul dintre cei mai importanţi poeţi ai lumii s-a născut în *4 decembrie* 1875, la Praga, şi a murit în *29 decembrie* 1926, la Muzot, în Elveţia. Zilele acestea se împlinesc, aşadar, 80 de ani de la moartea lui, timp în care nu numai că n-a fost uitat, dar şi-a câştigat un loc sigur în miezul celei mai pure lirici din literatura lumii. Dacă poezia ar fi ca aurul, a lui ar avea numărul maxim de carate.

Rilke a ieşit chiar din spaţiul literar, trecând în cel simbolic sau, în varianta nepoetică, în cel comercial: în ţările de limbă germană se vând, în decembrie, aşa numitele *Adventskalender*, calendare cu un fel de ferestruici care se deschid zilnic, pe timpul celor 4 săptămâni de dinaintea Crăciunului (Advent). Când deschizi o fereastră de calendar dai peste un poem din *Engellider*.

Nu cunosc un mod mai bun în care să-l comemorez şi să-l rememorez, de dragul cititorilor *României literare*, pe unul din poeţii mei favoriţi, decât încercând să-i traduc acum, în decembrie, câteva poeme, ştiu bine, intraductibile. (I.P.)

De spus la intrarea-n somn

Aş vrea s-adorm pe cineva în cânt,
alături să-i şed şi să-i fiu.
Aş vrea să te legăn, aş vrea să-ţi descânt,
să-ţi intru-n somn, să-ţi ies din somn târziu.
Aş vrea să fiu doar eu din casa toată
ce-ar şti: azi- noapte-a fost cam ger.
Aş vrea lăuntric sunet şi de-afar' să poată
urechea mea să prindă în tine şi în cer.
Se cheamă orologii-atunci când bat
şi poţi vedea al timpului afund deplin.
Mai trece-n stradă un străin bărbat
şi scoală un câine străin.
E linişte-apoi. Ochii larg i-am deschis,
privirea mea pe tine odihneşte;
şi-n ea te ţin gingaş şi te scap în vis ,
când în beznă ceva se clinteşte.

(din *Cartea imaginilor* – 1902)

Ceas solemn

Cine plânge-acum în lumea mare,
fără rost plânge-n lumea mare,
pe mine mă plânge.

Cine râde-acum în noaptea mare,
fără rost râde-n noaptea mare,
de mine râde.

Cine merge-acum în lumea mare,
fără rost merge-n lumea mare,
spre mine merge.

Cine moare-acum în lumea mare,
fără rost în lumea mare moare:
se uită drept la mine.

(din *Cartea imaginilor* – 1902)

Copilărie

Cum curge vremea şcolii cu-n alai
de aşteptări şi spaime fără glas.
Singurătăţi, e-o veşnicie-un ceas...
Liber apoi: hai-hui, pe străzi, la pas,
sar ape din fântâni, în pieţe, la popas.
Şi-n parcuri lumea se deschide evantai.
Şi-n haina-ţi mică treci, te simţi ca-n rai,
păşeşti ca nimeni altul, seamăn n-ai:
O, vreme de mirări, o, veşnicie-ceas,
singurătate, stai.

Prin toate să priveşti departe vrei:
bărbaţi, femei; bărbaţi, bărbaţi, femei,
copii-n culori pestriţe, mai aparte;
şi-o casă ici, un câine mai departe,
şi spaima-ncet cu-ncrederea se-mparte:
o, plânset fără sens, o, vis, fior de moarte,
abis fără temei.

Şi să te joci: inel şi cerc şi mingi,
în parcul ce molatic se-ofileşte,
şi pe cei mari în treacăt să-i atingi,
de-a prinselea când joci fugind orbeşte,
seara, tăcut, spre casă să te-mpingi
cu mâna apucată părinteşte:
o, înţelegere, uşor te stingi,
o, frică, greul creşte.

Şi-ngenuncheat la iazul de sinteală
să stai, cu-o barcă mică lângă unde;
s-o uiţi apoi, căci altele, cu falâ
mai mare trec, pe apele rotunde,
să te gândeşti la feţişoara pală
ce cufundată-n unde se ascunde:
Copilărie, lunecoasă învoială.
Spre ce? Spre unde?

(din *Cartea imaginilor* – 1902)

Boltă de noapte cu stele căzătoare

Uriaşă bolta de splendoare plină,
hambar înalt, prinos de lumi deschise.
Noi – prea departe de a ei lumină,
aproape iar de-ntoarcerea-n culise.

Şi cade-o stea! Dorinţa ta se-anină
precipitată, în străfulgerare.
Ce-i la izvor şi ce-i la revărsare ?
Ce ţi se iartă ? Cât rămâne vină ?

(din *Poezii* 1922-1926)

Magie

Din transformări de nedescris învie
aceste plăsmuiri: să simţi! să crezi în joc!
Că flacăra se face scrum se ştie,
dar: artă-i doar când scrumul stins ia foc.

Magie-i tot! Iar într-al vrajei vast ţinut
vorba comună către slăvi ţâşneşte...
Precum un crescător de păsări izbuteşte
să-şi cheme porumbelul nevăzut.

(din *Poezii* 1922-19

Îngerul

Cu o-nclinarea-a frunţii izgoneşte
tot ce înlănţuie şi ce reţine,
căci inima-i înalt adăposteşte
un viitor ce-n veşnic cerc revine.

Profunde ceruri de făpturi sunt pline
şi fiecare-l strigă: vii la noi?
Nu-i da să-ţi poarte-n mâinile lui fine
poverile. Ele-ar veni-napoi,

la tine, noaptea, şi te-ar bântui,
ca furii-n casă ţi-ar umbla, rebele,
părelnice-ncleştări te-ar vlăgui,
conturul ţi l-ar sparge bucăţele.

(din *Poezii noi* – 19(

Cântări îngereşti

(fragment)

Pe înger multă vreme l-am dorit .
în braţe prizonier. El s-a supus
şi s-a împuţinat, eu m-am mărit
şi-am fost deodată eu îndurătorul, sus,
şi el o rugăciune sfioasă-a devenit.

Atunci l-am pus la loc pe bolta rotitoare,
m-a pus în imediatul din care-a dispărut,
el a-nvăţat să zboare, eu, viaţa muritoare
şi iar, unul pe altul, încet ne-am cunoscut.

(din *Poezii de tinereţe* – 18

Traducere
Ioana PÂRVULESC

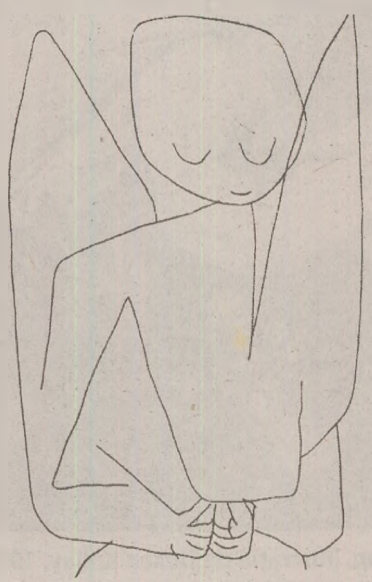

***Îngerul*, desen de Paul Klee**

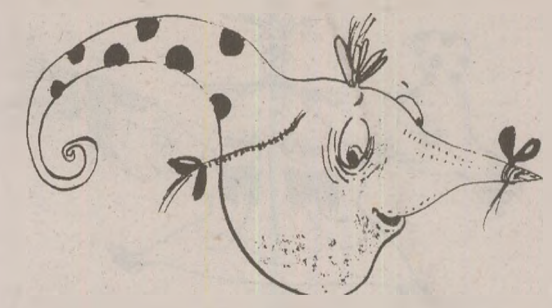

Clovnerii românești

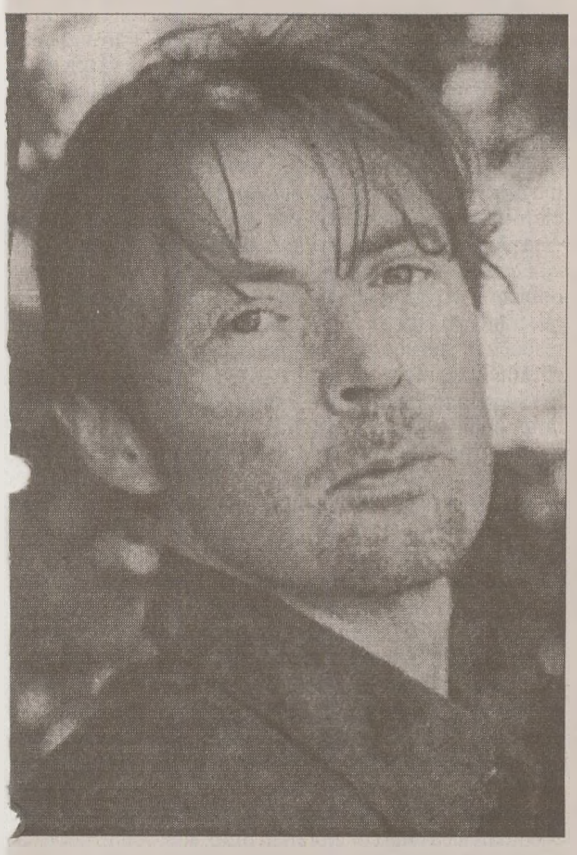

● La trei ani după ce a primit un Booker Prize pentru romanul de debut, englezul care semnează DBC Pierre (DBC însemnînd *Dirty But Clean*) este încă sub efectul şocului acestei întîmplări providenţiale care i-a permis să-şi plătească datoriile făcute la jocuri de noroc şi să-şi găsească o ocupaţie: cea de scriitor. Drept care a scris un al doilea roman, *Aşteptînd-o pe Ludmila*, şocant prin incongruenţa ilariantă a stilului şi prin subiectul de farsă. Totul începe în nordul Angliei, la Albion House, o clinică ce seamănă cu o curte a miracolelor. Acolo trăiesc sudaţi fraţii siamezi Blair şi Bunny Heath pînă la vîrsta de 33 de ani, cînd se impune operaţia de separare. În secret, pentru a nu atrage atenţia presei asupra acestor rebuturi ale societăţii, fraţii sînt transferaţi la Londra în vederea operaţiei. În timp ce Blair nu-şi doreşte decît să-şi piardă virginitatea, Bunny, obişnuit cu starea de siamez, regretă vechiul cocon, Albion House. În acest timp, în Oublil, o republică fictivă din Caucaz, Ludmila se străduieşte să rămînă în viaţă într-o regiune înfometată de războaie şi într-o familie de primitivi. Cînd vorbeşte, îi ies din gură numai înjurături foarte colorate (autorul susţine că acesta e dialectul *oublilsk*). După o serie de evenimente tragi-comice, Ludmila şi Blair se întîlnesc pe un site de pe Internet care mijloceşte căsătorii între femei caucaziene şi bărbaţi occidentali. Vestul sub trăsăturile gemenilor degeneraţi şi Estul sub cele ale frumoasei şi ahtiatei de trai bun Ludmila se întîlnesc într-un vacarm de rîsete şi împuşcături. În satira cam groasă a lui DBC Pierre, testosteronul şi banii trag sforile relaţiilor internaţionale şi alimentează funest motorul istoriei.

Iliada după Ficat

● Sună comic, dar aşa îl cheamă pe scriitorul francez care a publicat la Ed. Bartillat o rescriere a epopeii homerice sub titlul *Furia lui Achile*: Charles Ficat. Romanul lui e un lung monolog al eroului *Iliadei*, care, în Infern, îşi aminteşte copilăria alături de centaurul Chiron, războiul Troiei, iubirile şi furiile, plăcerile, bucuriile, emoţiile şi curajul, setea de viaţă devenită insuportabilă pe tărîmul celălalt. Achille cel iute de picior, cel mai tumultuos dintre greci, este umanizat şi reactualizat de Charles Ficat într-un text considerat de critică „un magnific imn al vieţii" şi o încercare dificilă, cîştigată cu brio.

Marina Vlady despre Vîsoţki

● La Théâtre du Bouffes du Nord, actriţa Marina Vlady se bucură de succes cu un spectacol-recital, adaptat după cartea ei, *Vladimir sau zborul oprit*, în care pune în scenă 45 de secvenţe despre Vladimir Vîsoţki, actorul, poetul şi cîntăreţul rus cu care şi-a împărţit viaţa timp de 12 ani. Compus din texte şi cîntece, acest spectacol este, după cum declară Marina Vlady în „Le Figaro", „o declaraţie de dragoste pentru un bărbat care a fost unul din marii poeţi ai generaţiei lui şi care a suferit umilinţe sub regimul sovietic. Am avut impresia că se izbea de ziduri de vată şi s-a sufocat. A murit la 42 de ani, în iulie 1980, plîns de un popor întreg care-i iubea umorul mişcător, textele provocatoare, pe n-aveau cum să fie pe placul oficialităţii. A suferit din cauza mizeriilor ce i se făceau şi s-a prăbuşit în alcoolism. Am trăit împreună un amestec de extaz şi fişiere, trecînd mereu de la umbră la lumină. Din fericire, în anii aceia eu eram puternică: l-am purtat pe braţe". Vladimir Vîsoţki a devenit un fel de icoană în Rusia. Sicriul lui, expus la Teatrul Taganka unde el jucase un memorabil Hamlet) a fost privegheat de un milion de oameni. „Nu sînt ataşată de Rusia strămoşilor mei, ci de aceea în care am trăit cu Vîsoţki ani foarte intenşi, un amestec de clocotire artistică, de suferinţe, de întîlniri exaltante şi umor debun. Spectacolul meu încearcă să propună chintesenţa acestei aventuri excepţionale". După ce a trecut printr-o gravă depresie provocată de moartea ultimului ei soţ, Léon Schwartzenberg, şi şi-a exorcizat durerea într-o carte, *Pe plajă un om în negru*, actriţa îşi sfidează vîrsta revenind pe scenă. E convinsă că întîlnirea cu publicul o ajută să iasă din nou la lumină, căci „profesia rămîne cea mai mare pasiune a vieţii mele".

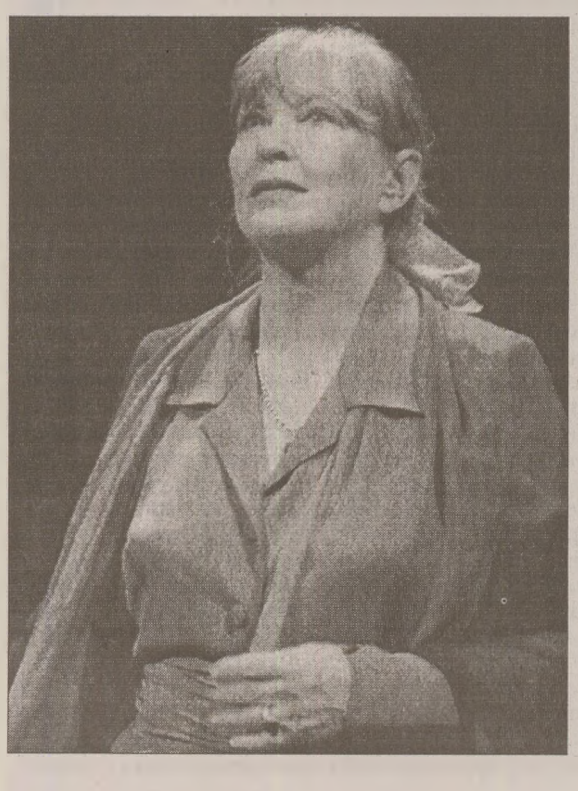

Filme noi

● Producătorii au constatat că filmele biografice şi ecranizările au un atu din start: interesul publicului pentru personalităţi notorii sau succesul prealabil al unei cărţi, deşi în ambele cazuri există riscul ca orizontul de aşteptare să nu fie satisfăcut. Dar atîta timp cît lumea umple din curiozitate sălile, pariul se dovedeşte profitabil. Aşa se explică de ce la acest sfîrşit de an sînt în lucru multe filme din ambele categorii. Iată cîteva din lungmetrajele biografice:

● În trena succesului precedent, Truman Capote şi geneza cărţii lui *Cu sînge rece* fac obiectul unui nou film, *Infamous*, realizat de Douglas McGrath. În rolul scriitorului a fost distribuit Toby Jones, iar pe generic va figura o adevărată constelaţie: Gwyneth Paltrow, Sandra Bullock, Sigourney Weaver, Daniel Craig.

● Ultimele zile ale poetului Max Jacob, deportat în lagărul de la Drancy unde a murit la 5 martie 1944 (avea 68 de ani) constituie subiectul unui telefilm de ficţiune realizat de Gabriel Aghion, care a scris şi scenariul în colaborare cu Dan Frank. În distribuţie: Guillaume Gallienne, Jean-Claude Brialy, Dominique Blanc şi Jean-Claude Dreyfus.

● Joseph Fiennes va interpreta rolul titular din filmul *Vivaldi* realizat de un debutant în lungmetraj, Boris Damast, care are ambiţia să retraseze existenţa celebrului compozitor veneţian de la sfîrşitul sec. 17 şi prima jumătate a sec. 18, autor a 768 de lucrări, cu un rol considerabil în istoria muzicii instrumentate. Banda sonoră e garantat superbă şi din ea nu vor lipsi, desigur, *Anotimpurile*.

● Frumoasa Keira Knightley este capul de afiş al filmului *The Best Time of Our Lives*, realizat de John Mayburry pe un scenariu scris chiar de mama actriţei, Sharman Macdonald. Filmul povesteşte episoade din scurta viaţă a poetului galez Dylan Thomas (1914-1953) şi legăturile acestuia cu o prietenă din copilărie, Vera Phillips.

Poliţia de moravuri

● La sesizarea unor profesori şi părinţi, Ministerul Educaţiei din Turcia a cerut scoaterea tabloului lui Delacroix *Libertatea conducînd poporul*, care ilustra capitolul consacrat drepturilor civice într-un manual de istorie pentru liceeni. Motivul? Sînii goi ai femeii ce întruchipează Libertatea. Figura alegorică purtătoare de drapel a fost considerată nocivă pentru imaginaţia adolescenţilor turci, un fel de atentat la pudoare – scrie „Frankfurter Rundshau".

● Conform ziarului oficial „China Daily", cenzorii guvernului chinez nu văd cu ochi buni recrudescenţa (după ei) a aventurilor extraconjugale în scenariile serialelor de televiziune chineze şti. Încă din 2004, paznicii ordinii morale stabiliseră o listă de „crime" interzise a fi arătate pe micul ecran. Dar cum telenovelă fără adulter nu se poate, dezvăluirile de paternităţi şi alte legături de rudenie neaşteptate făcînd sarea şi piperul reţetei, în ultimii doi ani scenariştii au apelat din nou la amoruri ilegale. Acum li se reaminteşte că, în China, libertatea moravurilor are limitele ei.

Museuminsel

● Închis din 1999, Muzeul Bode, situat pe malul rîului Spree în „Insula celor cinci muzee" s-a redeschis pentru public. În 66 de săli ce acoperă 6600m² sînt expuse 150 de tablouri de vechi maeştri, o colecţie de sculpturi, un sector vast de artă bizantină şi un cabinet de numismatică. Germania speră să facă din *Museuminsel* un echivalent berlinez al Muzeului Prado din Madrid sau al Luvrului parizian.

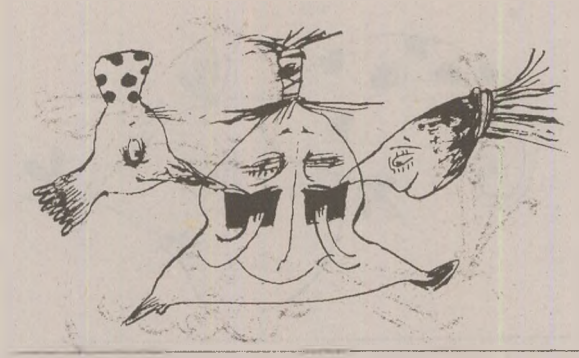

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Autor al unei sute de reflecții ilustrate (cugetări), al unei Incursiuni în filosofia vieții și a unor Referiri speciale la artele plastice, toate tipărite la edituri din Nord, dar și pictor cu expoziții personale și prezență în expoziții colective, activ și nerăbdător să fie cât mai des și pe o arie lărgită cunoscut, ne trimite și nouă trei texte, *Florile calculate, Eul cere* și *Fală, clocot și micime*, spre publicare. Momentul selecției a fost neinspirat, dacă nu ne-a trimis decât afirmații terne, cu aer ușor expirat de genul: „Fruntea se ridică, prețuiește gloria/ Pe cât și coboară, e grea umilința/ Clipe de orgoliu-voința-i ardoare,/ Privirea soarbe mândria zi și noapte/ Nu vede ridicolul/ Adorația-i zbucium/ Ne asurzesc vuietele/ Constelațiile își țintesc ochii la inimile ce bat/ Setea usucă gura fierbinte...” Stimate domn, așa cum v-am spus și la telefon, nu vrem să vă încurcăm în relațiile dumneavoastră bune cu celelalte publicații dispuse să vă servească interesele nobile. Bucurați-vă de interesul pe care vi-l poartă. (*Daniel Mureșan*, Baia Mare) ✉ Avem în vedere texte pe care le-ați scris în martie-aprilie 2006, versuri și proză, unul din ele uimindu-ne foarte, căci l-ați datat 13 aprilie 2007. Părerea noastră că vă descurcați mult mai bine în proza pastelistică, unde beneficiați de o inspirație vizuală plină de candori. Dar și aici, la transcriere, faceți o sumă de greșeli. Fie că mâncați litere, fie că așezați virgula între subiect și predicat, fie că dublați eronat terminația unor verbe, dar și a altor părți de vorbire care sfârșesc de când lumea modest și-și fac pluralul într-un singur *i*. Câteva exemple: „Năzdrăvanul *venii* cu alte bețe ce le-am ajustat frumos drept *săgeții*”; „Vrabia o *zbughii* la sănătoasa”; „gândăcei roș-*negrii* se perpelesc la soare”; „O *barză, plana* nehotărâtă”; „Câțiva pomi, ce așteptau o mână *vrenica*”. Mai greu de remediat însă erori de calibrul următoarelor: *ajustându-io, distrugându-ne-o,* pentru ajunstându-i-o și distrugându-ne-o! Naiv cel care nu pune mâna pe carte și nu-și corectează, citindu-i pe alții, propria ortografie. Este singurul exercițiu eficient la persoanele care nu și-au dat interesul la vreme pentru această formă de patriotism, cunoașterea regulilor gramaticale și de punctuație ale limbii române. Iată și probe de frază defectă și cu punctuație fantezistă. 1) „Omul continuă să creadă, că este *buricul* și jubilează făcând rău *sie*, și mai ales semenilor săi” și 2) „Oare mai e cazul să apelăm la rațiunea atîta de controversată a ceea ce se cheamă locuitor al pământului biped care se înmulțește prin pui vii. Pentru că atât îi mai trebuia să și clocească”. Mare lucru, să știi să pui virgula acolo unde trebuie! Pentru că am putea deduce, urmând punctuației dumneavoastră deficitare, că pământul este biped și tot pământul se înmulțește prin (naștere) de pui vii. Cât despre realitatea clocitului, ce să mai vorbim? Și cloșca e, la urma urmei, bipedă... Spuneți că ați publicat în ziarul local Opinia și în revista Renașterea, trecând sub tăcere locul în care acestea apar. (*Dragoș Nonciu*) ✉ Dragă domnule Răzvan Năzdrăvan, v-ați ales un pseudonim strașnic pe criterii pe care numai dumneavoastră le știți. Dar față de greșelile pe care le faceți cu seninătate și cu o frecvență demnă de o cauză mai bună, vecinul Dragoș N. rămâne să se considere un dulce copil. Pe lângă obiceiul de a pune virgula între subiect și predicat, în textele pe care ni le-ați trimis se mai lipește un năravr regretabil. Câteodată, din ambiția de a rima perfect, canoniți cu cruzime biata limbă într-un hal fără de hal: „Nici măcar umbra mea, peste-al tău corp, nu va mai trece,/ Părăsind orizontul tău c-un plesnet de aripă./ Trezit din somnul meu adânc, stropit cu apă rece,/ Zăresc acum *aura, ta* în jur cum *se risipă*.// Si nu mai ești tu cea din vis, și nu-mi mai ești regina/ Si stele ce ți-am prins în păr, încep acum să piară./ Pe rând ele se duc *s-apun*, dar astăzi văd lumina,/ Iar lumea *parc-o* înțeleg și *parc-o* văd mai clară”. Cum se poate remedia în vers acest *parcă* dublu mutilat? Simplu: „Iar lumea parcă o-nțeleg și-o văd mai clară”. Nu de alta, dar versurile fiind adresate unei fete mai mult sau mai puțin dragă, disprețul ei pe temeiuri de vorbire eliptică și scriere neglijentă, ar putea să fie usturător până la urmă, pe când al dumneavoastră, nici să nu mai fie loc pentru el. Pentru că a dat molima, la modă astăzi, a lui *a fii* și *a ști* și în verbele pe care le folosiți cu ardoare. Într-un text de-o evidentă tânguire de părăsit, în care abia înăbușit se străvede amenințarea: Lasă, ai să vezi tu, când o să mă fac eu mare, ce-am să te pedepsesc!, poetul se face deocamdată de râs tocmai în textul de amenințare, presărat cu buclucașele verbe. Și iată cum, și de câte ori: „*Nu vei ști* niciodată, mâine *va fii* prea târziu, eu plecat *voi fii* mereu, de mult uitat, *voi ști* că sunt, și-atunci *vom fii* iubiți, nu vom putea *fii* la un loc. Vă puteți periclita viitorul, eșecul fiind generat de comicul irepresibil al unor exprimări peltice, ca în următoarea tiradă care vă aparține: „Nici eu, nici voi nu credem ce iese de sub condei,/ Sunt exp(r)imări vagi ce lasă multe interpretări/ Si-ascund, snobismul, prostul gust și lipsa de idei,/ Iar criticul gândește-n locul tău *și-și dă păreri*”. Năzdrăvanul care nu este și fudul, nu e năzdrăvan destul! Să ilustrăm și această zicere cu ceva: „Te rog nu bate-n cuie impresii pripite!/ Nu spune «nu» când nici măcar nu știi ce refuzi!? Multe așteaptă să fie descoperite/ In timp ce tu crezi că sunt altfel, și mă confunzi...// *P'acest* (pământ), noi amândoi sunteam *doar* oameni./ In floarea vârstei, noi *tindem* să visăm mereu,/ Si lumea cum o vezi, o văd și eu *asemeni*/ Căci gândul tău nu zboară mai sus decât al meu”. Dar ce se face năzdrăvanul căruia i se revelează că gândul ei zboară mai sus decât gândul lui? Aceasta-i întrebarea de baraj, *a fi sau a nu fi*, ca-n Shakespeare, sau ca-n caricatura ei de astăzi, *a fii sau a nu fii*. (*Răzvan Constantin Bădescu*, București) ✉ Cu ocazia Sfintelor Sărbători ținem să mulțumim cu căldură celor care, de-a lungul întregului an ne-au trimis cărțile lor cu dedicație, cărți apărute cu efort și cu emoție. Și tot acum, le cerem iertare celor cărora nu le-am răspuns cu promptitudine la mesaje, așa cum s-ar fi cuvenit, sau nu le-am răspuns deloc, mulțimea lor copleșindu-ne, cum nu de puține ori trufia unora și lipsa evidentă de valoare. ✉ În acest moment avem înaintea ochilor un volum bine închegat, o carte frumoasă de la un capăt la altul, semnată de domnul Lucian Mănăilescu și intitulată *Ultima eră glaciară*. Am mai primit în timp din partea domniei-sale și culegerea *Rememorări*, care și aceasta se lipește cu temei de sufletul cititorului, împărtășindu-i nostalgia, pierderile, sensibilitatea, scrierea tuturor acestora într-o limbă îngrijită, care poate fi gustată și apreciată la justa ei valoare de cititor. Solidaritatea vârstei? Nicidecum! Domnul Lucian Mănăilescu poate fi liniștit ca poet împlinit în cele patru cărți ale domniei-sale, cărți cu titluri frumoase toate, cu *Lacrimi de Murano* mai ales, apărută în 2001. În cea mai recentă - același suflet mare și răbdător, aceleași teme omenești filtrate spre forme din ce în ce mai proaspete: *Amintiri și nori, Agora singurătății* și *Sentimente cardinale*. Ne mărturisea într-o scrisoare din aprilie a.c. că și-ar fi risipit, foarte mult timp, într-o profesie, pe urmă în presă, sau ocupându-se de cărțile altora și trudind în „mahalale culturale, la antologii încropite și almanahuri intuile”. Cărțile și le-ar fi scris în grabă, dar chiar și așa ele sunt percepute de autorul lor ca niște oglinzi în care să-și poată urmări umbra. Zone compacte de poezie și în acest ultim volum, în care frumusețea și adevărul izbutesc deplin să se înveșmânteze în substanță clasică și gust modern. Antologicele rămân în număr mare. Vom arăta și noi câteva care ne-au plăcut în mod deosebit și pentru care îl invidiem colegial și îl felicităm: *Sfântul Gheorghe, Cel mai bun prieten, Câinele ploii, Cuvintele, Străinul, Tu, Gară în cer, Cochilii goale, Vârste, Umbra, Rugă, Fereastră* (din care am decupa strofa finală: „Dar uneori tristețea e atât de frumoasă!/ Ca și când ți-ai aduce aminte de paradis,/ ca și când ai deschide canatul ploii/ spre cerul lichefiat și ai plonja în valuri...”). Toate acestea, din prima secvență a cărții. Din *Agora singurătății,* care se deschide cu un poem antologic și care nu este ce pare a fi, luându-ne, obosiți psihic și sastisiți, după titlul ei, *Îmi iubesc patria*. Poemul trebuie citit, reținut lui e uimitoare, elanul sentimentelor și argumentelor exemplar. Un poem-lecție, pentru prețioșii noștri dezrădăcinați de toate vârstele și de toate experiențele, spre aducere aminte a lucrurilor importante de făcut cu simțirea noastră și mai ales cu iubirea, care nu moare, nu trebuie să moară, nu trebuie lăsată să moară. Câtă virtute și disponibilitate, trebuie să fi avut poetul când a spus „că viața e frumoasă ca o condamnare la moarte”! Deosebit este și poemul „În autobuz cu Eugenio Montale”. Noblețea câtorva versuri pe care le subliniem și le transcriem din *Ultimii migratori*: „curajul de-a pierde și nesăbuința de-a o face eroic” sau „Sorbeam gustul amar ca pe o spovedanie”. Dar ce spune cititorul despre simplitatea aparentă a *Atlantidei* poetului? „Atlantida adolescenței mele/ s-a scufundat i mahalaua/ paradisului proletar.// Valuri mari de ceața au fos atunci,/ discursuri și ore văruie cu liniște,/ într-un liceu i care zborul/ era pedepsit mai rău decât fumatul sau prostia... Citeam enorm pe vremea aceea,/ vedeam numai litere pest tot/ inundând oceanele pacifice/ dintre ruși și americani./ Citeam cărți interzise/ sub un vișin al confuziei,/ unde s înălțau piramide/ măcinate de ciripitul vrăbiilor...// Acun din adâncuri, se aud numai/ comentariile lor guroșe/ la adres eternității”. Și exemplele pot continua cu *Luni, Loterie Neandertal,* cu *Fosnetul grecilor,* cu *Șapte zile în Mesopotami* cu *Dimineață* și *Pelasgii* și cu multe altele, care au simplitate noblețe și anvergură distilate de sufletul unui poet adeva rat, trăitor în Buzău. Să fim atenți la numele poetului, sa respectăm și să ne scoatem pălăria ori de câte ori ne fac cu simplitate veritabile daruri! (*Lucian Mănăilescu*, Buzau ✉ Suntem foarte mișcați de oferta dumneavoastra de sufle două poeme, *Ciuta norocoasă* și *Poetul magic* scrise i memoria poetului Nicolae Labiș de la a cărui plecare tragi dintre noi se împlinesc în acest decembrie 50 de a „Lună bizară pentru el, spuneți în scrisoare, căci se naș în 2 decembrie, este accidentat în 9 spre 10 decembrie, se stinge în 21 decembrie”, atât de tânăr, atât de talentat generos dăruit de Dumnezeu, copil frumos și exemplar unei generații, în vremuri de restriște, căreia el parca i-a arăta calea, cu o desăvârșită sinceritate și credință. Faceți bin că vă amintiți ce a spus Nichita despre poetul din Malin și noi îi transcriem cuvintele, ca să afle și alții, care nu l-a cunoscut și care încă nu l-au citit: „Poetul Labiș era u poet magic”. Iar Ioan Alexandru spunea la rândul său: „Tă năra poezie română, prin fiul ei cel mai dotat, poetu Labiș, și-a sfințit altarul și din nou va înflori, iar talentu lui a devenit un destin”. Păstrăm datele dvs. personale pent eventualitatea unei colaborări în timp, acum fiind puțin ca târziu pentru poemele cu pricina. Intuim în datele pe ca cu fervoare le amintiți, că și în destinul propriu există niș semne obligatoriu călăuzitoare. Satul în care v-ați nasc este situat la poalele dealului Istrița, deal unde s-a descoper tezaurul „Cloșca cu puii de aur”. În liceul, pe care l-ați fă cut în Buzău, ați fost coleg de clasă cu regretatul Laurenți Ulici, și în clasă paralelă cu criticul George Banu. Do rindu-vă toate cele bune, vă vom aștepta bucuroși cu text neapărat izbutite. (*Constantin Popa Istrițeanu*, Galați) ✉ Pur experimentale, cele „6 sau 8 partituri - uitate semnate Traian Delcă, fără nici un cât de vag indici despre ce reprezintă ele pentru autorul lor și ce intenții ar avut în momentul când le-a introdus într-un plic și ni le-expediat cu poșta zilei de 12 decembrie a.c. – le percepen probabil eronat, ca pe niște texte care se justifică prin fire jucăușă și poate muzicală a autorului lor. Înainte de a transcri câteva dintre ele, cele mai transparente după mintea și gustu nostru, credem că și-ar găsi locul și-ar căpăta aplauze la scen deschisă într-un spectacol modern combinat, text absurd muzică, lumini neagresive și umbre la fel, unde fiecar spectator înțelege exact ce poate, liber să rămâna ori sa s ridice și să plece. Vă supunem atenției, pe un fond catifel de clarinet care-și vede de-ale lui, următoarele: 1) „și doi ca din pom/ alături/ spre un om colectiv/ in the house of joy gol asta e/ se aude în drum de picături/ și/ acum// pe fun de mare/ străbătut de morți și de/ soare// e vorba de-u deal/ de somn recent/ de uitat muzical”. 2) „hai să ne scurgen încet ca bătrânul diogene printre avene/ crepusculari și iubi și letali/ cuminte simetriei matriceali./ să ne sculptăm gândurile într-o cale lactee,/ cu eminescu genial/ și stelat/ să iubim niș iele.// Dar lustra din/somn, glastre cu somn,/ ilustra lacustra meduza-moluscă/ plantează/ amintiri/ fără șir/ in metrour spre dimineață.// Hai să spunem/ de/ ceață”. Și 3) „un obscu clarvizionar// pictor de peisaje/ secuiești// nu ești/ sunt betoan la locul vertebrelor/ mele de inele/ sau pe schele/ ca un st de ciori/ eu, ca un stol de/ ciori./ Diana ca un/ motor sta/ ea// așa pe final/ de limerick// odiosul bunic/ un joc etimologic un cuvânt valiză/ nazist, Hitler,/ evreu. La fel/ simetric în colțuri/ pe alei ascunse/ se cântă bluzuri absconse./ Se cân tă la copilul trompetă/ la un heruvim ratat/ la o harfa rup tă./ Se cântă/ din ziare/ noaptea/ sacadat, rupt,/ cerebra ca/ pentru un al/ treilea război mondial”. Doamne ferește N.n.: Acest text din urmă arată pe foaia albă de hârtie fo ma unei rachete balistice așezată în picioare, plina-ochi d litere și de cuvinte, de sus până jos și de jos până sus cu gâtui și lăbărțări. Dar arată și ca un pom de Crăciun, filiform, fără podoabe. Dar și ca un personaj bizar fara mâini stând într-un picior... (*Traian Delcă*, București) ■

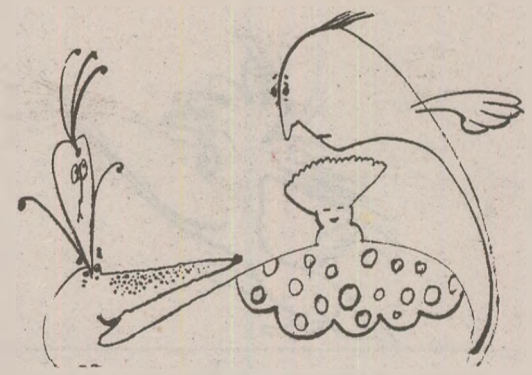

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Zilnica trădare de ţară

Dacă în România a mai rămas ceva de trădat, e bine. Înseamnă că ticăloşii, securiştii, hoţii şi dobitocii care au avut un cuvînt de spus în conducerea acestei ţări au mai uitat ceva pe fundul sacului. În ţara asta, elitele conducătoare au o vocaţie istorică a trădării. De la pîrîtorii la Stanbul împotriva domnitorului, uns cu insemne turceşti după ce el însuşi îşi dădea predecesorul în gît prin intrigi sau peşcheşuri, pînă la protagoniştii întîmplărilor recente, care au vegheat la devalizarea României.

Numai aici, după cel de-al Doilea Război Mondial, paraşutaţii la putere din ordinul Moscovei au fost la fel de nemernici sau chiar i-au întrecut pe reprezentanţii ocupantului sovietic. În timp ce goleau sîrguincios ţara, pentru a plăti, ca premianţii, datoriile de război, au umplut puşcăriile şi şi-au ucis compatrioţii, într-un regim de teroare şi exterminare mai eficient decît în toate statele europene care s-au trezit în lagărul roşu.

Ceauşescu a participat din plin şi el la aceste nemernicii, înainte de a intra în rolul de şef de stat naţionalist. Capitolul său personal în istoria trădării naţionale a început în 1968 cînd a deturnat şansa, unică pentru un lider comunist dintre sateliţii Moscovei, a cărui ţară nu era ocupată de garnizoane sovietice, de a transforma totalitarismul impus într-un regim acceptabil. Ceauşescu a trădat interesul naţional şi în chestiuni mai pipăibile, după ce i-a intrat în cap că România e el. Acest cretin sinistru a trădat România cumpărînd din Anglia un avion expirat, în schimbul unei plimbări cu regina în caleaşcă. A trădat ţara mizînd prosteşte pe revoluţii africane pe care le-a alimentat cu armament, după călătorii de lucru în ţări de unde România n-a primit în schimb decît onorurile cu care a fost primit Ceauşescu. Dar cel mai vizibil act de trădare comis de Ceauşescu a fost cel al marii ignorări a interesului naţional, prin înfometarea populaţiei, pentru a plăti datoria externă şi prin ordinul de a fi ridicate clădiri faraonice, împovărătoare public, cum e Casa Poporului, un adevărat blestem pentru o ţară mică unde nu se găsesc bani pentru sănătate şi învăţămînt, dar se alocă fonduri pentru întreţinera şi utilarea acestei monstruozităţi devenite Palatul Parlamentului.

Acest tip de trădare a intereselor ţării, care ar fi trebuit să facă obiectul unui proces adecvat intentat lui N. Ceauşescu, n-a interesat pe nimeni după 1990. Astfel că în timp ce Ion Iliescu se bătea din greu cu capitalismul, propunînd modelul suedez, la noi a putut apărea una dintre cele mai sălbatice forme de capitalism, reprezentat iniţial de investitori arabi ca interfeţe ale securiştilor de la Externe şi de la Comerţ. Atunci însuşi preşedintele Iliescu e cel care a spus că industria autohtonă rămasă de pe urma lui Ceauşescu nu e decît o grămadă de fier vechi. Un slogan preluat şi de Emil Constantinescu. Chiar dacă aşa au stat lucrurile în mare parte, această uriaşă antireclamă naţională n-o faci decît din incompetenţă, din prostie – nu e cazul! – ori din ticăloşie politicianistă. Timp de 17 ani România a fost trădată zilnic, fără ca Justiţia să-şi facă datoria. Acum au fost dibuiţi, dintr-un foc, doi miniştri rebegiţi şi un bulgar care sînt luaţi la cercetări în contul tuturor marilor trădări pe care le-a suferit ţara, în timp ce marii vinovaţi îşi contemplă liniştiţi averile inexplicabile. ■

Din antologia telezicerilor

- alcătuită şi comentată de psihosociologul C. Haralampy -

cronica tv

Să constatăm, stimaţi telespectatori, că a venit Crăciunul, Sărbătorile de iarnă (care e ca vara în acest an...!) şi, la televizor, am văzut înduioşătoarea prezenţă la Bruxelles a Preşedintelui şi Premierului, protagoniştii celor două roze revigorate din când în când cu suc de lămâie altoit cu zeamă de mere pădureţe. Emoţie brutală, încât lui Ciprian Bălţoiu, trimisul special al TVR1, i s-a blocat un picuţ microfonul, sau vocabularul, în momentele lipirii prăjituricii noastre la marea şi dulcea turtă „UE", în timp ce Domnul Preşedinte Traian Băsescu, la conferinţa de presă, era gata-gata să izbucnească într-un hohot de plâns... Şi ar fi făcut-o, dacă era pe-aproape umărul lui Theodor Stolojan, însă pe cel al lui Tăriceanuuuuu – pfuah, Doamne!...

Aşadar: sunet de clopoţel, intră un colindător întârziat care începe să cânte:

Pruncu-n somn se mişcă lin...
I-a ajuns mânuţa-n spin;
Din mânuţă curge sânge
Şi pruncuţu-ncepe-a plânge...

-Hallo! Îl opreşte Haralampy furios. Ce-i asta ? Cine te-a învăţat ?

-De la Etno Tv ştiu, nene, răspunde colindătorul speriat de vocea prietenului.

-Bravo! Eşti de-al nost! Dacă e în iesle, normal că dă cu mâna în spini! Ia cinci bani – puţin de la mine, mult de la dom' Vlădescu! Să vii şi la Paşti, şi la 23 august... (4 ian.)

● **Mihaela Rădulescu,** la emisiunea „Duminica în familie" (Antena 1, 11.06), unei invitate, aviatoare: „Eşti din Piatra Neamţ ? E ceva extraordinar acolo, fiindcă şi eu sunt de-acolo..."

Haralampy: Într-adevăr: Moldova a dat ţării genii precum Mihai Eminescu, Andreea Marin-Bănică jr., Ciprian Porumbescu, Mihaela Rădulescu, George Enescu...

● 30 mai – „exerciţiu de sinceritate" (sintagmă preluată de la „100%", de la R.Turcescu – mulţumesc). **Marko Bela**: „Ce s-a făcut până acum în coaliţie ? Nimic."

Haralampy: Aşa e! Aveţi o bilă mare. Albă.

● Ministrul **Sebastian Vlădescu,** la emisiunea „100%" (Realitatea Tv din 30 mai): „De-abia aştept să nu mai fiu ministru..."

Corul robilor dirijat de Haralampy: *„Şi noi! Şi noi!..."*

● **Mona Muscă**, la emisiunea lui Mihai Tatulici, „Deschide România" (Realitatea Tv) din 16.04: „Eu am intrat în toate birturile din Caraş-Severin"...

Haralampy: Am bănuit şi noi, telespectatorii, ceva-ceva... Felicitări pentru sinceritate!

Istoricul **Adrian Cioroianu**, la emisiunea „Politica sub presiune" din 05.05, de pe Realitatea Tv *(nostalgic)*: „Mi-aduc aminte cu plăcere de clipele frumoase petrecute cu Cristian Boureanu şi sper că vom mai petrece..."

Haralampy, *(vesel, mie)*: Vezi, *pretenare* ? *Apăi*, nu mureau ăştia doi de dor şi de jale de nu era abrogat articolul 200 din Codul Penal ?

● **Prea Sfinţitul Pimen**, la Jurnale tv, cu ocazia protestului de la Suceava pentru retrocedarea pădurilor: „România este un stat mafiot"

Haralampy: Aşa e, părinte: gura Bisericii adevăr grăieşte...

● **Alessandra Stoicescu**, la Observator, „Antena 1", în ziua de 23 iunie: „Incendiul din Sfântu Gheorghe, **judeţul Covasna**, de-acum trei luni, (...), a fost cel mai devastator incendiu din ultimii ani din **judeţul Constanţa...**"

Haralampy (*oarecum conspirativ*): Psst! Am prins-o cu pisicu'-n sac, fin'că, şi de fapt, incendiul a avut loc în judeţul Satu Mare, pe malul stâng al Dunării...

● **Radu Mazăre**, primarul municipiului Constanţa: „Sulfina Barbu este o proastă...!"

Haralampy: Noa, aşa!

● **Valeriu Stoica**, la Realitatea Tv (6 iulie): „Nu poţi fi amnezic şi Prim-ministru..."

Haralampy (*categoric*): Ei, nu!

● **Mircea Geoană**, de ziua domniei sale: „-Dimineaţă *fac ceva* la partid..."

Haralampy: N-am perceput: ceva *la* partid sau *pe*... ?

● **Traian Băsescu**: „-Nici un ofiţer de securitate nu a reuşit să conducă o navă maritimă..."

Aghiuţă: Hi-hi-hi şi ha-ha-ha!

Belzebut, cu voce „maternă": Taci cu tata, îngeraşule!...

● **Emil Boc,** la Şcoala de vară de la Costineşti, în faţa tinerilor politicieni pedişti: „Dacă stai lângă un stâlp de telegraf şi se opreşte cineva lângă tine, poţi face politica. Dacă nu, rămâi stâlp." (Jurnale din 3 septembrie, ora 18.00: TVR1, Focus – Prima Tv, Observator – Antena 1, Ştirile Pro Tv ş.a.).

Haralampy (*mie*): Ai văzut ? Ce ţi-am spus eu că domnu' Emil Boc gândeşte singur ?

-Ca un stâlp, tati ?, îl întreabă obrăznicătura de fiu-s-o Schwartzeneger.

MOMENT LIRIC al poetului C. Haralampy:

Unii vorobesc o limbă ca un fagure de miere:
***Pleşu**, gura cea de aur, **Stolojan** glas cu durere,*
***Stoica**, firea cea întoarsă, **Emil Boc** cel trist şi mic,*
***Gheorghe Flutur** dând de ştire despre-o nouă aviară,*
*Un partid croind **Băsescu** din cuţite şi pahară*
*Şi **Vadim** vestind în stihuri noi războaie de nimic.*

● **Şerban Mihăilescu**: „Eu nu ştiu să fi fost ofiţer DIE între '86-'89, când am fost trecut în rezervă..."

Aghiuţă: -Hi-hi-hi...!

● **Toate dosarele fostei Securităţi** trebuie predate CNSAS înainte de aderarea la UE!

Corul municipiului Hades, dirijat de Aghiuţă:

Ha-ha-ha şi hi-hi-hi,
Câte se vor mai găsi!...
Ihai-hi!

● **Primul ministru Călin Popescu Tăriceanu:** „Resping acele speculaţii potrivit cărora nominalizarea domnului Varujan Vosganian ar fi afectat imaginea României şi ar fi adus prejudicii."

-Haralampy: O, nici vorbă, domnu' Prim-ministru!

„Totu-i praf, lumea-i cum este
Şi ca dânsa suntem noi..."

● **Marian Vanghelie**: „Mă numesc Vanghelie şi sunt al dracu'! Nu mai am nevoie de vrăjeala lui Năstase. Sunt obosit..." (Jurnal TVR1, 8 noiembrie);

Haralampy: Domnu' Vanghelie, exprimaţi-vă mai puţin elevat, fiindcă a-ţi putea da într-un icter mecanico-opresciangeoantic...

● **Călin Popescu Tăriceanu**: „Aş minţi daca aş spune că am eradicat corupţia..."

Haralampy: Drept-îi, dom' Prim-ministru... Sănătate şi virtute s-aveţi!

● **Alex Leo Şerban**: „Gellu Naum era un tip absolut *cool*." (Emisiunea „Cultura libre", TVR1, 9 noiembrie, ora 11.05);

Haralampy (*mie*): Cuscre, nu-ţi pare ca se-aude prin eter râsul în engleză al marelui poet ?...

● **Oana Zăvoranu,** director de imagine al lui CV Tudor (Jurnal TVR1, 17.11): „Nu aş putea să ader la un partid pe al cărui lider politic nu l-aş respecta prin toţi porii mei. ...

Haralampy: Porii sau perii ? Că mi s-a înţepenit paronima în gardu' PRM-ului...

● **Liviu Turcu:** „Eu am vrut să ajut CNSAS-ul..."

Haralampy: Filantropica dumneavoastră intenţie va fi consemnată cu litere aurii fix în anal-e...

● **Adrian Năstase,** la Antena 3: „Am câţiva colegi proşti în Parlament..."

Haralampy: Sunteţi modest, domnu' Năstase – ca întotdeauna... Bravo!

● **Preşedintele şedinţei de la Camera Deputaţilor** (14 noiembrie, Jurnal TVR1): „Deci, votăm ce-am votat de cinci ori până acum..."

Haralampy: Nu vă descurajaţi – mai e până la sfârşitul legislaturii...

RUBRICA „DURERI PARLAMENTARE"

● **Mona Muscă** la Realitatea Tv (11.07): Mă doare-n cot de orice funcţie... ? **Dumitru Dragomir**: Mă doare-n pălărie..."

Haralampy: Ştiam noi!

...Încolo, SĂRBĂTORI FERICITE şi LA MULŢI ANI!

Dumitru HURUBĂ

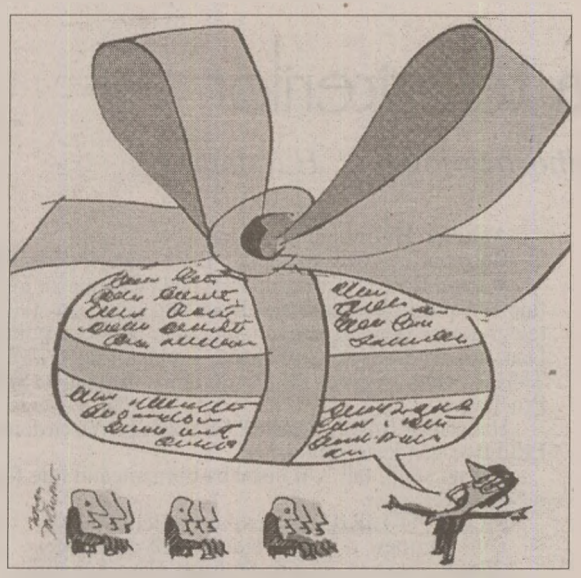

Desen de Jovanovich, Serbia

Umorul continuă să existe şi după ce noi încetăm să râdem. Trebuie să ştim numai cum să dăm de el. Şi pentru a-l găsi, să ştim unde se ascunde. Uneori ne putem împiedica de el din cauza meselor şi a scaunelor din biblioteci. De aceea e bine să preferăm totdeauna scaunul de la cap.

Pascal

Câtă zădărnicie e în pictura care naşte admiraţie prin asemănarea cu lucruri pe care nu le-am admirat în original.

La Rochefoucauld

Nu socotim oameni de bun simţ decât pe cei de aceeaşi părere cu noi.

*

Invidia noastră durează mai muilt decât fericirea celor pe care-i invidiem.

*

Cochetele se prefac geloase pe amanţi, ca să ascundă că sunt invidioase pe alte femei.

*

Dacă n-am avea defecte nu ne-ar face atâta plăcere să le observăm la alţii.

*

Când viciile ne părăsesc, ne place să credem că noi suntem cei care le părăsim.

Chamfort

M. Brissard, tatăl, scria soţiei sale: „Draga mea, cavoul nostru face progrese şi ne putem mângâia la gândul că vom fi înmormântaţi acolo, dacă Dumnezeu ne lasă în viaţă."

*

Un copilaş care cerea mamei bomboane o ruga: „Dă-mi prea multe".

*

Întrebat dacă era adevărat că stăpânul său, contele de Cagliostro, avea cu adevărat trei sute de ani, valetul acestuia a explicat că nu putea răspunde foarte precis, întrucât el nu era în serviciul lui decât de o sută de ani.

Paul Louis Courier

Odinioară, părintele meu mi-a spus: „N-ai să ajungi niciodată ceva!" Iar eu nu l-am crezut pentru că n-am crezut nicicând în preziceri. Şi îmi ziceam că probabil a vrut să spună: „N-ai să faci niciodată ceva". Ceea ce nu m-a deranjat, ci mi se părea chiar de bun augur pentru

Din Occident Expres

succesul meu în societate; căci, nefăcând nimic, puteam ajunge departe şi, mai ales, să devin academician.

Heinrich Heine

Când viciul e mare te revoltă mai puţin. Englezoaica, pudică de obicei în faţa statuilor nude, a fost mai puţin deranjată privind un Hercule uriaş. „La asemenea dimensiuni, nu mi se mai pare atât de indecent".

*

În materie de ignoranţă, a ajuns foarte departe.

Oscar Wilde

Îngrijorat de sănătatea cetăţenilor, statul englez a lansat o campanie împotriva consumului de alcool, dotată cu un premiu pentru cea mai bună nuvelă care, prin moralitatea ei, să contribuie la stârpirea flagelului.

Ispitit de mărimea premiului, un student a hotărât şi el să concureze. S-a aşezat la masa de scris şi a aşteptat. Cum era iarna şi n-avea lemne de foc, mâinile i-au îngheţat, iar ideile nu se arătau.

A coborât, dar, în stradă, a cumpărat o sticlă de whisky şi s-a pus din nou pe scris. Şi, într-adevăr, de la primul pahar a şi găsit subiectul. Iar până când a golit sticla a şi terminat nuvela.

Şi astfel, graţie sticlei de whisky a câştigat premiul luptei împotriva consumului de alcool.

*

Femeile se apără atacând, iar atacurile lor sunt compuse din ciudate şi neaşteptate capitulări.

Tristan Bernard

Era un om foarte, extrem de mândru. Prefera să datoreze bani decât s-o recunoască.

*

Solidaritatea trebuie să constituie un sprijin, nu o piedică. Nu mai ştiu cine a spus asta.

- Cu siguranţă, cineva care vroia să-şi părăsească partidul.

Alfred Sauvy

Un sovietic explica unor occidentali că regimul a devenit atât de liberal, încât a ajuns să accepte fără restricţii rabini în sinagogi:

- Deci, aţi numit un rabin şi aici?...
- Să vedeţi... au fost trei candidaţi; pe primul a trebuit să-l refuzăm, pentru că nu era membru de partid.
- Şi pe al doilea?
- Al doilea era membru de partid, dar nu avea diploma, titlul de rabin.
- Şi al treilea?
- Al treilea era membru de partid cu diplomă, dar...
- Dar ce?
- Din păcate, era evreu.

Pierre Duc

Se spune că unii îşi dau cuvântul şi nu şi-l ţin, dar cum să şi-l ţină dacă l-au dat.

*

Între o talpă de crep şi o cremă de ciocolată nu există altă deosebire decât diferenţa dintre două lucruri care nu au nici o legătură între ele.

*

Deşi există scandaluri fără precedent, mult mai multe sunt, totuşi, precedentele fără scandaluri.

*

Dintre toate artele, cea care hrăneşte cel mai bine este arta culinară.

Winston Churchill

Era odată un ofiţer de cavalerie, aşa de prost, în- până şi ceilalţi ofiţeri de cavalerie şi-au dat seama.

*

Fierbând de indignare, o militantă conservatoare zvârle în faţă trădătorului (Winston Churchill paras Partidul Conservator şi trecuse la Liberali):

- D-le Churchill, să ştiţi că mustaţa d-voastră îmi pl la fel de puţin ca politica pe care o faceţi.
- Fiţi liniştită, i-a replicat mustăciosul, n-aveţi nic şansă să intraţi în contact nici cu una, nici cu ceala!

*

La eliberarea Parisului, Winston Churchill a ve să vorbească francezilor, exagerându-şi intenţionat accen

- Vă rog să-mi iertaţi franceza mea stângace. N- mai vorbit franţuzeşte timp de patru ani, întrucât er convins că sunt oricum destule catastrofe în lume şi mai vroiam să adaug alta.

Paul Morand

Pudoarea le stă aşa de bine când o au, şi aşa de b când n-o mai au, încât nu concep femei care să nu dorea s-o aibă.

Roland Topor

Câteva din cele 100 de bune motive pe care le- găsit pentru a mă sinucide fără întârziere.

Pentru ca să mă conving că nu sunt mort.

Pentru ca să infirm valabilitatea ultimului recensământ

Pentru ca să cresc în stima contemporanilor.

Pentru că, procedând ca Werther, nimeni n-o să mai îndoiască de cultura mea.

Pentru ca să-mi dezmint horoscopul.

Pentru ca să-mi ruinez psihanalistul.

Pentru a o lua de la zero.

Pentru ca organele mele să fie de folos altora, c le-ar utiliza poate mai bine decât mine.

Pentru a face să se creadă că am simţul onoarei.

Pentru ca să am ultimul cuvânt.

Pentru că e un mijloc de a mă lăsa de fumat.

Pentru ca să nu mai trăiesc cu spaima ca mi se term deodorantul.

Pentru a slăbi fără regim şi fără efort.

Pentru ca să mă conving dacă sunt nemuritor. C e mai bine s-o afli mai devreme decât mai târziu.

Pentru ca să nu plătesc chiria.

Pentru că mi-am pregătit o frază foarte frumoasă pen ultima clipă şi mi-e frică să n-o uit.

Pentru că sunt dezamăgit de previziunile meteorologi

Antologie
Dumitru HÎNC

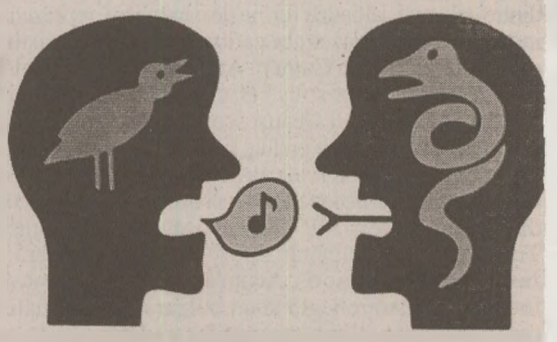

Desen de Igor Kopelnitsky, SUA

Calendar

20.11.1872 - s-a născut *G. Tutoveanu* (m. 1957)
20.11.1901 - s-a născut *Alexandru Sahighian* (m. 1965)
20.11.1911 - s-a născut *Alexandru Jar* (m. 1988)
20.11.1907 - s-a născut *Mihai Beniuc* (m. 1988)
20.11.1912 - s-a născut *Letiția Papu* (m. 1979)
20.11.1924 - s-a născut *Dumitru Mircea*
20.11.1939 - s-a născut *Stelian Tăbăraș*
20.11.1943 - s-a născut *Grigore Ilisei*
20.11.1990 - a murit *Oltyán Laszló* (n. 1935)

21.11.1910 - s-a născut *Theodor Constantin* (m. 1975)
21.11.1918 - s-a născut *Eugen Todoran* (m. 1997)
21.11.1933 - s-a născut *Anghel Dumbrăveanu*
21.11.1939 - s-a născut *Constantin Crișan* (m. 1996)
21.11.1955 - s-a născut *Aurel Dumitrașcu* (m. 1990)
21.11.1980 - a murit *I. Valerian* (n. 1895)
21.11.2003 - a murit *Mihai Pascu* (n. 1941)

22.11.1901 - a murit *V.A. Urechia* (n. 1834)
22.11.1908 - s-a născut *Iulian Vesper* (m. 1988)
22.11.1919 - s-a născut *Petru Sfetca* (m. 1987)
22.11.1922 - s-a născut *Adrian Cernescu*
22.11.1945 - s-a născut *Nicolae Mateescu*
22.11.1942 - s-a născut *Lucian Bureriu*
22.11.2001 - a murit *Constantin Popescu Ulmu* (n. 1918)
22.11.2006 - a murit *Lucian Raicu* (n. 1934)

23.11.1905 - s-a născut *Petru Comarnescu* (m. 1970)
23.11.1923 - a murit *Urmuz* (n. 1883)
23.11.1939 - s-a născut *Zaharia Sângeorzan* (m. 2002)
23.11.1948 - s-a născut *Grete Tartler*
23.11.1949 - a murit *Carol Ardeleanu* (n. 1883)
23.11.1951 - s-a născut *Dan Mucenic*
23.11.1953 - s-a născut *Lucian Perța*
23.11.1971 - a murit *Ury Benador* (n. 1895)
23.11.2005 - a murit *Viniciu Romulus Gafița* (n. 1926)

24.11.1889 - s-a născut *Ionel Pop* (m. 1985)
24.11.1902 - s-a născut *Nicolae Crevedia* (m. 1978)
24.11.1909 - s-a născut *Ion Sofia Manolescu* (m. 1993)
24.11.1914 - s-a născut *Ecaterina Antonescu-Tanasova* (m. 1991)
24.11.1919 - s-a născut *Dimitrie Costea*
24.11.1919 - s-a născut *Nicolae Tăutu* (m. 1972)
24.11.1920 - a murit *Alexandru Macedonski* (n. 1854)
24.11.1946 - s-a născut *Dumitru Stancu*
24.11.1953 - a murit *I.E. Torouțiu* (n. 1888)
24.11.1967 - a murit *G.C. Nicolescu* (n. 1911)

25.11.1885 - a murit *Grigore Alexandrescu* (n. 1810)
25.11.1941 - s-a născut *Nicolae Turtureanu*
25.11.1942 - s-a născut *Doina Cetea*
25.11.1942 - a murit *Mihail Dragomirescu* (n. 1868)
25.11.1953 sa născut *Augustin Frățilă*

26.11.1896 - s-a născut *D. Murărașu* (m. 1984)
26.11.1926 - s-a născut *Tudor Opriș*
26.11.1927 - s-a născut *Ioan Marinca* (m. 2003)
26.11.1929 - s-a născut *Ion Vlad*
26.11.1947 - s-a născut *Valentin F.Mihăescu*
26.11.1970 - a murit *Vladimir Streinu* (n. 1902)
26.11.1996 - a murit *Valentin Silvestru* (n. 1924)
26.11.2003 - a murit *Iosif Naghiu* (n. 1932)

27.11.1818 - s-a născut *Aron Pumnul* (m. 1866)
27.11.1885 - s-a născut *Liviu Rebreanu* (m. 1944)
27.11.1908 - s-a născut *Mircea Grigorescu* (m. 1976)
27.11.1924 - s-a născut *Nina Cassian*
27.11.1939 - s-a născut *Nicolae Manolescu*
27.11.1940 - a murit *Nicolae Iorga* (n. 1871)
27.11.1947 - s-a născut *Irina Petraș*
27.11.1949 - s-a născut *Vasile Sav* (m. 2003)
27.11.1970 - a murit *Petru Comarnescu* (n. 1905)
27.11.1972 - a murit *Victor Eftimiu* (n. 1889)
27.11.1987 - a murit *Nicolae Ciobanu* (n. 1931)
27.11.1995 - a murit *George Almosnino* (n. 1936)

28.11.1874 - s-a născut *Jean Bart* (m. 1933)
28.11.1919 - s-a născut *Cornel Regman* (m. 1999)
28.11.1923 - s-a născut *Dan Tărchilă*
28.11.1938 - s-a născut *Marcel Mureșanu*
28.11.1941 - s-a născut *Eugen Negrici*
28.11.1954 - s-a născut *Traian T. Coșovei*
28.11.1971 - a murit *Eugeniu Boureanul* (n. 1885)
28.11.1971 - a murit *Dimitrie Stelaru* (n. 1917)
28.11.1973 - a murit *Martha Bibescu* (n. 1889)
28.11.1991 - a murit *Gheorghe Bogaci* (n. 1915)
28.11.2004 - a murit *Ioana Postelnicu* (n. 1910)

29.11.1852 - a murit *Nicolae Bălcescu* (n .1819)
29.11.1880 - s-a născut *N.D. Cocea* (m. 1949)
29.11.1935 - s-a născut *Marcel Paruș*
29.11.1936 - s-a născut *Reimar Alfred Ungar*
29.11.1938 - s-a născut *Vasile Voia*
29.11.1966 - a murit *Simion Stolnicu* (n. 1905)
29.11.1985 - a murit *Horia Robeanu* (n. 1904)
29.11.1994 - a murit *Titus Popovici* (n. 1930)

30.11.1874 - s-a născut *Paul Zarifopol* (m. 1934)
30.11.1918 - s-a născut *Dan A. Lăzărescu* (m. 2003)
30.11.1930 - s-a născut *Andrei Bantaș* (m. 1997)
30.11.1932 - s-a născut *Gálfalvi Zsolt*
30.11.1934 - a murit *Cincinat Pavelescu* (n. 1872)
30.11.1936 - s-a născut *Grisa Gherghei*
30.11.1943 - s-a născut *Paul Eugen Banciu*
30.11.1945 - a murit *Ion Missir* (n. 1890)
30.11.1985 - a murit *Lia Dracopol-Fudulu* (n. 1906)

12.1691 - a murit *Miron Costin* (n. 1633)
1.12.1882 - s-a născut *Ecaterina Pitiș* (m. 1963)
1.12.1892 - s-a născut *Cezar Petrescu* (m. 1961)
1.12.1911 - s-a născut *Ieronim Șerbu* (m. 1972)
1.12.1914 - s-a născut *Ștefan I. Crudu* (m. 1984)
1.12.1918 - s-a născut *Ludmila Ghițescu* (m. 1991)
1.12.1928 - s-a născut *Nicolae Pop*
1.12.1934 - s-a născut *Florența Albu* (m. 2000)
1.12.1934 - s-a născut *Platon Pardău* (m. 2002)
1.12.1934 - s-a născut *Ștefan Radof*
1.12.1941 - s-a născut *Lajos Molnos*
1.12.1942 - s-a născut *Ion Șeitan*
1.12.1948 - s-a născut *Aurel Codoban*
1.12.1989 - a murit *Ion Roman* (n. 1917)

2.12.1890 - s-a născut *Molter Károly* (m. 1981)
2.12.1908 - s-a născut *N. Vasilescu-Capsali* (m. 1984)
2.12.1912 - s-a născut *Gheorghe Chivu* (m. 1986)
2.12.1935 - s-a născut *Nicolae Labiș* (m. 1956)
2.12.1940 - s-a născut *George Iarin*
2.12.1948 - s-a născut *Dan Bogdan*

3.12.1929 - s-a născut *Dumitru Alexandru* (m. 1991)
3.12.1948 - s-a născut *Mara Nicoară*
3.12.1950 - s-a născut *Ion Anton*
3.12.1973 - a murit *Vitalie Tulnic* (n. 1931)
3.12.1976 - a murit *Constantin Goran* (n. 1902)
3.12.1991 - a murit *Petre Țuțea* (n. 1902)

4.12.1883 - s-a născut *Nicolae Cartojan* (m. 1944)
4.12.1883 - s-a născut *Tompa László* (m. 1964)
4.12.1883 - s-a născut *Vasile Uscătescu* (m. 1961)
4.12.1895 - s-a născut *Octav Dessila* (m. 1976)
4.12.1913 - s-a născut *Vlaicu Bârna* (m. 1999)
4.12.1921 - s-a născut *Alex.I. Amzulescu*
4.12.1921 - s-a născut *Nicolae Ștefănescu* (m. 1977)
4.12.1942 - a murit *Artur Enășescu* (n. 1889)
4.12.1966 - a murit *N.N. Condeescu* (n. 1904)
4.12.1983 - a murit *Al. Oprea* (n. 1931)

5.12.1882 - s-a născut *Natalia Negru* (m. 1962)
5.12.1907 - s-a născut *Lotte Berg* (m. 1981)
5.12.1927 - s-a născut *Ion Osadcenco*
5.12.1938 - s-a născut *Paul Drumaru*
5.12.1948 - s-a născut *Ioan Nistor*
5.12.1965 - s-a născut *Vasile Baghiu*
5.12.1974 - a murit *Zaharia Stancu* (n. 1902)
5.12.1975 - a murit *Dinu Pillat* (n. 1921)
5.12.1985 - a murit *Mihail Celarianu* (n. 1893)
5.12.1987 - a murit *Leonid Dimov* (n. 1926)

6.12.1892 - s-a născut *Romulus Demetrescu* (m. 1972)
6.12.1897 - s-a născut *Oscar Walter Cizek* (m. 1966)
6.12.1931 - s-a născut *Aurora Cornu*
6.12.1933 - s-a născut *Elena Tacciu*
6.12.1937 - s-a născut *Mihai Drăgan* (m. 1993)
6.12.1940 - s-a născut *Nicolae Baltag* (m. 1975)
6.12.1952 - a murit *Dimitrie Popovici* (n. 1902)
6.12.1952 - s-a născut *Viorel Rujea*
6.12.1971 - a murit *I.M. Rașcu* (n. 1890)
6.12.1973 - s-a născut *Mihai Goțiu*
6.12.1984 - a murit *Valeria Boiculesi* (n. 1919)
6.12.1985 - a murit *Elena Eftimiu* (n. 1900)
6.12.1991 - a murit *Vladimir Colin* (n. 1921)

7.12.1894 - s-a născut *Ion Luca* (m. 1972)
7.12.1909 - s-a născut *Alexandru Talex* (m. 1998)
7.12.1917 - s-a născut *Fodor Sándor*
7.12.1935 - s-a născut *Sorin Titel* (m. 1985)
7.12.1937 - s-a născut *N. Grigore-Mărășanu*
7.12.1951 - s-a născut *Ioan Vieru*
7.12.1955 - s-a născut *Gabriela Crețan*
7.12.1976 - a murit *Gheorghe Iacob* (n. 1927)
7.12.1987 - a murit *Ioana Bantaș* (n. 1937)
7.12.1997 - a murit *Ion Larian Postolache (n. 1916)*

8.12.1876 - s-a născut *Hortensia Papadat-Bengescu* (m. 1955)
8.12.1928 - s-a născut *Toma George Maiorescu*
8.12.1958 - s-a născut *Radu Voinescu*
8.12.1976 - a murit *George Sidorovici* (n. 1920)
8.12.1991 - a murit *Jiva Popovici* (n. 1934)
8.12.1996 - a murit *Marin Sorescu* (n. 1936)

9.12.1924 - s-a născut *Mircea Seche*
9.12.1934 - a murit *George Boldea* (n. 1905)
9.12.1941 - s-a născut *Mircea Vaida*
9.12.1957 - s-a născut *Gheorghe Glodeanu*
9.12.1972 - a murit *Ieronim Șerbu* (n. 1911)
9.12.1973 - s-a născut *Horea Poenar*
9.12.1998 - a murit *Banu Rădulescu* (n. 1924)

10.12.1927 - s-a născut *Mircea Novac*
10.12.1934 - s-a născut *Ion Bujor Pădureanu*
10.12.1966 - a murit *Ion Chinezu* (n. 1894)

11.12.1902 - s-a născut *Nicolae H.Dimitriu* (m. 1980)
11.12.1903 - s-a născut *Dan Simonescu* (m. 1993)
11.12.1931 - s-a născut *Lucian Dumbravă*

12.12.1905 - s-a născut *Virgil Huzum* (m. 1992)
12.12.1929 - s-a născut *Marin Bucur* (m. 1994)
12.12.1939 - s-a născut *Tudor Octavian*
12.12.1943 - s-a născut *Dorel Sibii*
12.12.1962 - a murit *Felix Aderca* (n. 1891)

13.12.1693 - a murit *Mitropolitul Dosoftei* (n. 1624)
13.12.1887 - s-a născut *Mihail Cruceanu* (m. 1988)
13.12.1907 - s-a născut *Grigore Băjenaru*
13.12.1948 - a murit *Zaharia Bârsan* (n. 1878)
13.12.1983 - a murit *Nichita Stănescu* (n. 1933)
13.12.1987 - a murit *George Acsinteanu* (n. 1905)
13.12.1987 - a murit *Marcel Mihalaș* (n. 1937)

14.12.1898 - s-a născut *Petru Caraman* (m. 1980)
14.12.1910 - s-a născut *Gaby Michailescu*
14.12.1932 - s-a născut *Dumitru Solomon* (m. 2002)
14.12.1941 - s-a născut *Iulian Neacșu*
14.12.1942 - a murit *Barbu Marian* (n. 1876)
14.12.1946 - a murit *I.Al. Brătescu-Voinești* (n. 1868)
14.12.1962 - a murit *Simion Mehedinți* (n. 1868)
14.12.1986 - a murit *Constantin Chioralia* (n. 1902)

15.12.1884 - s-a născut *G.T. Niculescu-Varone* (m. 1984)
15.12.1887 - s-a născut *Cella Delavrancea* (m. 1991)
15.12.1887 - s- născut *A. de Hertz* (m. 1936)
15.12.1900 - s-a născut *Sanda Movilă* (m. 1970)
15.12.1915 - s-a născut *Vintilă Horia* (m. 1992)
15.12.1921 - s-a născut *Nicolae Barbu* (m. 1985)
15.12.1924 - s-a născut *Papp Ferenc*
15.12.1926 - s-a născut *Tudor Steriade*
15.12.1926 - s-a născut *Elefterie Voiculescu*
15.12.1933 - s-a născut *Dan Rebreanu*
15.12.1953 - s-a născut *Leonard Oprea*
15.12.1963 - a murit *Leca Morariu* (n. 1888)
15.12.1980 - a murit *Ion Maxim* (n. 1925)
15.12.1993 - a murit *Aurel Martin* (n. 1926)
15.12.2004 - a murit *Zina Molcuț* (n. 1930)

16.12.1881 - s-a născut *Ion Al. Vasilescu-Valjean* (m. 1960)
16.12.1924 - s-a născut *Hajdu Zoltán* (m. 1982)
16.12.1943 - s-a născut *Tudor Olteanu*
16.12.1944 - s-a născut *Emil Pintea* (m. 2004)
16.12.1952 - s-a născut *Rolf Bossert*
16.12.1962 - a murit *Cezar Drăgoi* (n. 1925)
16.12.1967 - a murit *Alexandru Hodoș* (n. 1893)
16.12.1989 - a murit *Franz Liebhardt* (n. 1899)
16.12.1993 - a murit *Ovidiu Constantinescu* (n. 1914)

17.12.1870 - sa născut *I.A. Bassarabescu* (m. 1952)
17.12.1905 - s-a născut*Dionisie Pippidi* (m. 1993)
17.12.1928 - s-a născut *Felicia Marinca*
17.12.1933 - s-a născut *Eugenia David*
17.12.1939 - s-a născut *Andrei Ionescu*
17.12.1941 - s-a născut *Liviu Petrescu* (m. 1999)
17.12.1941 - s-a născut *Vasile Romanciuc*

18.12.1854 - s-a născut *Ioan Nădejde* (m. 1928)
18.12.1903 - s-a născut *Ilarie Voronca* (m. 1946)
18.12.1928 - s-a născut *Victor Bârlădeanu*
18.12.1929 - s-a născut *Dionisie Șincan*
18.12.1930 - s-a născut *George Radu*
18.12.1943 - s-a născut *Vasile Constantinescu* (m. 2004)
18.12.1977 - a murit *Teodor Scarlat* (n. 1907)
18.12.1985 - a murit *Liviu Rusu* (n. 1901)

19.12.1920 - s-a născut *Neculai Chirica*
19.12.1929 - s-a născut *Liana Dobrescu*
19.12.1945 - s-a născut *Maria Olteanu*
19.12.2000 - a murit *Arcadie Donos* (n. 1925)

20.12.1861 - s-a născut *Constantin Mille* (m. 1927)
20.12.1921 - s-a născut *Israil Bercovici* (m. 1988)
20.12.1929 - s-a născut *Al. Căprariu* (m. 1988)
20.12.1935 - s-a născut *Daniel Drăgan*
20.12.1943 - s-a născut *Magda Ursache*
20.12.1944 - a murit *Nicolae Cartojan* (n. 1883)
20.12.1950 - s-a născut *Ioan Flora* (m. 2005)
20.12.1966 - a murit *Mihail Sorbul* (n. 1885)

21.12.1865 - s-a născut *G. Bogdan-Duică* (m. 1934)
21.12.1913 - s-a născut *Nicolae Costenco* (m. 1993)
21.12.1915 - s-a născut *Ada Orleanu* (m. 1990)
21.12.1933 - s-a născut *Dan Zamfirescu*
21.12.1944 - s-a născut *Liana Cozea*
21.12.1966 - a murit *Valeriu Ciobanu* (n. 1917)
21.12.1998 - a murit *Dan Laurențiu* (n. 1937)
21.12.2002 - a murit *Alexandru Spânu* (n. 1943)
21.12.2005 - a murit *Pericle Martinescu* (n. 1911)

22.12.1898 - s-a născut *Virgiliu Monda* (m. 1991)
22.12.1918 - s-a născut *Valentin Raus* (m. 1994)
22.12.1928 - a murit *Ioan Nădejde* (n. 1854)
22.12.1944 - s-a născut *Dan Mutașcu*
22.12.1956 - a murit *Nicolae Labiș* (n. 1935)
22.12.1985 - a murit *Constantin Ioncică* (n. 1936)

23.12.1924 - s-a născut *Ion Trandafir*
23.12.1930 - a murit *Constantin Z. Buzdugan* (n. 1870)

24.12.1872 - a murit *Radu Ionescu* (n. 1834)
24.12.1889 - s-a născut *Nichifor Crainic* (m. 1972)
24.12.1922 - s-a născut *Victor Torynopol* (m. 1985)
24.12.1926 - s-a născut *Natalia Stănescu*
24.12.1933 - s-a născut *Ion Țugui* (m. 2002)
24.12.1934 - s-a născut *Ștefan Melnic*
24.12.1941 - s-a născut *Gheorghe Vodă*
24.12.1941 - s-a născut *Ioan Alexandru* (m. 2000)
24.12.1979 - a murit *Ion Bălan* (n. 1909)

25.12.1901 - s-a născut *Ion Stoia Udrea* (m. 1977)
25.12.1919 - s-a născut *Horia Deleanu* (m. 1998)
25.12.1927 - s-a născut *Mihai Stoian* (m. 2005)
25.12.1963 - a murit, *Tristan Tzara* (n. 1896)
25.12.2003 - a murit *Valeriu Dudu Cecilia* (n. 1923)

26.12.1912 - s-a născut *Neagu Rădulescu* (m. 1972)
26.12.1920 - s-a născut *Felix Milorad*
26.12.1943 - a murit *Gh. Proca* (n. 1867)
26.12.1962 - a murit *Radu Stanca* (n. 1920)

27.12.1887 - s-a născut *Lazăr Iliescu* (m. 1977)
27.12.1897 - s-a născut *Tudor Vianu* (m. 1964)
27.12.1906 - s-a născut *Emil Giurgiuca* (m. 1992)
27.12.1911 - s-a născut *Ion Schintee*
27.12.1926 - s-a născut *Nicolai Savostin*
27.12.1944 - s-a născut *Ștefania Plopeanu*
27.12.1962 - a murit *Erwin Wittstock* (n. 1899)
27.12.1993 - a murit *Manole Auneanu* (n. 1935)

28.12.1917 - s-a născut *Ștefan Stătescu*
28.12.1926 - s-a născut *Ileana Soldea*
28.12.1941 - s-a născut *Ioana Em. Petrescu* (m. 1990)
28.12.1951 - s-a născut *Theodor Damian*
28.12.2001 - a murit *Ion Popa Argeșanu* (n. 1941)

29.12.1873 - s-a născut *Ovid Densusianu* (m. 1938)
29.12.1876 - s-a născut *Lia Hârșu* (m. 1964)
29.12.1894 - s-a născut *Emilian I. Constantinescu* (m. 1977)
29.12.1907 - s-a născut *Petre Iosif* (m. 1978)
29.12.1909 - s-a născut *Puia Florica Rebreanu* (m. 1995)
29.12.1912 - s-a născut *Radu Popescu* (m. 1985)
29.12.1949 - s-a născut *Lucia Sav*
29.12.1978 - a murit *Franyo Zoltán* (n. 1887)
29.12.2001 - a murit *Ion Popa-Argeșanu* (n. 1941)

30.12.1826 - s-a născut *Iancu Alecsandri* (m. 1884)
30.12.1892 - s-a născut *George Magheru* (m. 1952)
30.12.1894 - s-a născut *Al. Marcu* (m. 1955)
30.12.1894 - a murit *Ion Păun-Pincio* (n. 1868)
30.12.1924 - s-a născut *Traian Băläceanu* (m. 1993)
30.12.1940 - s-a născut *Maria Vodă-Căpușan*
30.12.1975 - a murit *Zoe Verbiceanu* (n. 1893)
30.12.1986 - a murit *Ion Bănuță* (n. 1914)
30.12.2002 - a murit *Alexandru Cristea* (n. 1920)

31.12.1842 - s-a născut *Iacob Negruzzi* (m. 1932)
31.12.1889 - a murit *Ion Creangă* (n. 1839)
31.12.1919 - s-a născut *Jean Grosu*
31.12.1953 - a murit *Mărgărita Miller-Verghy* (n. 1865)
31.12.1956 - a murit *Eugen Herovanu* (n. 1874)
31.12.1980 - a murit *Ana Mâșlea-Chirilă* (n. 1938)
31.12.2001 - a murit *Ion Zamfirescu* (n. 1907)
31.12.2004 - a murit *Felix Milorad* (n. 1920)

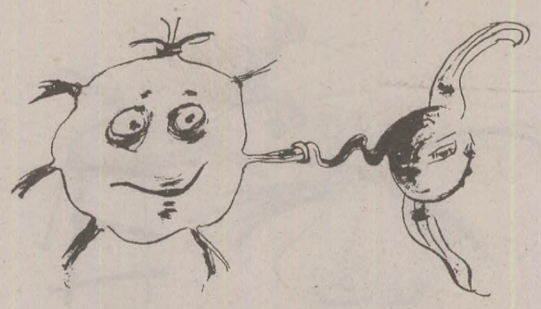

ochiul magic

Arca 200

La apariţia numărului 200, revista arădeană ARCA („revistă lunară de literatură, eseu, arte vizuale, muzică") oferă cititorilor câteva repere necesare de evaluare retrospectivă. Poetul Vasile Dan, redactorul şef, evocă în editorialul său împrejurările în care, acum aproape 17 ani, a apărut revista, „după absenţa unei astfel de instituţii a culturii scrise în Arad aproape cinci decenii". O secţiune a numărului aniversar este consacrată prezentării actualei echipe redacţionale (Vasile Dan, Romulus Bucur, Ioan Matiuţ, Carmen Neamţu, Onisim Colta, Petru M. Ardelean, Lucia Cuciureanu, Gheorghe Mocuţa, Gheorghe Schwartz, Ondrej Štefanko, Horia Ungureanu), precum şi sumarului integral al publicaţiei pe anii 1990-2006. Sunt prezenţi, alături de alţii, în numărul 200, cu articole, cronici literare, eseuri, fragmente de proză sau memorialistice: Vasile Dan, Romulus Bucur, Gheorghe Mocuţa, Ovidiu Pecican, Gheorghe Grigurcu, Gheorghe Lazea, Carmen Neamţu, Simion Dima, Iulian Negrilă, t. s. khasis. O rubrică incitantă: „451 fahrenheit" (revista revistelor culturale).

Faza acută

S-a întîmplat ca mai multe cunoştinţe ale Cronicarului să ajungă în ultimii 17 ani persoane publice, cu funcţii importante sau vedete mediatice cărora li se cere părerea nu doar în domeniul lor de competenţă, ci în legătură cu orice, de la acquis-ul comunitar la cîinii comunitari. Urmărindu-şi curios de pe margine cunoştinţele, a văzut cît de puţin le cunoştea: proba "puterii" e cel mai eficient revelator al caracterului şi foarte puţini s-au dovedit imuni la sindromul *suitului la cap*. Boala începe prin a nu mai saluta decît egali şi superiori ierarhic, a accepta flaterii deşănţate şi a face caz de agenda încărcată pînă la refuz cu mese de lucru, voiajuri de lucru, sindrofii, protocoale. Apoi vine faza acută, cînd funcţionarul superior crede, fără urmă de îndoială, că notorietatea (adesea întîmplătoare) îi legitimează părerile, îi dă dreptul să fie şi nedrept dacă are chef. Cu democraţia pe buze, devine dictatorial cu cei de rînd, nu-l interesează părerea lor fiindcă oricum ştie el mai bine, de vreme ce a ajuns *cineva*. Iar ajunsul e de ajuns ca să-l scutească de logică, morală, lege şi mai ales de bun-simţ. Căci virusul puterii atacă toate simţurile, inclusiv pe cel al umorului, alterat spre sarcasm. Nevoit să-şi retragă simpatia pentru aceste cunoştinţe devenite de nerecunoscut şi de neînţeles în ipostaza VIP, Cronicarul, în optimismul lui incurabil, ar vrea să creadă că un om deştept are anticorpi care luptă cu virusul suitului la cap şi că boala nu se *cronicizeaza* decît la proşti.

Cu ochi şi ochelari europeni

Cronicarul e sedentar şi bucureştean. Însă, din întîmplare, a călătorit de curînd pînă la Predeal. Şi iată la ce s-a gîndit pe drum. Vor veni străinii, vor face investiţii, vor face turism. Să ne gîndim la francezii, englezii, grecii, germanii care vor călători cu trenul (chiar alături de Cronicar era un englez). În nici o gară din România, cel puţin în nici una de pe ruta cea mai circulată, Bucureşti-Braşov, nu se dau anunţuri în vreo altă limbă decît în dulcea noastră limbă română. Dulce, dulce, dar de neînţeles pentru o ureche nededată la î-urile, şi hî-urile, ă-urile, bă-urile, brânză-viezure-varză ale noastre. Nici măcar în Gara de Nord sosirea şi plecarea trenurilor nu se anunţă într-o limbă de circulaţie, să spunem engleza, altfel destul de prezentă, cînd nu e nevoie de ea. Gara Sinaia (despre care s-a scris cîndva un editorial în **România literară**) a reuşit să-şi aprindă cîteva beculeţe, în schimb, acum, gara Azuga e cufundată în bezne, nici nu ştii dacă trenul n-a oprit cumva în cîmp. Dar Cronicarul a văzut un anunţ că s-au pus în vînzare ochelari cu laser, din aceia pe care, în filme, îi purtau James Bond, hoţii, spărgătorii. Poate că Ministerul Transporturilor i-ar putea recomanda europenilor care vin în România. Desigur, nu înainte de a învăţa româneşte. ● Apoi, Cronicarul, care avea locul 96, a asistat la următoarea scenă. Englezul s-a apropiat sfios, şi-a potrivit mai bine ochelarii, a citit numerele din dreptul locurilor, apoi, după cîteva clipe lungi de ezitare şi derută, s-a adresat Cronicarului. Avea locul 98. Cronicarul s-a uitat la plăcuţe. Lîngă locul lui, 96, plăcuţa arăta 86 în loc de 98. Cineva o deşurubase şi o întorsese pe dos. Umor românesc, trecut prin Caragiale. O singură nedumerire: de ce n-a întors-o pe cea cu 96, ca să iasă 69? ● Ne-a sosit, la redacţie, un anunţ despre un nou virus: Se pare că nu trebuie deschise mesajele pe care scrie *muncă*. Dar în societatea românească un virus european numit muncă ar trebui, dimpotrivă, să fie introdus cu forţa. În fine, nu e nici un pericol, deocamdată, să se răspândească.

Cronicar

Voci din public

„De ce nu sunt scriitorii VIP-uri ?"

Eu sunt o *Voce*, dar nu una oarecare, ci o *Voce cu Public*: îmi place teribil să citesc, am în biblioteca persona mii de volume, la care mai adaug numeroase caiete, cu extrase din scriitorii preferaţi, idei filosofice, expresii rare modele de creaţie.

Aş putea afirma că literatura este *viaţa mea paralel* care mă apără şi mă salvează de greutăţile şi dezamăgirile vieţii reale. Poate bănuiţi că exagerez sau că tind sp *chipul cititorului ideal*...

Nici vorbă!

Am parcurs însă multe cărţi şi din afara bibliotecii m şi voi continua să citesc...Dar câte mii de volume nu vor rămâne nelecturate?

De aceea, încerc să răspund, cu întârziere, la întreb *De ce nu sunt scriitorii VIP-uri?*, care a format unei foarte interesante şi instructive dezbateri public

Răspunsul meu va fi tot o întrebare, pentru că, în p rând, nu putem face confuzie între un scriitor cult şi pro şi o domnişoară graţioasă şi plină de farmec: ea vr fie VIP, pe când creatorul este preocupat mai mult de e operei sale în eternitate, decât de aplauzele unor oar prea puţin avizaţi estetic.

Oare vor scriitorii adevăraţi să fie VIP-uri?

Cred că intenţia pozitivă a organizatorilor ace dezbateri s-a referit la popularitatea şi prestigiul scriitorilo contemporani, la receptarea lor de către cititori...

A suprapune lectura performantă şi perfecţionarea în transmiterea informaţională a literaturii este operaţia ce mai dificil de realizat.

Dar aici putem afla cel puţin o parte a răspunsului întrebarea iniţială despre imaginea scriitorului.

Faptul că s-a rostit public o astfel de întrebare de către un reprezentant al culturii performante, de autoritate domnului Academician Nicolae Manolescu demonstrează grija Uniunii Scriitorilor pentru profilul nostru umanist de viitori cetăţeni europeni, care vor încerca să cupleze tradiţiile naţionale cu modernitatea societăţii care tocmai ne-a adoptat.

Este vorba de un mare efort, de un salt calitativ deosebit, de o activitate organizatorică şi de unitatea tuturor factorilor responsabili - dar toate acestea, dacă ne respectăm, trebuie să le facem!

Ion C. ŞTEFAN

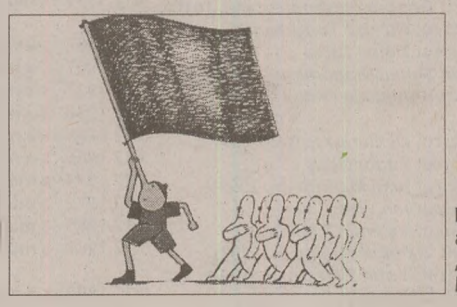

Desen de Yayo, apărut în „L'Actualité", Montréal

Revista România literară

Revistă editată de S.C. SATIRICON S.R.L.
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Data de apariţie: în fiecare vineri a săptămînii

Abonamente la revista România literară se contactează:
- **La sediul Adevărul Holding, Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, etaj 3, sector 1, Bucureşti;**
- **Plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. SATIRICON S.R.L., CUI 18006758 în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, expediind o copie după documentul de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon pentru abonament România literară";**
- **La oficiile poştale din toată ţara;**
- **La sucursalele Rodipet din toată ţara;**

Preţuri abonamente:
3 luni - 28,40 lei
6 luni - 56,00 lei
12 luni - 111,50 lei

Informaţii abonamente:
Tel.: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
E-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A.
Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti
Tel.: (004021)3187060, fax: (004021)3187020
E-mail: export@rodipet.ro

Abonamentele achitate pînă la data de 20 ale lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Director distribuţie: Dana Zamfir
Tel.: 021-407.54.57, 021-407.54.58, 021-407.54.62
Fax: (004021) 318.22.04
E-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro

Publicitate: Robert Schorr
Tel.: 021-407.54.23
Mobil: 0722-266.339
E-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro